

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЯНЬ ПЕН

УДК 02'277.021:316.77:004.77](510)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**НАУКОВІ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КНР: РОЗВИТОК
У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Галузь знань – культура і мистецтво

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Янь Пен Янь Пен

Науковий керівник: Давидова Ірина Олександрівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Харків – 2022

АНОТАЦІЯ

Янь Пен. Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 — інформаційна, бібліотечна та архівна справа. — Харківська державна академія культури. — Харків, 2022.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китайської народної республіки на етапі цифровізації суспільства. Досліджено стан наукового опрацювання проблеми адаптації наукових бібліотек закладів вищої освіти до цифрового інформаційного простору, визначено рівень теоретичної розробленості теми. Досліджено особливості розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю у цифровому суспільстві.

Проаналізовано сучасний стан та особливості цифровізації наукових бібліотек закладів вищої освіти, які визнано провідною соціокомунікативною складовою інформаційного простору КНР. Визначені зовнішні фактори, що впливають на стратегічні напрями їх розвитку, серед яких: цифрова модернізація соціокультурної сфери Китаю, розгортання інформаційної інфраструктури, застосування когнітивних технологій опрацювання інформаційно-документних масивів та потоків. Доведено, що в КНР діяльність бібліотек закладів вищої освіти спрямована на виконання першочергових завдань, серед яких: створення комфортного інформаційного середовища для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів; формування системи освітніх ресурсів, яка охоплює фонд бібліотеки, цифрові інформаційні ресурси власної генерації, бази даних інших бібліотек та установ; створення системи ефективного інформаційного сервісу. Такий підхід дозволяє створювати потужні системи виробництва науково-технічної, економічної та суспільної інформації, необхідної для вирішення завдань інформаційного супроводу освітньої діяльності.

В якості критеріїв ефективності діяльності академічних бібліотек КНР визначено: кількість та обсяги друкованих і цифрових колекцій, наявність інституціональних репозитаріїв з оцифрованими версіями результатів наукових досліджень фахівців університетів, комфортне інформаційне середовище, віртуальний доступ 24 години на добу з віддаленою аутентифікацією; ефективність роботи віртуальних довідкових служб і розгалужену систему пошуку по різним базам даних. Зазначено, що невід'ємною складовою бібліотеки університету, яка здійснює інформаційний сервіс в електронному середовищі, сьогодні є цифрова бібліотека.

На основі аналізу результатів проведеного дисертантом вебметричного дослідження 31 сайту провідних наукових бібліотек університетів КНР виявлено географічну складову аудиторії користувачів, середні показники користування/день та глибину перегляду контенту, що дозволило дійти висновку стосовно лідерських позицій університетських бібліотек в цифровому просторі. Надана аналітична характеристика досвіду університетських бібліотек Китаю щодо формування цифрового освітньо-комунікаційного простору, застосування інноваційних форм і методів інформаційного супроводу наукової та освітньої діяльності університетів та виявлено особливості розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР. Визначені основні чинники внутрішнього середовища, що зумовлюють їх трансформацію та сприяють диверсифікації діяльності в цифровому просторі. До останніх віднесено проектну діяльність, психологічний клімат та творчу активність проектних команд із запровадження техніко-технологічних, сервісних, управлінських інновацій.

Підкреслено, що незважаючи на те, що загальною особливістю побудови національної системи бібліотечних установ Китаю є жорстка централізація, підпорядкованість рішенням зверху, закритість для зовнішніх втручань, уже сьогодні можна констатувати: бібліотеки Китаю активно використовують автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, опановують цифрові

технології, створюють інформаційні сайти та портали, консолідують інформаційні ресурси, формують систему цифрових комунікацій. Охарактеризовано основні етапи процесу цифровізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю, серед яких: перший етап - початок 90-х рр. ХХ ст., який характеризувався впровадженням автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем управління; другий етап – кінець 90-х рр., започаткування національного проекту створення китайської експериментальної цифрової бібліотеки; третій етап – початок 3 тисячоліття (2001-2005 рр.), етап розгортання проектної діяльності з підтримки стандартів китайської цифрової бібліотечної системи; 4 етап - етап розробки китайських цифрових бібліотечно-інформаційних систем на основі відкритих стандартів.

Визначені концептуальні засади розвитку інформаційно-освітнього сервісу бібліотек закладів вищої освіти Китаю, які реалізуються в диверсифікації інформаційних продуктів та послуг; використанні мережевих та мобільних технологій; урізноманітненні напрямів створення та розповсюдження цифрового контенту. Сформовані теоретичні основи формування корпоративної діяльності бібліотек університетів, які базуються на концептуальних положеннях створення відкритих архівів, визначена їх роль в загальносвітовому русі відкритого доступу, проаналізована тематика та мова їх контенту, програмні платформи, що дозволило накреслити цілісну картину напрямів розвитку освітньо-наукового контенту в умовах зростання кількості та загального обсягу інформаційних ресурсів в цифровому просторі. Обґрунтована модель створення когнітивно-освітнього середовища наукової бібліотеки, яка складається із наступних базових елементів: генерування інформації та знань; їх кодифікація, організація та зберігання; система розгалуженого бібліотечно-інформаційного сервісу.

Ключові слова: бібліотеки, бібліотеки закладів вищої освіти, бібліотекар, сайти бібліотек, інформаційні ресурси, інформаційний сервіс, управління потенціалом бібліотек, цифрова модернізація, стратегії бібліотек, Китайська народна республіка.

ABSTRACT

Yan Peng. Scientific libraries of higher education institutions of the People's Republic of China: development in a digital society. - Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 029 — Information, Library and Archival Affairs. — Kharkiv State Academy of Culture. — Kharkiv, 2022.

The thesis is devoted to the substantiation of the theoretical and methodological foundations of the development of scientific libraries of higher education institutions of the People's Republic of China at the stage of society digitalization. The state of scientific development of the adaptation problem of scientific libraries of higher education institutions to the digital information space has been studied, the level of theoretical development of the topic has been determined. The peculiarities of the development of scientific libraries of higher education institutions of China in the digital society have been studied.

The current state and features of digitization of scientific libraries of higher education institutions, which are recognized as the leading socio-communicative component of the information space of the PRC, are analyzed. External factors affecting the strategic directions of their development are identified, including: digital modernization of China's socio-cultural sphere, deployment of information infrastructure, application of cognitive technologies for processing information and document arrays and flows. It has been proven that in the People's Republic of China, the activities of libraries of higher education institutions are aimed at the fulfillment of priority tasks, including: creating a comfortable information environment for effective meeting the information needs of users; formation of a system of educational resources, which includes the library fund, digital information resources of its own generation, databases of other libraries and institutions; creation of an effective information service system. This approach allows to create powerful systems for the production of scientific, technical, economic and social information, necessary for solving the tasks of information support of educational activities.

The criteria for the effectiveness of the activities of academic libraries of the People's Republic of China are defined as: the number and volume of printed and digital collections, availability of institutional repositories with digitized versions of the results of scientific research by university specialists, comfortable information environment, virtual access 24 hours a day with remote authentication; effectiveness of virtual reference services and extensive search system within various databases. It is noted that the digital library is an integral part of the university library, which provides information services in the electronic environment.

Based on the analysis of the results of the webometric research carried out by the author of the thesis of 31 sites of the leading scientific libraries of Chinese universities, the geographical composition of user audience, the average indicators of use/day and the depth of content viewing were revealed, which made it possible to reach a conclusion about the leadership positions of university libraries in the digital space. An analytical description of the experience of university libraries in China regarding the formation of a digital educational and communication space, the use of innovative forms and methods of information support for the scientific and educational activities of universities, and the specifics of the development of scientific libraries of higher education institutions of the People's Republic of China are provided. The main factors of the internal environment that determine their transformation and contribute to the diversification of activities in the digital space are determined. The latter include project activity, psychological climate and creative activity of project teams for the introduction of technical and technological, service, management innovations.

It is emphasized that despite the fact that the general feature of the construction of the national system of Chinese library institutions is strict centralization, subordination to decisions from above, closedness to external interventions, it can be already stated: Chinese libraries actively use automated library and information systems, master digital technologies, create information sites and portals, consolidate information resources, form a system of digital

communications. The main stages of the digitization process of libraries of higher education institutions in China are characterized, including: the first stage – the beginning of the 90s of the XX century, which was characterized by the introduction of automated library and information management systems; the second stage – the end of the 1990s, the initiation of the national project to create a Chinese experimental digital library; the third stage – the beginning of the 3rd millennium (2001-2005), the stage of deployment of project activities to support the standards of the Chinese digital library system; the fourth stage – the stage of development of Chinese digital library and information systems based on open standards.

The conceptual principles of the development of the information and educational service of the libraries of higher education institutions of China, which are implemented in the diversification of information products and services; use of network and mobile technologies; diversification of the directions of creation and distribution of digital content, are defined. The theoretical foundations of the formation of the corporate activity of university libraries, which are based on the conceptual provisions of the creation of open archives, were formed, their role in the global open access movement was determined, the topics and language of their content, software platforms were analyzed, which made it possible to draw a holistic picture of the directions for the development of educational and scientific content in the conditions of growth of the number and total volume of information resources in the digital space. A substantiated model of creating a cognitive and educational environment of a scientific library, which consists of the following basic elements: generation of information and knowledge; their codification, organization and storage; system of extensive library and information service.

Keywords: libraries, libraries of higher education institutions, librarian, library websites, information resources, information service, library potential management, digital modernization, library strategies, People's Republic of China.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження:

1. Янь Пен Цифрові ресурси провідних академічних бібліотек північного Китаю // Вісник Книжкової палати. 2019. № 9. С.49-52.
2. Янь Пен Система академічних бібліотек Китаю: організація та функціонування // Український журнал із бібліотекознавства та інформаційних наук 2019. №4. С. 56-65.
3. Yan Peng Digital projects in China's documentary sphere // Media4u Magazine. 2/2020. S.11-14.
4. Yan Peng, Iruna Davydova, Nataliia Kunanets and Natalia Veretennikova. University Library Projects for the Formation of China`s Digital Library and Information Space// Computer Sciece and Information Technologies 22-25 September, 2021, Lviv S. 399-402 (Scopus) doi: 10.1109/CSIT52700.2021.9648715.

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію результатів дослідження:

5. Янь Пен Філософське підґрунтя духовного освоєння книжкової культури Китаю // Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства: II Міжнародна наукова електронна конференція 21 лютого 2019 року. – Харків: Харків. нац. технічний університет сільського господарства імені Петра Василенко, 2019. – С. 103-109.
6. Янь Пен Національна модель управління інформаційним середовищем Китайської народної республіки // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. 18–19 квіт. 2019 р. — Харків : ХДАК, 2019.— С. 305-307.
7. Янь Пен Мобільний бібліотечний сервіс в наукових бібліотеках Китаю //Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій "University library at the new stage of development of social communications" / IV International Scientific and Practical Conference "University library at the new stage of development of social communications". 3-4 жовтня

2019 р., м. Дніпро / М-во освіти і науки України. – Електр. вид. – Дніпро, 2019.
http://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library
http://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library/paper/view/18709/10416

8. Янь Пен Цифровий бібліотечно-інформаційний простір Китаю: роль університетських бібліотек // Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті : матеріали V Всеукр. студ. наук.-практ. конф., 27 верес. 2019 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; Укр. бібл. асоц. ; редкол.: Г. В. Горбенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. Є. Сошинська. – Електрон. вид. – Київ, 2019.

9. Янь Пен Академічні бібліотеки Китаю як центри підтримки інтелектуальної діяльності закладів вищої освіти // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття: матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 23-24 квітня 2020 р. / За ред. проф. В.М. Шейка та ін. – Харків : ХДАК, 2020. – С.188-189.

10. Янь Пен Інституціональні репозитарії як складова системи управління знаннями в закладах вищої освіти // Modern science: problems and innovations. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2020. Pp. 235-237. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-problems-and-innovations-20-22-sentyabrya-2020-goda-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>

11. Янь Пен Електронні колекції стародруків університетських бібліотек Китаю // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 19–20 травня 2022 р. / За ред. проф. В. М. Шейка та ін. — Харків : ХДАК, 2022. С. 185-186.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	11
ВСТУП.....	12
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ	20
1.1. Рівень наукової розробленості проблеми адаптації університетських бібліотек до цифрового інформаційного простору	20
1.2. Методологія та методи наукового дослідження	50
Висновки до розділу	76
РОЗДІЛ 2. БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КИТАЮ НА ЕТАПІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	79
2.1. Академічні бібліотеки в освітньо-комунікаційному просторі Китаю	79
2.2. Цифровізація наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю	90
2.3. Інформаційні ресурси університетських бібліотек КНР	111
2.4 Бібліотека в системі інформаційного забезпечення наукових комунікацій університету	129
Висновки до розділу	150
РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ.....	154
3.1. Диверсифікація напрямів діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти в цифровому суспільстві.....	154
3.2. Розвиток університетських бібліотек Китаю в цифровому суспільстві знань.....	169
Висновки до розділу	184
ВИСНОВКИ	187
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	193
ДОДАТКИ.....	222

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

1.	NLC	Національна бібліотека Китаю
2.	NDLP	Національна цифрова бібліотека
3.	CNNIC	Інформаційний центр мережі Інтернет Китаю
4.	CBFD	Китайська бібліотека повнотекстових баз даних
5.	IR s	Репозиторій Institutional repositories
6.	CASHL	Китайська академічна бібліотека з гуманітарних і соціальних наук
7.	CLC	Китайська бібліотечна класифікація
8.	CALIS	Китайська академічна бібліотечно-інформаційна система
9.	CADLIS	Інформаційна система «Китайська академічна цифрова бібліотека»
10.	CADAL	Китайсько-Американська цифрова академічна бібліотека
11.	CADL	China Academic Digital Library Китайська академічна цифрова бібліотека

ВСТУП

Наукові бібліотеки закладів вищої освіти Китайської народної республіки посідають провідне місце в системі соціальних комунікацій суспільства. Вони виконують важливі функції кумуляції наукової спадщини, інформаційного супроводу наукової і освітньої діяльності для широкого кола споживачів інформації, формулюють світогляд і фахову підготовку, виконують педагогічну місію і за рівнем організації матеріальної бази, виробничих і управлінських процесів, інформаційного і кадрового потенціалу мають повною мірою відповідати вимогам сучасного цифрового простору. Багатогранність функціонування наукових бібліотек закладів вищої освіти зумовила те, що окремі напрями їх діяльності є актуальним об'єктом світових наукових досліджень інформаційних фахівців. Водночас цей феномен потребує комплексного дослідження, врахування досвіду і особливостей, досягнень в цій сфері соціокомунікативної діяльності різних країн, зокрема Китайської народної республіки. Наукове дослідження закордонного досвіду може бути дуже важливим і цікавим, методологічно цінним для сталого розвитку університетських бібліотек України в повоєнний період.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена наявністю таких основних протиріч між: вивченням різних аспектів діяльності наукових бібліотек університетів в напрямках формування бібліотечно-інформаційної складової комунікаційного середовища, висвітленням ролі бібліотек університетів як фахових комунікаційних посередників у системі академічної освіти, виявленням особливостей інформаційних потреб користувачів бібліотек закладів вищої освіти і відсутністю комплексних наукових розвідок, в яких сформовано теоретико-методологічні засади їх розвитку на етапі цифровізації суспільства; активним процесом модернізації і трансформації наукових бібліотек закладів вищої освіти в Китаї і недостатнім теоретичним

осмисленням напрямів диверсифікації стратегій їх розвитку в цифровому суспільстві та суспільстві знань.

Грунтовний аналіз спеціальних публікацій з теми дослідження засвідчив: незважаючи на праці, присвячені окремим аспектам означеної проблеми, вона не набула комплексної і глибокої розробки. Це є додатковим свідченням актуальності теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках комплексної наукової теми Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (реєстраційний № 0109U000512), кафедри цифрових комунікацій та інформаційних досліджень «Цифрові трансформації документно-інформаційних установ в соціокомунікаційному просторі». Дисертаційна робота спрямована на реалізацію основних положень Національної програми інформатизації України, закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI», «Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року», та інших законодавчих і програмних документів чинного уряду.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретико-методичні засади розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китайської народної республіки на етапі цифровізації суспільства.

Завдання дослідження:

- виявити стан наукової розробленості проблеми адаптації наукових бібліотек закладів вищої освіти до цифрового інформаційного простору;
- обґрунтувати методологію і методи дослідження проблеми функціонування бібліотек закладів вищої освіти на етапі цифрового розвитку інформаційного суспільства;

- розглянути функції академічних бібліотек закладів вищої освіти Китаю в системі електронних комунікацій;
- дослідити сучасний стан та особливості цифровізації наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю;
- дослідити інформаційні ресурси університетських бібліотек КНР;
- визначити особливості інформаційного обслуговування в бібліотеках закладів вищої освіти Китаю;
- окреслити тенденції розвитку університетських бібліотек КНР у цифровому суспільстві знань.

Об’єкт дослідження – наукові бібліотеки закладів вищої освіти Китайської народної республіки.

Предмет дослідження – особливості розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю у цифровому суспільстві.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплекс наукових підходів і методів, застосування яких уможливило уникнути фрагментарності щодо вивчення сучасного стану наукових бібліотек закладів вищої освіти та визначення шляхів їх розвитку у цифровому середовищі і отримати достовірні результати. Застосування соціокомунікативного, соціокультурного, інформаційного, системного й когнітивного підходів дозволило дослідити питання сучасної та перспективної організації системи бібліотек закладів вищої освіти КНР з точки зору їх техніко-технологічної складової, ресурсного потенціалу, сучасного стану інформаційного супроводу наукової й освітньої діяльності; визначити умови та трансформаційні тенденції їх розвитку в інформаційному суспільстві та суспільстві знань.

Як дослідницький інструментарій використані методи: системно-структурного аналізу – для визначення основних елементів системи академічних бібліотек Китаю; компаративного аналізу – для визначення особливостей організаційних, техніко-технологічних та сервісних складових

функціонування наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю; методів контент-аналізу та веб-аналітики – для дослідження кількісних і якісних показників ефективності цифрових активів бібліотек закладів вищої освіти КНР, обробки результатів аналізу; моделювання – для аналізу розвитку інформаційно-комунікативних технологій та їх впливу на бібліотечно-інформаційну діяльність, визначення обсягу поняття «когнітивне середовище бібліотеки закладу вищої освіти», формування перспективних напрямів розвитку університетських бібліотек в сучасному цифровому інформаційному просторі.

Теоретичну базу дослідження склали фундаментальні праці в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, інформатики, теорії соціальних комунікацій: В.М.Горового, О.В.Воскобойнікової-Гузевої, В.О. Ільганаєвої, І.О.Давидової, Т.В. Добко, Н.М. Кушнарєнко, О.М. Кобелєва, О.Ю. Мар'їної, К.В. Лобузїної, В.В. Рїзуна, А.А. Соляник, О.М. Холода, Л.Я. Фїліпової, Г.В. Шемаєвої, Ву Yang, Wei Dawei, Sun Yigang, Lian Ruan, Qiang Zhu, Ying Ye. Базові положення цих теоретичних досліджень забезпечили системне вивчення наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР як феномену інформаційної та бібліотечної справи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим спеціальним дослідженням особливостей розвитку бібліотек закладів вищої освіти КНР в інформаційному суспільстві та суспільстві знань. У дослідженні

вперше:

– комплексно розглянуто сучасний стан наукових бібліотек закладів вищої освіти як соціокомунікативної складової інформаційного простору КНР. Визначені зовнішні фактори, що впливають на стратегічні напрями їх розвитку, серед яких: цифрова модернізація соціокультурної сфери Китаю, розгортання інформаційної інфраструктури, застосування

когнітивних технологій опрацювання інформаційно-документних масивів та потоків;

– на основі вебометричного дослідження сайтів провідних наукових бібліотек університетів КНР проаналізовано досвід університетських бібліотек Китаю щодо формування цифрового освітньо-комунікаційного простору, застосування інноваційних форм і методів інформаційного супроводу наукової та освітньої діяльності університетів та виявлено особливості розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР, визначені основні чинники внутрішнього середовища, що зумовлюють їх трансформацію та сприяють диверсифікації діяльності в цифровому просторі;

– обґрунтовано науково-методичні засади системної модернізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю в напрямі техніко-технологічних, організаційних та управлінських дій, спрямованих на посилення когнітивної складової діяльності бібліотек в цифровому суспільстві;

– визначено головні тенденції та перспективні напрями розвитку університетських бібліотек Китаю, пов'язані із формуванням комфортного середовища роботи з інформацією та знанням; створенням цифрової інфраструктури освітніх комунікацій; розгортанням інформаційно-аналітичного сервісу, який базується на застосуванні знаннєвих технологій та когнітивної функції бібліотек.

удосконалено:

– концептуальні засади розвитку інформаційно-освітнього сервісу бібліотек закладів вищої освіти Китаю, які реалізуються в диверсифікації інформаційних продуктів та послуг; використанні мережевих та мобільних технологій; урізноманітненні напрямів створення та розповсюдження цифрового контенту;

– теоретичні основи формування корпоративної діяльності бібліотек університетів, які базуються на концептуальних положеннях створення відкритих архівів, визначена їх роль в загальносвітовому русі

відкритого доступу, проаналізована тематика та мова їх контенту, програмні платформи, що дозволило накреслити цілісну картину напрямів розвитку освітньо-наукового контенту в умовах зростання кількості та загального обсягу інформаційних ресурсів в цифровому просторі.

набуло подальшого розвитку:

- концепція запровадження відкритих архівів, уточнена їх дефініція у зв'язку з диверсифікацією каналів і засобів надання освітньої інформації, що являє собою потужний канал електронної комунікації;
- уявлення про тенденції розвитку бібліотек закладів вищої освіти в напрямі диверсифікації їх функцій в цифровому середовищі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вперше на рівні дисертаційного дослідження зібрано й узагальнено досвід діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР в цифровому середовищі. Основні положення дисертаційного дослідження, висновки і рекомендації, які стосуються трансформації функцій та тенденцій розвитку бібліотек закладів вищої освіти у цифровому комунікаційному просторі КНР, можна використовувати як в системі управління та визначення векторів стратегічного розвитку, так і в практиці діяльності бібліотек закладів вищої освіти України.

Наукові результати дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі Харківської державної академії культури для вдосконалення змісту і структури навчальних дисциплін «Бібліотекознавство», «Документознавство», «Бібліографознавство», «Управління в ДІС», «Бібліотечно-інформаційний сервіс», «Бібліотечно-інформаційне виробництво», «Цифрове кураторство», «Електронні архіви», «Організація та створення електронних ресурсів», «Світові електронні бібліотеки», про що свідчить акт про впровадження.

Теоретичні та методичні положення дисертації можна використовувати в наукових дослідженнях інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно. Викладені в дисертації положення, наукові результати та висновки отримані дисертантом особисто. У публікації [255] авторський внесок складає 60%.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, матеріали і результати наукового дослідження оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських конференціях: міжнародних наукових конференціях «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Україна, м. Харків, 2022 р.); «Modern science: problems and innovations» (Sweden, Stockholm, 2020); «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Україна, м. Харків, 2020 р.); «Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій / University library at the new stage of development of social communications» (Україна, м. Дніпро, 2019 р.); міжнародній науковій конференції «Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства» (Україна, м. Харків, 2019 р.); всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Україна, м. Харків, 2019 р.); всеукраїнській науково-теоретичній конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Україна, м. Харків, 23-24 квітня 2020 р.); Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті» (Україна, м. Київ, 2019 р.).

Текст дисертації, її головні наукові положення, висновки і рекомендації обговорені на науково-методологічному семінарі кафедри цифрових комунікацій та інформаційних досліджень факультету соціальних комунікацій та музейно-туристичної діяльності Харківської державної академії культури (протокол № 2 від 09.12.2022 р.)

Публікації. Основні положення та результати за темою дисертації викладено в 11 наукових публікаціях, серед них 2 — у наукових фахових виданнях України, 1 — у науковому закордонному періодичному виданні, 1 —

у закордонному періодичному виданні, що індексується Scopus.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел з 265 найменувань (на 29 сторінках), додатки. Загальний обсяг дисертації — 241 стор. Основний зміст викладено на 192 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

1.1. Рівень наукової розробленості проблеми адаптації університетських бібліотек до цифрового інформаційного простору

Інноваційний розвиток наукових бібліотек закладів вищої освіти закладає потужне підґрунтя для їх адаптації до мінливих умов інформаційного суспільства. Ці тенденції, які активно почали розвиватися від середини 2000 років розгортались як техніко-технологічні, організаційні, сервісні, управлінські трансформації, що знайшло своє наукове висвітлення в роботах О. Бруй, В. Ільганаєвої, Т. Гранчак, І. Давидової, О. Воскобойнікової-Гузевої, О. Кобелева, О. Мар'їної, Т. Новальської, Г. Шемаєвої. Автори обґрунтовують місце бібліотеки в соціокомунікаційному просторі держави, політику інноваційного розвитку бібліотек, визначають умови входження бібліотеки до інформаційної інфраструктури суспільства та окреслюють інформаційно-комунікаційні стратегії діяльності бібліотечно-інформаційних установ.

Слід зазначити, що в бібліотекознавстві питання розвитку бібліотек в системі освітньо-наукової комунікації завжди було актуальним та активно досліджувалось науковцями. Нові погляди на зміну освітньої бібліотеки і її сутності, еволюцію структури та функцій на етапі розгортання процесу інформатизації та опанування інформаційних технологій висвітлено в працях Н. Каліберди [74], О. Бруй [27], О. Васильєвої [28], О. Сербіна [142]. Дослідження джерел, становлення і тенденцій подальшого розвитку бібліотеки в системі соціальних комунікацій репрезентувала у своїх публікаціях В. Ільганаєва [67, 68].

Посилення уваги до проблем розвитку наукової комунікації відбулося на початку третього тисячоліття. В науковому дослідженні Г. Шемаєвої основний акцент спрямовано на роль і місце бібліотеки в інформаційній інфраструктурі науки, та тенденції розвитку наукових електронних ресурсів бібліотек. Автор вважає, що бібліотека є провідною складовою системи наукових комунікацій, яку розглянуто з позицій формування системи електронних ресурсів. Дослідницею зазначено, що «електронні ресурси впливають на соціокультурну трансформацію наукової діяльності, змінюють стандарти наукової взаємодії, стають активною формою соціалізації знання, зокрема – основним елементом наукової взаємодії як на рівні суб`єктів науки, так і на рівні предмету досліджень. Вони є інтегратором різних моделей, різних каналів, різних форм наукової комунікації в умовах електронного середовища» [172].

Логічно продовжено цей напрям досліджень в науковій роботі О. Воскобойнікової-Гузевої [37]. Велику увагу автором приділено питанням багатоаспектного використання електронних інформаційних ресурсів та удосконаленню бібліотечно-інформаційного обслуговування. Автор на основі аналізу внеску провідних бібліотек України в наукове забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності досліджує електронні ресурси як її об`єкт. Оригінальним є підхід автора до визначення стратегії удосконалення діяльності бібліотек України і запропоновані методологічні засади модернізаційної моделі розвитку бібліотек. Визначені О. Воскобойніковою методологічні підходи до побудови сучасної моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ визначено базовою основою даного дисертаційного дослідження.

У бібліотекознавстві накопичено значний матеріал стосовно діяльності наукових бібліотек в електронному середовищі. Серед найважливіших робіт, що стосуються функцій і специфіки бібліотеки у сучасній системі інформаційних комунікацій, варто назвати публікації,

І.О. Давидової, О. М. Кобелева, Н.А. Коржик, Т.Добко, Л.Я. Філіпової [45, 52, 79, 88, 171]. У них вперше відзначаються зміни, які вносять у діяльність бібліотеки засоби обчислювальної техніки, і можливі наслідки цих змін для розвитку комунікації. Так, Л. Я. Філіпова у своєму дослідженні розкриває функції мультимедійних технологій і тенденції їх використання в бібліотечно-інформаційній діяльності як розширення можливостей електронно-комунікаційного середовища [171]. Перш за все треба звернути особливу увагу на технологічні та організаційні процеси в системі інформаційного сервісу бібліотек. До технологічних та організаційних інновацій належить широке впровадження сучасних системних, корпоративних та аналітичних технологій, а також технологій оснований на системах штучного інтелекту [79]. Серед організаційних процесів інтеграції є тенденція щодо створення різних форм кооперації бібліотечної праці: об'єданого бібліотечно-інформаційного простору окремих регіонів, корпоративних бібліотечно-інформаційних систем і мереж, а також консорціумів. Це надає можливість бібліотекам вийти на новий рівень розвитку і потребує вирішення завдань забезпечення інформаційного, лінгвістичного, програмного та технічного узгодження.

Для ефективного користування інформаційним сервісом бібліотеки – користувачам необхідні знання визначених правил поведінки в мережі, уміння орієнтуватися в численній доступній інформації. Найґрунтовніше питання використання електронних комунікацій Інтернету висвітлені Л.Я. Філіповою [171], Д. Соловяненко [147, 148]. Л.Я. Філіпова у своєму дослідженні обґрунтовує основні положення програми формування бібліотечно-бібліографічної частини сегмента Інтернету. Д. Соловяненко вважає найпопулярнішою із сучасних послуг Інтернету гіпертекстову систему з елементами мультимедіа – WWW, що дозволяє відображати текстову, музичну, графічну інформацію, тривимірні об'єкти тощо.

Важливим етапом інформатизації суспільства та його трансформації в суспільство знань є цифровізація та віртуалізація. Теоретико-методологічне обґрунтування концепції розвитку бібліотек в умовах віртуалізації цифрового інформаційного простору, представлено в роботах К.В. Лобузінюї, О.Ю. Мар'їної, І. Лобузїна [103, 109,101]. Автори відзначили загальносвітовий процес розгортання активного процесу адаптації бібліотек до цифрових технологій, що відбувається відповідно до вимог часу. Так у роботі К. Лобузінюї акцентується увага на когнітивній складовій бібліотечно-інформаційної діяльності, технологічних аспектах формування електронних інформаційних ресурсів та розвитку онлайн-бібліотечно-бібліографічних сервісів. Центральна ідея, розгорнуто викладена і обґрунтовано К. Лобузінюю, полягає не лише в констатації розгорнутих трансформаційних процесів в бібліотеці як соціальній інституції, а у створенні нової моделі діяльності бібліотеки як посередника у суспільних інформаційно-знаннєвих процесах. Автор цілком своєчасно зауважує, що «перехід бібліотеки на новий рівень семантичного узагальнення інформаційних послуг, які вона надає, потребує освоєння нових технологій, у першу чергу, пов'язаних з опрацюванням, представленням, наданням доступу та виявленням нових знань» [103, С. 216]. Важливо підкреслити, що успіх розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР, значною мірою базується на опануванні семантичних інформаційних технологій, формуванні системи упорядкованих інформаційних ресурсів, оволодінні семантичними бібліотечними інструментами та орієнтацією на створення онлайн-бібліотечно-інформаційного сервісу. Комплексний підхід до ресурсної та комунікаційної складової знаннєвих електронних ресурсів, обґрунтований К. Лобузінюю, дозволяє формувати розподілене інформаційне середовище освітніх бібліотек, вдосконалювати можливості надання інтегрованих знаннєвих ресурсів.

«Питання ролі й значення бібліотек закладів вищої освіти є одним з провідних у сучасному бібліотекознавстві. Пильну увагу йому приділяють як українські фахівці, так і представники наукових бібліотекознавчих шкіл Китаю. Бібліотеки університетів вносять суттєвий вклад у формування освітнього інформаційного середовища та сприяють формуванню інтелектуального потенціалу нації. Бібліотеки закладів вищої освіти під впливом факторів зовнішнього середовища: інформатизації сфери освіти, науково-технічного прогресу, збільшення кількісних показників інформаційних потоків, розгортання соціокультурних процесів перетворюються на потужні структури інформаційного супроводу цих процесів, сприяють інноваційному розвитку і є інформаційно-когнітивними центрами закладів освіти» [183]. Наукове підґрунтя діяльності бібліотек закладів вищої освіти в умовах інформатизації в бібліотекознавстві було закладено в роботах Т. Колеснікової, Л. Бакуменко, Н. Ніколаєнко, О. Бруй, В. Дригайло, В. Волінець, Т. Ткаченко [9, 24, 25, 58, 81, 122, 160]. Методи та методики вивчення інформаційних потреб, визначення напрямів підвищення ефективності бібліотечно-інформаційного забезпечення різних груп користувачів бібліотек, питання управління діяльністю бібліотек закладів вищої освіти досліджували О. Бруй, Н. Ніколаєнко [24, 122].

Аналіз загальносистемних аспектів бібліотечної діяльності закладів вищої освіти в умовах становлення та розвитку системи соціальних комунікацій здійснено в працях українських дослідників [15]. Т. Колеснікова акцентує на еволюційних трансформаціях бібліотек закладів вищої освіти в умовах інформатизації суспільства в напрямі змін технологічного, структурного, організаційного та функціонального устрою [83]. Аналізуючи комунікаційні моделі діяльності освітніх бібліотек, Т. Колеснікова акцентувала на перспективних моделях організації такої діяльності, які можуть бути реалізовані у вигляді «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр», «Бібліотека – інформаційний

медіа-центр». Дослідниця запропонувала в якості перспективного кластерний метод в освітньо-науковій та культурній сфері, застосування якого дасть можливість вирішити низку проблем, пов'язаних з пошуком, обробкою, збереженням та поширенням інформації. Автор зазначає, що кластеризація та корпоратизація є природними формами інтеграції суб'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії, які стануть поштовхом до створення інтеграційного комунікаційного середовища освіти і науки. При цьому кластер установ освітньо-науково-культурної сфери Т.О. Колеснікова визначає як добровільне об'єднання географічно близьких, зі спільною галузевою спрямованістю, взаємодіючих та взаємодоповнюваних центрів генерації, обробки, накопичення і передачі знань (ЗВО та їх бібліотеки, інші бібліотеки, наукові установи, виробничі інформаційні компанії, архіви, музеї, інформаційні центри, книговидавничі установи, громадські організації та ін.), що функціонують на базі новітніх інформаційних технологій [82].

Проблеми підготовки бібліотечного персоналу до впровадження системи менеджменту якості в діяльність бібліотек вищів висвітлює Т. Ткаченко [161], яка наголошує на необхідності поширення та вдосконалення системи менеджменту якості в бібліотечно-інформаційній діяльності, стандартизації бібліотечних процесів, що дозволить користуватися єдиними одиницями виміру бібліотечної роботи для оцінки стану і прогнозу розвитку, керуватися єдиними нормами, правилами, технологіями, формами створення інформаційних ресурсів.

Ефективність діяльності університетських бібліотек в інформаційному суспільстві ґрунтується на системі бібліотечно-інформаційного виробництва, теоретико-методичні засади якого обґрунтовані І. Давидовою [43]. Його результатом є створення, організація, використання електронних ресурсів, надання інформаційних послуг у вигляді вільного доступу до наукової та освітньої інформації. Створення відкритого простору доступу до інформації «дозволяє користувачам ознайомлюватись, завантажувати, копіювати,

поширювати, друкувати, шукати за певними критеріями, або посилатися на повні тексти статей, сканувати, здійснювати їх опрацювання та індексацію, передавати їх як метадані, або використовувати для інших законних цілей» [32, с. 67].

Питання формування електронних ресурсів, створення цифрових бібліотечних колекцій на базі яких здійснюється бібліотечно-інформаційне обслуговування займають важливе місце в системі бібліотекознавчого знання і знайшли своє висвітлення в працях [32, 37, 38, 58, 60, 99, 118, 127, 172]. Узагальнений аналіз наукових електронних ресурсів бібліотек України представлено Г.В. Шемаєвою, яка відзначає роль електронних інформаційних ресурсів як ефективного засобу реалізації індивідуального та колективного творчого потенціалу, обґрунтовує важливу роль бібліотек закладів вищої освіти у системі наукових комунікацій. Безперечно, що «бібліотеки ВНЗ мають у своєму розпорядженні значні за обсягом та унікальні за складом інформаційні ресурси, які складаються з : бібліотечних фондів, БД, електронних ресурсів, а також програмно-технологічних комплексів, що забезпечують доступ до світових інформаційних ресурсів» [172, с. 149].

Електронні ресурси бібліотек розглядаються як складова інформаційної інфраструктури закладу вищої освіти, потужний фактор його ефективного функціонування та розвитку. Системна організація бібліотечно-інформаційних ресурсів університету визначається як «єдність організаційних техніко-технологічних, комунікаційних засобів, призначених для створення, збереження і використання інтелектуальних надбань освіти з метою найповнішого задоволення соціальних, культурних, наукових потреб користувачів, а також раціонального використання інших ресурсів бібліотечно-інформаційного сектора освіти» [90, с. 3]. Такий підхід уможливорює усебічний науковий розгляд питань створення та використання електронних інформаційних ресурсів: як джерела піднесення інтелектуального й духовного

потенціалу суспільства [127], інтеграційного фактору у системі наукових комунікацій [172], засобу інформаційного забезпечення e-Science [33].

Практичні аспекти сучасних підходів до інтеграції електронних бібліотечних інформаційних ресурсів, сучасних форм і методів співробітництва бібліотек в цифровому просторі висвітлено К. В. Лобузіною, О.Ю. Мар'їною. Автори акцентують увагу на «трансформації інтеграційних процесів бібліотек в цифровому вимірі, нових можливостях, які отримують бібліотечні установи в напрямі формування нових альянсів з освітніми та інноваційними центрами» [109, С. 197]. Важливим питанням, яке вирішують бібліотеки закладів вищої освіти на цьому етапі залишається питання формування друкованих та електронних книжкових колекцій. «У цифровому медіапросторі основними проблемами розвитку бібліотечних фондів стають визначення їх «меж», принципів комплектування, селекції друкованих і електронних документів, збереження паритетів традиційних фондів та цифрових активів бібліотек. Їх вирішення пов'язане зі збереженням традиційних, фундаментальних позицій комплектування та одночасним урахуванням сучасних пріоритетів основних користувачьких спільнот» [109, С.108]. В цьому контексті важливим вважається напрям дослідження регіональних механізмів функціонування системи бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів [90]. Обґрунтовуючи відмінності електронних інформаційних ресурсів бібліотек закладів вищої освіти через їх організаційно-структурні особливості, Т. Костирко пропонує «механізм системоутворювання бібліотечних інформаційних ресурсів у напрямі розвитку їх інформаційно-комунікаційної єдності як соціально-технологічного модуля в інфраструктурі освіти регіону» [90, С. 2]. Це положення є важливим для аналізу предмету дисертаційного дослідження – особливостей розвитку бібліотек закладів вищої освіти в Китайській народній республіці, в якій провінції і територіальні одиниці згруповані по регіонах.

Числені публікації, присвячені галузевим бібліотечно-інформаційним ресурсам закладів вищої освіти [38, 10, 75, 91, 81, 177]. У них констатується, що «серед різновидів електронних ресурсів існує значна кількість корпоративних інформаційних систем, створених із використанням інтернет-технологій і спрямованих як на автоматизацію постачання і збуту, так і на просування товарів та послуг серед існуючих і потенційних клієнтів» [38, С. 2]. Їх діяльність здійснюється в межах міжнародного руху Відкритого доступу до наукових знань, завданням якого є створення умов доступності наукової спільноти до результатів наукових досліджень та ширшого їх розповсюдження. Проголошені Інститутом Відкритого Суспільства (2002 р.) принципи, сприяли створенню як окремих інституціональних репозитаріїв, так і міжуніверситетських. В результаті аналізу інституціональних архівів відкритого доступу світового рівня, Л. Бакуменко сформулювала основні особливості інституціонального репозитарію, до яких віднесено «забезпечення відкритого доступу до результатів наукових досліджень, які проводять ВНЗ через самоархівування або архівування документів за допомогою відповідного фахівця; доступ до наукових досліджень закладів вищої освіти для світової спільноти; зосередження матеріалів в одному місці, їхня системна структуризація для оперативного пошуку та використання; збереження різних електронних матеріалів, у тому числі неопублікованих документів (дисертації, наукові, технічні звіти тощо); формування електронної колекції наукових праць певного автора та збереження його авторських прав» [9, С.2].

Т. Ярошенко відзначила, що в Україні в 2009 р. започатковано проект ELibUkr "Електронна бібліотека України: Створення центрів знань в університетах України", який передбачає створення відкритих електронних архівів. «Фактично всі 10 університетів України — учасників цього проекту створили чи створюють нині інституційні репозитарії, активно популяризують ідею відкритої інформації в цілому. Разом з тим, з огляду на те, що Україна

має понад 800 вищих навчальних закладів (і понад 100 НДІ), і лише 19 з них надають можливість своїм співробітникам оприлюднювати результати їхніх досліджень у власних репозитаріях, Могилянська бібліотека виступила з ініціативою створення спільного міжуніверситетського мультидисциплінарного відкритого електронного архіву для розміщення науковцями України своїх публікацій» [176, С. 50]. Автор підкреслила також, що в Україні «працює також ОАІ гарвестер, який індексує метадані з різних архівів і забезпечує глобальний пошук в усіх українських архівах» [176].

В цей час питання архівування документів, зокрема електронного архівування з метою підтримки політики відкритого доступу в університетських бібліотеках Китаю розглядаються у роботах Zhong [262] та Kunwar Singh [205]. Zhong проводив дослідження інституційних репозитаріїв Китаю по даним Реєстру сховищ із відкритим доступом (ROAR), в якому було знайдено та проаналізовано 27 репозитаріїв, які на той час були запроваджені на материковому Китаї (15), в Гонконзі (3) та на Тайвані. Zhong акцентував на важливій ролі репозитаріїв як дієвих інструментів наукової комунікації та підтримки даних, місця збереження електронних комунікацій провідних дослідників з різних галузей знань. Разом з тим, аналізуючи принципи організації, технологічні особливості та матеріально-технічне оснащення у напрямі формування корпоративних ресурсів бібліотек університетів Китаю він акцентував на низькій обізнаності щодо важливості репозитаріїв серед наукових фахівців та відсутності урядової політики щодо впровадження інституційних сховищ.

Тематичне дослідження ресурсів з відкритим доступом було проведено Kunwar Singh (2017). Автор аналізував 39 китайських інституційних репозитаріїв з відкритим доступом та зазначив, що університети мають більш активно створювати власні відкриті електронні архіви, оскільки «обмежень у форматах цифрових матеріалів практично не існує» [205].

Безперечно, бібліотеки закладів вищої освіти при формуванні своїх електронних ресурсів мають враховувати кращі світові зразки, що в свою чергу сприяє вирішенню їх головного завдання – надання користувачеві сучасних, доступних, відкритих, високотехнологічних інформаційних сервісів.

Важливість сервісноорієнтованої діяльності бібліотек науково обґрунтовано А. Владичинською, Т.В. Добко, С. Дригайло, В. Жуковою, Ісаєнко, Т. Новальською, Т. Савицькою, І.Терещенко [35, 52, 58, 63, 70, 125, 138, 157]. Запровадження технологій сервісного інформаційного обслуговування є провідним трендом бібліотек, що відображає їх прагнення посісти важливе місце в інформаційній інфраструктурі закладу вищої освіти. В цьому контексті важливо акцентувати на відмінному розумінні обсягу та сутності інформаційного сервісу, що відображено в роботах цих науковців. Якщо один автор в поняття бібліотечно-інформаційного сервісу вкладає «комфортні умови для використання інформації у вигляді продуктів і послуг» [63, С. 41], то А. Владичинська пропонує розгорнутий комплексний підхід, що з точки зору даного дослідження є більш дієвим, і включає до системи бібліотечно-інформаційного сервісу «фізичну, атмосферну, функціональну, операційну складові та складову досвіду» [35, С. 27]. Бібліотеки закладів вищої освіти Китаю чітко визначають свій курс як клієнтоорієнтований і тому приділяють першочергову увагу налагодженню системи інформаційного сервісу.

Технологічну модель інформаційного обслуговування читачів сучасної бібліотеки запропоновано [70, 71]. Спираючись на досвід інноваційної діяльності бібліотек в сфері інформаційного обслуговування, автор зазначає, що «корисною послугою в усіх бібліотеках іноземних держав з початку свого функціонування є надання повної довідкової інформації про систему освіти і організацію навчання, мову, культуру, діяльність наукових, мистецьких, державних та інших організацій і установ, візовий режим, транспортно-

туристичну інфраструктуру, історичні та культурні пам'ятки тощо» [71]. Наряду з довідково-бібліографічним, автором розглядається реферативно-аналітичне, концептографічне, прогностичне забезпечення та інші форми бібліотечно-бібліографічного обслуговування.

Важливість розвитку довідково-бібліографічного обслуговування як важливої складової системи інформаційного сервісу університетської бібліотеки підкреслено в роботах Т.В. Добко [52, 53,54]. Автор аналізує сучасні трансформаційні тенденції в системі інформаційно-бібліотечного обслуговування і акцентує на тенденції його комплексного характеру в електронному середовищі, що передбачає інтеграцію довідково-бібліографічного і бібліотечно-інформаційного обслуговування. Перспективними формами в епоху домінування мережевих технологій науковець вважає онлайн-обслуговування, «віртуальні довідкові служби», веб-орієнтовані бази даних довідкової інформації, БД найчастіших запитань [53, С.19].

Напрями модернізації бібліотечного обслуговування з застосуванням мобільного зв'язку на рівні провідних бібліотек світу висвітлено в роботах Т. Савицької, І. Терещенко [138, 157]. Автори зазначають, що багатофункціональні мобільні пристрої, що співіснують з соціальними мережами, блогами, «інтернетом речей» є потужним каналом диверсифікації форм та засобів інформаційного обслуговування. Не зважаючи на те, що «використання мобільного зв'язку при наданні бібліотечних послуг можливо при наявності бази даних, мобільного бібліотечного сайту або додатку, працюючого сервісу електронної доставки інформації, системи електронного доступу і далеко не кожна бібліотека має такі можливості, розвиток мобільного інтерфейсу є яскраво проявленим трендом модернізації бібліотечної справи за кордоном» [138, С. 118]. Саме запити найбільш підготовленої, динамічної, інноваційно мислячої категорії користувачів –

студентів, науковців, викладачів задовольняють бібліотеки провідних університетів світу за допомогою розвитку мобільного інтерфейсу.

Слід зазначити, що закономірності функціонування документно-інформаційних установ в Інтернеті як основи світового інформаційного простору мають спільні риси в електронній комунікації різних країн, зокрема Китаю та України.

Застосування в процесі інформаційного сервісу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій потребує від бібліотек закладів вищої освіти вирішення ряду організаційних питань, пов'язаних із новими напрямками та якістю інформаційних продуктів та послуг, що надаються. На необхідність трансформації організаційної структури бібліотек звертає увагу І. Давидова. Аналізуючи бібліотеку як виробничу систему, автор зазначає, що «упровадження сучасних комп'ютеризованих виробничих технологій системно пов'язане з новою організацією праці служб і підрозділів бібліотеки аж до скасування одних і створення інших» [43, С.107]. Дійсно, опанування технологій дистанційного надання інформаційних продуктів та послуг, активна інтеграція бібліотек закладів вищої освіти в світовий інформаційний простір потребують системних інноваційних трансформацій організаційної структури відповідно до вимог цифрового медіасередовища.

Вирішення питань розвитку бібліотек закладів вищої освіти у цифровому суспільстві передбачає дослідження принципів формування їх інформаційно-комунікаційного середовища. Розглядаючи комунікаційне середовище як відображення багатofункціональної системи соціальних зв'язків, взаємовідносин у закладі вищої освіти, можна казати, що його ефективне функціонування забезпечують багато факторів, серед яких: співробітники, користувачі, адміністратори як учасники інформаційних процесів. Складовими інформаційно-освітнього середовища також є інформаційні ресурси, бази даних, репозиторій, веб-сайт, система інтернет-комунікацій, інформаційні системи, що забезпечують документообіг та

управління освітніми процесами. В цьому контексті важливо акцентувати на ролі бібліотеки (в її традиційному та електронному варіантах) в системі інформаційного освітнього середовища університету.

Аналізуючи структуру інформаційного середовища навчального закладу, Ю.В. Караван визначає місце бібліотеки в цій системі і зазначає, «що однією із найважливіших умов успішного функціонування освітнього процесу є оперативний та ефективний обмін інформацією, яку надають електронні ресурси. Виконуючи основну бібліотечну функцію – зберігання – і не лише своєї, але й спільної корпоративної інформації, електронна бібліотека, в інформаційному середовищі навчального закладу, займає особливе місце, оскільки виконує роль посередника між інформаційними ресурсами та споживачами інформації, вибираючи при цьому, систематизуючи, зберігаючи та пропонуючи краще з величезного інформаційного масиву» [73]. Саме це зумовлює позицію, згідно якої бібліотека є складовою, базовим компонентом інформаційного освітнього середовища навчального закладу, а основу комунікаційного середовища бібліотеки, в свою чергу, складають друковані та електронні ресурси, засоби інформаційного обслуговування та надання доступу до них.

Діяльність бібліотек університетів в напрямі створення комфортного інформаційного середовища як підґрунтя для надання сервісних послуг розглянуто в публікаціях авторів [71, 53, 63, 94, 107, 137, 171]. Фахівці визначають як першочерговий етап, створення вебсайту, з метою представлення електронних ресурсів власної генерації, надання онлайн-ових довідкових послуг, проведення веб-форумів, відеоконференцій, послуг з електронного доставляння документів.

Ситуацію, що склалася в бібліотеках закладів вищої освіти в умовах реформування наукової та освітньої сфер, глобалізації інформаційно-комунікаційних технологій аналізують В.С. Білоус, О.О. Сербін, Т.М. Костирко, С.І. Задерей, А.О. Ширенкова, О.М. Ковальчук. Автори одноставно

констатують, що основною місією освітянської книгозбірні є «сприяння підвищенню рейтингу вищого навчального закладу та формування бренду вченого» [15, С.37]. На досягнення цієї місії спрямовані основні напрями діяльності бібліотеки закладу вищої освіти, серед яких:

- розгортання інноваційних бібліотечних сервісів;
- інформаційно-бібліотечне забезпечення навчально-виховного процесу;
- впровадження наукометричних досліджень;
- створення баз даних власної генерації;
- побудова загальнодоступних архівів наукової інформації;
- видавнича діяльність тощо.

Однією з першочергових проблем, які має вирішувати бібліотека закладу вищої освіти – «моніторинг ресурсів всесвітньої мережі Інтернет освітнього та наукового спрямування» [15, С. 31] та надання відкритого доступу до електронних ресурсів. В.С. Білоус зазначає, що сьогодні «електронна бібліотека університету формується як традиційним способом, так і у формі Інституційного репозитарію університету, що є одним з ефективних шляхів розповсюдження результатів досліджень наукових працівників університету, максимізації їх відкритості та наукового впливу, інтерактивним інструментарієм та джерелом забезпечення вільного доступу до повнотекстових електронних здобутків» [15, С. 33]. Такий підхід є важливим для вирішення завдання формування відкритого освітньо-комунікаційного простору, в якому студенти, викладачі та співробітники отримують можливості вільного доступу до інформації на різних типах носіїв, баз та банків даних, повнотекстових електронних колекцій.

На етапі цифровізації суспільства і активного процесу адаптації бібліотек закладів вищої освіти до цифрового середовища зростає роль та значення цифрових бібліотек, що забезпечують віддалений доступ до інформаційних ресурсів, колекцій наукових та освітніх матеріалів. Цифрові бібліотеки, що пропонують доступ до цифрової інформації, «є одним із

різновидів електронної бібліотеки, яка забезпечує збереження та доступ до оцифрованих повнотекстових матеріалів або колекцій зображень» [102, с. 10]. Спираючись на опублікований ІФЛА та ЮНЕСКО «Маніфест для цифрових бібліотек» (IFLA/UNESCO Manifesto for Digital Libraries, 2010) автор зазначає, що «місією цифрової бібліотеки є надання прямого доступу до інформаційних ресурсів, у структурованому та авторитетному вигляді, на основі поєднання інформаційних технологій, досягнень освіти і культури у сучасному бібліотечному обслуговуванні. Головними завданнями створення цифрових бібліотек є підтримка оцифрування, надання доступу та збереження культурної і наукової спадщини. Цифрова бібліотека є платформою, що об'єднує колекції, послуги і людей задля підтримки повного життєвого циклу створення, поширення, використання та збереження цифрових даних, інформації та знань. Цифрова бібліотека представляє інтернет-колекції цифрових об'єктів гарантованої якості, що створені та управляються відповідно до бібліотечних принципів формування фондів і надання доступу користувачам до інформаційних ресурсів» [102, С. 11]. Китайські дослідники Qiong Tang, Yin Xie and Rina Su розглядають цифрові бібліотеки як інформаційні супермагістралі і зазначають, що інформація в такій бібліотеці зберігається переважно на електронному або цифровому носіїві та забезпечується доступ до отримання інформації в режимі он-лайн. Автори зазначають, що саме цифрова бібліотека дозволяє керувати дуже великою кількістю даних, зберігати та надавати доступ до унікальних та рідкісних колекцій [192].

Важливою складовою успішної адаптації університетських бібліотек до цифрового інформаційного простору є виважена і збалансована за широким колом показників система управління бібліотекою закладів вищої освіти. Ефективне функціонування бібліотек відбувається за умови вдалого поєднання як технологій тактичного, так і стратегічного управління. Найгрунтовніше питання управління бібліотекою як складною виробничою

системою проаналізовані в наукових дослідженнях О. Бруй, О. Башун, В. Дригайло, В. Волінець, Н. Ніколаєнко, В.С. Білоус. Автори наголошують на необхідності цілеспрямованої роботи з визначень тактичних і стратегічних питань розвитку бібліотек закладів вищої освіти в короткостроковій та довгостроковій перспективі з урахуванням вимог, які висуває інформаційне суспільство, розвиток когнітивних процесів та сучасний користувач інформаційних продуктів та послуг. Особливості функціонування бібліотеки закладу вищої освіти, її виробнича та управлінська структури, питання організації управління висвітлені колективом авторів на чолі з В. Дригайло. Автори зазначають, що «сутність управління бібліотекою полягає в цілеспрямованому впливі співробітників на об'єкт для підтримки його стійкої рівноваги або переведення з одного стану в інший» [58, с. 37]. Безумовно, управління бібліотекою закладу вищої освіти має на меті досягнення нового, інноваційного, більш розвинутого стану системи бібліотечно-інформаційного виробництва, управління як ресурсним потенціалом, так і усіма напрямками бібліотечно-інформаційного обслуговування. Всі інші управлінські процеси – прийняття рішень, планування і прогнозування, координація і стимулювання, облік, контроль, звітність є базовою основою для забезпечення ефективного стану управлінської діяльності.

Упродовж останніх років увага бібліотекознавців спрямована на застосування новітніх концепцій управління в бібліотечно-інформаційній сфері діяльності. В цьому контексті узагальнені підходи до управлінської сфери визначені в роботах Н. Ніколаєнко [121-124]. Автор акцентує на певних змінах парадигми управління бібліотекою закладу вищої освіти від функціонально-структурного підходу, який демонструє окремі недоліки в організації технологій виконання процесів і операцій, брак відповідальності за результат та якість інформаційного обслуговування, та пропонує «інноваційну проектно-орієнтовану модель цільового управління, яка має на меті досягнення сталого розвитку бібліотек в умовах соціокомунікаційного

середовища та системних трансформацій діяльності бібліотечного соціального інституту і ґрунтується на широкому використанні інноваційних управлінських технологій (бенчмаркінгу, контролінгу, реінжинірингу, консалтингу, фандрейзингу)» [123]. В якості основного механізму інноваційних змін у бібліотеці В.С. Білоус розглядає проєктний та кадровий менеджмент, ініціативну діяльність бібліотекарів [19, С. 29]. Слід зазначити, що саме така модель управління проєктною діяльністю розвитку університетських бібліотек є домінуючою в Китайській народній республіці протягом останніх десятиріч.

Сучасні бібліотекознавчі концепції управління діяльністю бібліотек розгортаються в напрямі актуалізації стратегічного управління, що зумовлено необхідністю підвищення ефективності діяльності бібліотек в цифровому просторі, усвідомленням важливості визначення та досягнення пріоритетних напрямів в умовах обмежених ресурсів, що, на жаль, є типовим для розвитку бібліотек. Спроможність бібліотек визначати провідні стратегії розвитку, формулювати послідовні кроки до їх вирішення, оцінювати власні ресурси для їх досягнення є необхідною умовою сталого функціонування бібліотеки закладу вищої освіти.

В українському бібліотекознавстві питання стратегії розвитку як основи управління бібліотекою ґрунтовно розглянуті О. Бруй [24-27]. Стратегічне управління бібліотекою автор визначає як «направляючий безперервний процес, що здійснюється в контексті стратегічної ідеї (візії, цінностей, місії) бібліотеки, опирається на людський потенціал як основу, орієнтує діяльність бібліотеки на потреби споживачів (користувачів), гнучко реагує на виклики оточення та проводить своєчасні зміни, які дозволяють досягати бібліотеці конкурентних переваг. Стратегічне управління направлено на успішність бібліотеки в довготерміновій перспективі та досягнення поставлених цілей» [26, С. 126]. Важливо зазначити, що розробка стратегії розвитку, запропонована О. Бруй, базується на моделі збалансованої системи

показників, яка ґрунтується на п'яти стратегічних перспективах: суспільство / університет; клієнти; фінанси, процеси; навчання та розвиток [27, С. 38]. Такий підхід дозволяє ефективно здійснювати безперервний процес інноваційного розвитку бібліотеки закладу вищої освіти, сприяє активному опануванню сучасних технологій управлінської діяльності., спрямованих на впевнене досягнення бажаного результату.

Важливе значення для вирішення проблеми адаптації бібліотек закладів вищої освіти до сучасного інформаційного простору мають технології проектного менеджменту, висвітленню яких присвячені роботи як вітчизняних, так і закордонних учених [12, 18, 163, 165]. Застосування проектних технологій є важливим напрямом інноваційного розвитку бібліотек закладів вищої освіти, що передбачає розгортання практики розробки й просування проектів, спрямованих на активне реформування техніко-технологічних, організаційних, управлінських процесів бібліотеки. Управління проектами в розвиткові бібліотечних установ Китаю відіграє особливе значення в інформаційному суспільстві. Розробка і впровадження проектів створення нових бібліотек, бібліотечних цифрових колекцій, опанування інноваційних форм інформаційного сервісу бібліотечними установами Китаю відбувається в дуже стислі терміни. Саме використання проектного підходу дозволило здійснити швидкий прорив від усталеної, консервативної бібліотечної системи, що функціонувала виключно в межах документної комунікації, до створення бібліотеки як інформаційно-освітнього центру, побудованому на засадах відкритого цифрового інформаційного простору. Отже технології проектного менеджменту є базовими для широких перетворень в різних напрямках бібліотечно-інформаційної діяльності в системі електронних комунікацій.

Важливою особливістю розвитку бібліотек закладів вищої освіти в інформаційному суспільстві та суспільстві знань є формування інформаційної культури, що створює умови для ефективного опанування читачами як

друкованого, так і електронного інформаційного простору. У контексті аналізу понять «інформаційна культура особистості», «бібліотечно-інформаційна грамотність», «культура читання», «бібліотечно-бібліографічна культура» важливими є наукові розробки Л. Кононученко, О. Мар'їної, Т. Проценко [87, 133]. До ключових критеріїв інформаційної культури, автори відносять «уміння адекватно формулювати свою потребу в інформації; ефективно здійснювати пошук потрібної інформації у сукупності інформаційних ресурсів; переробляти інформацію та створювати якісно нову; адекватно відбирати й оцінювати інформацію» [133, С. 36]. Безперечно, виховання інформаційної культури споживача інформації, вміння застосовувати різні канали її отримання й розповсюдження в інформаційному просторі та віртуальній реальності є важливою складовою діяльності бібліотеки закладу вищої освіти. У свою чергу заходи бібліотек в цьому напрямі сприяють розвиткові нових моделей соціально-комунікаційної поведінки студентської молоді, формують ціннісні орієнтації особистості в цифровому середовищі та уможливають комфортний стан користувача в мультимедійному бібліотечно-інформаційному просторі, який утворюється як результат опанування смислів.

Формування інформаційної культури молоді в бібліотечних установах закладів вищої освіти тісно пов'язано із застосуванням технологій організації знань. Ґрунтовний аналіз наукових праць засвідчив, що зазначену проблему активно досліджують науковці різних країн – М. Полані, Д. Стоунхаус, І. Давидова, К. В. Лобузїна, Л. Астахова. І. Давидова аргументує позицію, згідно з якою «результати розвитку сучасної бібліотечної діяльності, опанування цифрового простору, запровадження технологічних моделей інтелектуальних сервісів, призначених для ефективного подання знань і реалізації концепції семантичної бібліотеки, свідчать про зростаючу роль знань у процесі організації бібліотечної праці» [44]. Суспільство знань розглядається як суспільство нового рівня складності комунікаційних процесів, що водночас

потребує аналізу механізмів адаптації бібліотеки до мінливих умов когнітивного простору.

У широкому філософському, економічному і соціокультурному контекстах надається уявлення про суспільство, основане на знаннях у праці А. Л. Гапоненко [40]. Автор стверджує, що в суспільстві знань не лише можлива модель соціального розвитку, а й те, що вона стає реальністю уже в наші дні. Аналізуючи зміни статусу інформації і знань як базових складових формування мережевого середовища, І. Давидова визначає шляхи трансформації когнітивного простору бібліотек. Ці зміни відбуваються під впливом складних соціальних процесів, до яких активно адаптуються бібліотеки, як то віртуальність, електронний мережевий формат, семантичні технології, великі сховища даних. Автор підсумовує, що «мережеве суспільство виступає в якості нової змістовно-діяльничої сфери функціонування бібліотечного соціального інституту, створюючи додаткові умови для диверсифікації форм і засобів інформаційного сервісу. Розширення когнітивного простору бібліотек відбувається шляхом використання потенціалу семантичних технологій (веб 3.0), що сприяє відкритості бібліотечних колекцій та оптимізації процесів їх пошуку й використання, тобто створення «бібліотеки без кордонів», опанування інтелектуального веб (веб 4.0)» [47].

Технології організації когнітивних ресурсів у діяльності бібліотек розглядає К. Лобузін. Саме з розгортанням семантичного етапу розвитку документно-інформаційної комунікації автор пов'язує такі напрями діяльності бібліотек як семантичне опрацювання та інтелектуальний доступ до інформації, увага до змістовного складника інформаційних повідомлень. Автор акцентує увагу на ролі бібліотек в суспільних інформаційно-знанневих процесах і підкреслює що технології управління знаннями мають багато спільного у своїх підходах з бібліотечними технологіями [103]. К. Лобузін вводить до наукового обігу важливе для нашого дослідження поняття

«знаннєвого інформаційного ресурсу бібліотек», який розглядається як семантично опрацьований бібліотечний інформаційний ресурс, орієнтований на представлення змісту документів. І. Давидова аналізує комунікативну сутність концепції управління знаннями і стверджує, що система управління знаннями як певна соціальна технологія складається з процесів, що забезпечують визначення та збір знань, сховищ знань, процесів для зберігання, пошуку, вилучення і відображення знань та користувачів [46]. Як ключову складову системи управління знаннями в бібліотеці автор розглядає сховища знань: паперові документи, машинні бази даних та пам'ять окремої особи і стверджує, що відносний обсяг кожного з них залежить від особливостей організації – достатності забезпечення обчислювальною технікою, наявністю комунікативних мереж, рівня сформованості інтелектуального простору установи» [46].

Таким чином, у публікаціях висвітлюються певні аспекти, пов'язані з напрямками когнітивної діяльності бібліотек, технологіями застосування концепції управління знаннями, формуванням інформаційної культури особистості та її когнітивної складової, але водночас особливості роботи бібліотек закладів вищої освіти з знаннями фахівці практично не розглядають.

Виконання завдань дослідження базується і на теоретичних розробках бібліотекознавців та інформаційних фахівців Китайської народної республіки. Сучасний стан університетських бібліотек Китаю, процеси їх адаптації до цифрового середовища досліджуються Adolphus M., Tsiong Tan (2017), Yin Xi (2017), Rina Su (2017) [189]. Adolphus M. звертає увагу на тенденції, які зумовлюють сучасний стан бібліотечної діяльності в Китаї. Серед них: політика ізоляціонізму інформаційного простору від західного впливу та інформаційна нерівність. Деструктивні процеси в бібліотечній сфері діяльності, пов'язані із певною ізолюваністю бібліотек КНР, були подолані наприкінці 1970-х рр. і нині спостерігається активний процес розвитку цифрового середовища китайських бібліотек. Важливим залишається і фактор

цифрової нерівності, який створює великі цифрові розриви, що суттєвим чином впливає на ефективність бібліотечної діяльності в цифровому просторі. Так, згідно з статистичними даними Китайського інформаційного центру Інтернет-мережі (2009), в Пекіні та Шанхаї охоплення мережею Інтернет становить 60% і 59,7% відповідно, тоді як Сичуань має 13,6%, Тибет – 16,4%, а Юньнань – 12,1% [188]. Відповідно до цього, подолання цифрового розриву є одним з першочергових завдань китайського уряду, який спрямовує увагу на розвиток освітнього та інформаційного простору.

Ця діяльність здійснюється керівництвом Китайської народної республіки в межах реалізації низки проєктів, спрямованих на створення китайської бібліотечно-інформаційної системи, здатної задовольнити вимоги користувачів інформації в необхідних джерелах для освітньої та наукої діяльності. Програмно-проектна діяльність уряду Китаю в цьому напрямі висвітлена Хіаохіа Yao, Qiang Zhu, Juanjuan Liu [189]. Автори досліджують діяльність фахівців зі створення Китайської академічної бібліотечно-інформаційної системи CALIS, яка має на меті створення інтегрованої цифрової бібліотеки закладів вищої освіти. Такий підхід дозволяє інтегрувати інформаційні ресурси та надавати послуги користувачам багатьох закладів вищої освіти та створювати єдиний освітній простір. Китайські дослідники значну увагу приділяють створенню інноваційного цифрового середовища для обслуговування користувачів інформації, що потребує першочергового вирішення низки завдань. До таких завдань авторами віднесено:

- активне запровадження технологічних інновацій, оцифровка документів, наявних в бібліотечних фондах
- створення сучасних технологічних платформ для інтеграції цифрових ресурсів
- корпоративна діяльність зі створення цифрових ресурсів.

Безумовно, створення системи цифрових інформаційних ресурсів має бути основою подальшого розвитку ефективної системи обслуговування,

оскільки цифровізація суспільства в цілому і освіти як його важливої складової є визначальною стратегією розвитку в інформаційному суспільстві та суспільстві знань.

Важливе місце в бібліотекознавчих дослідженнях приділяється питанням розбудови цифрових бібліотек закладів Вищої освіти та основним напрямам їх функціонування в освітньо-комунікаційному просторі. Китайські вчені зазначають, що початок розбудовування цифрових бібліотечних колекцій в Китаї розпочався наприкінці ХХ ст. [234, 250, 251]. Саме в цей час починаючи з 1995 р. Національна бібліотека Китаю поклала початок розвитку Китайської цифрової бібліотеки. Ці питання були предметом обговорення на 62 зустрічі міжнародної федерації бібліотечних асоціацій (IFLA), яка проходила в Пекіні. У цей період бібліотечна спільнота Китаю почала усвідомлювати, що майбутній розвиток бібліотек в інформаційному суспільстві розгортається в напрямі їх цифровізації, створення потужних систем обміну інформацією, розробці програмно-технологічних бібліотечних комплексів. Активний розгляд цих питань згідно зі статистикою, опублікованою Шанхайською бібліотекою, розпочався в 1995-2001 рр. [250]. Глибокий аналіз теоретичних питань створення цифрової бібліотеки розпочато саме в цей період. На особливу увагу заслуговують ідеї, запропоновані Williams Y. Arms [249].

Серед джерел, в яких досліджуються питання створення Національної цифрової бібліотеки Китаю, варто виділити фундаментальну працю Вей Dawei та Sun Yigang [195]. Фахівці приділяють увагу техніко-технологічним питанням розробки національної цифрової бібліотеки, особлива увага спрямовується на створення базової платформи, комплексу прикладних програм, системи управління стандартизацією. Автори обґрунтовують технологію побудови системи виробництва та придбання цифрових ресурсів, виокремлюючи три її підсистеми: оцифрування друкованих ресурсів; збір онлайн ресурсів та створення репозиторіїв цифрових ресурсів.

Огляд основних проектів створення Китайської академічної цифрової бібліотеки представлено в роботі Xiangxing Shen, Zhong Zheng, Shuguang Han, Chong Shen [251]. Автори висвітлюють досвід з реалізації проектів створення Китайської академічної бібліотечно-інформаційної системи (CALIS), Китайсько-американської цифрової академічної бібліотеки (CADAL) і Китайської академічної цифрової бібліотеки з гуманітарних і соціальних наук (CASHL). У цьому контексті пропонується зусилля по створенню цифрової бібліотеки в Китаї розділити на три етапи: етап запровадження концепції цифрової бібліотеки; етап технічних досліджень, тестування та запровадження окремих технологій цифрової бібліотеки (архітектура DL, оцифровка, пошукові можливості, управління цифровим контентом тощо) та етап розгортання діяльності з формування цифрових ресурсів. Ця робота сприяла формуванню системного підходу до вивчення проблеми функціонування бібліотек закладів вищої освіти КНР на етапі цифрового розвитку суспільства та засвідчила плідність та необхідність обміну як позитивним, так і негативним досвідом роботи над формуванням цифрового інформаційного простору країни.

Важливе значення для досягнення мети дослідження мають праці, присвячені аналізу діяльності провідних бібліотек закладів вищої освіти КНР в цифровому просторі. Yao L. and Zhao P. [256] здійснили дослідження десяти провідних бібліотек університетів шляхом дослідження їх вебсайтів з метою аналізу складу їх інформаційних ресурсів, пропонованих інформаційних послуг, які надаються в мережевому режимі. Дослідниками були проаналізовані діяльність провідних бібліотек: університетської бібліотеки Цинхуа, бібліотеки Пекінського, Нанкінського, Фуданьського, Чжецзянського та інших університетів. Результати дослідження свідчать, що провідними шляхами адаптації університетських бібліотек до цифрового інформаційного простору є формування ресурсного потенціалу у вигляді власних баз даних та запозичених ресурсів.

Так Zhao Fenghua, Zhou Mengzhi [264] досліджують результати впровадження Національного проекту з обміну інформаційними ресурсами, який є певним каталізатором для зростання цифрових інформаційних ресурсів КНР. Автори стверджують, що для надання і розвитку системи інформаційного сервісу важливо створювати певні бізнес-моделі управління знаннями та інноваціями з метою надання нових поштовхів для розвитку культурної інформаційної індустрії бібліотека має стати центром навчання громадян суспільства, вона має постійно адаптуватися до потреб часу і лише за таких умов вона буде відігравати важливу роль в освітній системі інформаційного суспільства.

Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР активно працюють над розвитком системи інформаційного сервісу. Основні напрямки цієї діяльності розглянуто в роботах Yingqi Tang, Zhiping Xia [258], Long Xiao, Yaqiong Liu [212], Suoling Zhu, Wen Shi [231]. З метою підтримки освітніх процесів як для студентів, так і викладачів академічні бібліотеки активно працюють над методикою тематичного пошуку, започатковують в межах академічних бібліотек спеціальні тематичні служби в певних предметних областях. Yingqi Tang, Zhiping Xia наголошують, що в академічних бібліотеках Китаю з 1998 року розвивається сервісна модель, яка базується на довідковому обслуговуванні в певній області. Автори провели дослідження діяльності тематичних служб тридцяти найкращих університетів, номінованих Асоціацією випускників університетів (CUAA) в 2009 р. за підсумками якого виокремили новий напрям довідкової служби в академічних бібліотеках [258]. Учені, аналізуючи діяльність провідних бібліотек університетів в напрямі тематичного обслуговування, дійшли висновку про сталий вектор розширення сфери довідкових служб і покращення якості обслуговування, що дозволило піднести довідковий сервіс на новий рівень розвитку. Разом з тим, аналіз відповідей фахівців-практиків дозволив виокремити невирішені питання,

провідними з яких є недостатня кількість фахівців, необхідність підвищувати рівень їх кваліфікації.

Виклики цифрового суспільства потребують постійної роботи над диверсифікацією процесу інформаційно-бібліотечного обслуговування споживачів інформації. Ця теза підкреслюється в дослідженнях Long Xiao, Yaqiong Liu [212]. Академічні бібліотеки працюють над розширенням форм та засобів інформаційного сервісу, розвиваючи традиційні інформаційні послуги та розробляючи нові. До інноваційних користувацьких послуг, які пропонують читачам бібліотеки університетів Long Xiao та Yaqiong Liu (2017) відносять послуги з розвитку інформаційної культури, медійної грамотності, педагогічні та консультаційні послуги.

Дослідники Suoling Zhu та Wen Shi [231] вважають, що бібліотеки університетів виконують свою головну функцію – інформаційний супровід освітньої та науково-дослідної діяльності. Можна стверджувати, що це дійсно є провідною і найважливішою інформаційною функцією, над виконанням якої завжди працювали бібліотеки університетів. Ця функція реалізується завдяки застосуванню технологій сучасного інформаційного сервісу.

Порівняльну характеристику рівня інформаційного сервісу двадцяти кращих університетських бібліотек Китаю надано в роботі Weiming Wu, Junjie Ji, Zhenghui Zhang [247]. Автори досліджували діяльність довідкових он-лайнних служб порівняно з двадцятьма провінціальними бібліотеками. Дослідження засвідчило ефективність і необхідність надання он-лайнних довідок та розвитку довідкових он-лайнних служб університетських бібліотек. Цікавим є ранжування ефективності довідкової діяльності вузівських бібліотек за галузевою ознакою їх фондів. Найкориснішими виявились послуги, що надаються аграрною університетською бібліотекою. Наступні місця посіли науково-технічна, інженерна та медичинська університетська бібліотеки відповідно.

Для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів закладів вищої освіти, які швидко опановують інтернет-простір, цифрове середовище, бібліотеки усе частіше використовують мобільні інтернет-додатки та інновації в інформаційному сервісі. Питання важливості створення та форми й напрями діяльності мобільних бібліотечних служб в провідних бібліотеках закладів вищої освіти Китаю висвітлено в науковому дослідженні [190]. Авторка аналізує результати досліджень, проведених бібліотечними працівниками серед студентів східно-Восточного університету, Нанкін. Відповідно до результатів дослідження понад 66 відсотків студентів використовують свої мобільні пристрої для забезпечення інформаційних потреб в освіті, 59 відсотків з них шукають інформацію в інтернеті, а 24 % використовують мобільні пристрої для отримання бібліотечних ресурсів. Провідні бібліотеки вищих навчальних закладів створюють мобільні бібліотечні служби та пропонують мобільні вебсервіси для спрощення роботи користувачів з вебсайтом бібліотеки, забезпечують дружній мобільний інтерфейс щоб створити необхідні умови для роботи користувачів з обмеженим розміром екрану та посилити ефективність доступу до інформації.

Функціонування бібліотек закладів вищої освіти Китаю висвітлено також в публікаціях Aiguo Li [190], Yu Margaret Adolphus [188], Wang Bo Wu [248]. У цих працях «узагальнено необхідність пошуку шляхів розвитку бібліотеки навчального закладу, що потребує оперативного реагування на впливи зовнішнього середовища, використання сучасних технологій управління, які дозволяють змінити, збагатити арсенал управлінських методів. Водночас питання системи бібліотек закладів вищої освіти ще не стали предметом аналізу та оприлюднення. У цьому контексті аналіз організації діяльності академічних бібліотек Китаю сприяє розвитку та взаємозбагаченню практики функціонування книгозбірень в освітньому просторі» [183].

Аспекти запровадження в діяльність бібліотек закладів вищої освіти питань функції якості та контролю в ході реінжинірингу технологічних

процесів, створення інформаційних продуктів, запровадження інноваційних форм і методів надання інформаційних послуг відображено в роботах О. Білик, П. Брофи, В. Вахнован, Т. Гранчак, Л. Дубровіної, Т. Ткаченко, Kwai-Sang Chin, Kit-Fai Pun, W.M. Leung, Henry Lau [17, 23, 31, 41, 55, 160, 206]. Дослідники відзначають, що система менеджменту якості бібліотечної діяльності поєднує менеджмент якості інформаційно-бібліотечних ресурсів, інформаційного сервісу, бібліотечних технологічних процесів, кваліфікації персоналу, соціокомунікаційної взаємодії в системі бібліотек на регіональному, національному та міжнародному рівнях, комунікації з іншими структурами суспільства [160]. Т. Ткаченко зазначає, що єдиним фундаментом для впровадження системи менеджменту якості в бібліотечну діяльність є документне забезпечення, яке поєднує стандарти, технічні регламенти, сертифікати, нормативні документи, зважаючи на специфіку кожної бібліотечної установи. Аналізуючи сучасний стан упровадження системи менеджменту якості в бібліотеках, Т. Ткаченко засвідчує, що в практичній діяльності зарубіжних бібліотек застосовуються різні моделі системи менеджменту якості. Китайські дослідники Kwai-Sang Chin, Kit-Fai Pun, W.M. Leung, Henry Lau пропонують власний підхід до розгортання менеджменту якості в діяльності академічної бібліотеки, який базується на емпіричному дослідженні надання бібліотечно-інформаційних послуг і містить шість етапів підходу до запровадження функції якості (QFD) [206]. Автори підкреслюють важливість чіткого планування діяльності бібліотеки, орієнтації усіх напрямів роботи на задоволення потреб користувачів і необхідність долучення до цієї діяльності усього персоналу установи, постійне підвищення ступеня його зацікавленості в результатах праці.

Важливим напрямом діяльності бібліотек закладів вищої освіти Китаю є проведення наукових досліджень, що дозволяє поліпшити результати сервісної, маркетингової, управлінської складових Дослідницький статус академічних бібліотек обґрунтовано Yafang Fan, Xuejuan Zhang, Guisu Li

(2017) [191]. Автори виокремлюють три основні категорії наукових досліджень, які проводять бібліотеки закладів вищої освіти. До них відносяться: теоретико-методологічні дослідження з бібліотекознавства та практичних напрямів роботи бібліотек; статистичний аналіз фінансової підтримки бібліотечної справи з боку державних установ у вигляді фінансування проектів та дослідження з використання бібліометричних методів. Такий підхід свідчить про важливість дослідницьких проектів для аналізу реального стану бібліотечно-інформаційної діяльності, застосування результатів досліджень для визначення невирішених теоретико-методологічних питань розвитку бібліотечної діяльності.

Тенденції розвитку сервісних послуг бібліотек Китаю тісно пов'язані з процесом вивчення ефективності та зручності оформлення веб-сайтів та інноваціями в сфері застосування мобільних додатків. Вивченням дизайну бібліотечних веб-сайтів опікувались [190, 205, 234]. Aiguo Li доводить необхідність застосування в бібліотечному обслуговуванні мобільних технологій. Автор проаналізував систему інформаційного обслуговування 39 університетських бібліотек, діяльність яких підтримується Міністерством освіти в рамках «Проекту 985» та оцінив їх можливості щодо надання мобільних послуг. Базуючись на тому, що студентство активно опановує інноваційні технології, він визначив, що серед 55 % студентів, які володіють мобільними пристроями, 66 % використовує їх для академічних цілей, 59% шукають інформацію в Інтернеті, а 24% використовують мобільні пристрої для отримання бібліотечних ресурсів [190]. Ці позитивні тенденції мають враховувати бібліотеки у визначенні напрямів свого подальшого розвитку. Якщо сучасний дизайн веб-сайтів бібліотек створює певні виклики для його використання за допомогою телефону, то бібліотеки мають працювати над створенням мобільного веб для спрощення роботи з веб-сайтом бібліотеки та забезпеченням дружнього мобільного інтерфейсу. Подолання бібліотеками закладів вищої освіти цих нових викликів сприятиме виведенню

інформаційного сервісу на новий рівень техніко-технологічного та організаційного розвитку, пришвидшенню темпів інтеграції бібліотек до інформаційно-комунікаційного простору освіти.

Таким чином, аналіз фахових досліджень дає підстави стверджувати про відносно початковий етап вивчення порушених питань вітчизняними та китайськими дослідниками. Комплексні фундаментальні розробки стратегій розвитку університетських бібліотек КНР у цифровому суспільстві досі не здійснювались. Дане дослідження є продовженням наявних в українському та китайському бібліотекознавстві напрямів досліджень.

На підставі зазначеного необхідно: сформувати теоретичну й методологічну базу кваліфікаційної наукової праці; вивчити сучасний стан та особливості функціонування академічних бібліотек КНР на етапі цифровізації суспільства; проаналізувати техніко-технологічні та інформаційні ресурси університетських бібліотек КНР; визначити роль і місце бібліотек в системі інформаційного забезпечення наукових комунікацій університету; окреслити тенденції розвитку бібліотек закладів вищої освіти у цифровому комунікаційному просторі, що враховують процеси диверсифікації напрямів діяльності та визначають стратегії розвитку університетських бібліотек в інформаційному суспільстві та суспільстві знань.

Досягнення цих завдань потребує залучення певного методологічного інструментарію, що зумовлює необхідність окреслення основних наукових підходів і методів, на яких ґрунтується подальше дослідження.

1.2 Методологія та методи наукового дослідження

Досягнення мети і виконання завдань дисертаційного дослідження потребувало застосування комплексу підходів і методів, що дозволило обґрунтувати теоретико-методологічні засади функціонування бібліотек закладів вищої освіти КНР на етапі цифрового розвитку суспільства.

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження сформуvalи фундаментальні праці фахівців з бібліотекознавства, інформатики, теорії соціальних комунікацій, когнітології.

Важлива роль у дослідженні сучасного стану та особливостей функціонування університетських бібліотек КНР відводиться соціокультурному та інформаційному підходам. Ґрунтовний аналіз наукових праць українських та китайських фахівців засвідчив, що процеси інформатизації бібліотек закладів вищої освіти мають як спільні, так і відмінні риси, проходять в різних часових, соціально-культурних та техніко-технологічних умовах, що потребує застосування соціокультурного підходу до їх розгляду.

Необхідність застосування соціокультурного підходу в дисертаційному дослідженні зумовлена тією обставиною, що функціонування бібліотек як соціальних інституцій завжди обумовлювалося соціальним середовищем, культурними особливостями країни, політика якої формує уявлення як про бібліотеки, так і про культуру в цілому. Саме використання соціокультурного підходу дозволило розглянути книжкові надбання Китаю як «потужний інтелектуальний скарб і невичерпний резерв відтворення загальнолюдських цінностей, культурних і моральних традицій народу, процесу загальнонаціонального творення» [8].

Цінність книжкової культури, яка виступає однією із форм культури і розглядається як соціокультурний феномен, який має реалістичний, конкретний характер та поєднує матеріальну і духовну складові є важливим методологічним посилом дослідження. Ця теза є системоутворюючою для аналізу діяльності наукових бібліотек Китаю, країни, яка є спадкоємицею однієї з найстаріших цивілізацій. Потужний розвиток КНР, який світ спостерігає останні десятиліття, ґрунтується на потужному підґрунті, яке міститься в книжковому спадку. Історико-культурна цінність книжкових колекцій Китаю поєднує культуру рукописних творів, мистецтво видання

книги, її оформлення (ілюстрації, оздоблення), а також культуру споживання документованої інформації. Система книжкової культури охоплює і книжкове пам'яткознавство, яке виступає основоположним джерелом формування уявлень про книжкову культуру певного часу і спільноти.

Філософське підґрунтя духовного освоєння тисячолітньої історії розвитку китайської культури знайшло відображення в найцінніших книжкових пам'ятках, що зберігаються в книжкових фондах бібліотек закладів вищої освіти Китаю. Їх діяльність спрямована на формування національного культурного простору, духовного розвитку нації, посилення уваги до національної культури та традицій китайського народу. Китайська національна культура має свої багаті традиції. Вона кумулює духовні цінності, закріплені в книжкових пам'ятках, збагачує свою націю, забезпечує взаємодію і комунікації між людьми, формує ідейну і духовну єдність китайського народу. Важливо, що «духовні й філософські засади китайської культури, що базуються на базових компонентах І-Цзин, втілюються в практику китайської системи управління бібліотеками, архівами, музеями, системою освіти» [186], що дозволяє формувати національну ідентичність документно-інформаційних установ та цілісну культурну політику.

Культурна політика Китаю є результатом широкого та масштабного управління ідейною спрямованістю сфери виховання, освіти, науки. Разом з тим, вона має прагматичний і цілеспрямований характер, вирішуючи питання, пов'язані із впровадженням потужних проектів та програм культурного будівництва, його організації, прогнозування, фінансування. Культурна політика Китаю спрямована на системне інформаційне забезпечення розвитку людини, формування її суспільної свідомості, вибудовування національної моделі духовних та культурних цінностей та прогрес інтелектуальної сфери. Вона вирішує завдання забезпечення соціального прогресу, формування національної самосвідомості, створення в країні єдиного інформаційно-освітнього простору, що базується на сучасних інформаційних технологіях.

На стан та тенденції розвитку бібліотек закладів вищої освіти як інституцій, завданням яких є інформаційний супровід усіх напрямів освіти: навчальної, науково-дослідної діяльності студентів, викладачів, системи менеджменту суттєвим чином впливають особливості системи вищої освіти Китаю. Ця система має розгалужену структуру, включає понад 3,9 тис. вищих навчальних закладів. «Науковий, інтелектуальний й інформаційний потенціал цих установ суттєво різниться залежно від ступеня відповідності того чи іншого університету міжнародним вимогам та стандартам освіти. Міністерством освіти Китаю в 1995 р. створено «Проект 211», згідно з яким розроблено перелік 100 кращих університетів, які за основними показниками діяльності мають відповідати вимогам XXI ст. «Проект 211» є найкрупнішим проектом, який здійснює держава з часу заснування Китайської народної республіки. Він спрямований на системну реформу сфери вищої освіти, у розбудову якої центральні і місцеві органи влади інвестували загалом понад 18 млрд юанів. Три роки потому в травні 1998 р. розпочато наступний — «Проект 985», який передбачав державне фінансування меншої кількості університетів на певний період» [185].

Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР є важливою соціокомунікативною складовою інформаційного простору. На їх розвиток впливає ряд важливих факторів, серед яких можна виокремити розгортання системи електронних комунікацій як результат інформатизації всіх напрямів діяльності суспільства, швидкі темпи формування цифрового середовища Китаю, застосування когнітивних технологій в управлінні інформаційними процесами.

В цьому контексті використання в дисертаційному дослідженні соціокомунікативного підходу дозволило – з'ясувати роль, завдання та функції бібліотек закладів вищої освіти КНР на етапі розвитку системи електронних комунікацій та розгортання цифрового інформаційного простору; визначити їх базову роль в інформаційно-комунікаційному

просторі; окреслити напрями їх подальшої адаптації до вимог інформаційного суспільства та суспільства знань. Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження склали положення теорії соціальних комунікацій, що визначають роль і місце бібліотеки закладу вищої освіти як соціокомунікаційної установи, елемента інфраструктури інформаційного простору держави та окремого закладу вищої освіти. Дослідження бібліотек університетів базується на розробках провідних вітчизняних та зарубіжних науковців В.О. Ільганаєвої, І.О. Давидової, В.М. Горового, Н.М. Кушнарєнко, А.А. Соляник, Г.В. Шемаєвої, О.Ю. Мар'їної, В.А. Маркової, К.В. Лобузїної, О.В. Воскобойникової-Гузевої. Науковці засвідчують, що бібліотеки закладів вищої освіти є важливою інфраструктурною складовою суспільства, які активно розвиваються під впливом зовнішніх факторів, змінюють форми й засоби своєї діяльності, активно адаптуються до вимог цифровізації суспільства. Їх трансформації зумовлені як тенденцією зростання документних потоків інформації під впливом науково-технічного прогресу, потужного техніко-технологічного розвитку суспільств, так і динамікою зростання глобального цифрового середовища, що супроводжується швидкою зміною домінуючих техніко-технологічних устроїв.

Нині Китай знаходиться на етапі розгортання цифрової революції. За даними глобального інституту McKinsey, що аналізує статистичні показники цифрової трансформації Китаю, зростання вартості галузей, пов'язаних з цифровою трансформацією у світі у 2020 р. сягнуло 10 трильйонів доларів. Нині у Китаї проживає найбільше цифрове співтовариство у світі, яке налічує майже 830 мільйонів користувачів (станом на 2018 р). Кількість користувачів Інтернету в Китаї за 2008-2020 рр. зросло експоненціально [233]. З 2008 по 2015 рр. загальна кількість користувачів Інтернету зросла в 2,3 рази від 298 мільйонів до 688,26 мільйонів. Уже в 2018 році на Китай припадало більше п'ятої частини з чотирьох мільярдів користувачів Інтернету у всьому світі, що

становило 828,51 мільйон користувачів. Ця цифра стрімко зростає, і у 2019 р. вона сягнула 854,49 мільйонів, а станом на березень 2020 – 903,59 мільйонів.

Рис. 1.2.1 Кількість користувачів Інтернету в Китаї з грудня 2008 року по березень 2020 року (у мільйонах) (за даними <https://www.statista.com/statistics/236963/penetration-rate-of-internet-users-in-china/>)

Слід зазначити, що процес охоплення Інтернет-комунікаціями жителів країни відбувався достатньо стрімко (58% охоплення станом на 2018 рік), хоча і більш низькими темпами ніж, наприклад, в Південній Кореї та Японії (90%). Разом з тим, ці цифри стрімко зростають і за статистичними показниками станом на березень 2020 року близько 64,5 відсотків населення Китаю користуються Інтернетом. Для порівняння, середній показник охоплення Інтернет-комунікаціями в світі на цей час становить близько 59%. Особливістю Китаю є певна цифрова нерівність, яка є однією з характерних ознак освітнього інформаційно-комунікаційного середовища Китаю і донині. Так рівень охоплення Інтернетом в таких містах як Пекін та Шанхай в 2018 р. становив 70%. Середній показник доступу до Інтернет-технологій в сільському Китаї був нижче 40%.

Для нашого дослідження важливими є показники користувачів, які використовують Інтернет для задоволення своїх професійних та освітніх потреб. В травні 2018 року в континентальному Китаї нараховувалось 2914 коледжів і університетів, в яких навчалось понад 20 мільйонів студентів [232]. Країна займає друге місце в світі по кількості кращих університетів відповідно до Academic Ranking of World Universities. Станом на березень 2020 р. близько 53,7% користувачів Інтернету в Китаї використовували Інтернет з метою освіти. В цілому по країні щоденно кожна доросла людина витрачає в середньому

Сучасне цифрове середовище Китаю характеризується потужною динамікою зростання обсягів текстової інформації, цифрових даних, мобільних пристроїв, що формують стратегії розвитку і, відповідно, виступають об'єктами уваги бібліотечних установ. Важливе значення для розгортання інноваційних бібліотечно-інформаційних сервісів університетських бібліотек має застосування мобільного зв'язку. Застосування мобільних технологій в бібліотеках є одним з важливих напрямів інформатизації та модернізації усіх форм бібліотечного обслуговування, створення цифрового доступного електронного середовища. Фахівці відзначають, що «технології мобільного зв'язку в зарубіжних бібліотеках не тільки трансформують традиційні бібліотечні послуги (обслуговування і зберігання), а й розширюють діапазон послуг, що надаються, працюючи на імідж бібліотеки як сучасної інституції з полегшеною мембраною переходу із оффлайна в онлайн, котра крокує в ногу з технологічним прогресом» [138, с.124]. Станом на перший квартал 2020 року близько 904 мільйонів людей мали доступ до Інтернету в Китаї, внаслідок чого в країні швидко зростає

ринок

мобільних

додатків.

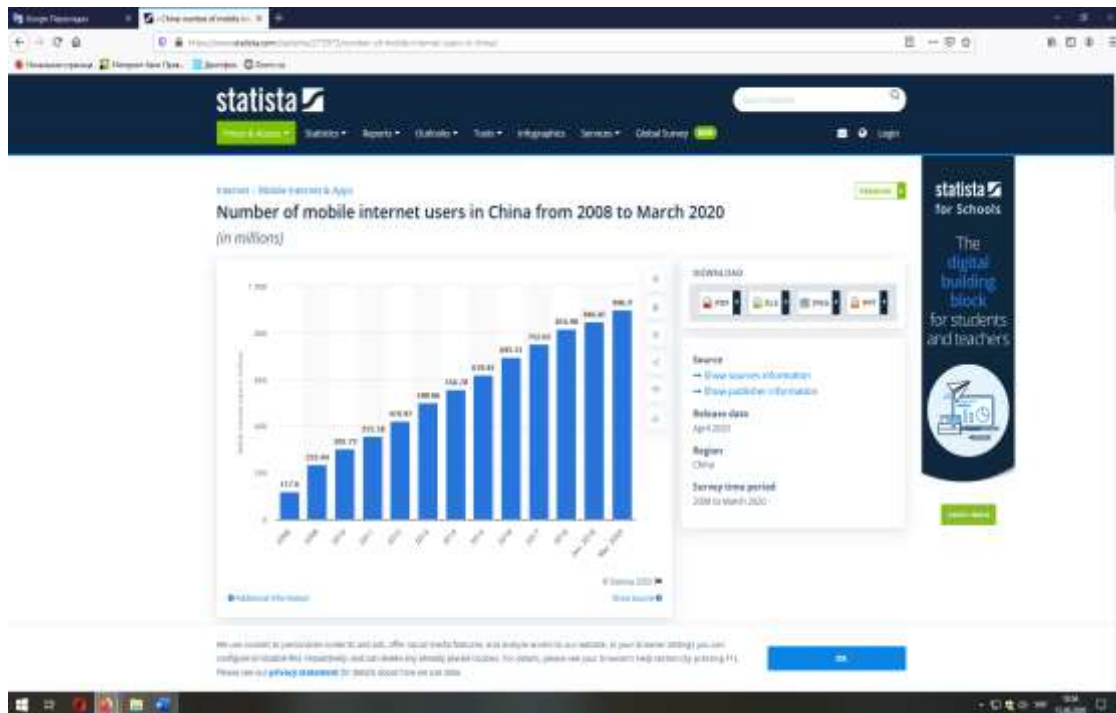

Рис. 1.2.2 (за даними

<https://www.statista.com/statistics/236963/penetration-rate-of-internet-users-in-china/>)

Так кількість користувачів мобільного зв'язку з 2008 р. по 2015 р. зростає понад в п'ять разів, в 2017 р. вона становила - 752, 65 мільйонів; 2018 р. – 816,98; 2019 – 846,81; станом на березень 2020 р. – 896.9 мільйонів користувачів [213].

Застосування соціокомунікаційного підходу дозволило акцентувати, що базовим компонентом макроструктури глобального цифрового середовища є системи і мережі телекомунікацій, перш за все Інтернет. Вплив Інтернету в загальне зростання росту ВВП є потужним, більше того планується його посилення і до 2025 р. він має скласти 22 %. В фінансовому еквіваленті вклад Інтернету в зростання продуктивності праці Китаю до 2025 р. планується на рівні 10 трильйонів юанів [214]. Потужний розвиток відбувається в сегментах соціальних мереж і платформ, мобільних додатків (смартфони, планшети), сегменті спеціалізованих процесорів різних об'єктів виробничої, соціальної,

міської інфраструктури (інтернет-речей), бодінет. Кількість китайських споживачів орієнтованого на користувача інтернета ще в 2014 р. складала 632 мільйона і їх зростання продовжується. Нині «близько п'яти мільярдів щоденних пошуків здійснюється через Baidu, а сотні мільйонів спілкуються через WeChat, мобільний додаток для обміну повідомленнями Tencent» [214].

Слід відзначити, що цифровий розвиток здійснює усе більш глибокий вплив на економічне та соціокультурне життя Китаю. Він докорінно змінює структуру повсякденного життя, систему виробництва, науки та освіти. Інновації сприяють появі нових напрямків розвитку цифрового середовища, таких як обlačні і розподілені обчислення, трьохвимірний (3D) друк, великі дані (Big Data). Інтернет глибоко інтегрує не лише в основні сектори економіки, а й суттєво впливає на сферу документно-інформаційних установ суспільства.

Разом з тим, необхідно зазначити, що комунікаційна політика Китаю повною мірою передбачає ризики, пов'язані із потужним розгортанням складних систем та мережевих технологій. В Китаї з метою нівелювання ризиків розвитку цифрового середовища «приступили к створенню національного сегменту Інтернету. Китай вживає і інші заходи, щоб убезпечити себе від деструктивного вторгнення і неконтрольованого доступу до інформаційних ресурсів. Ставлячи питання про повну відмову від користування системами Мікрософт, він домігся передачі йому вихідного програмного коду операційної системи Windows, а також вихідних текстів програмного забезпечення маршрутизаторів фірми Cisco, які забезпечують роботу більшості світових мереж і серверів» [156].

Інформаційний простір Китаю характеризується появою нових технологій, розширенням засобів комунікації, використанням автоматизованих систем підтримки і прийняття рішень на основі Великих даних, що свідчить про сталу тенденцію його зростання. Більш того, в Китаї (як і в США) ведуться роботи в напрямі розвитку суперкомп'ютингу і

широкополосної телекомунікаційної мережі, яка «об'єднує суперкомп'ютери різних університетів і відомств в єдину розподілену систему» [156]. Автори зазначають, що перше місце в світі на 2014 р. займає Tianhe-2 або TH-2 – суперкомп'ютер, розташований у Національному центрі суперкомп'ютерів у Гуанчжоу (Китай). Він був розроблений командою з 1300 вчених та інженерів і налічує 3120000 процесорів. Гуанчжоу є одним з провідних центрів університетської освіти та центрів науково-дослідницької діяльності.

Таким чином, аналізуючи тенденції розвитку інформаційно-комунікаційної системи Китаю, необхідно відзначити її потужний вплив як фактора зовнішнього середовища на розвиток документно-інформаційних установ, зокрема бібліотек університетів як її складової. Цифровізація суспільства зумовлює сталу тенденцію розширення мережевого простору, що базується на продуктивності, інноваціях та споживанні інформаційних продуктів та послуг. Ці виклики потребують оперативного реагування на нову ситуацію у сфері вищої освіти, сприяють появі нових тенденцій розвитку бібліотек, формування системи мультимедійних ресурсів, опанування нових платформ бібліотечних систем управління, реконструкції систем комунікації та налагодження корпоративних форм співпраці.

Предметом дисертаційного дослідження визначено особливості розвитку бібліотек закладів вищої освіти КНР в умовах цифрового середовища, що потребує уточнення та визначення обсягу поняття «бібліотеки закладів вищої освіти» та його співвідношення з поняттям «академічні бібліотеки», яке широко застосовується в Китаї в рамках застосування методу моделювання. До бібліотек закладів вищої освіти в Україні віднесено бібліотеки вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, які забезпечують літературою та інформацією навчально-виховний та науковий процес вищого навчального закладу і діють на підставі Положення про бібліотеку, що затверджується керівником вищого навчального закладу. Головним завданням цих бібліотек, згідно Наказу МОН

України від 06.08.2004 р. № 641 є «забезпечення повного, якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування студентів, аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників, співробітників вищого навчального закладу згідно з їх інформаційними запитами на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів». За своїми функціями, переліком завдань та роллю в інформаційній інфраструктурі університету в Китаї таким бібліотекам відповідають академічні бібліотеки, які створюються як структурні підрозділи закладів вищої освіти. Такий підхід дозволяє розглядати як синоніми терміни «бібліотеки закладів вищої освіти» та «академічні бібліотеки Китаю».

Важливим для вирішення завдань даного дисертаційного дослідження є використання системного підходу, що дозволило усебічно розглянути процеси модернізації бібліотек закладів вищої освіти, які відбуваються під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Методологічний потенціал системного підходу дозволив розглянути метасистемні аспекти, що впливають на функціонування бібліотеки університету. Найважливішими із зовнішніх факторів визначено:

- процеси цифровізації суспільства, які потребують системних перетворень як техніко-технологічної, так і організаційної, кадрової, управлінської складових діяльності бібліотек;
- інформатизацію системи освіти, яка висуває нові вимоги до усіх напрямів інформаційного забезпечення студентів, викладачів та співробітників освітніх установ;
- формування глобального інформаційного освітнього середовища, яке потребує застосування інноваційних форм і методів інформаційного супроводу, системних трансформацій усіх напрямів діяльності бібліотеки як провідної документно-інформаційної установи інформаційного суспільства та суспільства знань.

Ці процеси суттєвим чином впливають на діяльність бібліотечних установ. Нова якість інформаційної епохи, як і інформаційної економіки, передбачає утвердження нового модуля суспільного часу. Маються на увазі не лише відчутне збільшення масиву інформації, а й принципово новий спосіб її передачі, і головне – якісно нові аспекти її застосування [39]. А. Гальчинський наголошує на нових якісних ознаках як самої інформації, так процесів її генерації, кодифікації, збереження та репрезентації і підтверджує думку М. Кастельса про те, що на відміну від індустріальної епохи, яка формує насамперед систему виробництва і поширення нових джерел енергії, в інформаційну епоху визначальною організаційною формою є мережа.

Цифровізація суспільства є потужним фактором зовнішнього впливу, який модернізує сферу бібліотечно-інформаційного виробництва, змінює техніко-технологічні процеси комплектування, формування баз даних, обслуговування, організації бібліотечного простору та суттєво впливає на технології вирішення управлінських завдань та прийняття управлінських рішень. Цифровізація може розглядатись як певний етап глобального загальносоціального процесу інформатизації як «сукупності взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, які базуються на використанні інформаційних систем, мереж, ресурсів і інформаційних технологій» [151, с. 102.]. Фахівці стверджують, що «у цифровому просторі діяльність різноманітних учасників інформаційного суспільства схильна до системного і масштабного реформування та реструктурування, які комплексно охоплюють технологічну, організаційно-функціональну, управлінську та соціокомунікаційну сфери, і обумовлюють пошук нових моделей медійних форм діяльності, аналіз процесів створення, поширення та споживання інформаційного контенту, реалізацію інноваційних продуктів та послуг тощо» [109, с. 12]. Головна відмінність цифровізації від інформатизації, полягає в

тому, що вона передбачає використання незалежних цифрових систем з аналітичними і прогностичними функціями.

В цьому контексті можна стверджувати, що процес цифровізації бібліотек закладів вищої освіти як України, так і Китаю відбувається швидкими темпами. В сучасних бібліотеках використовуються автоматизовані інформаційні системи запису, обліку користувачів; оцифровуються книжкові колекції; генеруються бібліографічні та повнотекстові електронні бази даних; створюються веб-сайти та інформаційні портали; запроваджуються технології доповненої і віртуальної реальності. Цифровізація створює якісно нові можливості для бібліотечно-інформаційного обслуговування з врахуванням того, що доступ до ресурсів та послуг бібліотек сьогодні здійснюється в режимі 24/7 з будь-якої точки світу.

Великі пізнавальні можливості системного підходу дозволяють окреслити роль університетських бібліотек Китаю в формуванні глобального інформаційного освітнього простору. В цьому сенсі важливо зазначити, що створення інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей і доступ до світових інформаційних ресурсів визначається як обов'язкова умова існування інформаційного суспільства.

Подальший розгляд теми дослідження потребує визначення ролі й місця бібліотеки як складової інформаційної інфраструктури закладу вищої освіти. Це питання набуло висвітлення в численних бібліотекознавчих дослідженнях Т.Ф. Берестової, Н.Н. Ніколаєнко, О. Бруй, Т.В. Журавльової, Т.В. Еременко. Автори аналізують діяльність бібліотеки закладу вищої освіти як провідної складової інформаційного простору установи освіти. При вивченні стратегій розвитку наукової бібліотеки університету в інформаційному суспільстві визначають її місце і завдання як важливого компоненту інформаційної інфраструктури закладу вищої освіти [121]. Згідно з її висновками, внутрішнє середовище освітнього закладу по відношенню до бібліотеки виступає

зовнішнім середовищем, середовищем прямого впливу, в якому відбуваються процеси, що визначають діяльність бібліотеки університету.

Застосування системного підходу до аналізу інформаційного сервісу в бібліотеках закладів вищої освіти базується на моделі комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування наукової бібліотеки в умовах формування суспільства знань, запропонованої українськими фахівцями [69].

Її основою виступає єдність основних взаємопов'язаних компонентів, а саме:

- «інформаційно-знаннєвого ресурсу, який складають документи, які зберігаються у фондах бібліотеки; електронні повнотекстові ресурси власної генерації, колекції оцифрованих документів; електронні ресурси відкритого доступу інших інформаційних систем та корпорацій;
- комплексу бібліотечно-бібліографічних та інформаційних послуг і сервісів: користування довідково-пошуковим апаратом бібліотеки, системою довідково-бібліографічних і реферативних видань, повнотекстовими інформаційними ресурсами, передплаченими базами даних, отримання довідково-бібліографічних та довідково-консультаційних послуг, використання мережевих сервісів для популяризації ресурсів та послуг;
- матеріально-технічної бази та програмно-технологічного забезпечення, які відповідають сучасному рівню розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і забезпечують ефективну комунікацію (комп'ютерне та серверне обладнання, адаптоване до специфіки діяльності конкретної бібліотеки, наявність доступу до мережі Інтернет);
- висококваліфікованого бібліотечного персоналу, який має відповідні професійні знання та навички, мотивацію для створення та просування нових інформаційних продуктів, послуг та сервісів із метою забезпечення інформаційно-знаннєвих потреб користувачів» [69].

Застосування цієї моделі дозволило цілісно проаналізувати систему академічних бібліотек Китаю, дослідити сучасний стан її техніко-технологічної складової, визначити склад, особливості створення та

функціонування інформаційних ресурсів академічних бібліотек; вивчити і охарактеризувати систему інформаційного обслуговування в бібліотеках закладів вищої освіти та збагатити концептуальні уявлення про систему комунікаційної взаємодії між академічними бібліотеками в соціально-комунікаційному просторі країни та світу – через корпоративні проекти сприяння освітній та науково-дослідній діяльності. Це зумовило необхідність аналізу шляхів диверсифікації напрямів діяльності бібліотек закладів вищої освіти в цифровому комунікаційному середовищі та формування перспективних напрямів розвитку університетських бібліотек в інформаційному суспільстві та суспільстві знань. Окрім того, системний підхід є методологічним орієнтиром даного дослідження, що забезпечив положення про комунікаційне середовище сучасної бібліотеки закладу вищої освіти та його складові, дозволив визначити напрями формування когнітивної парадигми її сталого розвитку, сформулювати соціальну місію академічної бібліотеки та її функцій з точки зору когнітивного суспільства; окреслити перспективи її розвитку як невід’ємної частини когнітивного середовища освіти і науки

Цифровізація як стратегічний напрям розвитку галузі освіти дозволяє визначити напрями інтеграції академічних бібліотек Китаю до світового інформаційно-освітнього простору, визначити стратегії адаптації бібліотек до цифрових реалій. Огляд основних тенденцій цифровізації світових бібліотек представлено колективом авторів, які зазначають, що «цифровізація бібліотек відбувається насамперед через інтеграцію бібліотечно- інформаційного виробництва до цифрового медіапростору й актуалізацію ресурсної бази бібліотечної галузі. Проте в різних країнах ці процеси не співпадають у термінах реалізації і пов’язуються із загальнонаціональною, загальнодержавною ієрархією ціннісних орієнтирів, утвердженням у реальному житті соціального статусу бібліотеки. На процесі цифровізації бібліотек позначається як позиція країни на старті інформаційної епохи, її

спроможність створення та втілення концепцій інформатизації, соціальної інтеграції, інтелектуалізації суспільства, так і пріоритетність та ефективність реалізації державної політики розвитку бібліотечно-інформаційної галузі» [48]. Автори проаналізували 177 сайтів національних бібліотек різних країн світу на відповідність керівним принципам WCAG 2.0 і в складеному рейтингу НБ Китаю займає 61 позицію з Global Rank 585913. Ці показники свідчать про достатньо високий рівень популярності у світі ресурсів національної бібліотеки Китаю порівняно з іншими країнами світу.

Важливу роль для формування потужного інформаційного середовища відіграє участь КНР у загальносвітовому русі Відкритого доступу. В Китаї з 2005 р. розпочалась робота над створенням інституційних репозитаріїв, кількість яких значно зростає в 2011 р. (від 8 до 29) і потім продовжила свій сталий розвиток. Станом на 2019 р. у Китаї започатковано та функціонують 42 інституційні Відкриті архіви. Схема зростання їх кількості представлена на рис. 1.2.3

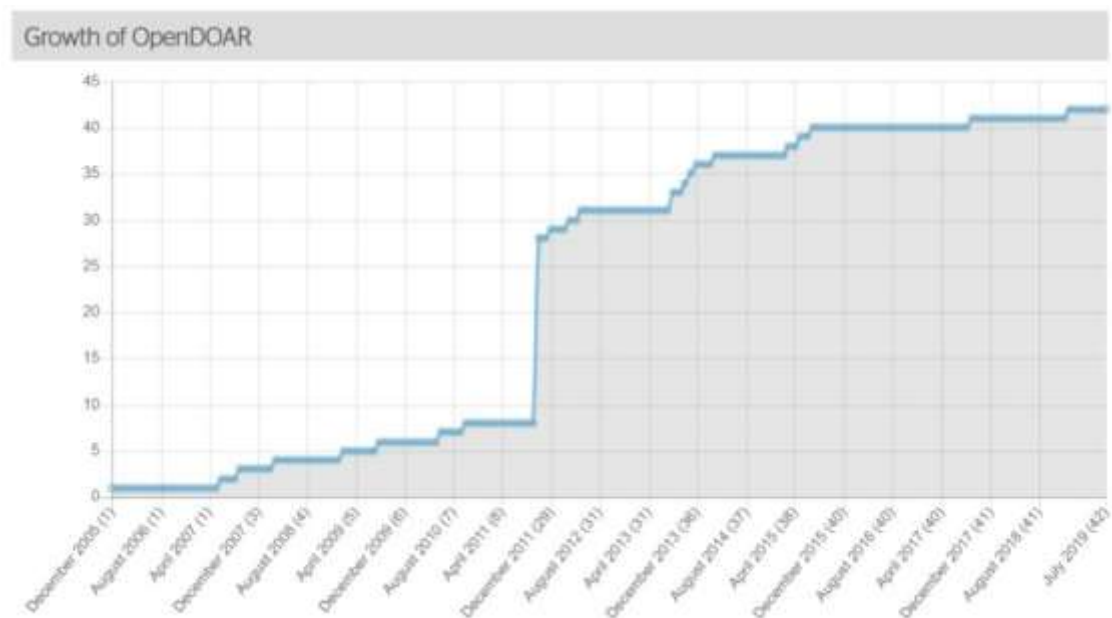

Рис. 1.2.3 Розвиток інституційних Відкритих архівів у КНР згідно OpenDOAR (2005-2019 рр.)

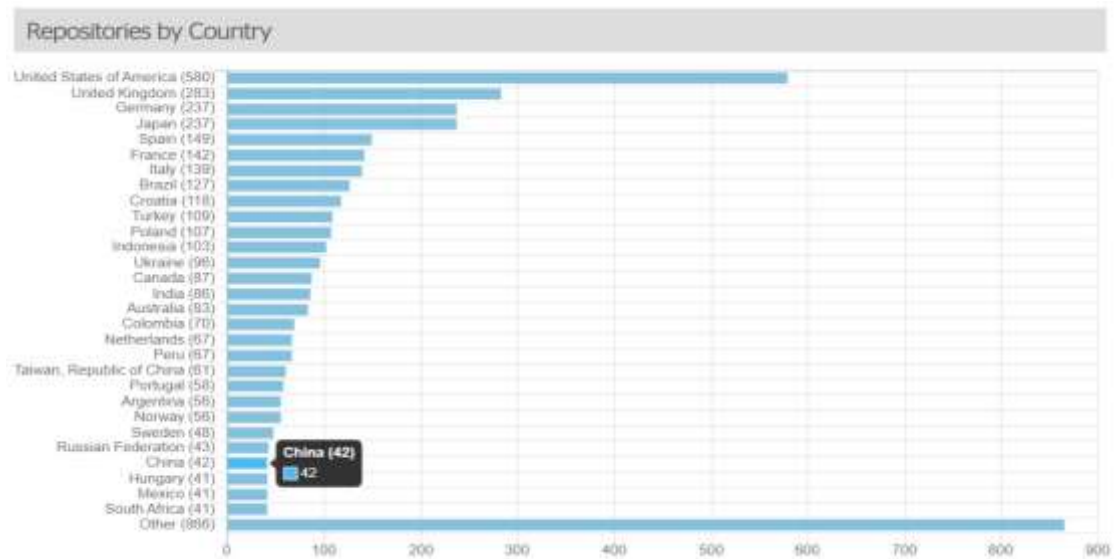

Рис. 1.2.4 Місце КНР в світовому рейтингу відкритих архівів (згідно OpenDOAR) станом на 2019 р.

Ці архіви займають своє важливе місце в світовому рейтингу відкритих архівів. Згідно OpenDOAR загальна частка репозитаріїв КНР у загальносвітовому русі Відкритого доступу станом на 2019 р. складає 0,99 % (рис. 1.2.4).

Серед потужних внутрішніх факторів модернізації бібліотек закладів вищої освіти КНР можна назвати, перш за все, формування комфортного інформаційного середовища; системи інформаційного сервісу, яка вибудовується з врахуванням вимог цифрового простору, динаміки інформаційних потреб споживачів інформації, необхідності формування потужного інформаційного ресурсу; робота над формуванням позитивного іміджу та зміни в системі управління бібліотекою.

Застосування системного підходу в бібліотекознавчих дослідженнях потребує аналізу системи інформаційного сервісу бібліотеки університету. Орієнтація діяльності бібліотек на створення гнучкої системи інформаційного сервісу є одним з провідних напрямів діяльності бібліотеки закладу вищої

освіти в розгалуженому інформаційному просторі. Запровадження сервісної складової потребує від бібліотеки дотримання та виконання низки заходів, спрямованих на створення комфортного інформаційного середовища. А. Владичинська виокремлює шість його складових: «Фізична складова – зовнішній вигляд будівлі, її інтер'єр, площа, планування, місцезнаходження, доступність, зокрема для людей з особливими потребами, навігація тощо. Атмосферна складова – оточення, освітлення, чистота, акустика, зручні меблі, настрій, оголошення, надписи, рівень шуму тощо. Технічна складова включає рівень кваліфікації співробітників, технічне оснащення, програмне забезпечення, швидкість технологічних процесів, зручність користування сайтом, якість продукту (послуги), знання, вчасність доставляння продукту (виконання послуги) та ін. Функціональна складова охоплює години роботи, вихідні тощо. Операційна складова включає щоденні посадові обов'язки персоналу, чистоту, дрес-код, ведення документації, дотримання інструкцій тощо. Складова досвіду – гостинність, зустріч клієнта, персоналізація, тобто адаптація, пристосування певних продуктів або послуг до побажань, вимог і особливостей конкретної людини; перевищення очікувань, використання імені клієнта, запам'ятовування його уподобань, бажання допомогти, передбачення потреб тощо» [35, С. 27]. Кожна з цих складових є невід'ємною частиною сучасного бібліотечного простору, ефективного функціонування якої забезпечує загальне позитивне ставлення користувача до бібліотечно-інформаційної установи та підвищує рівень інформаційного сервісу відповідно до вимог цифрового суспільства.

Це сприйняття базується на інтуїтивних реакціях користувачів інформації, сутність яких обґрунтовано К. Бережною. Автор зазначає, що «інтуїтивний рівень сприйняття може слугувати відправною точкою для бібліотек, які прагнуть інновацій у сфері емоційного дизайну. Чим більше вони досліджуватимуть власні фізичні середовища, тим краще зможуть адаптувати приміщення до потреб споживачів» [13]. В реалізації цих завдань

важливу роль відіграє стратегія установи щодо формування позитивного іміджу як важливого напрямку модернізації бібліотек закладів вищої освіти. Ця діяльність включає створення єдиного фірмового стилю для ідентифікації бібліотек конкретного регіону. Нині вона є однією із важливих складових стратегії розвитку бібліотеки як серйозний та позитивний крок у напрямку дієвого формування іміджу бібліотеки, підґрунтям якого є побудова умов для суспільного доступу до інформації. У нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на тому, що сучасна бібліотека поєднує багато функцій, провідною з яких стає комунікаційна і сервісна. Саме тому кожна бібліотека прагне створити свій власний і неповторний внутрішній простір, який є найкомфортнішим для користувача. Китай приділяє велику увагу вибудовуванню нових бібліотечних споруд, формуванню бібліотечної айдентики, про що свідчать численні оригінальні, модерні та привабливі для цільової аудиторії споруди та впізнаваний фірмовий стиль.

Важливим методологічним положенням для даного дисертаційного дослідження є твердження української науковиці Т. Добко відносно ресурсної бази сучасного бібліотечного обслуговування, яке є складовою інформаційного сервісу. Автор стверджує, що цю базу утворюють «бібліотечні портали, електронні репозитарії й бібліотеки, зведені електронні каталоги бібліотек певних регіонів, країн, відомчих мереж, окремих бібліотек України і зарубіжних країн, реферативно-бібліографічні, проблемно-орієнтовані та галузеві БД власної генерації, зарубіжні електронні інформаційні ресурси провідних світових виробників, колекції довідково-бібліографічних електронних ресурсів, окремі тематичні бібліографічні покажчики та списки літератури, доступні користувачам як онлайн публікації, пошукові засоби Інтернету та програмно-технологічні засоби інтегрованого пошуку» [54, С.18]. В наукових бібліотеках університетів вектор їх розвитку в цифровому суспільстві спрямовано саме на формування електронних ресурсів власної генерації і запозичених, популяризацію ідей

відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації. Формування системи електронних ресурсів в освітянських книгозбірнях, створення потужної електронної бібліотеки, оперативне забезпечення доступності до якісної інформації і зручність в отриманні послуг є важливими критеріями ефективності діяльності бібліотеки університету.

Важливим в контексті даного дослідження є визначення системи принципів управління бібліотекою закладу вищої освіти. Наприкінці ХХ ст. в якості провідних принципів управління бібліотеками закладів вищої освіти України В. Дригайло визначав принципи демократичного централізму, державного підходу, плановості, поєднання єдиноначальності і колегіальності, виваженого підбору, розстановки, виховання і навчання кадрів [58]. Нині ці підходи суттєвим чином змінюються в напрямі децентралізації, прийняття рішень на рівні університету, вибудови власної стратегії інноваційного розвитку. Дотримання цих важливих методологічних установ дозволяє чітко сформулювати траєкторію розвитку бібліотек закладів вищої освіти відповідно до потреб часу, оптимізувати організацію процесів управління з врахуванням останніх досягнень бібліотечної науки та практики, узагальнювати і застосовувати сучасні інноваційні управлінські технології.

Питання управління бібліотеками закладів вищої освіти було ґрунтовно досліджено в роботах О. Бруй, Н. Ніколаєнко [25, 26, 123]. Дослідниці глибоко проаналізували питання стратегічного й тактичного підходів в управлінні бібліотекою закладу вищої освіти та дослідили сучасні інноваційні технології управління. Важливим є обґрунтування необхідності трансформаційних змін в системі управління, відповідно до яких «визначення орієнтирів та завдань інноваційного розвитку бібліотек набуває особливого значення через призму стратегічного бачення рівня управління змінами в діяльності бібліотек, тобто створення стратегічної моделі управління. Нині існує загальна проблема стратегічного управління, яка полягає не у відсутності управлінського знання, а в його змісті – цілеспрямованості, організованості і

технологіях здійснення. Стратегічне управління спирається на людський потенціал, орієнтує виробництво інформаційних продуктів і послуг на попит користувачів, здійснює реагування на зміни зовнішнього середовища і є важливим фактором успішного розвитку бібліотеки» [122]. Автор пропонує стратегічну модель управління, яку можна вважати оптимальною за умов адаптування бібліотеки закладу вищої освіти до реалій сучасного цифрового ландшафту. Ця думка була більш детально обґрунтована О. Бруй, яка представила збалансовану систему показників як інструмент вимірювання та оцінювання ефективності стратегічного управління діяльністю бібліотек закладів вищої освіти. Крім того, автор зауважила, що ця система показників «є орієнтованою на стратегічну ідею (відповідно до визначених цінностей і принципів досягнення візії та виконання місії) та допомагає не лише чітко, зрозуміло і наочно формулювати стратегію, а й успішно її реалізовувати. Це можливо завдяки розширенню і прискоренню стратегічного зворотнього зв'язку та інформованості про реалізацію стратегії, її життєздатність та актуальність, що надає можливість у разі потреби, своєчасно вносити зміни в операційні плани, стратегічні ініціативи чи цілі, залежно від змінних обставин» [24, С. 26]. Вищезазначені підходи уможливили дослідження шляхів диверсифікації напрямів діяльності бібліотек закладів вищої освіти в цифровому суспільстві та визначення тенденцій їх розвитку в інформаційному суспільстві та суспільстві знань.

Для прогнозування перспективних напрямів розвитку університетських бібліотек в інформаційному суспільстві та суспільстві знань був застосований когнітивний підхід, який в бібліотекознавстві був започаткований В. Ільганаєвою. Теоретико-методичні та практичні доповнення цього підходу були запропоновані в працях О. Воскобойнікової-Гузевої, О. Кобелева, К. Лобузінної, І. Лобузінна, Г. Шемаєвої. Концептуальну модель бібліотеки суспільства знань, яка базується на системі поглядів щодо її місії, функцій та структури запропонував Л. Й. Костенко [89]. Питання управління знаннями

як перспективну технологію для бібліотечно-інформаційних працівників розглядала І. Давидова [44].

З позицій когнітивного підходу наукові бібліотеки розглядаються як активні учасники інформаційно-комунікаційного простору закладу вищої освіти і, відповідно, мають швидко адаптувати і застосовувати в своїй діяльності нові підходи з метою відповідності вимогам глобального інформаційного простору, в якому знання та інформація швидко втрачають свою актуальність і застарівають. Отже вкрай важливо, щоб сучасні академічні бібліотеки зосередилися на підтримці і розвитку тих знань, якими вони володіють з метою забезпечення конкурентних переваг своїх інформаційних продуктів та послуг.

Когнітивний підхід до аналізу шляхів розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти базується на визначенні базових понять, якими є «дані», «інформація», «знання» та вирішення наукової проблеми їх співвідношення й застосування в практичній діяльності бібліотек. В науковому дискурсі запропоновано декілька варіантів вирішення цього питання. Shilpi Verma вважає, що термін «дані» походить від латинського слова «Datum» і в науковому контенті визначається як подання інформації у формалізованому вигляді, придатному для зв'язку, інтерпретації або обробки [229]. Приклади даних включають в себе послідовність бітів, таблицю чисел, символів на сторінці, запис звуків тощо. Інформацією є відфільтровані і відформатовані дані, а знання являють собою результат застосування попередньо існуючої інформації. Shilpi Verma вводить в науковий обіг поняття життєвого циклу знання, яке отримується в результаті переробки й застосування інформації та даних.

Застосування когнітивного підходу зумовлюється необхідністю проведення комплексного дослідження об'єкта в сукупності з параметрами його стратегічного розвитку в інформаційному суспільстві та суспільстві знань. На нашу думку, отримання знань є свідомим процесом перетворення

інформації та даних. Дані завжди фіксують необроблені відомості, доступні в цифрах та фактах, в той час як інформація – це оброблена форма даних, а знанням є результат застосування інформації на практиці. В цьому сенсі можна вважати, що знання, яке виникає у свідомості людини, являє собою персоніфіковану або суб'єктивну інформацію, пов'язану з фактами, процедурами, концепціями, інтерпретаціями, ідеями і судженнями. Когнітивна діяльність наукової бібліотеки, її мета, учасники, процеси, засоби й результати складають її когнітивне середовище.

Ми повною мірою свідомі того, що академічна бібліотека в суспільстві знань має являти собою освітньо-когнітивне середовище, яке сприяє максимально ефективному опануванню інформації та формуванню знань. На наш погляд під когнітивним середовищем бібліотеки закладу вищої освіти доцільно розуміти сукупність умов, що забезпечують здійснення процесів оперування знаннями, їх змістовним наповненням, пошуком, обробкою і збереженням.

Провідним фактором формування когнітивного середовища бібліотеки є «трансформація інформаційних процесів на основі революційних змін в галузі інформаційних та комунікаційних технологій; розгортання інформаційного суспільства та формування загальних рис суспільства знань. Знання у вигляді систематизованої інформації передається через сучасні інформаційно-комунікаційні мережі, перетворюючись на суттєвий прискорювач світового науково-технічного прогресу» [15]. Бібліотека в умовах розгалуженого інформаційного простору усе більше опановує роботу зі складними інформаційними об'єктами та трансформується в когнітивну установу суспільства.

Бібліотечні технологічні процеси, створення інформаційних продуктів і послуг бібліотек все більшою мірою набувають когнітивного характеру, що бібліотекознавцями відзначено як особливість бібліотечної праці. І.О. Давидова зазначає, що «діяльність бібліотекарів, котрі працюють з

автоматизованими бібліотечно-інформаційними системами, надають доступ до комунікаційних каналів зв'язку, створюють сучасні електронні інформаційні продукти та послуги, вирішують питання інтеграції, упровадження і супровід загального програмного забезпечення проектування баз даних, а також питання збереження і використання інформаційних ресурсів, виконують навігаційну роль в організації інформаційних потоків у результаті еволюційного поступу веб-технологій, суттєво змінюється і активно розвивається в напрямі когнітивної праці» [44]. Це дає можливість проаналізувати процес диверсифікації напрямів діяльності бібліотеки закладу вищої освіти і визначити когнітивні функції бібліотек в цифровому суспільстві як перспективний напрям їх розвитку.

Важлива роль когнітивного підходу до об'єкта і предмета дослідження полягає в необхідності визначити подальші стратегії розвитку для академічних бібліотек, які мають бути затребуваними і успішними в суспільстві, де домінують знання. Увага бібліотечних фахівців має бути спрямована на реалізацію процесу управління знаннями.

Управління знаннями можна визначити як розробку та впровадження процесів накопичення, кодифікації, представлення у доступній формі та використання наявних відкритих знань, а також утворення нових. В якості об'єкту процесу управління знаннями окремі дослідники розглядають інформаційні ресурси або запаси знань (спеціальні знання та знання, що зберігаються у комп'ютерних системах) [47]. Застосування в практиці роботи бібліотек технологій управління знаннями можна розглядати як процес, який поділяється на певні етапи: генерування знань, їх зберігання, використання та обмін знаннями.

В будь-якому випадку важливу роль в процесах визначення шляхів руху знань і їх доступності відіграє техніко-технологічна складова та ефективність процесів трансформації когнітивного простору бібліотек. Останній, як вважає І. Давидова, охоплює основні компоненти: інфраструктуру, культуру,

технологію знань. Інфраструктура знань включає структуру, що визначає організацію процесів управління знаннями, розподіл обов'язків в організації, а також джерела знань, карти знань, за допомогою яких користувач може визначити місце, де можна отримати необхідне знання. Культура знань утворює культурне середовище, яке сприяє обміну знаннями та усуває існуючі культурні бар'єри, включає усвідомлення важливості ролі співробітників, як носіїв унікальних знань, а також створення мотивації для обміну знаннями. До компоненти технології знань входять системи управління документооборотом, дослідження даних і текстів, мережі Інтернет, засоби для організації спільної роботи (конференції), корпоративні портали, експертні системи, засоби підтримки прийняття рішень [47]. У дисертаційному дослідженні цей підхід було застосовано до аналізу сучасного стану та особливостей розвитку провідних університетських бібліотек КНР, які знаходяться на етапі активного формування та трансформації когнітивного простору, що відповідає новим умовам їх функціонування.

Для досягнення поставленої в дослідженні мети було використано комплекс методів, які дозволили отримати цілісне уявлення про об'єкт і предмет дослідження. Джерелознавчий пошук та аналіз основних джерел за темою дисертації уможливив узагальнення теоретичної бази дослідження, визначення стану розробленості наукової проблеми. Метод аналізу та синтезу був використаний при визначенні сутності техніко-технологічних та сервісних трансформацій бібліотек закладів вищої освіти КНР та надав можливість обґрунтувати диверсифікацію напрямів їх діяльності в інформаційному суспільстві та суспільстві знань.

Методи порівняння, узагальнення та формалізації – для дослідження сучасного стану та особливостей функціонування університетських бібліотек КНР, представлення порівняльної характеристики техніко-технологічної складової та системи інформаційних ресурсів університетських бібліотек. В цьому сенсі застосування методу компаративного аналізу, який є усталеним в

бібліотекознавчих дослідженнях [83, 122], уможливило порівняти стан та темпи розвитку університетських бібліотек КНР на різних етапах їх функціонування та зробити певні висновки стосовно особливостей організаційних, техніко-технологічних та сервісних складових функціонування бібліотек закладів вищої освіти, динаміки розвитку інформаційних ресурсів та відкритих архівів університетських бібліотек КНР та їх програмних платформ.

Згідно з матеріалами дослідження трансформації академічних бібліотек провідних університетів КНР в умовах інформатизації та цифровізації суспільства відбувались швидкими темпами відповідно до певних періодів. Застосування методу наукового спостереження уможливило виокремити певні етапи цього процесу. Серед яких: етап інновацій та техніко-технологічних трансформацій; етап організаційних та управлінських трансформацій; етап модернізації системи інформаційного сервісу. У сучасних умовах бібліотеки закладів вищої освіти опановують етап цифрової трансформації та створення когнітивного освітнього простору.

Реалізація мети і завдань дослідження потребувала застосування комплексу сучасних наукових методів веб-аналітики, контент-аналізу, статистичного методу опрацювання даних, використання яких уможливило визначити рівень цифрового розвитку та здійснити порівняльний аналіз цифрових активів університетських бібліотек КНР. Досліджена 31 бібліотека закладу вищої освіти за показниками відвідуваності сайтів бібліотек за критеріями географічного розташування аудиторії користувачів; часу, проведеного на сайті; глибини перегляду контенту; трафіку в соціальних медіа; показників відмов перегляду контенту (додаток А). Здійснене вебметричне дослідження сайтів бібліотек університетів КНР та їх ресурсної складової (додаток В) дозволило оцінити та узагальнити досвід адаптації бібліотек університетів до вимог інформаційного суспільства та суспільства знань.

З метою реалізації дослідницьких завдань на різних етапах дослідження використовувався метод вербальної аргументації для обґрунтування висновків стосовно рівня наукової розробленості проблеми адаптації університетських бібліотек до цифрового інформаційного простору, сучасного стану та особливостей функціонування бібліотек закладів вищої освіти в Китаї на етапі розвитку системи електронних комунікацій; передумов та можливостей створення цифрового інформаційно-освітнього простору.

Для визначення перспектив цифрової модернізації бібліотек університетів та розробки перспективних стратегій їх розвитку в інформаційному суспільстві та суспільстві знань було застосовано прогностико-аналітичний метод та метод моделювання. Їх використання дозволило на основі визначення обсягу поняття «когнітивне середовище бібліотеки закладу вищої освіти» сформулювати перспективні напрями розвитку університетських бібліотек в сучасному цифровому інформаційному просторі.

Сукупність методів уможливила всебічно розглянути об'єкт дисертаційного дослідження як цілісну систему, сформулювати його предмет, визначити умови та трансформаційні тенденції їх розвитку в інформаційному суспільстві та суспільстві знань.

Висновки до розділу

У першому розділі «Науково-теоретичні підходи до функціонування бібліотек закладів вищої освіти у цифровому інформаційному просторі», що складається з двох підрозділів, досліджено стан наукової розробки проблеми, визначено теоретичну базу та методи дослідження.

Під час узагальнення підходів вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення сутності та напрямів діяльності бібліотек закладів вищої освіти, було визначено рівень наукової розробленості проблем адаптації університетських бібліотек до цифрового інформаційного простору. Серед

досліджень, присвячених різним аспектам діяльності університетських бібліотек як складових інформаційно-освітнього комунікаційного простору слід назвати публікації О. Бруй, В. Дригайло, В. Вахнован, Н. Ніколаєнко, О. Лесюк, О. Сербіна, Т. Костирко. Сучасний стан університетських бібліотек Китаю, проблеми, що виникають та шляхи їх вирішення запропоновано в роботах Xihui Zhen, Wen Gao, Wei Liu, Вей Dawei, Sun Yigang.

У роботі наголошено, що в КНР діяльність бібліотек закладів вищої освіти досліджується переважно в аспекті розбудови цифрових бібліотечних колекцій та формування програмно-проектних технологій діяльності в цьому напрямі. Такий підхід дозволяє створювати потужні системи виробництва науково-технічної, економічної та суспільної інформації, необхідної для вирішення завдань інформаційного супроводу освітньої діяльності. Виявлено, що розбудова цифрового освітнього простору академічними бібліотеками Китаю здійснювалась в рамках реалізації проектів «Проект 211», «Проект 985», створення Китайської академічної бібліотечно-інформаційної системи (CALIS), Китайсько-американської цифрової академічної бібліотеки (CADAL) і Китайської академічної цифрової бібліотеки з гуманітарних і соціальних наук (CASHL).

Комплексне використання соціокультурного та інформаційного підходів, дозволило дослідити модель освіти та інформаційної сфери, яка створена в Китаї. Підкреслено, що вона базується на реалізації національної стратегії, повному дотриманні національних інтересів, традицій філософії, культури, геополітичних балансів, збереженні і інтеграції в цифровий простір національного культурного надбання в поєднанні з раціональним використанням найкращих, в першу чергу, західних методів і технологій формування соціокультурного та освітнього простору держави. Такий підхід дозволив КНР створити власну національну модель управління інформаційним та освітнім середовищем, яка реалізує власні інтереси країни і бачення своїх цілей. Обґрунтовано, що в цьому сенсі Китай може розглядатися

як приклад раціонального розвитку, техніко-технологічних та управлінських системних трансформацій, а успіх китайської моделі управління в епоху цифрових технологій слугувати взірцем модернізації документно-інформаційної сфери в цілому і бібліотечної, зокрема.

У роботі на базі застосування соціокомунікативного та системного підходів виявлені основні метасистемні аспекти, що зумовлюють інтеграцію університетських бібліотек в цифровий інформаційний простір. Серед них названо загальносоціальний процес цифровізації суспільства; інформатизацію системи освіти, яка потребує інформаційно-бібліотечного супроводу освітнього процесу здобувачів, викладачів та співробітників освітніх установ та необхідність формування глобального інформаційно-освітнього середовища, яке ґрунтується на інноваційних технологіях споживання знаннєвого контенту.

Основні положення розділу висвітлено в роботах [182, 186].

РОЗДІЛ 2

БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КИТАЮ НА ЕТАПІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

2.1. Академічні бібліотеки в освітньо-комунікаційному просторі Китаю

Розвиток академічних бібліотек Китайської народної республіки тісно пов'язаний із станом системи вищої освіти. У 1985 р. рішення про реформу китайської системи освіти, що нині має потужний науковий та інформаційний потенціал, який генерують понад 3,9 тис. вищих навчальних закладів, було прийнято Центральним Комітетом Комуністичної партії Китаю.

В наш час «науковий, інтелектуальний й інформаційний потенціал освітніх установ суттєво різняться залежно від ступеня відповідності того чи іншого університету міжнародним вимогам та стандартам освіти. З метою формування сучасного інформаційно-освітнього простору Міністерством освіти Китаю в 1995 р. розроблено та реалізовано «Проект 211», згідно з яким запропоновано перелік 100 кращих університетів, які за основними показниками діяльності мають відповідати вимогам ХХІ ст. «Проект 211» є найпотужнішим проектом, який здійснює держава з часу заснування Китайської народної республіки. Він спрямований на системну реформу сфери вищої освіти, у розбудову якої центральні і місцеві органи влади інвестували загалом понад 18 млрд юанів. Три роки потому в травні 1998 р. розпочато наступний — «Проект 985», який передбачав державне фінансування меншої кількості університетів на певний період. Активна реалізація цих проектів сприяла модернізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю» [183].

Важливим є те, що соціально-інформаційне проектування освітнього простору Китайської народної республіки відбувалось у межах розгортання проектів «Проект 211» та «Проект 985». Метою їхньої розробки є державна підтримка розвитку освітнього простору Китаю та модернізація університетів відповідно до найавторитетніших установ світового рівня. «Проект 985»

реалізовано поетапно, що дозволило відкрити немало університетів світового рівня, створити потужну інформаційну інфраструктуру, інноваційну систему управління закладами освіти й інформаційними установами, які здійснюють супровід освітньої, наукової й викладацької діяльності. На першому етапі «Проекту 985», який хронологічно розпочався в 1998 р. і був розрахований на три роки, визначено 10 коледжів та університетів, 9 з яких сформували альянс С9. Провідною установою для реалізації першого етапу проекту було обрано Пекінський університет та університет Цінхуа.

Другий етап проекту розпочався після певної перерви у 2004 р. і пов'язувався із затвердженням Державною радою «Плану дій з активізації освіти на 2003-2007 рр.». У 2010 р., згідно з даними Центрального комітету Комуністичної партії Китаю і Державної ради, був виданий План національних середньострокових і довгострокових реформ та розвитку освіти (2010-2020 рр.). Саме в той час стартувала третя фаза «Проекту 985», у результаті якої розпочалася активна модернізація 39 університетів. До реалізації завдань проекту були також залучені наступні університети: Нанкінський, Фудань, Уханьський, Чжецзян, Хунань, Цзілінь, Ланчжоу, Таньцзинь та немало інших закладів, повний список яких представлено на веб-сторінці Міністерства освіти Китаю [216]. Відповідно із розвитком системи освіти, інновації розпочались і в розгортанні бібліотечної справи, яка здійснює інформаційний супровід освітньої діяльності.

На восьмому форумі, присвяченому розвитку університетських бібліотек, розробці стратегії і тактики їхньої діяльності в сучасному інформаційному просторі, який був організований під керівництвом Китайської бібліотечної асоціації і відбувся у 2018 р., директор університетської бібліотеки імені Сунь Ят-Сена чітко визначив, що «без першокласної бібліотеки не може бути першокласного університету» [219]. Ця позиція черговий раз підкреслює важливість бібліотеки як установи,

діяльність якої сприяє розвиткові освітньої діяльності студентів, науково-дослідній та викладацькій роботі.

Бібліотеки закладів вищої освіти під впливом факторів зовнішнього середовища переживають непрості часи модернізації, змін та переформатування. В цих умовах «адекватною місією університетської бібліотеки на сьогодні може бути розвиток, створення, збереження, організація доступу та використання власних і світових інформаційних ресурсів, які відповідають навчальному та науковому процесам в університеті; забезпечення інформаційних дослідницьких потреб студентів, викладачів, співробітників університету на принципах доступності, оперативності, інформативності, комфортності» [140, с.119]. Саме такі завдання вирішують академічні бібліотеки Китаю. Їх діяльність відбувається в тісній співпраці з головною бібліотекою Китаю, яка є основою формування національного інформаційного простору, центром збереження рукописної і друкованої спадщини. Головною бібліотекою Китаю з найбагатшими та різноманітнішими колекціями рукописних, друкованих і цифрових носіїв інформації є Національна бібліотека у Пекіні, яка є національним сховищем, центром національної бібліографії, провідною інформаційною установою, що активно сприяє економічним реформам і розширенню міжнародних зв'язків. Національна бібліотека Китаю є скарбницею книжкової культури, її національне зібрання документів має всесвітнє значення. Вона виконує роль інтегратора системних змін у національній бібліотечній системі КНР [220], об'єднує бібліотеки всіх типів і видів.

Процес розвитку бібліотек університетів в Китаї розпочався із вирішення матеріальних питань. Слід зазначити, що китайські бібліотеки університетів завжди відчували потребу в приміщеннях та спорудах. В 1980 році вони мали усього 1 323 300 кв. метрів загальної площі [233]. Після довгого періоду бездіяльності у вирішенні цього питання в 1980-ті рр. розпочався період активного будівництва бібліотечних споруд. Його

результатом стало збільшення бібліотечного простору в бібліотеках університетів в 2, 83 рази. У 1987 р. Державна комісія з питань освіти (SEC) оприлюднила Положення про бібліотеки університетів та коледжів як регламентуючий документ, що містить певні критерії, яким мають відповідати академічні бібліотеки Китаю [Tzu-li Hsiao]. Це положення дало поштовх для початку активного процесу формування та розвитку академічних бібліотек Китаю відповідно до критеріїв відповідності матеріально-технічним вимогам та вимогам якості освіти. Наприкінці 1980-х рр. практично в кожному університеті було збудовано нове приміщення бібліотеки з відкритим простором, оснащенням системами контролю температурного режиму, гнучким плануванням відповідно до змін в концепціях бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів інформації.

Робота з активного проектування та розбудови нових приміщень, оснащених новітньою технікою, спеціалізованим програмним забезпеченням, системою комунікацій, є важливим напрямом інноваційного розвитку системи академічних бібліотек КНР. Бібліотеки університетів приймають різноманітний стилістичний вигляд, демонструють сучасні дизайни та сміливі інтер'єри, формують нові простори відкритих майданчиків. Усі ці заходи свідчать про зміну традиційних принципів і методів роботи, спрямованість сучасних бібліотечних установ на створення комфортних та ергономічних умов для вирішення завдань інформаційного пошуку.

Будівництву бібліотечних приміщень Китай приділяє першочергову увагу в сфері реалізації культурної політики. Такий підхід підтверджує думку про те, що «нове приміщення бібліотеки завжди демонструє її затребуваність в суспільстві в цілому і в конкретному соціумі – її статус, перш за все, візуалізує вкладені фінансові ресурси. Нова сучасна бібліотечна будівля виглядає респектабельно, вона несе на собі печатку схвалення еліти, яка визнана витонченою і вважається мудрою в даній області» [96]. Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє проілюструвати певні

спостереження стосовно підходів до розбудови приміщень бібліотек як показника ставлення суспільства до закладів культури. П. Бурд'є визначив цю проблему «в ідеї "символічного капіталу", який поряд з фінансовим, економічним і соціальним капіталом, окреслює позицію і вплив свого носія в суспільстві» [20]. Відповідно до цього підходу, «соціальний простір бібліотеки (за П. Бурд'є) постає одночасно в сукупності своїх символічних і фізичних вимірювань. Відповідно, "соціальний капітал" бібліотеки багато в чому залежить від того, наскільки престижним уявляється членам суспільства її архітектура і дизайн» [20]. В цьому сенсі слід зазначити, що Китай вкладає багато коштів в будівництво нових бібліотечних споруд, більш того, ці споруди створюють яскравий, виразний образ бібліотеки, в якому застосовано найсміливіші та найкреативніші новаторські ідеї.

Відмінною особливістю будівництва нових бібліотечних споруд в Китаї є процес субурбанізації, який виступає основною тенденцією діяльності університетів. Більшість коледжів та університетів по всій країні розпочинають будівництво нових кампусів у приміських зонах великих міст. Разом з тим, процес розбудови нових приміщень з метою задоволення інформаційних потреб викладачів, науковців, студентів відбувався швидкими темпами. Вдалося з'ясувати, що станом на 2016 рік загальна площа будівництва нових корпусів університетських бібліотек Китаю склала близько 19,76 млн м². Щорічно загальна кількість приміщень університетських бібліотек зростає на 16,87 млн м², музеїв — близько на 24,9 тис. м². [188].

Яскравим прикладом темпів зростання будівництва бібліотек університетів Китаю можуть слугувати дані будівництва нових споруд в провінції Цзянсу. Дослідження [188] засвідчило, що в 2013 р. в провінції Цзянсу нараховувалось 134 коледжи і університети. З 2001-2013 рр. 82 коледжа і університети побудували нові приміщення бібліотек, що склало 61,2% від загальної кількості. Середня площа нових бібліотечних приміщень склала 31 800 кв.м., що відображено в додатку. З точки зору нашого

дослідження важливо відзначити потужні темпи зростання бібліотечних площ за роками:

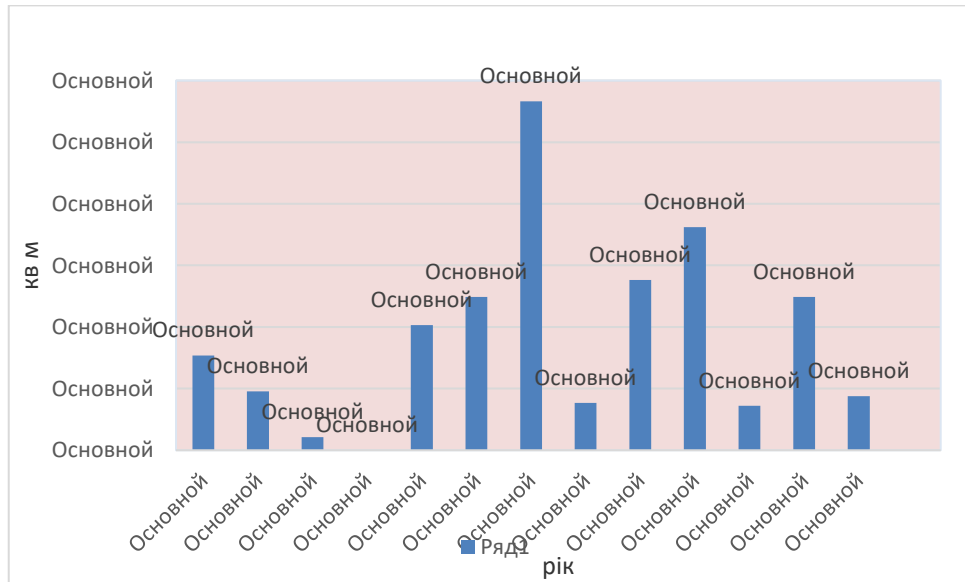

Рис. 2.1.1. Темпи зростання бібліотечних площ

Як свідчить наше дослідження, найбільша за обсягом кількість бібліотечних приміщень була розбудована в 2007 році і склала 283 100 кв.м. За цей час найбільшою будовою стала будівля бібліотеки Південно-Східного університету (Southeast University) – 53 800 кв.м. (2007 р.), бібліотека університету Гун'ї (Gongyi University China) – 52 200 кв.м. (2007 р.). Третє місце за обсягами приміщень в цей період посіла бібліотека Нанкінського університету (Nanjing University) – 51 200 кв.м. (2009 р.)

Бібліотеки закладів вищої освіти працюють над створенням комфортного інформаційного середовища для користувачів з точки зору не лише змістовного наповнення своїх фондів, а і передусім зручності користування інформаційними послугами. Інтенсивний процес спорудження будівель академічних бібліотек продовжує вражати як своїми темпами, так і обсягами: загальна площа будівництва бібліотеки Пекінського університету становить 51 тис. м², академічної бібліотеки Шанхайської Цзяо Тонг — понад 45 тис. м², Гуанчжоу — 70 тис. м².». Означена тенденція розбудови

бібліотечних приміщень зберігається і нині. За даними [188] Топ 5 будівель університетських бібліотек складають:

- бібліотека університету Сун Ятсен — 11,7 тис. м² (площа будівлі — 10 тис. м²);
- бібліотека університету Сямень — 10,3 тис. м²;
- університет науки і техніки Хенана — 8,9 тис. м²;
- бібліотека університету Чжецзян — 8,6 тис. м²;
- бібліотека технологічного університету Далянь — 8,3 тис. м².

«Серед університетів північного Китаю за підсумками рейтингу 2019 року Пекінський університет зайняв друге місце серед 35 провідних університетів материкового Китаю, ці показники були у нього і в 2018 р. А університет Цінхуа посів третє в рейтингу 2019 р. і перше місце в рейтингу за 2018 р. Найбільшою за обсягом бібліотечного простору є бібліотека університету Тяньцзін (69 000 кв.м), друге місце посідає бібліотека університету Пекіну (51 000 кв.м), яка пропонує користувачам найпотужніші інформаційні ресурси (6 500 000 прим.)» [184]. Оновлення та розбудова бібліотечних споруд зумовлені потребами університетів в формуванні своєї інформаційної інфраструктури, спрямованої на задоволення інформаційних потреб користувачів. «Сьогоднішні конструкції наукової бібліотеки повинні підкреслювати гнучкість, враховуючи швидкозмінні матеріальні форми та способи споживання, які розвиває сучасна культура. Звідси все частіше використовується відкритий, не сегментований план поверхів бібліотеки» [145, с. 118].

Ідея відкритого інформаційного простору є домінуючою при створенні проєктів бібліотечних будівель. Так проєкт бібліотеки університету Тяньцзін розробила архітектурна фірма MVRDV яка розташована в м. Роттердамі разом із Інститутом містобудування та дизайну Тяньцзін (TUPDI). Над проєктом працювала і група місцевих архітекторів. Будівництво було здійснено за

достатньо стислі терміни: від початку проектування до відкриття пройшло три роки.

Важливий внесок в формування інформаційного освітнього простору Північного Китаю вносить бібліотека Пекінського університету, яка має загальну площу 53 000 кв. м і потужні інформаційні колекції, обсяг яких сягає 6 500 000 одиниць» [184]. Просторі та модернізовані бібліотечні приміщення є однією з першочергових умов сучасної бібліотеки. Протягом останніх сотень років бібліотека Пекінського університету неодноразово змінювалась, долаючи шлях від дефіциту площ до сучасних архітектурно виразних приміщень, які засвідчують шлях розвитку книгозбірні від традиції до модернізації. За даними сайту бібліотеки, перша спеціально збудована будівля, яка мала площу до 6 600 кв.м. розпочала обслуговування студентів в 1935 р. Приміщення було розраховано на фонд до 300 000 примірників видань і відповідало усім вимогам бібліотечної технології та обслуговування. Існуючі на той час підходи до архітектурних рішень дозволяли ефективно організувати технологічні процеси та надавати якісний інформаційний сервіс, завдяки чому бібліотека стала провідною серед університетських бібліотек КНР. Разом з тим, ще у 1970-х роках книжковий фонд бібліотеки Пекінського університету був розподілений у 15 окремих місцях, що ускладнювало як технологічні, так і управлінські процеси. Одним з головних результатів цього періоду було завершення будівництва нового приміщення бібліотеки, загальним обсягом понад 24 813 кв.м. (11 059 кв.м. – книгосховище місткістю до 3,6 мільйонів книг), яке було відкрито в 1975 році. Бібліотека нараховувала 31 читальну залу на 2400 місць загальною площею до 5 324 кв.м. В такому вигляді бібліотека як складова освітнього середовища провідного університету Китаю легко перевершила своїх колег у країні по показникам площі та комфортності приміщень. Завершення цієї нової будівлі заклало фундамент для відновлення та розвитку Бібліотеки після Культурної революції і сприяло розгортанню процесів інформатизації усіх напрямів бібліотечно-інформаційного

виробництва і обслуговування. Ще в 1979 р. у бібліотеці Пекінського університету була створена спеціальна дослідницька група, яка розпочала роботу з автоматизації. Вона налагодила співпрацю із бібліотекою Академії наук Китаю та іншими організаціями, які працювали в напрямі застосування MARC форматів. Початок процесів комп'ютеризації та автоматизації бібліотеки Пекінського університету можна датувати 1986 роком, коли в бібліотеці була встановлена перша партія комп'ютерів. А в 1990 році було вперше запроваджено автоматизовану бібліотечну систему [222].

У 1998 році, коли університет святкував свій перший столітній ювілей, було закінчено будівництво ще однієї будівлі бібліотеки, яка була спеціально спроектована Інститутом Архітектурного дизайну з урахуванням необхідності застосування сучасних комп'ютерних та мережевих технологій та стратегій цифровізації. Єдиний бібліотечний комплекс дозволив збільшити площі до 53 000 кв.м., зробивши Пекінську університетську бібліотеку найбільшою серед книгозбірень азіатських університетів.

Слід зазначити, що архітектурні рішення бібліотек є засобом спілкування людей, вони транслюють певні інформаційні повідомлення, виконують комунікативну функцію. В цьому контексті, можна виокремити ще одну особливість університетських бібліотек Китаю, яка полягає в прагненні видатних людей, підприємців, спонсорів вкладати кошти в будівництво нових бібліотечних споруд. Так, будівництво бібліотеки Пекінського університету у 1998 р. стало можливим завдяки пожертві гонконзького промисловця Лі Ка-Шинга (李嘉誠), а бібліотеки університету Цінхуа – доктора Ран Рун Шоу (跑跑秀). Такий підхід є символічним, він дозволяє громадянам внести свій вклад в культурний розвиток країни і суспільства, виступає показником належності до певних соціальних груп, формує механізм співпраці на благо суспільного прогресу.

Приклад бібліотеки університету Цінхуа, яка була створена в 1912 році, лише через рік після побудови університету підтверджує цю тезу. Від часу

свого започаткування бібліотека Цінхуа швидко розвивалася. У 1931 році будівлю бібліотеки було розширено до 7 700 квадратних метрів, що забезпечило 700 місць. В цей час розмір бібліотечних фондів збільшився до 300 000 томів. Швидке зростання колекції документів (2,5 млн. у 1990 р.) сприяло і необхідності будівництва нового приміщення, яке було завершено у вересні 1991 року. Сучасне, архітектурно виразне приміщення сприяє формуванню комфортного інформаційно-освітнього, психологічного середовища для самостійної роботи студентів, проведення науково-дослідної роботи. Поява нової будівлі означала новий етап розвитку бібліотеки, а її архітектурний дизайн, який було створено як за рахунок пожертвування доктора Ран Рун Шоу, так і асигнування Державної комісії з питань освіти, отримав кілька національних нагород. Головним спрямуванням розробки концепції нової будівлі є підкреслення культурних традицій. Наразі будівля бібліотеки університету Цінхуа має 28 000 квадратних метрів площі, розрахована на 2800 місць. Бібліотека має загальну колекцію понад 3,5 мільйона примірників. Сьогодні бібліотечна система університету Цінхуа є місцем запровадження найсучасніших інформаційних технологій, навчання новим знанням, розвитку інноваційних проєктів. Вона є відкритою і сучасною, об'єднує університетську бібліотеку, сім галузевих бібліотек і понад 10 читальних залів. В 2019 році бібліотеці виповнилося сто років і ми можемо робити певні висновки про темпи її зростання. Для порівняння: в 1919 р. на момент завершення будівництва бібліотека мала загальну площу 2 114 кв. метри, в 1931 р. – 7 700 кв. метрів, а в 2019 р. – загальна площа становить 27 820 кв. метри.

Рис. 2.1.2 Динаміка зростання площ (кв.м.) бібліотеки університету Цінхуа

Концептуальною стратегією розвитку бібліотеки в умовах інформаційного суспільства є створення потужного інформаційно-освітнього простору та його сталий розвиток. Саме в цьому напрямі спрямовані реальні кроки наукової бібліотеки університету Цінхуа, яка отримала перше місце за рейтингом академічних бібліотек в 2018 році [237]. Гармонійне поєднання нових та старих бібліотечних приміщень відповідно до сучасних світових стандартів, вдале поєднання сучасної китайської архітектури із елементами італійського та романського стилів створили елегантне, насичене культурою, академічне освітнє середовище.

Таким чином, аналіз матеріальної бази університетських бібліотек Китаю засвідчив потужні темпи її зростання, що є відображенням ставлення держави до розвитку системи освіти та питань інформаційного супроводу цієї діяльності. Подальше вирішення завдання дослідження сучасного стану та особливостей функціонування університетських бібліотек КНР потребує аналізу напрямів їх цифровізації.

2.2. Цифровізація наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю

Модернізація наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю базується на закономірностях розвитку науково-технічного прогресу і світового інформаційного простору. На зміну комп'ютеризації та автоматизації, що утворювали техніко-технологічне підґрунтя процесу інформатизації, вийшли процеси цифрової трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності як наступний етап її модернізації. Фахівці відзначають, що «реалії формування цифрового простору характеризуються безпрецедентним зростанням його масштабів та глибокою інтегрованістю в усі сфери людської діяльності, що сприяє формуванню єдиного медіа-простору інформаційного суспільства в цілому та підвищенню комфортності життя соціуму, передусім через важелі впливу на нематеріальні його компоненти. Глобальна долученість до цього процесу актуалізує вирішення не тільки технічних та комунікаційних, але і соціокультурних проблем...» [109, С. 22]. Широке розгортання процесів цифровізації в бібліотеках університетів Китаю базується на упровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованих на створення комфортних та ергономічних умов для роботи студентів, аспірантів та викладачів з інформаційними ресурсами, як в друкованому, так і в електронному форматах, посиленні процесів віртуалізації, використання мобільних технологій. Саме інформатизація та цифровізація бібліотечних процесів «визначають напрями трансформації діяльності бібліотек у цифровому просторі, сприяють виробленню механізмів їх реалізації, забезпечення цілеспрямованого й системного розвитку їх цифрової модернізації. Бібліотечна сфера потребує консолідованого стратегічного бачення векторів прогресування бібліотек, орієнтирів їх піднесення в умовах високотехнологічного електронного середовища та вироблення загальної концепції розвитку бібліотек у цифровому медіапросторі» [48, С. 1002]. Цифрові інновації в бібліотечній сфері, що базуються на досягненнях

цифрової економіки, розширенні доступу до Інтернету, розгортанні мобільних комунікацій сприяють забезпеченню усебічного, своєчасного та швидкого доступу до знань.

В цьому контексті важливе значення має розробка техніко-технологічної складової Національної цифрової бібліотеки Китаю, висвітлена в роботах [195, 250]. Національна цифрова бібліотека Китаю (NLC) є найбільш потужною колекцією цифрових ресурсів, яка надає інформаційні послуги як цілому ряду державних установ, так і закладам освіти, науковим і дослідницьким установам. Китай розпочав розвиток цифрової бібліотеки в середині 1990-х рр. Робота над її концепцією була розпочата у 1995 році під впливом обговорення актуальних питань розвитку інформаційного суспільства і ролі бібліотек як центрів накопичення та збереження документованого знання, яке відбулось на 62 зустрічі Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій (IFLA) у Пекіні. Питання щодо її створення широко обговорювалось, проводилось ряд досліджень та пілотних проектів. Xihui Zhen виокремлює три етапи формування цифрової бібліотеки Китаю: концептуальна розробка проекту (1995-1996 рр.); етап технічної апробації (з 1996 р. по 2000 р) та етап розробки додатків (з 2001 року по нинішній час) [250]. Під час аналізу стану цифровізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю, можна визначити зміст кожного етапу робіт у цьому напрямі. На першому етапі здійснювався аналіз реального стану автоматизації університетських бібліотек, рівень опанування ними Інтернет-простору, вивчався досвід запровадження цифрових бібліотечних технологій. На другому - досліджувалась світова практика створення та функціонування цифрових бібліотек, були проведені численні консультації з міжнародною науковою спільнотою як в Китаї, так і за кордоном. Етап розробки додатків розгортався від перших спроб удосконалення бібліотечних технологічних процесів в межах АІБС до розроблення мобільних додатків для різних напрямів бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Бібліотеки університетів у всьому світі завжди виступають авангардом техніко-технологічних інновацій. В цьому сенсі академічні бібліотеки Китаю не є винятком. Процеси автоматизації їх діяльності широко розгорнулись у 1978 році, отримавши статус національного пріоритету. Саме в цей час бібліотека Нанкінського університету розпочала створення автоматизованої бібліотечної системи для західних видань. Більшість академічних бібліотек також проводили експерименти та розробки власних інформаційних систем управління технологічними процесами та адміністрування. Згідно статистичним даним за 1985 р., бібліотеки університетів та коледжів Китаю розробили і запровадили 131 автоматизовану бібліотечну систему управління, сформували 77 баз даних [236]. В 1988 р. з метою координації діяльності з використання сучасних інформаційних технологій та державного управління цими процесами був створений Технічний комітет по модернізації бібліотек, який здійснював дослідження в сфері програмного забезпечення, техніко-економічну розробку проектів автоматизації, вирішував питання стандартизації, а також створення баз даних для академічних бібліотек. За період із 1989 р. по 1991 р. було реалізовано 24 проекти автоматизації бібліотек університетів, які охоплювали питання створення он-лайнних каталогів та спеціалізованих баз даних, застосування стандартних протоколів взаємодії та форматів даних, вирішувались питання налаштування та модифікації систем управління процесами комплектування, каталогізації, інформаційного пошуку та обслуговування, забезпечення корпоративних технологій. В розробці програмного забезпечення із використанням CN MARC брали участь 29 бібліотек університетів з різних куточків Китаю. Їх робота розгорталась в напрямі створення баз даних реферативної, повнотекстової інформації, дисертаційних досліджень.

Таким чином, початок 90-х рр. XX ст. характеризувався впровадженням автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем управління. Саме в цей час бібліотека Пекінського університету запровадила інтегровану систему

автоматизації PULAIS (1990 р.). Бібліотека університету Цінхуа, Південно-західного університету Цзяотун, Нормального університету Східного Китаю та десять інших коледжів та університетів запровадили інтегровану бібліотечну автоматизовану систему з програмним забезпеченням ILS, надане Fujitsu [191]. Автоматизовані системи управління бібліотекою (LAMS) цього періоду, також відомі як інтегровані бібліотечні системи, були першим поколінням автоматизації, які відіграли важливу роль у техніко-технологічному розвитку академічних бібліотек Китаю. В 1990 р. академічні бібліотеки були оснащені 805 персональними комп'ютерами з потужними можливостями, 53 бібліотеки розробили багатокористувацькі інтегровані бібліотечні системи та створили локальні мережі. Загальна кількість автоматизованих бібліотечних систем, розроблених для виконання функцій комплектування, каталогізації, он-лайн пошуку склала 251 автоматизовану бібліотечну систему [191, С. 112].

Дослідження і проекти створення цифрової бібліотеки фінансувались урядом Китаю, Департаментом освіти, Міністерством науки і технологій, Національним комітетом з питань науки. В цей час Міністерством культури був започаткований проект «Китайська експериментальна цифрова бібліотека» (1997 р.), який було визнано національним. Проект очолювала Національна бібліотека Китаю. Його було реалізовано в співпраці з Шанхайською бібліотекою, бібліотекою Шеньчжень, бібліотекою Нанкін, бібліотекою провінції Ляонін. Проект мав на меті створення цифрової бібліотеки, сумісної із міжнародними цифровими бібліотечними системами. Результатом його реалізації у 2001 р. стала розподілена система цифрових бібліотек Китаю, загальним обсягом 900 ГБ інформації. Система була орієнтована на збір, зберігання та управління оцифрованими інформаційними ресурсами, пошук цифрових ресурсів в бібліотечних колекціях через Інтернет. Вона забезпечувала довідково-бібліографічний пошук, збір метаданих,

розподіл та відбір ресурсів, здійснювала індексацію та пошук в різних бібліотечних системах.

Для досягнення завдань нашого дослідження слід акцентувати на темпах розвитку і ефективності створення Національної цифрової бібліотеки Китаю, яка станом на кінець 2009 р. нараховувала понад 27 мільйонів документів та накопичила 320 ТБ цифрових ресурсів, доступних через сайт бібліотеки.

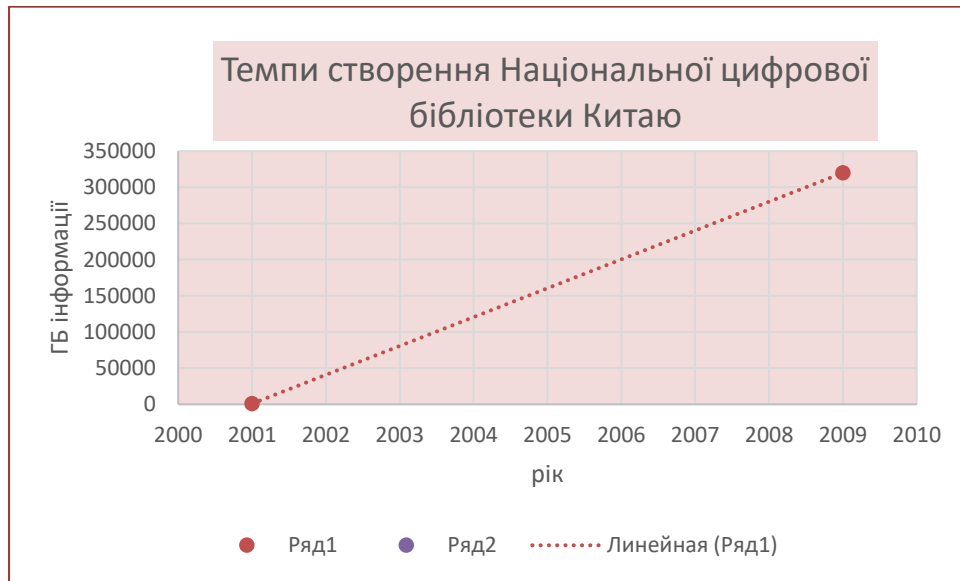

Рис. 2.2.1 Темпи створення Національної цифрової бібліотеки Китаю

На етапі технічної апробації для вирішення завдань, пов'язаних з формуванням, збереженням та управлінням цифровими ресурсами, Національна цифрова бібліотека формує апаратну інфраструктуру, яка включає мережі, системи зберігання та кластери; систему збору, придбання цифрових ресурсів, систему обробки, управління, розподілу та обслуговування цифрових ресурсів. Система збору та придбання цифрових ресурсів охоплює процеси оцифрування друкованих, аудіо- та відеоматеріалів; збір вебресурсів за певними темами для освітніх, наукових та науково-дослідних інституцій; репозиторій цифрових ресурсів, систему розміщення дисертаційних досліджень та інших електронних ресурсів. Важливе місце в інформаційній системі цифрової бібліотеки займає підсистема обробки цифрових ресурсів, завданням якої є створення та

об'єднання метаданих, формування БД, організація і управління знаннями, обмін метаданими друкованих документів і цифрових ресурсів між різними бібліотечними установами.

Цільове призначення системи управління цифровими ресурсами полягає в забезпеченні спільного використання цифрових ресурсів, підтримці безпеки та конфіденційності даних, забезпеченні функціонування інформаційної системи в цілому. Система містить в якості основних складових: підсистему організації та управління цифровими ресурсами; підсистему довгострокового збереження та підсистему управління правами на цифрову інформацію. Система управління здійснює керівництво цифровими об'єктами, метаданими та авторськими правами, об'єднує гетерогенні ресурси та формує єдиний портал пошуку і використання цифрових ресурсів [195]. Про позитивну динаміку рівня опанування цифрових технологій, інтернет-простору бібліотеками Китаю, стрімкий темп формування електронних інформаційних комунікацій свідчить і реалізація наступних проєктів, спрямованих на формування цифрового бібліотечного середовища КНР: «Мережа знань – цифрова бібліотечна система» (1998 р.), «Стратегічні дослідження цифрової бібліотеки Китаю», який було реалізовано в рамках проєкту «Інтелектуальні обчислювальні системи» (1999 р.).

Етап розробки додатків починаючи з 2001 р. присвячено підтримці впровадження національних цифрових бібліотечних систем Китаю. Уряд КНР приділяв велику увагу розвитку цифрових бібліотек і основне фінансування було передбачено для підтримки проєктів «Стандарти китайської цифрової бібліотечної системи» (2002 р.), «Дослідження з питань інтернаціоналізації та сумісності китайської цифрової бібліотечної системи» (2002 р.), «Інформаційна система «Китайська академічна цифрова бібліотека»» (CADLIS), проєкт «Національна науково-технічна цифрова бібліотека» (NSTL). Ці проєкти успішно вирішують завдання збору, оцифрування та архівування китайських інформаційних ресурсів, забезпечують доступ до цих

ресурсів через Інтернет, сприяють створенню багатофункціонального цифрового інформаційного середовища. Так, наприклад, проєкт «Інформаційна система «Китайська академічна цифрова бібліотека»» (CADLIS), є продовженням проєкту «Китайська академічна бібліотечно-інформаційна система» (CALIS), який в свою чергу базується на результатах проєкту CADAL (Digital-Academic Library of China-America Digital Academy). Основна мета проєкту - розробка китайських цифрових бібліотечно-інформаційних систем на основі відкритих стандартів. Саме дотримання вимог підтримки «відкритих стандартів» дозволяє «забезпечувати інтероперабельність, а саме: підтримувати застосування стандартних протоколів взаємодії та форматів даних (стандарти ISO, IEEE)» [103, С. 81]. Окрім розробки системного підходу до адміністрування автоматизованої платформи, система також спрямована на надання користувачеві цифрових бібліотечних послуг, які підтримують пошук документів, бібліографічних даних, усього спектру онлайн-пошукових сервісів.

В цей час активно відбувались і процеси інформатизації та цифровізації університетських бібліотек Китаю. Ключову роль для формування ресурсної бази інформаційного забезпечення освіти у контексті розгортання мережевого суспільства мають веб-сайти бібліотек. Виконуючи функції точки доступу до дистанційних форм бібліотечного обслуговування, веб-сайт бібліотек університетів організовує та представляє інформаційні ресурси власної генерації та запозичені, полегшує взаємодію із користувачами та допомагає їм зручно отримувати доступ до цільових ресурсів.

За результатами нашого дослідження можна стверджувати, що більшість академічних бібліотек університетів мають власні веб-сайти або портали, що виступають точкою доступу до системи інформаційно-бібліотечного обслуговування в он-лайн режимі, надають послуги навігації в інформаційному середовищі, консультації та допомогу, бюлетені новин та персоналізоване обслуговування. Згідно з опитуванням 24 університетів

Китаю, здійсненого колективом авторів Qiong Tang (Sun Yat-sen University, China), Yin Xie (Sun Yat-sen University, China) and Rina Su (Sun Yat-sen University, China), 79,17 % бібліотек використовують уніфікований користувацький інтерфейс, який інтегрує бібліографічні та повнотекстові бази даних, навігаційні та візуальні інструменти, що дозволяють здійснювати навігацію з використанням мультибазових засобів пошуку на домашній сторінці, що відображає «стратегію, орієнтовану на читача» [224]. Застосування такої стратегії дозволяє бібліотекам університетів розробляти якісний користувацький інтерфейс, з дотриманням вимог та споживчих переваг користувачів наукової бібліотеки (в першу чергу, студентів та науковців). Так, наприклад, веб-сайт бібліотеки університету Цінхуа має логічний, грамотно сконструйований і простий в навігації інтерфейс. Сайт можна розглядати як портал, в якому система MetaLib (розроблена Ex Libris Group) забезпечує одночасний пошук у декількох, часто неоднорідних, інформаційних ресурсах: бібліотечних каталогах, повнотекстових базах даних книг, журналів та газет, інших Інтернет-ресурсах.

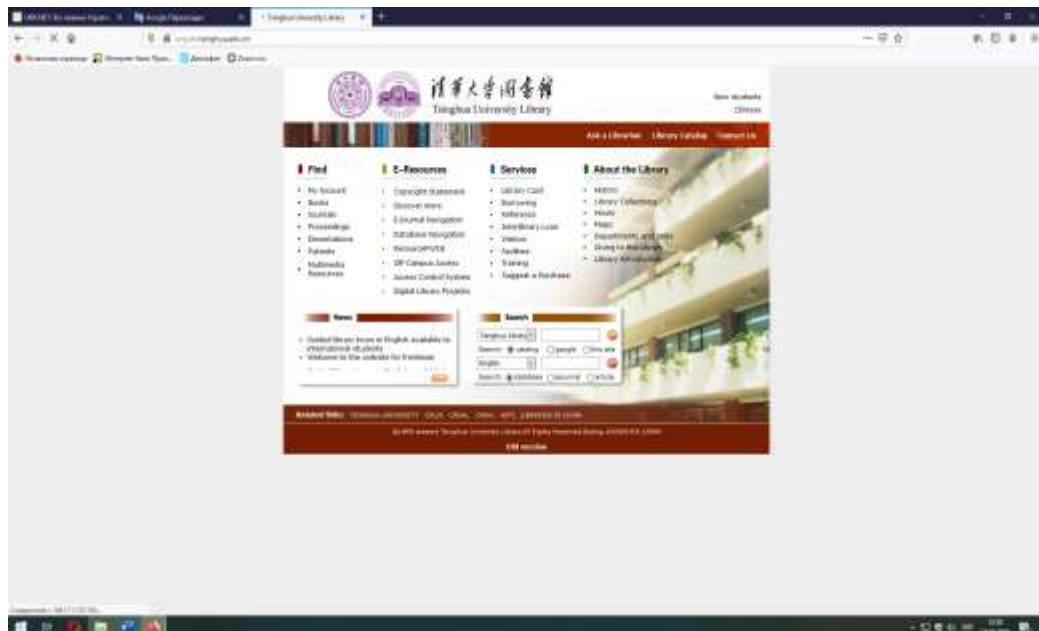

Рис. 2.2.2 Екран оновленої домашньої сторінки бібліотеки університету Цінхуа.

Оновлений сайт бібліотеки виконує функції єдиної точки доступу до всіх наявних інформаційних ресурсів: книг, журналів, патентів, дисертацій, мультимедійних ресурсів. Він містить особисті кабінети користувачів з системою контролю доступу та надає можливості навігації по базам даних, електронним журналам як в приміщенні бібліотеки, так і поза межами кампусу. Користувач може самостійно здійснити екскурсію по бібліотеці та отримати усі необхідні консультації. Сайт має англійську версію та надає інформаційні послуги користувачам мобільних телефонів. Особливістю університетської бібліотеки Цінхуа є стратегічна орієнтація на «живу бібліотеку», що передбачає доповнення традиційного режиму читання різними формами спілкування користувачів із цікавими людьми у формі прямого діалогу. Студенти активно підтримують такі комунікації з викладачами, професорами, керівництвом університету як в самій бібліотеці, так і в режимі он-лайн. Важливе місце відводиться роботі з виховання читацької грамотності, яку бібліотекарі здійснюють як в режимі традиційних бесід, так і у медіаформаті. Ефективність такої комунікацій з користувачами була визнана на міжнародному рівні, внаслідок чого бібліотека університету Цінхуа виграла 10-ту премію IFLA за маркетингову діяльність. Таким чином, слід відзначити, що веб-сайти бібліотек університетів є важливою складовою її інфраструктури і виконують важливу роль в якості платформи, що представляє інформацію про інформаційні ресурси, цифрові колекції, сервісні послуги відповідно до стратегічних напрямків розвитку бібліотеки.

Вебометричне дослідження сайтів бібліотек університетів КНР (додаток № 1 згідно Similarweb (<https://www.similarweb.com>)), дозволило проаналізувати показники відвідуваності сайтів 31 провідної університетської бібліотеки. Важливо зазначити, що серед аудиторії користувачів наукової бібліотеки відсоток китайських студентів відповідно складає: від 98,04% (бібліотека Шаньдунського університету) до 88,3 % (бібліотека Сичуанського університету). Серед користувачів бібліотек присутні також студенти зі США,

Великобританії, Сингапуру, Японії, Німеччини, Франції, Швейцарії, Канади, Нідерландів, Малайзії, Індії, Масао, Республіки Корея, Пакістану.

Аналіз часу, який користувачі проводять на сайті бібліотеки, свідчить про те, що максимальною є увага користувачів бібліотеки Уханьського університету (середній показник користування в день складає 7 годин 24 хв.), бібліотеки Пекінського університету – 5 год. 36 хв. Третє місце в рейтингу за показниками часу, проведеного на сайті займає бібліотека Цзілінського університету – 5 год. 31 хв. Найнижчі показники серед досліджених бібліотек належать бібліотеці Шаньдунського університету (0 год. 47 хв.) та сайту бібліотеки Чжецзянського університету (0 год. 50 хв.).

За показником глибини перегляду контенту перші позиції займає бібліотека Уханьського університету з показником 12,5 стор./корист. в день, бібліотека Шанхайського університету транспорту з показником 7,16; бібліотека Сичуаньського університету – 7,1. Найнижчий показник у бібліотеки Чжецзянського університету – 1,76.

Кількість сторінок, які користувач бібліотеки переглянув за сеанс, є важливим критерієм, який може свідчити про необхідність покращення дизайну сайту бібліотеки. Користувач прагне швидко отримати необхідну інформацію і складний для пошуку інтерфейс, незручна карта сайту, дуже яскравий дизайн можуть негативно впливати на якість її сприйняття. Бібліотечним працівникам слід звернути увагу і на наявність цікавого текстового, графічного та відеоконтенту, який, скоріше за все, сприятиме глибині перегляду сайту.

Показовою є кількість відмов перегляду контенту, яка складає від 4,42% -- в бібліотеці Харбінського технологічного інституту; 9,58% -- в бібліотеці Китайського сільськогосподарського університету та 58% -- в бібліотеці Далянського технологічного університету; 60,25% -- в бібліотеці Південносхідного університету; 67% -- в бібліотеці Фуданьського університету.

Слід зазначити, що для працівників бібліотек ці показники виступають важливими критеріями рівня задоволеності користувачів актуальністю контенту, його візуальним сприйняттям та можливостями використання. Наше дослідження засвідчило, що сайти бібліотек університетів відрізняються не лише змістовною наповненістю, а й використанням великої кількості мультимедійної інформації (малюнків, плакатів, відео), що дозволяє їм активно привертати увагу читачів як якісним контентом, так і відеорядом. Слід відзначити розвинуті функціональні та пошукові можливості досліджених сайтів, які включають навігацію в доступному інформаційному просторі; наочне уявлення користувачів про його логічну структуру; можливості лексичного пошуку, що враховує як граматичні особливості китайської мови, так і мови інших народів світу. Інтерфейс користувача наукової бібліотеки дозволяє здійснювати різні види пошуку з використанням логічних операторів або без них. На сайті бібліотек здійснюється «підтримка апарату гіпертекстових і гіпермедійних зв'язків, що забезпечує користувачеві оперативний перехід від об'єкта або його елементів до іншого взаємопов'язаного з ним об'єкта. Протоколювання сеансу роботи користувача надає можливість переходу до будь-якого з попередніх станів системи» [102, С.135]. Можна відзначити наявні можливості експорту інформації з системи з посиланням на джерело інформації [Там само]. Разом з тим, висока кількість відмов свідчить про те, що певна кількість користувачів бібліотеки визнали сторінку сайту нецікавою або такою, що не містить необхідної їм інформації. Якщо користувач не знаходить на сторінці відповіді на свій запит, він розглядає такі сторінки як неякісні або вважає, що надана інформація не є актуальною і з великою ймовірністю покине сторінку. Негативно сприймають користувачі бібліотек багато спливаючих вікон, психологічні подразники (в тому числі звуковий супровід), повільне завантаження сайту та неякісне форматування текстової інформації.

В цілому, означені вище тенденції свідчать про достатньо активну роботу бібліотек закладів вищої освіти Китаю в цифровому інформаційному просторі. Їх веб-сайти відрізняються цікавими та інформативними користувацькими інтерфейсами, враховують вимоги освітян, студентів та аспірантів, містять базовий перелік основних характеристик, до яких науковці відносять: «єдину точку доступу до всіх наявних у бібліотечному фонді ресурсів; найвищий рівень дизайну та функціональності; розширення бібліотечної інформації за рахунок даних із зовнішніх джерел; фасетний характер навігації в каталозі, можливість уточнювання запиту за різними параметрами; ранжируваний характер виведення документів на екран, можливість сортування виборки за роком видання, назвою, автором тощо; можливість проведення пошуку в режимі простого пошукового вікна, можливість переходу до розширеного пошуку» [102, С. 135].

Бібліотеки вищих навчальних закладів Китаю ініціюють рекомендацію додаткових джерел інформації та надають посилання на інші видання за темою запиту (сайт бібліотеки університету Цінхуа, бібліотеки Пекінського педагогічного університету, бібліотека Харбінського технологічного інституту). Такі посилання дозволяють реалізувати читачецентрований підхід, створюють комфортне інформаційне середовище, сприяють налагодженню ефективних комунікаційних відносин бібліотеки з користувачами інформації. Важливою є підтримка інтерактивного зв'язку із фахівцями, які надають консалтингові послуги. Сайт бібліотек обов'язково містить інформацію про контактну особу, її мобільний телефон та електронну пошту, за якою можна отримати будь-які додаткові пояснення з приводу організаційних, техніко-технологічних та сервісних можливостей бібліотеки.

Аналізуючи діяльність академічних бібліотек Китаю в сучасному інформаційному просторі слід підсумувати, що веб-сайти відіграють ключову роль у контексті розгортання мережевого суспільства. Вони виконують функції порталу інформаційного обслуговування, центру, з якого користувачі

знайомляться та отримують доступ до бібліотечно-інформаційних ресурсів та послуг. Корисний веб-сайт бібліотеки організовує та представляє інформаційні ресурси, налагоджує ефективну взаємодію із користувачами, надає можливості ефективної навігації по ресурсах і послугах, персоналізованого обслуговування, створює можливості для консультацій, отримання необхідної допомоги, знайомства з новинами тощо.

Вивчення досвіду цифровізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю засвідчує, що в кожній з бібліотек ці процеси відбувались різними темпами. До 2000 р. Front Page та Dream Weaver використовувались для створення статичного HTML-коду веб-сайту; пізніше розвиток ASP, JSP, PHP та Asp.net, призвів до появи та широкого застосування складноструктурованих динамічних веб-сайтів. Сучасні веб-сторінки все більшої кількості бібліотек використовують систему управління контентом, яка базується на динамічній веб-технології та дозволяє повністю контролювати зміст. Фахівці відзначають, що «використання систем управління контентом (англ. Content management system, CMS) стало технологічною відповіддю на потужну динаміку розвитку мережових технологій, які становлять основу оптимізації веб-сайтів та порталів бібліотек. У цифровому веб-середовищі їх використання пов'язано зі зміною ери статичних сайтів на складноструктуровані динамічні веб-ресурси. У бібліотечній сфері необхідність застосування CMS обумовлена браком у штаті бібліотек ІТ-фахівців із розробки й підтримки веб-представництв, а також відсутністю спеціалізованих програмних продуктів, орієнтованих на бібліотечну галузь. CMS надали можливість бібліотечним працівникам без спеціальних знань та професійних навичок програмування раціоналізувати всі процеси зі створення й управління інформаційним контентом бібліотечних веб-осередків, їх публікації та оптимізації в мережі» [109, С.93].

Одним із головних результатів застосування CMS в академічних бібліотеках КНР є веб-сайти бібліотеки Пекінського університету, університету Цінхуа, Технологічного інституту Харбіна та університету

Юньнань, які використовують відкриту систему управління контентом з відкритим кодом Drupal для створення своїх бібліотечних порталів. Бібліотека Університету електронних наук та технологій (University of Electronic Science and Technology of China), Південно-Західного університету Цзяотун, університету Цінхай та бібліотека Тяньцзінь використовують систему CCMS Tsinghua Tongfang для побудови свого бібліотечного порталу. Національний університет оборонних технологій (National University of Defense Technology (NUDT)), університет Хунань (Hunan University) використовують систему TRS для побудови свого бібліотечного порталу. Таким чином, академічні бібліотеки Китаю використовують різні додаткові системи CMS, які дозволяють зручно й оперативно оновлювати інформаційні повідомлення на сайті.

Як уже вказувалось, бібліотечні установи університетів Китаю опановують техніко-технологічні інновації різними темпами. Так, наприклад, дослідження засвідчило, що протягом 1990-х років Бібліотека Цінхуа досягла значного прогресу в галузі автоматизації виробничих процесів та створення власної інформаційної інфраструктури, що базується на застосуванні інноваційних технологічних рішень. Наприклад, в бібліотеці були встановлені дві інтегровані бібліотечні системи: ILIS компанії Fujito Co (Японія) та INNOPAC (Innovative Interfaces Inc., Сполучені Штати Америки). За допомогою інтегрованого управління системою INNOPAC, користувачі отримали доступ до колекції книг та періодичних видань Бібліотеки китайською та англійською мовами, а бібліотекарі автоматизували процеси комплектування фонду, каталогізації, замовлення видань, інформаційного пошуку, управління серійними виданнями та цифровими колекціями. Бібліотека також створила мережу для забезпечення доступу до електронних баз даних через точки доступу в кампусах. За останні роки все більша кількість електронних та віртуальних ресурсів є доступними читачам Бібліотеки як в основному корпусі, так і через Інтернет. Вони утворюють інформаційну

систему, яка є відкритою, багаторівневою, ефективною та сервісно орієнтованою, спрямованою на досягнення головної мети університету – стати університетом найвищого рівня.

Удосконалення техніко-технологічної бази наукової бібліотеки університету Цінхуа призвело до зміни завдань, вирішуваних в процесах інформатизації. У 2000 р. провідними фахівцями бібліотеки у співпраці із кафедрами комп'ютерної інженерії та інформаційних систем було започатковано проект розвитку «Цифрової бібліотеки університету Цінхуа» [237]. Проект мав на меті формування баз даних цифрових інформаційних ресурсів, які охоплювали цифрові книги, відскановані зображення, графіки, текстові та цифрові дані, аудіо та відеокліпи, фільми, збереження їх в довгостроковій перспективі та диверсифікацію процесу надання цифрових послуг. Розробники отримали дослідницький грант і розпочали роботу в напрямі оцифрування інформаційних ресурсів, розробки технологій формування авторитетних файлів, предметних рубрик; архітектурного проектування систем зберігання та управління оцифрованими інформаційними ресурсами. Таким чином, розгортався процес цифровізації бібліотечної діяльності в науково-освітніх установах КНР та відбувалась активна модернізація бібліотечно-інформаційного виробництва, що сприяло розвитку теорії та практики щодо спільного використання та персоналізації цифрових бібліотечних послуг.

Активна розробка та впровадження цифрових бібліотечних служб, які базуються на мережевих інформаційно-комунікаційних технологіях, потребує розробки платформ технічної підтримки для цифрової бібліотечної системи. Основні компоненти таких платформ були створені наприкінці 2010 р., що дозволило додатково покращити якість функціонування цифрової бібліотечної системи [250]. На етапі розробки додатків, розвиток процесів цифровізації бібліотечно-інформаційної діяльності пришвидчило залучення комерційних структур, які здійснювали додаткові масштабні розробки в галузі оцифрування

ресурсів та працювали над створенням платформ технічної підтримки цифрової бібліотечної системи. Отже можна стверджувати, що процеси цифровізації сфери культури активно розгортаються, формуючи сучасне цифрове середовище Китаю, і створюючи фундамент телекомунікаційної й інформаційної інфраструктури розвитку науки і освіти.

Сучасні інформаційні технології змінюють характер діяльності університетських бібліотек, формують інноваційні форми комунікаційних каналів та впливають на форми й засоби інформаційної взаємодії з користувачами інформації. В цьому контексті важливу роль в діяльності бібліотек закладів освіти Китаю відіграють соціальні мережі. Далі з'ясуємо як університетські бібліотеки Китаю опановують соціальні мережі для налагодження комунікацій та задоволення потреб користувачів.

Фахівці одностайні в тому, що «присутність бібліотек в соціальних медіа передбачає немало переваг: поступове «напрацювання» бренда; зростання популярності веб-проектів бібліотек; регулярне відвідування користувачами сторінок, груп, спільнот бібліотеки в соціальних мережах; активна участь аудиторії в розвитку веб-представництв бібліотек, втілення нових ідей, які можуть бути проаналізовані та використані в новому контенті; використання спільноти користувачів як «постачальника» читацького контенту; можливість мати миттєвий відгук, реакцію користувацької аудиторії на дії бібліотеки» [109, С. 161]. Університетські бібліотеки Китаю активно розпочали роботу по опануванню соціальних мереж як перспективного каналу комунікації, який дозволяє налагоджувати ефективну та швидку взаємодію з читачами, підвищують їх соціальну активність та ініціативність. Нами було проаналізовано трафік з соціальних медіа 31 університетської бібліотеки Китаю. За результатами дослідження слід зазначити, що лише 11 бібліотек, що складає 35,5% мають своє представництво в соціальних мережах. Із них, п'ять бібліотек (16%) створили сторінку своїх послуг лише в одній соціальній мережі: так бібліотека університету Цінхуа присутня на каналі YouTube 100%;

бібліотека Пекінського технологічного інституту – Facebook-акаунт 100%; бібліотека Харбінського технологічного інституту - ResearchGate 100%; бібліотека Фуданського університету - Douban 100%; бібліотека Чжецзянського університету - Docin.com 100%. Шість бібліотек із переліку досліджуваних мають своє представництво в декількох соціальних мережах. Серед них: бібліотека Пекінського університету присутня в наступних соціальних медіа: Weibo.com 41%, Douban 35%, YouTube канал 23%; бібліотека Нанкінського університету - ResearchGate 57%, Weibo.com 42%; бібліотека університету Тунцзі - YouTube канал 95%, Docin.com 4%; бібліотека Центрального південного університету - ResearchGate 58%, YouTube канал 41%; Бібліотека Сіаньського університету транспорту – YouTube канал 71%, Douban 28%. Найактивніше використовують можливості соціальних медіа фахівці бібліотеки Шанхайського університету, яка присутня в наступних мережах Douban 34%, YouTube канал 21%, Docin.com 17%, Академія 17%, Weibo.com 4%. Таким чином, практично 47% бібліотек, які просуваються в соціальних медіа реалізують централізовану модель просування, 53% використовують одночасно від 2-5 соціальних медіаплатформ. Є підстави вважати, що застосування технологій соціальних медіа у роботі бібліотек університетів дозволяє працівникам бібліотек формувати стратегії соціального медіамаркетингу, управляти своєю репутацією в он-лайн режимі, підвищувати узнаваність бренду та аналізувати вподобання користувачів інформації.

Відображенням особливостей генезису бібліотечної професії і її динамічних показників є кадровий склад університетських бібліотек Китаю. Загальна кількість бібліотекарів становить 33 246 осіб, діяльність яких охоплює 872 університетські бібліотеки. За даними статистичних показників [233], бібліотека університету Ухань налічує 265 співробітників; університету Сун Ятсен 257; Шанхайська бібліотека університету Цзяотун – 211; бібліотека університету Шаньдун – 206; бібліотека університету Сичуань – 187. Слід

зазначити, що кількість бібліотекарів в різних університетах суттєво різняться і дещо зменшується за останні роки: бібліотека університету Ухань в 2016 р. налічувала 265 співробітників, в 2015 р. – 275. Бібліотека професійного коледжу виконавчих мистецтв Сямень має лише одного працівника. В цілому, можна акцентувати на достатньо високій ефективності діяльності бібліотекарів КНР і їх професійній кваліфікації. В університетських бібліотеках працюють фахівці з докторським ступенем загальна кількість яких складає 834 фахівці. Цей показник 2016 р. дещо збільшився порівняно з попереднім роком – 695 докторів. Потужний науковий потенціал сконцентровано в окремих університетських бібліотеках, кількість яких складає 7,5% (по 2 доктори), 6 % бібліотек мають 3-4 доктори і лише 5,9 % університетських бібліотек мають 5 і більше фахівців з докторським ступенем [233]. Науковий потенціал бібліотечних фахівців сконцентровано переважно в академічних бібліотеках Пекінського університету (14 осіб), університетській бібліотеці ім. Фудана (21 особа), бібліотеці університету Сичуань (13 осіб) та університету Цінхуа (13 осіб).

Значна кількість фахівців в університетських бібліотеках КНР мають ступінь магістра. 859 університетських бібліотек звітують про наявність фахівців з ступенем магістра, загальна кількість яких становить 8687 (для порівняння у 2015 р. - 7183 магістри). Слід зазначити, що потужний процес цифровізації суспільства, опанування нових інформаційних технологій, активний процес оцифрування фондів бібліотек, архівів, музеїв, який відбувається в академічних бібліотеках Китаю, потребують посиленої уваги до професійної освіти бібліотекарів, їх техніко-технологічної, виконавської, управлінської підготовки. Специфіка формування професійного простору бібліотечної діяльності Китаю, професійної диференціації зумовлена, з одного боку, загальним розвитком освітньої, наукової, економічної, техніко-технологічної галузей країни, з іншого - сталою національною моделлю управління інформаційним середовищем Китаю, яка базується на провідній

ролі держави в поєднанні із духовними і філософськими принципами китайської культури.

Таким чином, наукові бібліотеки університетів Китаю сьогодні вирішують широкий спектр завдань, серед яких можна визначити як провідну формування і впровадження в практику діяльності адекватного суспільним потребам менеджменту якості, який і почав розвиватися в останні десятиріччя як один з напрямів загального менеджменту. Починаючи з середини 1980-х років Державна комісія з освіти КНР приділяє важливу увагу оцінюванню якості діяльності наукових бібліотек з метою уточнення напрямів їх стратегічного розвитку та поліпшення якості обслуговування. У 1985 р. рішення про реформу китайської системи освіти було прийнято центральним комітетом Комуністичної партії Китаю. В цьому рішенні містились положення щодо оцінювання китайської вищої освіти. Під його впливом було запроваджено оціночну діяльність в академічних бібліотеках Китаю. У 1986 р. перевірка якості технологічних процесів та рівня інформаційного сервісу було вперше проведено в провінції Шаньдун [208]. Після цього, як зазначають дослідники, оцінка діяльності академічних бібліотек Китаю розпочалася швидкими темпами в широкому географічному діапазоні, включаючи провінції Нінся, Цінхай, Ляонін, Чжецзян, Шаньсі, Фуцзянь та ряду інших регіонів.

Слід зауважити, що «нині існують зовнішні та внутрішні передумови для впровадження і наступної сертифікації системи менеджменту якості. Її впровадження означає аналіз критеріїв результативності, процесів, їх регламентацію, створення системи обліку і документування як регламентів, так і результатів процесів. Ідея контролю і постійного поліпшення якості оснований на таких принципах: орієнтація на споживача; лідерство; залучення працівників; процесний підхід; системний підхід до менеджменту; безперервне поліпшення; прийняття рішень на основі фактів; взаємовигідні відносини з постачальниками» [160]. Автор стверджує, що «для того, щоб

бути успішними, бібліотеки повинні в стислий термін створювати нові послуги або модифікувати ті, що вже мають. Для цього потрібні чіткі механізми контролю цієї діяльності, а також аналізу її ефективності» [161].

Вдалося зафіксувати, що в університетських бібліотеках Китаю такі механізми були послідовно розроблені і, зазвичай, базувались на Положенні про бібліотечну службу університету. В провінціях Гуандун, Пекін та Шанхай була сформульована регіональна політика оцінювання [192]. До 1989 р. 11 провінцій, включаючи автономні області та муніципалітети, проводили оцінювання академічних бібліотек. За результатами цієї діяльності було запропоновано та прийнято наступні документи: Підсумки оцінювання академічних бібліотек, Поради щодо процедури оцінювання академічної бібліотеки та Система показників, за якою здійснюється оцінювання академічної бібліотеки. Ці документи створили міцні засади для подальшого розгортання діяльності в напрямі менеджменту якості університетських бібліотек Китаю.

Як було встановлено, у 1991 році Державна комісія з питань освіти Китаю офіційно видала три документи під назвою «Поради щодо оцінювання діяльності академічної бібліотеки», «Система показників оцінювання академічної бібліотеки» та «Роз'яснення щодо застосування системи показників» [207]. Ці три документи регулюють питання оцінювання академічних бібліотек Китаю за широким переліком напрямів їх діяльності, виробництва інформаційних продуктів та послуг, управління, присутності в мережевому просторі. Відповідно до цих інструкцій, була проведена оцінка діяльності з запровадження менеджменту якості академічних бібліотек провінції Цзянсі, Цзілінь, Хейлунцзян, Гуансі, Хубей, Хунань та провінції Тяньцзінь. Більше того, деякі бібліотеки окрім усебічного оцінювання також проводили оцінку якості окремих напрямів діяльності: комфортність приміщень, рівень обслуговування, наявність колекцій інформаційних ресурсів або рівень автоматизації. Як зазначає Lan Ye [207], провідне місце

серед усіх напрямів оцінки з 1995 по 2019 р. займала оцінка рівня автоматизації бібліотеки, з 2000-2008р. – оцінка ресурсного забезпечення у вигляді баз та банків даних.

Така ситуація вважається закономірною, бо «упровадження системи менеджменту якості в багатьох бібліотеках стало необхідним у зв'язку з реінжинірингом технологічного процесу. Автоматизація технологічних процесів, уведення нової технології роботи докорінно змінили діяльність бібліотек, значно підвищили можливості для поліпшення якості обслуговування користувачів. Водночас інжиніринг робочого часу зумовив процедуру переосмислення, з «чистого аркуша», і відповідну перебудову всіх процесів, за допомогою яких бібліотека виконує свої функції. Бібліотеки опинилися в ситуації пошуку способів удосконалення процесів, які забезпечують трансформацію матеріалів, інформації та праці в послуги, потрібні користувачам» [161]. Таким чином, наукові бібліотеки Китаю отримали змогу «визначити певні критерії, за якими оцінюється їх діяльність. З урахуванням західних стандартів такими критеріями можна вважати:

- створення єдиної електронної інформаційно-пошукової системи бібліотеки (електронний каталог);
- наявність системи друкованих і цифрових колекцій документів;
- формування інституціонального репозиторію з оцифрованими версіями друкованих видань і результатами наукових досліджень викладачів та співробітників;
- віртуальний доступ до сервісних послуг користувачів у режимі 24/7;
- створення комфортного інформаційного середовища для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів: студентів, викладачів, співробітників;
- віртуальні довідкові служби, які дозволяють здійснювати онлайн і офлайн пошук у віддалених базах даних [184].

Таким чином, розвиток академічних бібліотек Китаю активізувався відповідно до змін, які розпочалися у 1985 р. після рішення про реформу китайської системи освіти. Можна вважати, що Наукові бібліотеки закладів вищої освіти Китаю повною мірою адаптують сучасні інформаційно-комунікаційні технології цифрового середовища та застосовують їх в усіх напрямках своєї діяльності та усіх виробничих процесах.

Можна стверджувати, що процес модернізації академічних бібліотек Китаю відповідно до загальноцивілізаційних вимог цифровізації відбувається швидкими темпами. Інноваційні зміни в бібліотеках університетів ущільнені у часі і відбуваються за підтримки держави, керівництва університетів, бібліотечних менеджерів та співробітників. Швидко вирішуються проблеми техніко-технологічного та матеріально-технічного характеру. Їх вирішення певною мірою зумовлено потужною програмно-проектною діяльністю, яка охопила бібліотеки університетів та пришвидшує їх сталий розвиток. Бібліотеки університетів Китаю характеризуються інноваційним баченням провідних напрямів свого розвитку та місії університетських бібліотек у цифровому медіапросторі.

2.3. Інформаційні ресурси університетських бібліотек КНР

Інформаційні ресурси університетських бібліотек КНР є національним надбанням, в якому відображено історичні, економічні, політичні, культурні досягнення китайського народу за весь період його розвитку. «Система бібліотек закладів вищої освіти Китаю станом на травень 2017 р. нараховує 2914 коледжів і університетів серед яких налічується 35 провідних університетів материкового Китаю. Ці університети, згруповані в рамках «Проекту 985» за географічними регіонами, серед яких виокремлено дев'ять університетів північного Китаю: серед них Пекінський університет, університет Цинхуа, Нанькайський університет, Тяньцзиньський університет, Пекінський

педагогічний університет та інші. Діяльність академічних бібліотек цих освітніх установ спрямована на вирішення важливих завдань, пов'язаних із формуванням сучасного освітнього простору, формуванням системи цифрових інформаційних ресурсів, налагодженням розгалуженого інформаційного сервісу з метою ефективного та своєчасного забезпечення інформаційних запитів студентів, викладачів та співробітників» [184].

Систему інформаційних ресурсів університетських бібліотек Китаю складають:

- друковані інформаційні ресурси;
- колекції стародруків;
- бази даних власних колекцій;
- придбані бази даних;
- цифрові колекції, зібрані з інтернету;
- цифрові видання, що охоплюють аудіокасети, відеокасети, лазерні диски, VCD, DVD, електронні газети та інші електронні публікації.

Цю систему можна вважати інноваційною, бо вона базується на сучасних інформаційних технологіях, а її інформаційна потужність зумовлена розгалуженим бібліотечно-інформаційним виробництвом як власних друкованих і мережевих ресурсів, так і запозичених.

Під час опрацювання даної теми було здійснено вебметричне дослідження 31 веб-сайту провідних бібліотек університетів Китаю, які є як зберігачами потужних за об'ємом книжкових фондів з різних галузей наукового знання, так і виробниками власних інформаційних продуктів та послуг та досліджена їх ресурсна складова.

Інформаційні ресурси університетських бібліотек доповнюють цифрові ресурси Національної цифрової бібліотеки Китаю, яка отримує обов'язковий примірник цифрових видань, що включає аудіокасети, відеокасети, лазерні диски, VCD, DVD, електронні газети та інші електронні публікації. Станом на 2010 рік загальний обсяг оцифрованих ресурсів вже перевищив 250 ТБ

інформації. Кількість придбаних баз даних досягла 136: 59 китайських, 77 – іноземних [193]. Дослідження веб-сайтів академічних бібліотек Китаю та їх електронних колекцій засвідчило, що університети все більше уваги виділяють формуванню спеціальних ресурсів відповідно до профілю університету. Так протягом багатьох років бібліотека університету Фудан набувала оригінальні підручники з англійської мови Гарвардського університету, університету Цінхуа, університету Сяминь, шанхайського університету Цзяотун та інших освітніх установ. Формування таких ресурсів сприяє глибокому і усебічному охопленню документних надбань, висвітленню спеціальних частин фонду, формуванню потужної інформаційної підтримки профільних дисциплін, що викладаються в університетах.

Дослідження процесу формування колекцій стародруків університетськими бібліотеками Китаю свідчить про те, що фонди документних пам'яток розглядаються як потужний ресурс академічної конкурентоспроможності бібліотеки університету. Показовою в цьому сенсі є діяльність академічної бібліотеки університету Сунь Ятсена, в якій було розроблено план закупівель книжок з акцентом на «народній літературі» [225]. Відповідно до цього плану здійснювалась систематична робота з пошуку та закупівель старовинних друкованих видань, багато з яких мають історичну цінність. В результаті цієї діяльності була сформована цінна колекція документних пам'яток, яка містить понад 40 000 видань з автографами авторів.

Важливою складовою документних пам'яток цієї установи є колекція документів Хуейчжоу, яка лише за останні десять років поповнилась на 210 000 документів (для порівняння: в інших бібліотеках Китаю зберігається лише 400 000 документів Хуейчжоу) [242]. Бібліотека Пекінського університету також веде активну діяльність в напрямі формування фондів цінних документних пам'яток. Так, в грудні 2013 р. вона викупила у японського фонду культури Окура 26 260 китайських стародруків, 187 японських книг, 2546 томів цінних видань, які поповнили колекцію стародруків [240]. В бібліотеці продовжується

робота над формуванням комплексу друкованих пам'яток родинної бібліотеки «Колекції Да Канга» (було викуплено 931 видання у японського фонду, які доповнили 28 143 томів цієї колекції). Зміст цих баз даних включає періодичні видання на китайській та іноземних мовах, книги, газети, матеріали конференцій, дисертації тощо. Певна кількість з цих баз даних знаходиться у відкритому доступі, інша доступна лише через Інтранет-мережі.

Особливістю цього періоду є те, що у Китаї з 2000 року розпочався активний процес оцифрування стародруків, і до кінця 2008 року загальний обсяг оцифрованих спеціальних колекцій перевищив 180 ТБ. Станом на 2010 рік в NLC оцифровано 6868 стародруків, перші 24 сторінки кожного видання доступні в Інтернеті.

В 2002 році NLC розпочала підготовку повнотекстової бази даних колекції династії Хіхія, матеріали якої зберігаються в єдиному екземплярі та мають високу наукову цінність для дослідників. Станом на 2010 рік оцифровано і доступно в Інтернеті понад 14 000 сторінок. Наукову цінність має база даних новорічних зображень, яка містить оцифровані традиційні китайські малюнки. NLC зібрано понад 4000 зображень, база даних містить також опис кожного зображення, надає характеристику історичної цінності, особливостей виконання тощо.

Бібліотеки Китаю беруть активну участь і в міжнародних проектах з оцифровки документної спадщини. Так в рамках співпраці NLC з Британською бібліотекою та іншими установами було оцифровано 18 000 зображень рукописів Dunhuang [245]. Бази даних створені в результаті реалізації проекту, містять інформацію та зображення рукописів, картин, текстилю, артефактів з Дуньхуана, археологічних пам'яток Східного шовкового шляху. Потужна колекція документних пам'яток охоплює архіви, зібрання китайських стародруків, які містяться в колекціях бібліотек-партнерів проекту: Академії Дуньхуан (Китай), Британській бібліотеці, Національній бібліотеці Китаю, Національній бібліотеці Франції та університету Рюоку (Японія).

Потужні колекції стародруків є складовою фонду бібліотеки Наньцзинського університету. Державна рада охороняє та захищає колекції стародруків, які охоплюють 11 мільйонів примірників книг в палітурках, які класифіковані в 190 категоріях [217]. 300 з них було включено до складу китайського переліку особливо цінних стародруків, серед яких дорогоцінні і єдині в світі видання династії Мін.

Слід зазначити, що ефективне зростання обсягів електронних колекцій стародруків потребує потужної науково-дослідної і науково-організаційної роботи по їх створенню. Бібліотечні працівники мають володіти професійними компетенціями і навичками самостійної і професійної експертизи цінних документних матеріалів, мати відповідні знання з «атрибуції та ідентифікації документних пам'яток регіонального, національного та світового значення» [106, С. 4]. Експертна діяльність з цих питань передбачає вміння «на професійному рівні здійснювати експертизу цінності документних пам'яток та оформляти її результати; використовувати сучасні методики експертних досліджень, наукового опису та встановлення оцінної вартості документних пам'яток різних видів та груп; виконувати експертні завдання щодо окремих документних пам'яток, а також документних комплексів, що пропонуються архівам, бібліотекам, музеям... або вже належать до складу їх фондів» [106, С. 7].

Питання визначення об'єктів експертизи, артефактна цінність документа, основні критерії її визначення, оцінка фізичного стану документної пам'ятки та визначення комплексу даних, що є вирішальними для експертної оцінки, набувають особливого значення в цифровому середовищі і успішно вирішуються бібліотеками закладів вищої освіти КНР. Зібраний і проаналізований фактичний матеріал лише частково підтверджує ці припущення. В березні 2019 р. університетська бібліотека Наньши відкрила пробну версію бази даних стародруків [203] на платформі «Jihe.com». «Jihe.com» – це професійний веб-сайт порталу, створений компанією Gulian Zhonghua Book Company, який містить бази даних з різними типами ресурсів, такі як «Бібліотека стародруків китайської

класики», «База даних китайських стародруків і цінних видань», «Академічна бібліотека історії китайської літератури», «Бібліотека історії китайської культури», «Бібліографічна база даних китайських стародруків», «Спеціальна база даних південно-західного об'єднаного університету», «Бібліотека стародруків китайської медицини». До вирішення завдань створення кластеру цих інформаційних продуктів бібліотекою було залучено краудсорсингову фірму для онлайн редагування і спільної роботи, для вирішення виробничих питань, пов'язаних із онлайн публікацією стародруків, створення повнотекстових баз даних. Застосування технологій краудсорсингових проєктів кардинально змінює для бібліотечних установ технологічні процеси і дозволяє здійснити «перевірку тих ідей, які закладаються в стратегії розвитку, на дієздатність, визначення, наскільки вона правильна (реальна) і чи буде реалізовуватися» [76]. Впровадження технології краудсорсингу, що «об'єднує новий клас мережевих інноваційних систем, новий підхід у методології вирішення комплексних завдань із використанням інтелектуального потенціалу і знань мільйонів людей із розмежуванням зазначеного процесу на складові більш дрібні частини» [263] дозволило бібліотеці створити в стислі терміни інформаційний продукт, що повною мірою задовольняє наукові, освітні потреби користувачів інформації.

Сучасна модель розвитку бібліотек вищих закладів освіти, означена як «Бібліотека – інформаційний, інтелектуальний центр» [84], «Бібліотека – інформаційний, ресурсний центр» передбачає створення репозитарію як необхідного елемента складної комунікативно-ресурсної системи, якою є бібліотека. Слід зазначити, що в Китаї цифрові репозиторії розвивалися дуже повільно відповідно до розуміння переваг відкритого доступу. Станом на 2009 рік функціонувало лише вісім інституціональних репозиторіїв в Китаї, більшість з яких були в Гонконгу [188].

Як свідчать результати аналізу веб-сайту, університетська бібліотека Цінхуа знаходиться на етапі потужних трансформацій, пов'язаних з

формуванням цифрових колекцій, зміною стратегії розвитку від традиційної бібліотеки, діяльність якої ґрунтується на накопиченні, збереженні та використанні друкованих видань до сучасної бібліотеки з потужними цифровими ресурсами, розвинутим мережевим сервісом, який базується на інтегративних мультисервісних послугах.

Бібліотека Цінхуа стрімко розширила свою документну колекцію, особливо в напрямі створення цифрових ресурсів, які поділяються на дві потужні групи: це ресурси власної генерації та запозичені бази даних. Сьогодні вона є однією з найпотужніших академічних бібліотек Китаю, яка володіє універсальним за тематикою фондом. Формування фундаментальних електронних бібліотечних ресурсів протягом історичного розвитку бібліотеки здійснювалось потужними темпами: документна колекція бібліотеки на момент свого започаткування в 1912 р. розпочиналася з 2000 книг, у 1937 р. – колекція зросла до 116 тис. , у 1966 р. – 1,35 мільйонів книг В 1990 р. обсяг фонду цієї бібліотеки досяг 2,34 мільйони, станом на 2011 р. він досяг позначки в 4,197 млн. видань, а в 2019 р. бібліотека зберігає понад п'ять мільйонів книг і друкованих матеріалів [статистичні показники надано за інформацією на сайті].

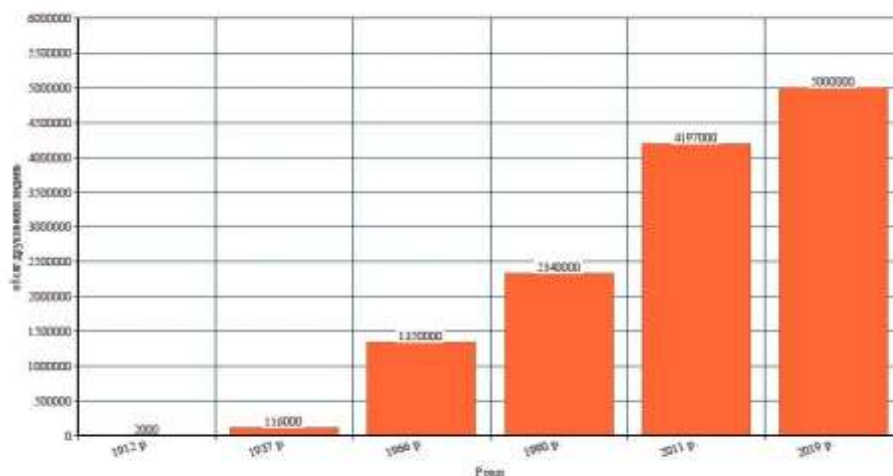

Рис. 2.3.1 Динаміка формування інформаційних ресурсів бібліотеки Цінхуа

Ці документи зберігаються в бібліотеці гуманітарних і соціальних наук, бібліотеці мистецтв, бібліотеці фінансової літератури, бібліотеці юридичної літератури, бібліотеці економіки і управління, бібліотеці видань в галузі архітектури. Таким чином, за галузевою спрямованістю фонди бібліотек охоплюють національні книжково-документні колекції з різних галузей знань: від природничо-наукових, технічних до соціальних і гуманітарних наук.

Активне формування системи електронних ресурсів поряд із фондами друкованих документів є безперечним позитивним кроком в напрямі адаптації бібліотек закладів вищої освіти до цифрового інформаційного простору. Разом з тим, в цьому напрямі виникає низка невирішених питань, серед яких:

- питання придбання друкованих видань;
- поповнення фонду електронними ресурсами віддаленого доступу;
- формування електронних повнотекстових ресурсів власної генерації;
- пошук балансу між друкованими та електронними виданнями в процесі комплектування.

Останнє питання є дуже важливим, воно обговорюється на численних семінарах, симпозіумах, наукових конференціях.

Потужний розвиток процесів цифровізації в бібліотеках Китаю сприяв зростанню колекцій електронних ресурсів. Вперше кількість електронних ресурсів перевершило кількість друкованих документів в 2007 р. На цей час документний фонд наукової бібліотеки університету Цінхуа охоплював 500 різних БД, 65 000 електронних журналів, 2,461 млн електронних книг і 1, 902 млн матеріалів конференцій [184] і продовжує стрімке зростання.

Фонд наукової бібліотеки Пекінського університету формується відповідно до освітньої місії бібліотеки. Обсяг його «потужних інформаційних колекцій сягає 6, 5 млн. од. книг, брошур, журналів, продовжуваних видань» [184]. Його створюють наукові, освітні документи на різних носіях інформації на більш ніж тридцяти мовах народів світу.

Видовий склад друкованого бібліотечного фонду складають книги, брошури, журнали, газети, видання на мікроносіях, які містяться в головному книгосховищі (5,2 млн. прим.), та в філіалах (понад 1,2 млн.) станом на 2018 р.

Рис. 2.3.2 Склад книжкової колекції наукової бібліотеки Пекінського університету за видами видань (за даними звіту за 2018 р.)

Загальний обсяг баз даних бібліотеки складає 728. Бібліотека Пекінського університету обслуговує понад 2 мільйони відвідувачів на рік, з яких більше 6000 відвідувачів на день. Користувачі університетської бібліотеки мають доступ до 66 664 електронних журналів, 1427 електронних газет та 2 954 857 повнотекстових документів в цифровому вигляді. До їх складу входять бази даних власної генерації, створені на основі друкованого фонду в процесі оцифрування, електронна бібліотека та електронний архів документів. Веб-сайт бібліотеки відвідали більше 18 мільйонів користувачів, щодня понад 5 тисяч користувачів [звіт Peking University Library, 2018].

Важливе місце в книжкових фондах бібліотека Пекінського займають стародавні документні пам'ятки, в тому числі 170 000 стародруків, серед яких

понад 1000 унікальних примірників. Бібліотека активно генерує потужні колекції електронних ресурсів, та накопичує зовнішні бази даних, які дозволяють здійснювати інформаційне обслуговування понад 20 000 викладачів і співробітників та понад 40 000 студентів денної форми навчання. Щодня веб-сторінку бібліотеки відвідує близько 5 тисяч користувачів, які використовують ресурсні можливості цифрового середовища для задоволення своїх інформаційних потреб.

Важливо підкреслити, що цифрові ресурси академічних бібліотек Китаю отримують потужне поповнення завдяки державним проектам, зокрема проекту одного з бібліотечних консорціумів CASHL. Діяльність консорціуму спрямована на формування єдиного освітнього інформаційного простору університетських бібліотек. Кількість електронних книг, куплених лише в 2016 році, становила понад 20, 17 млн, загальною вартістю понад 2,77 млн. [222]. Загальна кількість завантажень досягла 21, 54 мільйона.

Участь в проекті приймає і наукова бібліотека університету Тяньцзиня, діяльність якої спрямована на створення бібліотеки університету світового рівня [235]. Стратегія розвитку бібліотеки спрямована на постійне поліпшення високотехнологічного обслуговування як в межах бібліотеки (загальна площа якої складає близько 69 000 кв. метрів), так і надання мобільних сервісів. Для своєчасного та повного забезпечення інформаційних запитів користувачів інформації бібліотека пропонує доступ до бібліографічних та повнотекстових баз даних різних генераторів. «Лише за 2019 р. в режимі пробної версії було відкрито доступ до 16 баз даних, серед яких: JSTOR, журнали з гуманітарних і соціальних наук, БД інформаційної системи Wanfang Global Think Tank, Vip Test Service, БД рідкісних книг Китаю по реінжинірингу, БД біографій видатних китайців, БД сучасних газет, БД «Академічна платформа найбільш запитуваних електронних книг», БД «Бібліотека ресурсів Designer House»» [184].

Контент-аналіз цифрових ресурсів бібліотеки довів, що читачі бібліотеки мають доступ до «потужного повнотекстового банку даних західних академічних журналів за попередні роки (найбільш ранні датуються 665 р.) з історії, політології, економіки, соціології, мистецтва, архітектури тощо. Робота ведеться в рамках проєкту JSTOR, учасниками якого є понад 1000 видавництв, в тому числі понад 2600 журналів з 75 галузевих напрямів» [184]. Повна назва JSTOR - Journal Storage. Проєкт було започатковано в серпні 1995 року некомерційною установою, яка займалася оцифруванням журналів, на які не розповсюджувалось авторське право за давниною виходу. Останніми роками число журналів, які включено до JSTOR зростає. Станом на 2020 р. понад 1000 видавців взяли участь в проєкті, в тому числі понад 2600 журналів з 75 галузевих сфер. «Нині предметна область охоплює 15 повнотекстових баз даних з науки і мистецтв, які містять різну за обсягом кількість журналів (від 109 – з економіки, освіти, права, психології, державної політики і управління) до 166 журналів (з гуманітарних, соціальних і природознавчих наук, в тому числі з математики, статистики, історії, економіки, кіномистецтва, музикознавства та релігієзнавства). БНД JSTOR містить міжнародні публікації із більш ніж 15 країн: Великої Британії, Германії, Бельгії, Угорщини, Італії, Нідерландів і Сполучених Штатів Америки» [184].

Склад інформаційних ресурсів бібліотеки університету Тяньцзиня доповнює оновлена база даних журналів з суспільних наук та бестселерів. Наприкінці 2018 р. вона містить понад 4500 найменувань журналів з гуманітарного спрямування, понад 30 000 книг, понад 400 назв газет. За запитом користувача ресурс надається в різних форматах, в тому числі і повнотекстовому. Газетні колекції бібліотеки доповнює база даних сучасних газет, яка розроблена видавництвом National Library Press. Вона містить 1000 місцевих газет, 600 000 видань, серед яких газети Сичуані і Південно-західного Китаю.

Згідно з даними веб-сайту, бібліотека університету Тяньцзиня пропонує своїм користувачам також 16 тематичних БД, які охоплюють питання біології та екології, ботаніки, медичних наук, бізнесу та економіки, питання сталого розвитку оточуючого середовища. На додаток до 29 журналів з загальних питань екології і ботаніки цей пакет містить понад 100 тематичних журналів. Зміст баз даних охоплює широке коло питань: від біології рослин та таксономічних систем до зміни клімату та експериментальної екології. Слід зауважити, що «лише тематична БД «Науки про життя» нині містить понад 8 мільйонів сторінок за хронологічний період в 340 років, в тому числі матеріали із понад 160 журналів. В додаток до них повнотекстова БД з екології і ботаніки містить статті, які було надруковано в більш ніж 100 тематичних журналів. Їх тематичний зміст варіюється від питань збереження екології, таксономії рослин, кліткової біології та зоології до складних проблем змін клімату на планеті. Крім того, важливе наукове значення має цифровий ресурс, який містить статті з найавторитетніших світових журналів в галузі наук про здоров'я, починаючи з 1665 року» [Янь Пен].

Частина цифрових фондів наукової бібліотеки університету Тяньцзиня містить унікальні інформаційні зібрання JSTOR Plant Science з ботаніки, біологічних наук, біогеографії, антропології, історії, історії мистецтв. БД охоплює наукову літературу з функціонування сучасних екосистем, географічного розповсюдження біоорганізмів і їх комплексів, біогеографічного розподілу територій, таксономічної структури. Ця база даних охоплює інформацію з п'яти континентів, 50 країн і містить понад 150 гербаріїв, 990 000 цифрових об'єктів, що дозволяє JSTOR Plant Science претендувати на найбільш потужну колекцію в світі в цій галузі. Веб-сайт бібліотеки містить посилання на повнотекстові цифрові ресурси, присвячені ключовим питанням макро- та мікроекономіки: фінансам, управлінню та бізнесу, маркетингу, менеджменту, трудовим відносинам. БД охоплює інформацію з 20 країн світу, яка міститься в понад 200 провідних

комерційних журналах хронологічним охопленням 150 років. Цей ресурс поєднує ключові журнали, інформацію з яких потребують викладачі, дослідники, студенти.

Окрема тематична БД, присвячена питанням оточуючого середовища та його сталого розвитку (<https://www.jstor.org/librarians/products/thematic-collections/sustainability/>). Цей новий ресурс представляє 145 провідних журналів світу з питань міждисциплінарних досліджень і надає доступ викладачам та студентам до 5000 дослідницьких звітів з провідних аналітичних центрів світового рівня з питань енергетичної політики, природних ресурсів, екологічної інженерії, екології людини, метеорології, сільського господарства, управління водними ресурсами тощо.

Потужним інформаційним ресурсом для досліджень історичних питань є база даних китайської історичної літератури і база даних сучасних газет. Систему цифрових тематичних баз даних наукової бібліотеки університету Тяньцзиня доповнюють БД унікальних інформаційних ресурсів: 57 наукових журналів з мовознавства та літературознавства загальним обсягом понад 2 000 000 сторінок, які представляють літературну культуру багатьох країн світу на різних іноземних мовах, включаючи італійську, німецьку, арабську. БД «Літературне життя» містить серію журналів, присвячених академічним письменникам, серед яких автори епохи середньовіччя, модерну, вікторіанської епохи, готична література. БД слугує цінним джерелом інформації для літературознавчих досліджень, викладання освітніх дисциплін. Вона є цінним академічним ресурсом для поглибленого вивчення окремих письменників та їх творів. Колекція цих лінгвістичних та літературознавчих журналів збиралась співробітниками бібліотеки понад 30 років за сприяння MLA (Modern Language Association). Окрема БД музикознавчих ресурсів містить статті з понад 70 найменувань європейських журналів, виданих в Нідерландах, Германії, Франції. Частина цієї БД включена до Arts & Sciences III [235].

Слід зазначити, що університетська бібліотека Тяньцзиня постійно працює над поповненням своїх електронних колекцій. Дослідження свідчить про постійний процес оновлення інформаційних ресурсів та постійну роботу по організації доступу і просуванню. Серед останніх пропозицій відкриття інформаційних систем: Wanfang Global Think Tank, Wanfang Fangzhi Data, Wenquan School Trial. В 2019 р. також відкрито спеціальну платформу тестування сервісу (Vip Test Service). Отже, аналіз тематико-типологічного охопту повнотекстових БД бібліотеки університету Тяньцзиня свідчить про широке представлення цифрових ресурсів та їх вагоме місце в системі інформаційного забезпечення освітньої діяльності. Цифрові інформаційні ресурси академічної бібліотеки Тяньцзиня є потужною складовою формування регіонального інформаційно-освітнього середовища північного Китаю.

Аналіз цифрових колекцій провідних академічних бібліотек північного Китаю передбачає дослідження стану інформаційних ресурсів бібліотеки Нанькайського університету [Nankai University Library], яка організаційно охоплює Бібліотеку гуманітарних наук, Бібліотеку природничих наук, Економічну галузеву бібліотеку і бібліотеку-філіал загальною площею 30 000 кв. метрів, розрахованих на 2700 читальних місць [218]. В 2019 р. виповняється сто років із дня заснування цієї книгозбірні і підсумки її діяльності відображені в наступних цифрах: загальна колекція документних фондів бібліотеки Нанькайського університету складає 3 100 000 томів документів різної тематичної спрямованості: хімії, математики, економіки, а також з історії і літератури. Із них понад 2 000 000 китайською мовою, а близько 200 000 – це видання 20 іноземними мовами. Бібліотека має колекцію стародруків, яка нараховує понад 300 000 рідких і цінних документних пам'яток світового значення.

Академічна бібліотека Нанькайського університету є не лише осередком наукового обміну інформацією, місцем збереження книжкової спадщини, а й

виступає потужним генератором електронних ресурсів. Цифровий простір установи утворюють 51 БД, які містять 149 баз даних, які забезпечують інтегровані інформаційні послуги з усіх напрямів освітньої й дослідницької діяльності. Цифровий масив китайських періодичних видань хронологічно сягає 1857 року і міститься в базі даних національних газет і журналів. На особливу вагу заслуговують БД власної генерації, в тому числі БД «Дослідження транснаціональних корпорацій», студенти активно використовують БД довідників, повнотекстових освітніх матеріалів, авторефератів дисертацій доктора наук і магістерських робіт Нанькайського університету (з 2004 р.) [184].

Університетські бібліотеки Китаю за показниками свого матеріального, техніко-технологічного оснащення, рівнем формування дружнього інформаційного середовища та надання сервісних послуг повною мірою відповідають вимогам цифрового освітнього простору. Так, загальний обсяг книжкових колекцій сягає 6,5 мнл, серед яких важливе місце посідають стародруки (понад 150 тис., більше 1 тис. унікальних).

Узагальнення показників книжкових колекцій бібліотеки Нанкінського університету (Nanjing University (Університет Нанджунга)) свідчать і про потужний склад друкованих фондів, який ще наприкінці 2014 р. складав 5,77 мільйонів. В його складі нараховується понад 3000 видів або більш ніж 30 000 примірників рідкісних видань. Унікальною особливістю цього фонду є колекція краєзнавчих документів, стародавніх краєзнавчих літописів (понад 40 000 примірників). Бібліотека має потужні фонди періодичних видань різними мовами із різних регіонів і країн (більш ніж 20 мов із 80 країн і регіонів), переважно в галузі фізики, біології, геології і математики. Вона також містить значні колекції китайських книг і періодичних видань до 1949 року з суспільних та природничих наук. В бібліотеці зберігаються понад 60 000 електронних повнотекстових журналів на китайській та іноземними мовами і 3,6 мільйона електронних книг. Потужні електронні ресурси

дозволяють забезпечувати інформаційні потреби студентів, викладачів стосовно їх освітньої та наукової діяльності.

Ці ключові вихідні дані лежать в основі розвитку системи інформаційно-документних комунікацій, яка на шляху реалізації нових завдань інноваційного розвитку китайського суспільства формує ініціативи щодо розробки та впровадження колекцій документних пам'яток, електронних ресурсів, цифрової бібліотеки. Ця діяльність у сфері конверсії до електронної форми книжкової культури має міжвідомчий, міждисциплінарний і національний масштаб.

Найпотужнішим центром книжкової культури країни стає Китайська академічна цифрова бібліотека. Її виникнення є результатом поєднання Китайської академічної бібліотечно-інформаційної системи і цифрової академічної бібліотеки Китаю та Америки у 2002 році. Завдання створення китайсько-американської академічної цифрової бібліотеки включено в плани розвитку КНР як важливу частину системи державного розвитку. Результатом проекту стало функціонування найбільшої в світі неприбуткової цифрової бібліотеки з більш ніж 2,5 мільонами книг на китайській та англійській мовах, який забезпечує універсальний персоніфікований інформаційний сервіс, цифрову інтеграцію наукових джерел [164]. Проект охоплює створення медіа-ресурсів з медицини, техніки, сільського господарства, гуманітарних, соціальних наук, мистецтва та інших галузей, в тому числі образотворчого, театрального мистецтва, будівництва, архітектури, народних промислів, декоративно-прикладного мистецтва. Основний ресурс, створений в результаті реалізації проекту – це сукупність відсканованих книг, серед яких: 224 тис. стародруків, 150 тис. творів художньої літератури, 150 тис. періодичних видань, 40 тис. випусків газет, 800 тис. книжок, випущених після 1949 р., 320 тис. видань на англійській мові, 13 тис. наукових видань, 4 тис. відеороликів, 55 тис. аудіокниг [230].

Важливим питанням є визначення ефективності роботи цифрових бібліотек та рівня задоволеності студентів, аспірантів, науковців якістю інформаційного сервісу. З метою оцінки корисності цифрових бібліотечних ресурсів та рівня задоволеності студентів багатопрофільними базами даних було проведено спеціальне дослідження, яке охоплювало п'ять найпотужніших університетів Китаю відповідно до рейтингового списку [215]. Основна увага приділялась користувачам, які отримують інформаційні послуги в приміщенні бібліотек, без врахування віддалених користувачів. Отримані дані засвідчили, що більшість респондентів використовують цифрові ресурси для дослідницьких цілей з метою підготовки курсових робіт та дисертаційних досліджень. Високим є рівень задоволеності користувачів достовірністю інформації у наявних базах даних.

Звернемося до фактичного матеріалу щодо джерел формування Китайської академічної цифрової бібліотеки, провідним з яких є оцифрування колекцій стародруків в університетах Китаю. Активно ця робота здійснюється в бібліотеці Нанкінського університету (Nanjing University (Університет Нанджунга)), яка нараховує в складі своїх фондів понад 380 000 стародруків, більш 30 000 з них є рідкими книгами, літописами династій Мін і Цин. Ця потужна культурна спадщина є складовою частини колекцій викладачів університету, подарованих бібліотеці. Окрім колекцій стародруків, інформаційні ресурси бібліотеки Нанкінського університету утворюють китайські бази даних академічних книг та журналів, доступ до яких здійснюється через ...цифрову бібліотеку, Китайську національну інфраструктуру знань (CNKI), базу даних VIP-журналів з китайської науки і техніки, Сервісної платформи баз даних Wanfang і Duxiu Academic Search. Бібліотека також надає доступ студентам та науковим працівникам, викладачам до академічних видань, що публікують світові видавництва, такі як Elsevier, Springer та Wiley.

Активно працює над оцифруванням стародруків і бібліотека університету Цінхуа. Вона володіє 47 536 томами рідкісних видань, серед яких видання династії Сонг та Юань, примірники унікальних наукових як китайських, так і іноземних видань, історичні матеріали, видання лауреатів Нобелівської премії. Бібліотека Мистецтв університету Цінхуа також є фондоутримувачем стародавніх культурних реліквій, публікацій з питань культури та мистецтв.

Тенденції формування документно-інформаційних ресурсів як бази інформаційного обслуговування на практиці свідчать про рівень готовності університетських бібліотек Китаю до формування цілісного інформаційно-освітнього простору. Кожна бібліотека є його складовою і на початковому етапі інтеграції формує свої власні бібліотечні колекції документів. Важливий вклад в цей процес привносить і бібліотека Наньцзинського університету [[Nanyang Normal University](#)], яка є однією з провідних в провінції Цзянсу. Загальна кількість друкованих документів в бібліотечному фонді нараховує понад 2,9 млн. примірників. Загальну друковану колекцію бібліотеки університету доповнюють понад чим 3,2 млн. китайських та іноземних електронних книг, 31 000 електронних журналів китайською та іноземними мовами, 112 баз даних повнотекстової та бібліографічної інформації [219]. Формування баз даних здійснювалось в межах проекту створення Інформаційної системи академічної бібліотеки Цзянсу «JALIS». Відповідно до наукової та освітньої спрямованості університету бібліотека формує цілісну систему бібліотечних фондів, що охоплюють філософію, суспільні науки, природознавство, біологію, літературу та мовознавство. Таким чином, склад інформаційних ресурсів бібліотеки Наньцзинського університету ([Nanyang Normal University](#)) забезпечує освітній процес, науково-дослідну діяльність студентів, аспірантів та викладачів не лише університету, а й усіх коледжів і університетів в провінції Цзянсу та формує єдину платформу їх подальшого розвитку.

Важливо зазначити, що система інформаційних ресурсів академічних бібліотек, вдало доповнюється колекціями китайської наукової цифрової бібліотеки (CSDL), створення яких спонсоровано Китайською академією наук у грудні 2001 р. [250]. Наукова цифрова бібліотека являє собою розподілену службу академічної інформації, яка обслуговує дослідників та студентів, наукову спільноту Китаю. Колекції CSDL містять розподілені БД електронних журналів, матеріали конференцій, тези доповідей, патенти, повнотекстові БД, бібліографічні покажчики та всі види довідкових матеріалів як китайською, так і іноземними мовами з усіх галузей наукового знання. На сьогоднішній день створені спеціалізовані сервісні інтерфейси для інформаційного супроводу наукових досліджень з хімії, фізики, математики, екології, а також створені портали доступу до джерел з біології, дослідження рослин, медицини. Поєднання друкованих і електронних інформаційних ресурсів створюють потужну науково-дослідну й освітню базу, на якій базується система інформаційного забезпечення освітніх та наукових комунікацій університету.

2.4. Бібліотека в системі інформаційного забезпечення освітніх та наукових комунікацій університету

Інформаційний сервіс в бібліотеках закладів вищої освіти потрібно розглядати як процес погодження суб'єктивних запитів користувачів та об'єктивних можливостей бібліотечного фонду, результатом якого повинно бути повне задоволення освітніх та науково-дослідних читацьких потреб. Бібліотеки закладів вищої освіти Китаю є установами, які гнучко реагують на зміни інформаційних потреб користувачів та їх пріоритетні інтереси. Сучасна наукова бібліотека за допомогою інформаційного сервісу виконує важливу роль щодо задоволення інформаційних потреб різних категорій

користувачів, серед яких викладачі, студенти, науковці, співробітники університету.

Розвиток епохи Інтернету суттєвим чином змінив систему традиційного бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів інформації: студентів, викладачів, науковців. Обмежений доступ до документних ресурсів та окремих бібліотечних колекцій, в третьому тисячолітті вже не задовольняють користувачів інформації, які висувають нові вимоги до системи інформаційного сервісу в бібліотеках закладів вищої освіти.

Перспективи розвитку системи інформаційного сервісу в цифровому середовищі зміщуються від усереднених форм довідково-інформаційного обслуговування та інформування надання об'єктно-орієнтованих персоналізованих послуг і перетворення обслуговування на базі пасивних баз даних в активні когнітивні служби надання знань як професійних, так і з метою самоосвіти.

Система інформаційного забезпечення освітніх та наукових комунікацій в бібліотеках закладів вищої освіти одночасно містить наступні напрями:

- підтримка викладання;
- супровід освітніх програм для здобувачів;
- інформаційна підтримка науково-дослідної роботи;
- виставкова діяльність;
- міжбібліотечний абонемент та електронна доставка документів;
- забезпечення дистанційного навчання;
- розгортання мобільного бібліотечно-інформаційного сервісу.

Система інформаційного обслуговування «поєднує традиційні форми обслуговування з електронними, задовольняючи інформаційно-знаннєві потреби як фізичних, так і віддалених користувачів шляхом забезпечення доступу до документних фондів та традиційних бібліотечних послуг, а також електронних локальних і мережевих ресурсів (як придбаних, так і власної

генерації) та сервісів. Саме таке поєднання характеризує її комплексність» [69, С. 312].

Визначаючою особливістю системи інформаційно-бібліотечного обслуговування в бібліотеках закладів вищої освіти Китаю є орієнтація на розвиток сучасних цифрових сервісів. Бібліотеки в епоху цифровізації спрямовують зусилля на вирішення двох завдань:

1. формування портфеля інформаційних продуктів та послуг як в режимі обслуговування в приміщенні бібліотеки, так і в он-лайн режимі;
2. створення цифрового освітнього середовища з метою налагодження ефективних освітніх комунікацій.

Система інформаційно-бібліотечного сервісу спрямована на активне використання наявних інформаційних ресурсів, баз і банків даних і розширення доступу до видань наукового і освітнього змісту. Сервісні послуги бібліотек закладів вищої освіти Китаю базуються на використанні інформаційних систем обліку користувачів, технологій радіочастотної ідентифікації (radio frequency identification, RFID), RFID-считувачів ідентифікаційних даних. Ці технології забезпечують високий рівень інформаційного сервісу, в процесі якого задіяні термінали самообслуговування, RFID-мітки, модульні системи видачі і повернення книг.

Трансформація системи інформаційного обслуговування в бібліотеках закладів вищої освіти КНР здійснюється швидкими темпами. Комплексна система інформаційно-бібліотечного обслуговування сформована в ряді наукових бібліотек провідних університетів Китаю. Так, обслуговування в бібліотеці Нанкінського університету (Nanjing University, Університет Нанджунга) здійснюється як центральною бібліотекою, так і в читальних залах та довідкових відділах 32 структурних підрозділів університету. Станом на грудень 2019 р. кожного дня центральна бібліотека обслуговує від 600-900 користувачів лише в читальному залі, а також на абонементх і в он-лайн режимі. Бібліотечно-інформаційні продукти та послуги надаються

бібліотекою Нанкінського університету (Nanjing University, Університет Нанджунга) в приміщенні загальною площею 22 100 кв. м., яке було відбудовано в 2001 році до 100-річчя університету. Дещо пізніше в 2009 р. був введений в експлуатацію новий корпус бібліотеки в кампусі Xianlin [217]. Необхідність його створення була зумовлена новими вимогами до якості освітнього процесу в університеті та вимогою якісного інформаційного супроводу освітньої і наукової діяльності викладацького складу та студентів. Бібліотека університету загальною площею 51 000 кв. м. займає п'ять поверхів. На них розташовано три сервісних центри на 3300 робочих місць, 45 залів для семінарів та конференцій і три музичні студії, що створюють сучасний інтелектуальний освітній простір для усебічного розвитку студентів та надання сервісних, багатофункціональних, зручних для користувача інформаційних послуг.

Зазвичай бібліотеки закладів вищої освіти Китаю здійснюють інформаційне обслуговування в рамках системної бібліотечної структури, яку утворюють центральна бібліотека та спеціалізовані бібліотеки-філіали. Так, бібліотека Наньцзинського університету (Nanyang Normal University) в трьох кампусах нараховує сім відділень загальною площею понад 40 000 кв.м. Структуру обслуговування утворюють головна бібліотека (Jingwen), бібліотека з соціальних наук, бібліотека з математики, фізики й хімії, бібліотека з географічних і природничих наук, бібліотека художньої літератури (бібліотека Shuiyuan), бібліотека Huaxia в кампусі Шуйюань, технічна бібліотека в кампусі Zijin. На етапі будівництва знаходяться музична бібліотека і бібліотека художньої літератури. Читачі можуть отримувати книжки китайською та іноземними мовами в бібліотеках за власною «смарт-картою кампусу». Кількість документів, що видається, регулюється в залежності від статусу читача та документу. Студенти можуть отримати 10 видань терміном на 30 днів, аспіранти - 20 видань на 60 днів, викладачі - 30 видань на 60 днів. Разом з тим, певні види видань можна отримати лише для

роботи в читальних залах. До них зазвичай відносяться дисертації, тези доповідей, довідники та періодичні видання.

Маючи потужні електронні ресурси, бібліотека надає читачам зручний, ефективний та цілодобовий сервіс. В діапазоні IP-адреси в мережі кампусу читачі можуть отримувати дані шляхом навігації по цифровим ресурсам на головній сторінці бібліотеки. У такій системі можливі випадки коли користувач бібліотеки використовує мережу інших операторів замість мережі кампусу. Співробітники бібліотеки відповідно до звернення користувача відкривають спеціальну службу VPN через Центр управління мережею університету. І в цьому випадку можна отримати інформацію із відповідних баз даних за категоріями документів: книги китайською мовою, іноземні видання, журнали, дисертації тощо. Кожна бібліотека має доступ до мережі Ses та надає безкоштовні інтернет-послуги усім читачам, хто працює на своєму комп'ютері або мобільному пристрої. Будь який читач в бібліотеці університету може використовувати безпроводну мережу NNU-STU послуги якої надаються Центром управління мережею університетів.

На сьогодні потужний інформаційний ресурс пропонує користувачам і бібліотека Наньцзинського педагогічного університету, яка має понад 3 мільйони друкованих видань та надає свої послуги в розгалуженій системі читальних залів у семи приміщеннях. За останні роки електронні колекції бібліотеки нараховують понад 300 мільйонів книг, електронних журналів, що тематично охоплюють усі дисципліни освітніх програм.

Інформаційне обслуговування студентів передбачає створення комфортного інформаційного середовища для освітньої діяльності. Користувачам надаються сучасні, багатофункціональні інформаційні послуги в зручному режимі.

Інноваційні форми бібліотечного обслуговування активно опановуються в академічних бібліотеках Китаю, які створюють нові сервіси на базі платформ загального доступу до мережевих ресурсів. Прикладом такого сервісу є

використання інтегрованої платформи CNKI, яка об'єднує різні типи інформаційних ресурсів в БД [264]. Застосування цієї платформи в системі інформаційного сервісу дозволяє формувати систему довідково-інформаційної консультації, яка інтегрує точки зору, думки різних авторів, формує довідково-консультаційну систему. Використання в процесі інформаційного сервісу академічних бібліотек платформи CNKI дозволяє суттєво змінити рівень інформаційного сервісу цифрової бібліотеки і активізувати її діяльність як навчального центру. Навчальна платформа CNKI актуалізує наявні бібліотечні фонди, створює базу для самостійного активного навчання студентів в процесі опанування освітніми програмами та в процесі дослідницької діяльності. Результатом запровадження платформи CNKI є система інформаційного сервісу, яка працює в режимі 24 годин на добу і надає змогу студентів в будь-який час, незалежно від місця знаходження, відповідно до своїх інформаційних потреб отримувати доступ до існуючої інфраструктури, вибирати необхідні навчальні курси, перетворюючи бібліотеку в головний навчальний центр університету.

Слід зазначити, що використання принципу комунікаційної взаємодії та координації обслуговування є важливим напрямом діяльності університетських бібліотек Китаю. Ще одним яскравим прикладом такого співробітництва за регіональною ознакою є система обслуговування в бібліотеці Няньцзинського університету, в фонді якої зібрано підручники, навчальні посібники, довідкова література, яка надається усім коледжам та університетам провінції Цзянсу. Інформаційна система JALIS, яка складає базову платформу для функціонування бібліотеки, дозволяє надавати читачам послуги доставки документів, забезпечує роботу міжбібліотечного абонементу з надання журнальних статей, наукових доповідей в матеріалах конференцій, дисертацій, патентних документів, книг китайською мовою та іноземних.

Вдалося зафіксувати той факт, що працівники центральної бібліотеки Нянцзинського університету надають своїм читачам субсидії на отримання інформаційних ресурсів з фондів інших бібліотек. Як зазначено на сайті бібліотеки, субсидія для студентів старших курсів складає 100 юанів в рік на людину, для викладачів та аспірантів – 200 юанів в рік. Важливою складовою інформаційно-бібліотечного обслуговування в університетах Китаю є довідкове обслуговування, яке надається на основі наявного довідкового апарату бібліотеки та використання ресурсів Інтернет.

Університетські бібліотеки надають широкий круг інформаційних продуктів та послуг як традиційних, так і інноваційного спрямування. Читач має можливість в режимі 24 годин відвідувати бібліотеку особисто або через веб-сайт для отримання або повернення книг, інших друкованих видань, пошуку електронних ресурсів в БД як китайського, так і виробництва європейських країн, здійснювати доступ до аудіо- або відео ресурсів, відвідувати лекції з інформаційної грамотності або отримати консультацію бібліотекаря. Так бібліотека Пекінського університету забезпечує для своїх користувачів послуги сканування документів, оцифрування аудіо та відео даних, виробництво мультимедійних продуктів, форматування документів. Служба оцифрування бібліотеки Пекінського університету забезпечує сканування різних типів паперових документів, включаючи сучасні книги, періодичні видання, документи, карти, широкоформатні малюнки або інженерні зображення, фільми тощо. Ці оцифровані документи можна копіювати, експортувати та конвертувати в PDF. Слід зазначити, що читачі бібліотеки мають доступ до переважної більшості рідких і унікальних колекцій, які містяться у фондах бібліотеки, таких як стародавні книги, газети та інші періодичні видання, які також можуть бути скановані.

Потужною є загальна кількість користувачів, які можуть скористатися продуктами і послугами бібліотеки. Так лише Пекінський університет має понад 20 000 викладачів, співробітників, а також 40 000 студентів денної

форми навчання [222]. Відповідно «бібліотека Пекінського університету вибудовує систему комунікацій із понад 20 тис. викладачів і співробітників та більше ніж 40 тис. студентів денної форми навчання. Веб-сторінку бібліотеки відвідує понад 1,8 млн користувачів щороку, понад 5 тис. користувачів щодня [звіт Peking University Library, 2019]. Послугами бібліотеки можна скористатися особисто або через веб-сайт, який дозволяє переглядати зміст книг та періодичних видань, здійснювати пошук електронних ресурсів, надає доступ до аудіо- та відеоресурсів, пропонує можливість отримати консультацію фахівця або відвідати лекцію з медіаграмотності» [183].

Бібліотека Пекінського університету обслуговує понад 2 млн користувачів щороку. Як засвідчило наше дослідження, ця цифра дещо зменшилась за останні 3 роки у зв'язку з відомими світовими пандеміями. Але останнім часом відбуваються чіткі тенденції трансформаційних змін стосовно джерел доступу до інформації. Кількість книжок, виданих користувачам, зменшується (від 1000660 прим. у 2014 р до 719639 у 2018 р.), але зростає кількість звернень до електронних ресурсів та баз даних власної генерації і запозичених (від 119837217 у 2014 р. до 334906836).

Кожний читач має доступ із автоматизованих робочих місць користувачів до послуг електронної доставки документів. Кількість запитів на послуги електронної доставки зростає від 28354 (за даними 2014 р.) до 719639 (2018 р.). Статистичні показники наведено згідно із звітом наукової бібліотеки Пекінського університету за 2018 р. Суттєво зростає і кількість переглядів мультимедійних ресурсів (від 1922086 у 2014 р. до 5009937 у 2018 р.), що свідчить про активне застосування інноваційних програмних засобів в ході бібліотечного обслуговування.

Важливе значення для підвищення якості інформаційного сервісу, що надають користувачам університетські бібліотеки є створення корпоративних електронних каталогів освітніх бібліотек, на базі яких здійснюються різні форми інформаційного обслуговування: пошук за назвою, автором, місцем

видання, установою тощо. Бібліотеки університетів беруть участь в корпоративній каталогізації нових надходжень. Дані каталогів мають річний приріст 328489 назв видань, а середньомісячний обсяг завантаження збільшився у 2016 році до 1,3 мільйону [243].

Важливим напрямом інформаційного сервісу бібліотеки закладу вищої освіти залишається виставкова діяльність, яка здійснюється як безпосередньо в приміщенні бібліотеки, так і в віртуальному просторі. Виставки виконують важливі функції розкриття бібліотечного фонду для студентів та викладачів; інформують читачів по суміжним темам, що є важливим з точки зору дослідження інтеграційних тем; виконують функції оповіщення про нові надходження до бібліотеки. Тематичні виставки дозволяють звернути увагу читачів до певної соціально значущої події, привернути увагу до наукової проблеми, дисципліни, ювілейної дати, видатної події, певним персоналіям тощо.

Найпотужнішим є інформаційний сервіс CASHL, який активно розвивається і охоплює 110.051 мільйонів користувачів, лише загальна кількість користувачів БД мультфільмів становить близько 10 мільйонів.

Особлива увага в університетських бібліотеках КНР приділяється роботі з заохочення читачів, залучення їх до бібліотеки і читання. Важливе місце в цій роботі займає діяльність з пільгового обслуговування. Такі заходи дають свої добрі результати: так протягом тижня пільгового обслуговування В бібліотеці університету Південно-Східного Китаю, було зареєстровано 391 нових користувачів, яким надано 1092 послуги; під час аналогічного заходу CASHL було запрошено та зареєстровано 854 нових користувачів, яким надано 2564 послуги з пошуку та отримання необхідних документів.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в бібліотечній сфері Китаю сприяє зростанню частки віртуалізації процесу освіти та його інформаційного забезпечення. Ефективність інформаційного сервісу базується на створенні системи он-лайнного доступу до

інформаційних продуктів та послуг в режимі 24 години на добу. Фахівці в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності виокремлюють основні складові комфортного середовища: інтелектуально-інформаційну, психологічну та фізичну складові.

Організація он-лайнного доступу до електронних наукових та освітніх ресурсів здійснюється згідно ліцензійних умов. Так бібліотека університету Тяньцзиня, надає користувачам доступ до академічної платформи електронних книг іноземними мовами Love (доступ URL: <http://www.iresearchbook.cn>). Бібліотека пропонує пробне читання незначної кількості наукових досліджень. Бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів здійснюється на платформі Iresearch – це платформа для інтеграції електронних книжок іноземними мовами, створена China Education Books Import@Export Co., LTD. Викладачі, аспіранти, студенти отримують доступ до високоякісних ресурсів електронних видань від провідних світових видавців і значної кількості наукових досліджень [235]. Інформаційне обслуговування здійснюється на платформі, яка станом на грудень 2019 р. об'єднує 63 000 електронних книг іноземними мовами від De Gruyter, Emerald, FelixMeiner, видавництва Manchester University Press, Forgotten Books, Nova Science, Alpha Science, Arcler Education. При цьому обсяги електронних ресурсів зростають за рахунок співпраці з відомими закордонними видавцями, такими як видавництво Кембриджського, Оксфордського університетів, Brill, EDP Science, Gradners. З метою знайомства читачів бібліотеки з цінним ресурсом дозволено протягом пробного періоду так звані «пробні читання» (обсяг 5-20% від загального тексту книги). Окрім цього база містить і понад 2000 безкоштовних примірників і їх кількість збільшується.

Подальший розвиток інформаційного сервісу університетських бібліотек Китаю відбувається і в напрямі розгортання міжбібліотечного обслуговування та електронної доставки документів. Наявність у студента

міжбібліотечного читацького квитка дозволяє йому отримати необхідні джерела і з бібліотек, з якими є певні договірні відносини. Так студенти Пекінського державного університету можуть легко отримати необхідні видання з бібліотеки університету Цінхуа, Національної наукової бібліотеки Китайської академії наук, бібліотеки Пекінського педагогічного університету [194].

Так, станом на 30 листопада 2016 року кількість сайтів міжбібліотечного обслуговування та доставки документів в університетських бібліотеках Китаю становила 1297 [227]. Для отримання необхідних книжок чи журналів по міжбібліотечному абонементу читач має подати заявку індивідуально, попередньо зареєструвавшись на сайті. Для входу в систему міжбібліотечного абонементу студенти використовують свій ідентифікаційний номер і пароль.

Активізація діяльності бібліотек університетів в цьому напрямі відбулася в рамках розробки концепції міжбібліотечних послуг трансферним центром CALIS, збільшенням загальної суми державних субсидій на доставку документів. Інформаційне обслуговування здійснюється в БД університетських бібліотек та на базі куплених електронних ресурсів. Студенти та викладачі бібліотеки університету також можуть скористатися послугою міжбібліотечного абонементу через систему ILL, яка надає можливість отримати статті із закордонних журналів та книги на електронну пошту.

В травні 2016 року CASHL запустила акцію «Читання CASHL» в рамках якої було створено 32 центри з обслуговування читачів по міжбібліотечному абонементу. Центр сприяє отриманню книг іноземними мовами. З цією метою Шанхайська бібліотека об'єдналась з CASHL для надання користувачам такої послуги. Бібліотека Нанкінського університету здійснює обслуговування користувачів за допомогою національної ресурсної платформи CASHL з філософських та соціальних наук. Студенти університету мають

зареєструватися на веб-сайті CASHL і підтвердити реєстрацію в бібліотеці. Необхідні видання отримують електронною поштою.

Наприкінці 2019 р. CASHL розпочала широкомасштабну акцію, розраховану на п'ять місяців, міжбібліотечного обслуговування «Комфортне читання», до якої приєдналася велика кількість бібліотек університетів, зокрема Шанхайська бібліотека, університетська бібліотека Наньши тощо. В рамках цієї акції користувачі університетів отримують доступ до більш ніж 2 мільйони наукових видань китайських та іноземних авторів, найвідоміших художніх творів, видань зі спеціальних колекцій та інших книг через платформу «CASHL Opened the World».

Таким чином, важливим напрямком розвитку університетських бібліотек є виставкові тематичні послуги, розвиток середовища інформаційного супроводу навчальних дисциплін. Активний інформаційний супровід освітньої діяльності користувачів є важливим напрямом діяльності, ініційованим в ході виконання проекту CALIS. Послуга спрямована на створення платформи спільної співпраці студентів та викладачів, університетської бібліотеки .

Слід зазначити, що бібліотечна спільнота КНР приділяє постійну увагу питанням запровадження інноваційних технологій обслуговування в університетських бібліотеках. Так ці питання активно обговорювались у бібліотеці Шанхайського університету Цзяотун та бібліотеці Пекінського університету в якій взяли участь понад 200 бібліотекарів більш ніж з 100 університетських бібліотек по всій країні. З 9-12 листопада 2016 р. на конференції «CASHL Service Training 2016», що проходила в бібліотеці Південного університету. Учасники конференції звернули увагу на необхідність розгортання інформаційних послуг з надання фактографічної інформації, перевірки даних в дослідницьких проєктах, технологічних рішеннях, оцінці досягнень, пропозицій в дисертаційних дослідженнях. Бібліотеки університетів усе більшою мірою орієнтовані на роботу з фактами,

даними, фрагментами текстів, знаннями. Так, бібліотека Нанцзинського університету надає інформацію про цитування наукових робіт на основі результатів пошуку в вітчизняних і закордонних базах даних, таких як SCI-E, SSCI, a&HCI, CPCI, JCR, EI, CSSCI і надає сертифікат результату пошуку.

Процеси диверсифікації інформаційного сервісу, які швидко розгортаються в бібліотеках закладів вищої освіти потребують від фахівців бібліотечної галузі визначення певних критеріїв ефективності цієї діяльності. Бібліотечні фахівці [252] в якості критеріїв розглянули декілька факторів, включаючи простоту доступу до інформаційних ресурсів, якість метаданих, звітність і рейтинг релевантності. Виявилось, що найважливішим фактором оцінки якості інформаційного сервісу є саме рейтинг релевантності, який показує найбільш релевантні записи на першій сторінці результатів пошуку.

Досліджуючи цифровий розвиток бібліотек Китаю, Маргарет Адольф зазначає, що мобільні телефони 3 G значно розширюють використання Інтернету. При цьому 46% студентів звертаються до інтернету саме через свої мобільні телефони [188]. Університетські бібліотеки Китаю створюють онлайн центри обслуговування клієнтів і працюють над посиленням напрямів корпоративної співпраці в цьому напрямі. На сьогоднішній день створено спеціалізовані сервісні інтерфейси для підтримки освітньої діяльності студентської молоді та викладачів.

Аналізуючи систему інформаційного сервісу в системі освіти, передусім варто відзначити, що обслуговування користувачів здійснюється і в межах Національної цифрової бібліотеки, діяльність якої спрямована на розподіл та обслуговування цифровими ресурсами, надання послуг відповідно до вимог користувача. З цією метою підсистема розподілу та обслуговування цифрових ресурсів включає підсистему пошуку метаданих, віртуальну довідкову службу, підсистему міжбібліотечного обслуговування та доставки документів, систему повнотекстових БД [195]. Організація функціонування підсистеми розподілу та обслуговування цифрових ресурсів національної цифрової

бібліотеки спрямована на налагодження ефективної взаємодії з користувачами, які мають можливість отримувати інформацію через персональний кабінет системи «Моя бібліотека», взаємодіяти онлайн з бібліотекарями-консультантами; здійснювати крос-платформний пошук та приймати документи в режимі електронної доставки.

Ефективна модернізація форм бібліотечно-інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках КНР базується на створенні комфортного інформаційного середовища обслуговування користувачів. Університети Китаю значну увагу приділяють будівництву нових приміщень бібліотек, які повною мірою відповідають вимогам Міністерства освіти. Виставкові площі, простір для освіти, збереження друкованих фондів розглядаються як важливий засіб підвищення привабливості бібліотеки.

В академічних бібліотеках Китаю чітко проявляється загальноєвропейська тенденція створення дружнього до користувача інформаційного середовища, в якому провідну роль відіграє дизайн інтер'єра. Внутрішній простір бібліотеки має сприяти освітній діяльності, творчості, креативному мисленню та натхненню. З цією метою в бібліотеках посилена увага приділяється світовим рішенням, освітленню, новим меблям, зонуванию простору, що сприяє створенню психологічного й фізичного комфорту. Зазвичай, в приміщенні бібліотеки передбачається: «зона відкритих комп'ютерних місць для користувачів, робочі місця читачів; простір з міні-офісами, оснащеними багатофункціональними пристроями; зона м'яких меблів; конференц-простір; зона відкритого доступу до фонду» [12]. Наше дослідження свідчить про прагнення бібліотек університетів до створення комфортного інформаційного середовища. Так, бібліотека Наньцзинського університету на першому поверсі бібліотеки Jingwen заснувала сад See You. Його дизайн створює чудову творчу атмосферу для роздумів над прочитаним, проведення дискусій та зустрічей, обговорення важливих питань. Сад ніби

запрошує до роздумів над філософією Конфуція, думки якого є перлиною давньокитайської мови і філософії.

«В умовах цифровізації суспільства наукові бібліотеки університетів Китаю активно формують концепцію інформаційного сервісу, яка передбачає створення комфортного інформаційного середовища для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів: студентів, викладачів, співробітників та пропонують віртуальний доступ до сервісних послуг користувачів в режимі 24/7. Формування та поширення таких послуг стало можливим з розвитком мережевих технологій, що сприяло виокремленню обслуговування на основі інтернет-технологій та його окремого визначення як дистантного інтернет-обслуговування» [181]. Відповідно це сприяло появі у професійній зарубіжній пресі терміну «віддалений користувач» – Remote Library Users – яким стали називати користувача, що отримує послуги бібліотеки за допомогою нових інформаційних і телекомунікаційних технологій поза межами бібліотеки. Разом з тим, можна зазначити, що термін «віддалений користувач» (як і термін «дистанційний») більше відображає специфіку доступу користувача до ресурсу, а не характер взаємодії користувача і бібліотеки. З огляду на комунікаційну природу такої взаємодії, логічнішим виглядає визначення такої категорії бібліотечних користувачів, як дистантні користувачі, тобто користувачі бібліотечних ресурсів та послуг, які комунікують з бібліотекою дистанційно. Такий підхід є цілком логічним і бібліотекознавці використовують термін «дистантне обслуговування», розуміючи його як процес взаємодії між користувачем і персоналом бібліотеки, її матеріальними, технологічними і інтелектуальними ресурсами, орієнтований на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом надання доступу до інформаційних продуктів і ресурсів дистанційно. В такому сенсі поняття дистантного обслуговування включає надання як традиційних видів бібліотечних послуг, таких як МБА, ММБА, довідка за телефоном,

листування, так і нових видів послуг, надання/отримання яких передбачає використання нових інформаційних і, в першу чергу, інтернет-технологій.

Практично усі бібліотеки закладів вищої освіти Китаю надають послуги міжбібліотечного абонементу і користувачі мають змогу отримувати відсутні в приміщенні бібліотеки книги або журнали в електронному або друкованому вигляді.

Сучасний інформаційний сервіс освітніх бібліотек потребує подальших змін щодо його удосконалення. Це, перш за все, пов'язано зі змінами в інформаційному суспільстві, зі змінами потреб сучасного користувача та зі змінами самих бібліотек в яких зростає число користувачів, з'являються різноманітні носії інформації. Бібліотечні працівники академічних бібліотек проводять дослідження користувацьких переваг своїх читачів. Так Qingshan Zhou and Zhitang Li провели дослідження серед 190 студентів магістратури Пекінського університету щодо їх задоволеності інформаційним сервісом, складом електронних ресурсів бібліотеки [226]. Досліджувалась також частота їх використання та основні перешкоди в реалізації доступу із застосуванням дифузної ресурсної моделі. Результати дослідження засвідчили, що високою популярністю у студентів користуються відкритий доступ до книжкових видань, електронні журнали та ресурси з відкритим доступом через комфортність використання та високу якість. Студенти відзначили, що надають перевагу електронним ресурсам порівняно із друкованими, освітнім китайським ресурсам порівняно із англійськими текстами. Магістри акцентували на певних труднощах, які вони відчувають при необхідності отримати доступ до придбаних баз даних англійською мовою через обмежену інформаційну грамотність та мовні бар'єри.

Нині, бібліотеки повинні не просто надавати документальну інформацію, але й виконувати важливу роль в задоволенні інформаційних потреб користувачів, зберігаючи важливу частину освітньої інформації і надаючи доступ до неї, вони повинні вносити свій внесок в національні і

міжнародні інформаційні ресурси, а також відкривати споживачам двері в глобальне інформаційне суспільство.

Ці функції повною мірою виконують бібліотечні працівники бібліотек закладів вищої освіти КНР, надаючи функції тематичного обслуговування споживачів інформації. Власне можна стверджувати, що послуги тематичного обслуговування розглядаються як нова тенденція довідкових служб в академічних бібліотеках або новий етап розвитку довідкових служб. Метою цього виду інформаційного сервісу є налагодження ефективної комунікації між бібліотекарями та викладачами; формування тематичних бібліотечних колекцій та створення ефективної пошукової системи; розробка навігаційних ресурсів, створення та підтримка тематичних блогів і, навідь, створення, редагування тематичних веб-сайтів та їх просування.

Слід зазначити, що в минулому бібліотеки Китаю практично не надавали довідкових послуг. В тих випадках, коли довідкова служба була виокремлена, вона забезпечувала мінімальну кількість послуг. Ситуація швидко змінювалась і до кінця 1980-х рр. понад 50 % бібліотек коледжів і університетів Китаю створили довідкові відділи.

Перші довідкові служби у певній предметній галузі в бібліотеках університетів КНР з'явилися у 1998 р. [258]. В цьому напрямі розпочала свою роботу бібліотека університету Цінхуа та інші бібліотеки, серед яких бібліотека Пекінського університету, Шанхайського університету Цзяо Тонг [228]. Бібліотекарі з тематичних служб надають інформацію довідкового характеру, взаємодіють зі студентами і викладачами, беруть участь в он-лайн обговореннях фахових питань, доступні для чату в реальному режимі часу. Надають консультативні послуги студентам з питань інформаційної грамотності. Їх обов'язки також розповсюджуються на питання формування друкованих та електронних ресурсів з предметної галузі, створення та підтримку предметної служби на веб-сторінці бібліотеки та відстеження інформації щодо науково-дослідних проектів з окресленого кола питань.

Наступною послугою, яка є абсолютно доступною для реалізації освітньою бібліотекою - послуга з виконання віртуальної довідки. Дана послуга має оперативно надавати повну інформацію довідкового змісту на он-лайнний запит користувача. Для запобігання непорозумінь, до користувача має бути доведена вичерпна інформація про можливості даного сервісу. Послуга з виконання віртуальної довідки має значно ширші можливості з аналогічною до адресних, уточнюючих, тематичних, персональних, фактографічних довідок, які традиційно виконуються в стінах бібліотеки. Знову ж таки, для однозначного сприйняття користувачами можливостей даної послуги, потрібно чітко зазначити, які запити можливі для виконання. Звісно, само виконання має бути оперативним. Архів виконаних довідок повинен бути систематизований, а також в ньому має проводитися багатоаспектний пошук, в т. ч. й за текстами відповідей.

Робота академічних бібліотек Китаю в напрямі тематичного обслуговування користувачів інформації, безперечно, сприяє суттєвому посиленню рівня інформаційного сервісу і одночасно висуває посилені вимоги до кваліфікаційного рівня бібліотечних фахівців. Саме цей фактор виявився одним з найважливіших стримуючих чинників розвитку цього сектору інформаційних послуг. За даними дослідження китайських фахівців, які проаналізували стан тематичного обслуговування студентів у тридцяти бібліотеках найкращих університетів за критеріями суспільного визнання, рівнем наукових досліджень, кількості студентів та загальної репутації закладу вищої освіти, усього 13 бібліотек (43%) пропонували послуги інформаційного обслуговування за тематичним спрямуванням. В штатному розписі 11 бібліотек наявні окремі посади бібліотекаря-предметника: від 3 посад у бібліотеці університету Сіань Цзяотун (Xi'an Jiaotong University) до 31 штатного працівника у бібліотеці університету Реміна (Renmin University) [204]. Ці дані свідчать про те, що академічні бібліотеки формують власну китайську модель інформаційного обслуговування, в тому числі - за

тематичним спрямуванням. Нині ця форма інформаційного сервісу набула реалізації в бібліотеках Університету Цінхуа (Tsinghua University), Фудан університеті (Fudan University), Шанхайському університеті Цзяотун (Shanghai Jiao Tong University), Нанкай університеті (Nankai University), Китайському університеті Реміна (Renmin University of China), Тонджі Університеті (Tongji University) та Китайському сільськогосподарському університеті (China Agricultural University). Разом з тим, в розповсюдженні такої форми обслуговування виникають і певні труднощі. Вони пов'язані з високою зайнятістю бібліотечних фахівців, затратами часу на створення та підтримку предметної служби, що потребує високої кваліфікації бібліотечних працівників, бажаної наявності магістерського ступеня. Тенденції розвитку системи інформаційного сервісу в університетських бібліотеках Китаю свідчать про прагнення створити дійсно ефективну систему інформаційного супроводу освітнього та науково-дослідного процесів, що передбачає подальший розвиток тематичного обслуговування як нової тенденції розвитку довідкової служби в бібліотеках закладів вищої освіти.

Стрімкий розвиток електронної культури є головним наслідком становлення та поширення глобальної інформаційної цивілізації на сферу культури людства. Разом з тим, як засвідчило наше дослідження, бібліотеки університетів Китаю здійснюють активне культурне будівництво на засадах гармонійного поєднання розвитку цифрової культури і культури читання. Серед численних культурних заходів найвідомішими є Jingwen Forum, Living Library, Book Crossing. Jingwen Forum – це платформа, створена бібліотекою Наньцзинського університету для розповсюдження знань і інформації за рамками освітнього процесу. Бібліотека прагне розповсюдити серед студентів ідею, що життєвий досвід кожного учня є окремою книгою. Бібліотечні фахівці проводять живі читання в режимі реального часу, запрошують людей з різним життєвим досвідом, щоб надати студентам можливості спілкування і обміну життєвими враженнями, планують зустрічі з людьми, які є

дарувальниками бібліотеки. Читачі можуть не лише внести свій книжковий вклад в зібрання бібліотеки, але й отримати книжки безкоштовно. Бібліотеки університетів прагнуть збагатити культурне життя університетського містечка і шляхом проведення тематичних виставок, мистецьких заходів.

Вивчення місця й ролі університетських бібліотек в системі інформаційного забезпечення освітньої діяльності в Китаї дозволяє дійти висновку, що провідну роль в задоволенні потреб користувачів відіграє наявна система комунікацій, що виступає обов'язковою складовою інформаційного сервісу. Важливе місце відводиться технологіям мультимедіа. Але, як свідчить практика, сучасне покоління користувачів вже готове і прагне отримувати від бібліотеки все більше послуг. До них можна віднести наступні можливості сервісу: посилання аудіо- і відеозображення електронною поштою, читання вголос текстового файлу, приймання в одному з екранних вікон прямої телетрансляції або відеозображення співрозмовника з іншого міста, інтерактивні подорожі по світу. Теоретично і технологічно уможлиблюється створення електронного аналога дійсності, що дістали назву «віртуальної реальності».

Одним з перспективних напрямів застосування мультимедійних технологій в процесі бібліотечно-інформаційного обслуговування, які широко застосовуються в освітніх бібліотеках, стали відеоконференції, які можна вважати «прикладними синхронними продуктами та послугами бібліотек» [109]. Вони надають можливість не просто бачити і чути свого співрозмовника, а й водночас обговорювати малюнки, тексти, обмінюватися файлами, тобто повноцінно, в реальному часі вирішувати певні проблеми. Причому, співрозмовників може бути безліч, незалежно від ступеня їхньої віддаленості один від одного.

Значну увагу до себе привертає проблема щодо удосконалення використання БД з різних галузей знань, яких, на жаль, в українських освітніх бібліотеках замало. Увагу бібліотекарів привертають технології створення й

експлуатації повнотекстових БД, ЕБ, електронних архівів. Потребують вирішення проблеми забезпечення вірогідності введення інформації (поцифрування, конвертування), розробки лінгвістичних засобів (класифікатори, словники, тезауруси тощо) для її подальшої обробки й ефективного використання. Що ж стосується власних БД та інших електронних науково-інформаційних ресурсів, то останні мають бути широко доступними для всіх освітян.

Трансформація бібліотечної діяльності відбувається в напрямі створення та використання інтелектуальних технологій. Завдання, пов'язані з організацією нових форм доступу до традиційних бібліотечних ресурсів, з поліпшенням його якості, з відкриттям доступу до нових інформаційних джерел, мають бути пріоритетні і повинні визначати останні управлінські рішення в бібліотеках. Саме у сфері доступу до освітніх електронних ресурсів вплив сучасних комп'ютерних технологій знаходить найбільш яскраве втілення.

Таким чином, можна стверджувати, що світова глобалізація відносин в усіх сферах життєдіяльності, стрімкий розвиток інформаційних технологій, збільшення потоків інформаційних ресурсів, переорієнтація споживачів інформації спонукає освітні бібліотеки шукати нові моделі, шляхи та напрями своєї подальшої ефективної роботи. Відбувається переосмислення ролі і місця бібліотечно-інформаційної установи в задоволенні інформаційних потреб і запитів нового сучасного користувача. Бібліотеки закладів вищої освіти Китаю на етапі цифровізації суспільства активно трансформують усі напрями своєї діяльності: від техніко-технологічної до сервісної складової. Для досягнення поставлених цілей бібліотека потребує не лише кардинальних трансформацій, широкого опанування інновацій, а й чіткого бачення стратегічних напрямів свого розвитку у цифровому комунікаційному просторі.

Висновки до розділу

У другому розділі «Бібліотеки закладів вищої освіти Китаю на етапі цифровізації суспільства», який складається з чотирьох підрозділів, на фоні аналізу процесів трансформації академічних бібліотек в освітньо-комунікаційному просторі Китаю, розглядаються особливості процесу цифровізації наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю, закономірності формування та сучасний стан їх інформаційних ресурсів, діяльність бібліотек в напрямі інформаційного забезпечення освітніх та наукових комунікацій університету.

Зазначено, що система академічних бібліотек Китаю активно сприяє розвитку освітнього простору країни. Її становлення супроводжується формуванням потужної інфраструктури надання доступу до освітніх інформаційних ресурсів у межах університетських бібліотек. Діяльність бібліотек закладів вищої освіти КНР спрямована на виконання першочергових завдань, серед яких: створення комфортного інформаційного середовища для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів: студентів, викладачів, співробітників; формування системи освітніх ресурсів, яка охоплює фонд бібліотеки, цифрові інформаційні ресурси власної генерації, бази даних інших бібліотек та установ; створення системи ефективного інформаційного сервісу й інформаційного забезпечення їхньої науково-дослідної діяльності.

Підкреслено, що незважаючи на те, що загальною особливістю побудови національної системи бібліотечних установ Китаю є жорстка централізація, підпорядкованість рішенням зверху, закритість для зовнішніх втручань, уже сьогодні можна констатувати: бібліотеки Китаю активно використовують автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, опановують цифрові технології, створюють інформаційні сайти та портали, консолідують інформаційні ресурси, формують систему цифрових комунікацій. Їх основне

завдання: максимально повно розкрити потужний духовний потенціал національних книжкових ресурсів, сприяти реалізації національної стратегії в галузі документно-інформаційного забезпечення науки, освіти; сприяти збереженню національних філософських, культурних традицій.

Обґрунтовано, що бібліотека підкреслює свою фундаментальну роль як складова сучасної освітньої інфраструктури університету, навчальний центр, інформаційно-дослідницька установа, діяльність якої полягає в швидкому, повному та оперативному забезпеченні інформаційних потреб користувачів в інформаційних ресурсах. Саме на досягнення цих завдань спрямовано процес формування матеріально-технічної та техніко-технологічної складових

наукових бібліотек закладів вищої освіти. Визначено основні етапи процесу цифровізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю, серед яких: перший етап - початок 90-х рр. ХХ ст., який характеризувався впровадженням автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем управління; другий етап – кінець 90-х рр., започаткування національного проекту створення китайської експериментальної цифрової бібліотеки; третій етап – початок 3 тисячоліття (2001-2005 рр.), етап розгортання проектної діяльності з підтримки стандартів китайської цифрової бібліотечної системи; 4 етап - етап розробки китайських цифрових бібліотечно-інформаційних систем на основі відкритих стандартів.

Доведено, що результатом інформаційно-бібліотечного виробництва ресурсної складової інформаційного забезпечення освітньої діяльності виступають веб-сайти бібліотек. Дослідження засвідчило, що з технічної точки зору бібліотечні веб-сайти університетських бібліотек КНР пройшли три етапи розробки: статичний веб-сайт, динамічний веб-сайт та система управління контентом. Сучасні веб-сторінки все більшої кількості бібліотек використовують систему управління контентом, яка базується на динамічній веб-технології та дозволяє повністю контролювати зміст. Підкреслено, що одним із головних результатів застосування систем управління контентом в академічних бібліотеках КНР є веб-сайти бібліотеки Пекінського

університету, університету Цінхуа, Технологічного інституту Харбіна та університету Юньнань, які використовують відкриту систему управління контентом з відкритим кодом Drupal для створення своїх бібліотечних порталів.

На основі аналізу результатів проведеного дисертантом вебметричного дослідження 31 сайту університетських бібліотек виявлено географічну складову аудиторії користувачів, проаналізовані середні показники користування/день та виявлена глибина перегляду контенту, що дозволило дійти висновку стосовно лідерських позицій в цифровому просторі, які займають бібліотеки Уханьського, Пекінського університетів, Пекінського педагогічного університету, Цзілінського університету. Ці бібліотеки формують портали інформаційних ресурсів, більшість з яких мають системи аутентифікації і віртуальні посилання та багатоаспектний перехресний пошук.

Дослідження ресурсної складової сайтів бібліотек університетів КНР дозволило дійти висновку стосовно складу інформаційних ресурсів провідних університетських бібліотек Китаю. Наявні інформаційні ресурси є результатом активного запровадження процесів інформатизації: формування власних бібліографічних та повнотекстових баз даних, потужних процесів оцифровки документних фондів, які є історичним і соціокультурним надбанням нації. Бібліотеки університетів формують комплексні, поліоб'єктні БД, які містять власні бази даних (тези наукових доповідей, оцифровані колекції стародруків, спеціальні колекції, тематична навігація) і колекції закордонних комерційних БД (EBSCO, Elsevier, NTIS, Springer тощо). Академічні бібліотеки університетів Китаю є найважливішим каналом доступу користувачів до якісних наукових інформаційних ресурсів друкованих і цифрових видань. Доведено, що потужним ресурсом академічної конкурентоспроможності бібліотеки університету є колекції стародруків та фонди документних пам'яток.

Обґрунтовано, що діяльність академічних бібліотек Китаю спрямована на тісну співпрацю із національною бібліотечною асоціацією Китаю, інформаційним центром документації Китайської академії наук, з якими проводяться спільні наукові дослідження інноваційних технологій щодо запровадження техніко-технологічних, сервісних інновацій та розвитку бібліотечних послуг. Показано, що в останні роки ця діяльність помітно активізувалась в рамках програмно-проектної діяльності, що зумовлено змінами парадигми стратегічного розвитку бібліотек у цифровому просторі, необхідністю опанування цифрового інструментарію фахівцями бібліотечної сфери, активним процесом створення цифрових активів наукового контенту.

Основні положення розділу висвітлено в роботах [179, 183, 184, 185, 254].

РОЗДІЛ 3

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

3.1. Диверсифікація напрямів діяльності бібліотек закладів вищої освіти в цифровому суспільстві

Основна функція бібліотеки вищого закладу освіти – сприяння навчанню. Трансформація її функцій відбувається від інформаційного супроводу традиційного пасивного режиму навчання через активний підхід до навчання та до інформаційного забезпечення індивідуального навчання.

Потужна цифровізація суспільства в третьому тисячолітті повною мірою охопила бібліотеки навчальних закладів КНР. Цифровий рух, який активно почав розвиватися лише в кінці ХХ ст., вже на початку третього тисячоліття охопив усі напрями бібліотечної діяльності: формування бібліотечних фондів, генерування системи інформаційних ресурсів, техніко-технологічну складову, систему інформаційного сервісу. Надання інформаційних послуг має тенденцію відбуватися як через традиційні моделі бібліотечно-інформаційного обслуговування в приміщенні бібліотеки, так і в онлайн-режимі із застосуванням Інтернет-технологій та систем управління знаннями, створенням особистої електронної бібліотеки студента, запровадженням технологій Інтернет-публікацій, спрямованих на розвиток освітньої індустрії.

Директор бібліотеки Пекінського університету, яка обслуговує понад 2 мільйони відвідувачів на рік, з яких понад 6000 відвідувачів на день, вважає, що бібліотека – це склад даних, книжкова скарбниця, яка містить океан знань; палац мудрості; місце, в якому поєднуються час і простір; культурний центр, який свідчить про рівень життя. Чень Цзяньлун вважає, що «бібліотека університету – це інформаційний центр, центр духовності й культурного розвитку» [222]. Таке розуміння базується на цінності потужних фондів

книжкових колекцій бібліотек закладів вищої освіти Китаю, які містять унікальні твори відомих китайських і іноземних письменників, літературні твори з історії та літератури, історичні матеріали з науки і техніки Китаю, твори лауреатів Нобелівської премії, китайські культурні реліквії та публікації, які дозволяють користувачам повною мірою ознайомитись, вивчити, дослідити та оцінити китайську історію та культуру.

Цифровізація суспільства призводить до зміни функцій вузівської бібліотеки від власника друкованих ресурсів до користувача цифрових ресурсів. Китайські академічні бібліотеки активно опановують технології оцифровки своїх книжкових колекцій, темпи яких вражають. Так, «активний процес формування електронних колекцій стародруків в університетських бібліотеках Китаю розгорнувся з 2000 року і до кінця 2008 року загальний обсяг оцифрованих спеціальних колекцій перевищив 180 ТБ. Лише в Національній цифровій бібліотеці Китаю (NLC) станом на 2020 рік оцифровано 6868 стародруків. Важливо, що, перші двадцять чотири сторінки кожного видання доступні в Інтернеті. Починаючи з 2002 року NLC розпочала підготовку повнотекстової бази даних колекції династії Хіхія, матеріали якої зберігаються в єдиному екземплярі та мають високу наукову цінність для дослідників. На сьогодні оцифровано і доступно в Інтернеті понад 14 000 сторінок. Наукову цінність має база даних новорічних зображень, яка містить оцифровані традиційні китайські малюнки. NLC зібрано понад 4000 зображень. База даних містить також опис кожного зображення, надає характеристику історичної цінності, особливостей виконання тощо [179].

Формуванню електронних колекцій стародруків в університетських бібліотеках Китаю сприяє їх активна участь в міжнародних проектах з оцифровки документної спадщини. Так в рамках співпраці NLC з Британською бібліотекою та іншими установами було оцифровано 18 000 зображень рукописів Duhuang. Бази даних, створені в результаті реалізації проекту, містять інформацію та зображення рукописів, картин, текстилю, артефактів з Дуньхуана,

археологічних пам'яток Східного шовкового шляху. Потужна колекція документних пам'яток охоплює архіви, зібрання китайських стародруків, які містяться в колекціях бібліотек-партнерів проекту: Академії Дуньхуан (Китай), Британській бібліотеці, Національній бібліотеці Китаю, Національній бібліотеці Франції та університету Рюоку (Японія)» [179].

Таким чином, сьогодні університетські бібліотеки в Китаї знаходяться на етапі трансформації своїх книжкових колекцій, що надає певні виклики бібліотечній спільноті. З одного боку, бібліотека функціонує в еру потужної оцифровки бібліотечних колекцій, з іншого – китайська видавнича індустрія друкує понад 500 000 публікацій на рік і бібліотеки прагнуть закупати іноземні друковані видання тематичного спрямування. У зв'язку з цим, виникає ряд питань співвідношення в епоху розвитку цифрових технологій друкованих книжкових видань та електронних колекцій.

До прикладу, бібліотека Пекінського університету формує масиви книг та потужні колекції електронних ресурсів як власної генерації, так і зовнішньої. За даними 2019 р., щорічні сукупні витрати на придбання друкованих документів склали 63,923 млн юанів, а електронних ресурсів – 41,691 млн юанів (Peking University Library, 2019) (див. рис.1).

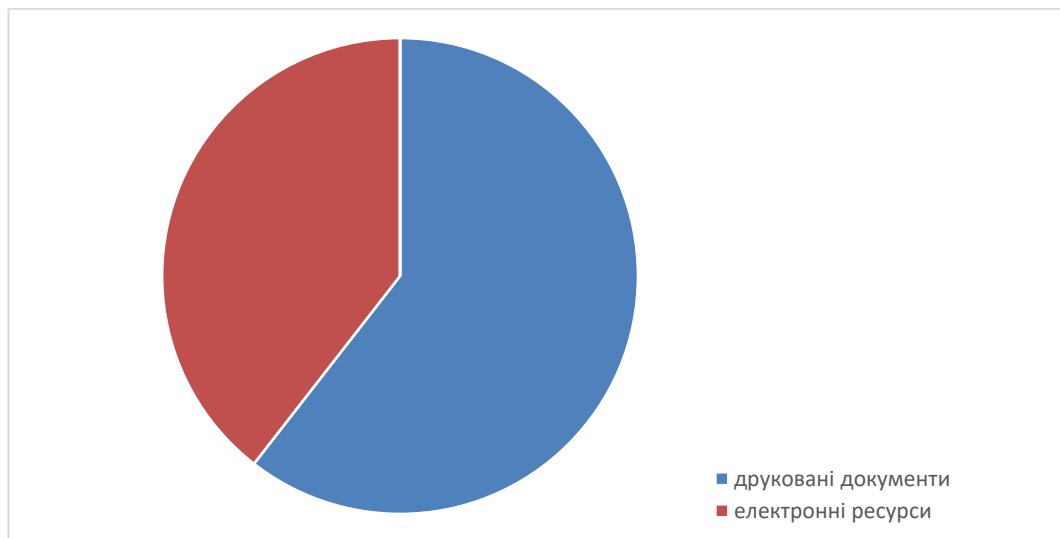

Рис. 3.1.1 Співвідношення закупівель друкованих і електронних ресурсів бібліотекою Пекінського університету (за даними 2019 р.).

Порівняно із середньостатистичними показниками за 2019 р. (близько 2,881 млн юанів), середня вартість електронних ресурсів, придбаних бібліотекою Пекінського університету, суттєво перевищує середньостатистичні показники, що свідчить про значну різницю у витратах на закупівлю електронних ресурсів між бібліотеками. Водночас ці показники не є найвищими серед університетських бібліотек Китаю. На наступній діаграмі наведено відомості фінансування закупівель друкованих джерел п'яти провідних університетських бібліотек (за даними 2019 р.) (див. рис. 2).

■ бібліотека університету Сунь Ятсен
 ■ бібліотека університету Ухань
 ■ бібліотека Пекінського університету
■ бібліотека університету Чжецзян
 ■ бібліотека університету науки і техніки Хуаджонг

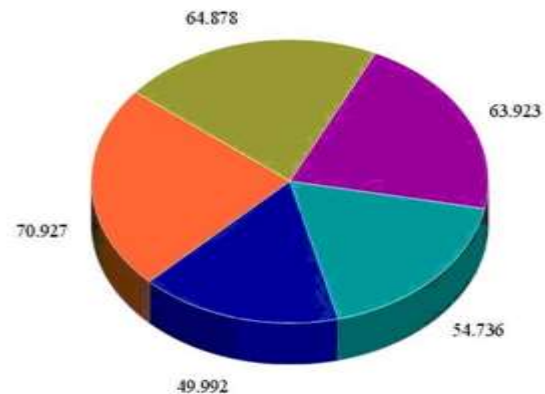

Рис. 3.1.2 Співвідношення фінансових показників комплектування бібліотечних фондів друкованими виданнями в провідних університетах Китаю.

Порівняння даних, наведених у діаграмі, свідчить про те, що станом на 2019 р. максимальна плата за придбання ресурсів була надана бібліотекою Сунь Ятсен і становила 70,927 млн юанів. Друге місце за кількістю витрачених коштів на придбання друкованих книг посідає бібліотека університету Ухань (64,878 млн). Бібліотека Пекінського університету (63,923 млн) на третьому місці, четверте і п'яте місця належать бібліотеці університету Чжецзян (54,736 млн) та бібліотеці університету науки та техніки Хуаджонг (49,992 млн).

Бібліотеки університетів Китаю активно адаптуються до цифрового інформаційного простору, який вносить суттєві зміни в традиційні процеси накопичення, збереження та поширення інформації. Електронні ресурси, представлені на сайтах бібліотек, містять як власні, так і придбані мережеві бази даних, бази даних на компакт-дисках. Як було зазначено, на придбання електронних ресурсів бібліотекою Пекінського університету, станом на 2019 р., витрачено 41,691 млн юанів. Університет науки і техніки Хуаджонг опанував 33,822 млн, бібліотека університету Ухань – 32,537 млн, бібліотека університету Чжецзян – 25,736 млн юанів [248] (див. рис. 3.1.3).

■ Бібліотека університету науки і техніки Хуаджонг ■ Бібліотека університету Ухань ■ Бібліотека університету Чжецзян
■ Бібліотека Пекінського університету

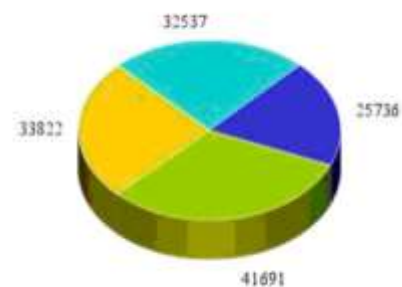

Рис 3.1.3 Співвідношення фінансових показників придбання електронних ресурсів провідними університетами Китаю (млн юанів).

У цьому контексті важливим є питання трансформації функцій бібліотеки закладу вищої освіти від зберігача друкованих ресурсів до користувача цифрових ресурсів та, відповідно, співвідношення комплектування друкованих і електронних ресурсів. У більшості бібліотек перевага надається все ж таки друкованим ресурсам. Аналіз статистичних показників співвідношення витрат на друковані і електронні ресурси підтверджує цю тезу (фінансові показники за джерелом 248) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення закупівель друкованих і електронних ресурсів бібліотеками провідних університетів (за даними 2019 р.).

№ п\п	Назва університету	Придбання друкованих видань (млн юанів)	Придбання електронних видань (млн юанів)
11	Бібліотека Пекінського університету	63,923	41,691
22	Бібліотека університету науки і техніки Хуаджонг	49,992	33,822
33	Бібліотека університету Ухань	64,878	32,537
44	Бібліотека університету Чжецзян	54,736	25,736

Однак ця тенденція не є сталою. Процес переходу на електронні технології та електронні носії інформації вже сьогодні визначає інформаційне обслуговування у вузівських бібліотеках. Використання цифрових баз даних доповнює і збагачує можливості інформаційного обслуговування користувачів. Саме тому академічні бібліотеки багато уваги приділяють із точки зору кількості назв і показників бюджету на придбання саме цифрових ресурсів. Так, показовою в цьому напрямі є бібліотека Нанкінського університету, яка значні зусилля спрямовує на розвиток своїх електронних колекцій, придбання мережевих баз даних та баз даних на компакт-дисках. Електронні ресурси, які вона надає своїм користувачам, охоплюють 35 тис. електронних повнотекстових журналів і періодичних видань китайською мовою, 27 тис. – іноземними мовами, 3,03 млн книг китайською і 600 тис. іноземними мовами [248]. Нещодавно оновлена версія веб-сайту почала

пропонувати пошук по базах даних цифрової бібліотеки Китаю (NDLP), Китайської національної інфраструктури знань (CNKI), базах даних Wanfang, Duxiu Academic Search. Сайт забезпечує послуги до видань, що друкуються провідними видавництвами світу, такими як Elsevier, Springer, Wiley. Інформаційні послуги також надаються користувачам мобільних телефонів [183].

Диверсифікація напрямів діяльності наукових бібліотек, виконання ними функції формування, закупівлі, збереження та використання цифрових ресурсів потребує вирішення важливого питання права власності і права на використання. Власником цифрових ресурсів виступають видавництва, в той час як бібліотека є користувачем баз даних. В світі спостерігається певна проблема, пов'язана із монополією на цифрові ресурси поставщиків даних в країні і за кордоном, що викликає складнощі у бібліотек. Так в Китаї в 2019 році багато освітніх бібліотек коледжів та університетів припинили використання HowNet у зв'язку із подорожчанням і навантаженням на бюджет університетських бібліотек. Інше складне для вирішення питання полягає в тому, що, як зазначає директор наукової бібліотеки університету Сунь Ят-сена Чен Хуанвень, певні бази даних мають частоту повторюваності контенту до 70%. В цих випадках бібліотека не виправдано витрачає свої фінансові ресурси за рахунок дублювання контенту.

Ці ключові вихідні дані лежать в основі розвитку системи інформаційно-документних комунікацій, яка на шляху реалізації нових завдань інноваційного розвитку китайського суспільства формує ініціативи щодо розробки та впровадження колекцій документних пам'яток, електронних ресурсів, цифрової бібліотеки. Ця діяльність у сфері конверсії до електронної форми книжкової культури має міжвідомчий, міждисциплінарний і національний масштаб. Найпотужнішим центром книжкової культури країни стає Китайська академічна цифрова бібліотека. Її виникнення є результатом поєднання Китайської академічної бібліотечно-інформаційної системи і

цифрової академічної бібліотеки Китаю та Америки у 2002 році. Завдання створення китайсько-американської академічної цифрової бібліотеки включено в плани розвитку КНР як важливу частину системи державного розвитку. Результатом проекту стало функціонування найбільшої в світі неприбуткової цифрової бібліотеки з більш ніж 2,5 мільйонами книг на китайській та англійській мовах, який забезпечує універсальний персоніфікований інформаційний сервіс, цифрову інтеграцію наукових джерел [260]. Проект охоплює створення медіа-ресурсів з медицини, техніки, сільського господарства, гуманітарних, соціальних наук, мистецтва та інших галузей, в тому числі образотворчого, театрального мистецтва, будівництва, архітектури, народних промислів, декоративно-прикладного мистецтва. Основний ресурс, створений в результаті реалізації проекту – це сукупність відсканованих книг, серед яких: 224 тис. стародруків, 150 тис. творів художньої літератури, 150 тис. періодичних видань, 40 тис. випусків газет, 800 тис. книжок, випущених після 1949 р., 320 тис. видань на англійській мові, 13 тис. наукових видань, 4 тис. відеороликів, 55 тис. аудіокниг [230]. Інформаційні колекції спрямовані на супровід навчання, підтримку наукових досліджень академічних інститутів і університетів через Інтернет. Він створює умови для духовного освоєння книжкової культури Китаю, сприяє еволюції китайської цивілізації через еволюцію окремої людини, дозволяє усьому світу знайомитись з культурними та науковими надбаннями китайської цивілізації, вивчати та досліджувати її історію та сьогодення.

Слід зазначити, що важливим напрямом роботи університетських бібліотек Китаю є створення і розвиток відкритої наукової інфраструктури, і саме університетські бібліотеки реалізують цей напрям у вигляді моделі відкритого доступу. Ініціативи Відкритого доступу (Open Access), які реалізуються через академічні, рецензовані журнали, створення репозитаріїв, отримують досить широкого розповсюдження в бібліотеках університетів Китаю. За оцінками експертів «бібліотеки з інформаційної інфраструктури,

що зараз вважається у суспільстві допоміжною, мають перетворитися на інформаційну базу виробничих, наукових, освітніх та культурологічних структур майбутнього. Це стосується і закладів вищої освіти, які мають згодом стати Центрами Знань» [59]. Сьогодні переважна більшість репозитаріїв створюються у бібліотеках вищих навчальних закладів Китаю. Створення та використання репозитаріїв у бібліотеках закладів вищої освіти має певні переваги для науковців, наукових підрозділів, університету в цілому та країни. Ці переваги полягають в тому, що науковці отримують можливості для більш широкого розповсюдження основних результатів своїх досліджень та підвищення цитування. Захищеним стає питання авторських прав дослідників, підвищуються їх позиції у різноманітних рейтингах.

Важливо зазначити, що дослідники відзначають і переваги створення корпоративних репозитаріїв, серед яких: «отримання можливості оперативного та зручного доступу вчених своєї країни до світових наукових інформаційних ресурсів; надання можливостей оперативного доступу до вітчизняних наукових публікацій для вчених світу; зростання іміджу та рейтингу конкретних науковців і бібліотек певної інституції, а також самої інституції шляхом наочного інформаційного представлення її наукових здобутків у корпоративній мережі; забезпечення зростання цитованості вітчизняних наукових праць та їх впливу на інші дослідження у світі через їх якісне представлення у мережі Інтернет корпоративними засобами інформаційного забезпечення; посилення комунікативних зв'язків між науковцями, бібліотеками, інституціями; пріоритет у формуванні єдиного соціокомунікаційного простору як регіонального, національного, так і глобального рівнів» [10].

За даними Т. Ярошенко «нині нараховується майже 2000 відкритих архівів в 45 країнах світу із понад 27,5 млн одиниць інформації: статті, препринти, магістерські та докторські дисертації, навчальні матеріали, архівні та музейні об'єкти тощо, які дають дослідникам змогу оперативно працювати

з різним цифровим контентом» [176, С. 49]. Слід зазначити, що загальна частка репозитаріїв КНР у загальносвітовому русі Відкритого доступу складає 0,99%.

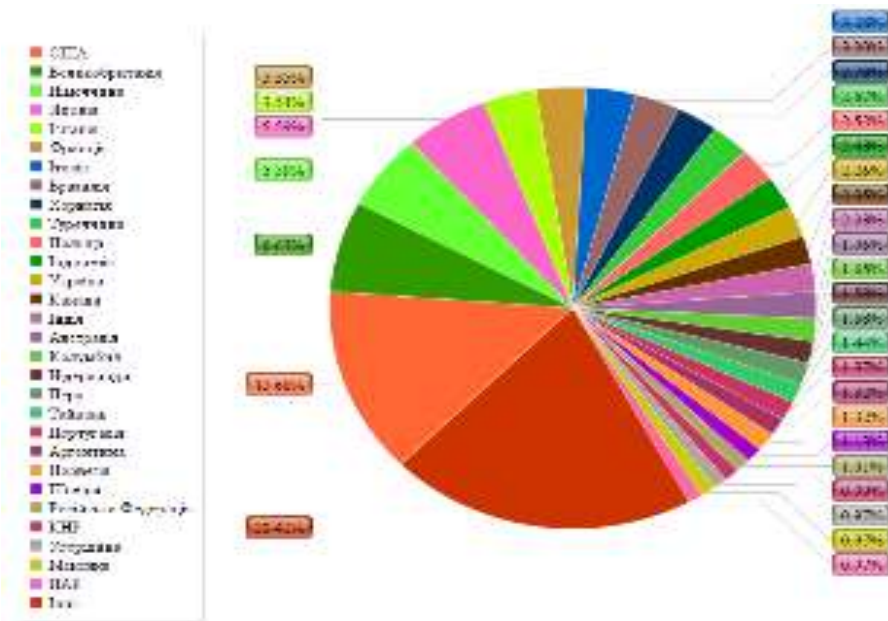

Рис. 3.1.4. Загальносвітовий рух Відкритого доступу

«Згідно OpenDOAR у Китаї започатковано 42 інституційні Відкриті архіви. Перші інституційні репозитарії в бібліотеках університетів Китаю були створені в 2006 р. і станом на 2009 р. нараховувалось лише 27 репозитаріїв [262]. Загальна кількість сховищ відкритого доступу в Китаї до 2017 р. сягнула 39 [205]. З них відсоток в бібліотеках університетів складає 28, 21% [177]. В системі вищої освіти інституційні сховища були сформовані в Пекінському університеті, Норманському університеті Шенсі, Північно-Східному університеті, Китайському університеті геологічних наук (Пекін), Нанкінському університеті аеронавтики та космонавтики, Південно-західному університеті політичних наук та права. Серед інших репозитаріїв можна назвати інституційні сховища в науково-дослідних інститутах 25 (64, 10%), зокрема в Китайській академії міжнародного торговельно-економічного співробітництва, MOFCOM; науково-дослідному інституті переробки нафти; науково-дослідному інституті планування Міністерства транспорту; Нанкінській академії соціальних наук; Академії сільськогосподарських наук

Цзянсу; Китайській академії мистецтв тощо. Інші три інституційні репозитарії відкритого доступу, що складає 7,69% від їх загальної кількості, розташовані в Партиїній школі ЦК КПК, Китайській асоціації науки і технологій, Юнаньській Федерації соціальних наук» [178].

Багатовимірний статистичний аналіз роботи інституційних сховищ Китаю з відкритим доступом здійснено Kunwar Singh. Автор відзначає, що кількість записів, доступних у відкритому доступі, складає: у репозитаріях науково-дослідних інститутів – 4432370 (88,17%); інших дослідницьких наукових бібліотеках 38982 (0,78%); університетах – 555904 (11,06%).

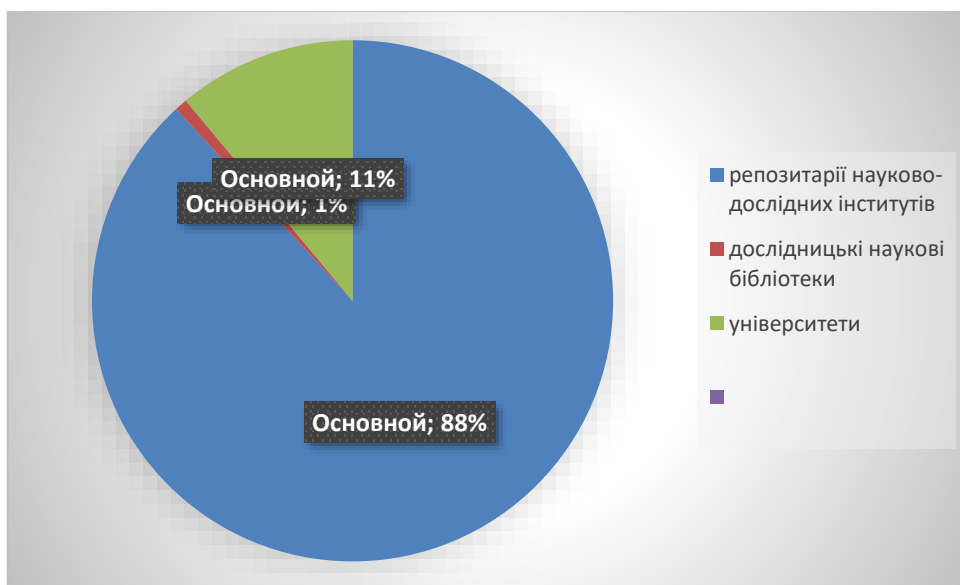

Рис. 3.1.5. Кількість записів інституційних сховищ Китаю з відкритим доступом

Цікавими виглядають показники за видами депонованих матеріалів: 20,67% складають статті; 18,44% - тези доповідей; 15,64% - матеріали конференцій та симпозіумів; 11,73% - патенти; неопубліковані роботи - 10,06% та книги 9,5 % [205].

Рис. 3.1.6. Види депонованих матеріалів в інституційних сховищах Китаю з відкритим доступом

Показовими є дані щодо тематики та мови контенту Відкритих архівів КНР. Згідно OpenDOAR (2019 pp.) більшість Відкритих архівів, що складають 39% від загального обсягу, представлена китайською мовою. Також можна відзначити достатньо велику кількість (32%) Відкритих архівів англійською мовою.

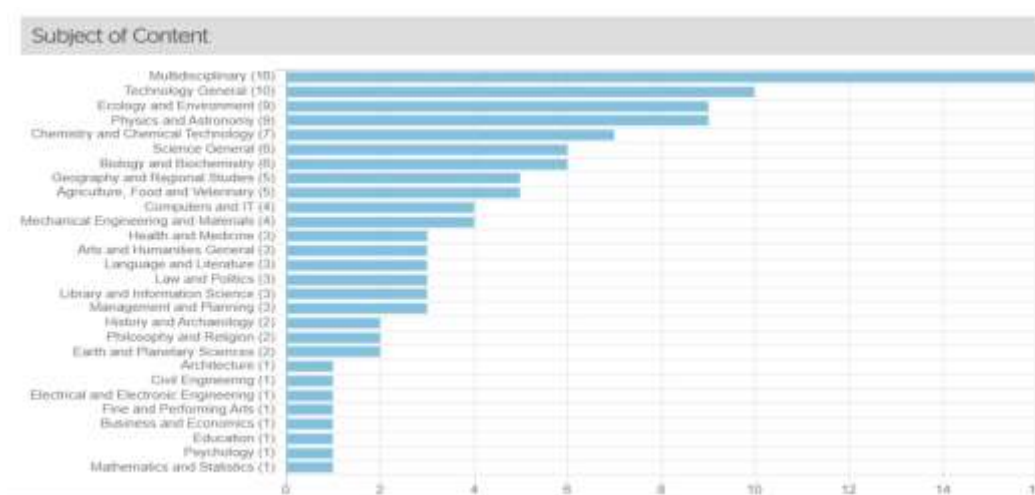

Рис. 3.1.7. Тематика контенту Відкритих архівів КНР (згідно OpenDOAR, 2019 pp.)

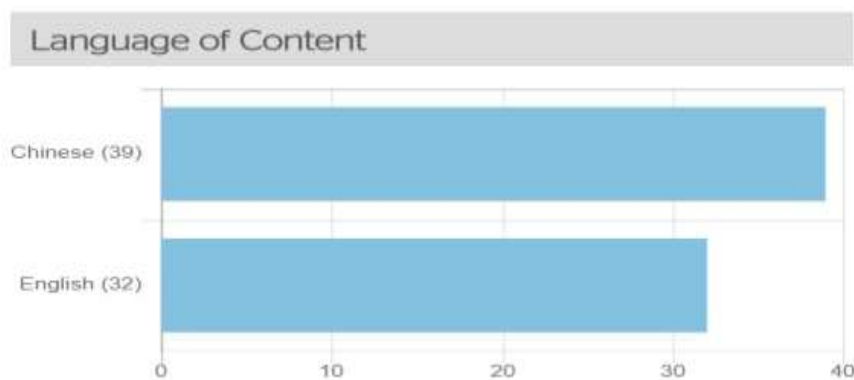

Рис. 3.1.8. Мова контенту Відкритих архівів КНР (згідно OpenDOAR, 2019 рр.)

Таким чином, можна стверджувати, що бібліотеки закладів вищої освіти Китаю не повною мірою використовують інноваційні технології наукових комунікацій з безкоштовного й безперешкодного просування своїх ресурсів широкому науковому загалу. Науково-дослідні інститути більш активно працюють в цьому напрямі, створюючи як відкриті середовища, так і власні електронні архіви з обмеженим доступом. Вклад установ, які працюють під егідою Китайської академії наук (CAS) є більш потужним, тим більше з огляду на те, лише частина інституційних репозитаріїв Китаю є відкритими для зовнішніх користувачів.

Важливим є питання використання програмних платформ реалізації Відкритих архівів у КНР. Згідно OpenDOAR (2019 рр.) 86% відсотків Відкритих архівів у КНР реалізовано на програмній платформі DSpace, яка є найбільш популярною в світі (згідно OpenDOAR 44% репозитаріїв різних країн працюють на цій платформі). Серед інших платформ у бібліотеках закладів вищої освіти КНР використовуються CSpace та VuFind. Їх співвідношення надано в діаграмі.

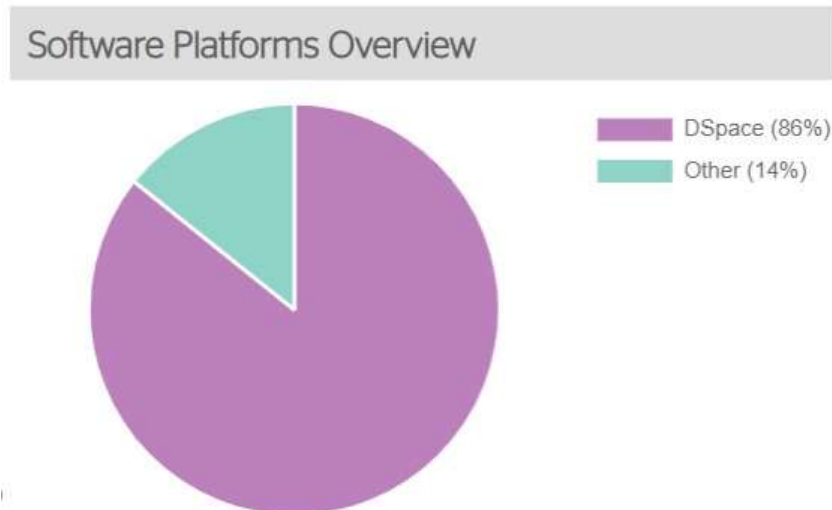

Рис. 3.1.9. Співвідношення програмних платформ реалізації Відкритих архівів у КНР

Можна стверджувати, що посилення роботи над створенням «вільного безперешкодного доступу до актуальних наукових досліджень, надасть нового поштовху науковому обміну та розвитку, інтеграції наукових досліджень у світовий науковий контекст; створить поле для відкритих наукових дискусій, сприятиме міжнародній науковій співпраці» [177]

та створить платформу для покращення системи інформаційного сервісу для бібліотек закладів вищої освіти.

Цифровізація суспільства зумовлює диверсифікацію напрямів діяльності бібліотек закладів вищої освіти, які прагнуть відповідати запитам користувачів стосовно отримання послуг в мережевому форматі. Бібліотеки прагнуть відповідати вимогам і надавати послуги з використанням мобільних пристроїв. Сучасні технологічні розробки дозволяють академічним бібліотекам задовольняти інформаційні потреби і надавати інформацію з цифрових баз даних в мережевому форматі.

Диверсифікація функцій бібліотек закладів вищої освіти сприяє формуванню комфортного інформаційного середовища для споживачів інформації та співробітників, що потребує від бібліотеки інноваційних підходів

у впровадженні інформаційних сервісів. Нові моделі інформаційного сервісу мають швидко реагувати на зміну інформаційних потреб користувачів. Сервіс-орієнтоване обслуговування в цифровому інформаційному просторі виступає важливим трендом розвитку бібліотек закладів вищої освіти. Саме інформаційний супровід освітньої функції є важливим напрямом діяльності бібліотеки університету. Ця функція вбачається та реалізується в формуванні інформаційної культури як користувачів, так і співробітників бібліотеки; здійсненні екскурсійного обслуговування по структурним підрозділам з метою інформування про систему інформаційного сервісу, складу наявних друкованих та електронних інформаційних ресурсів, технологій та сервісів, проведення науково-освітніх семінарів тощо.

Домашні сторінки бібліотек містять інформацію про консультативні послуги, які включають онлайн-консультативну систему, віртуальну довідкову службу, Echo Wall. В бібліотеках проводяться перед кожним семестром публічні лекції з питань інформаційної культури студентів, формування їх цифрових та комунікативних компетентностей. Трактують цифрових компетентностей у практичній площині фахівцями «пов'язується перш за все із розробкою пошукових стратегій, оцінкою веб-сайтів, керівництвом та навчанням користувачів, інтеграцією мережевих джерел, аналізом й інтерпретацією інформації, створенням метаданих, візуалізацією й оцифровкою, розробкою інтерфейсів і порталів, а також з управлінням проектами бібліотек» [49]. Автори зазначають, що «напрацювання цифрових компетентностей вимагає сучасна тенденція реалізації концепції 3-го місця в бібліотеках, яка поклала початок численним творчим лабораторіям, так званим Library Labs, Fab lab, Open Lab, MakerSpace, Placemaking, HackerSpace, оснащеним різноманітним сучасним інструментарієм і високотехнологічним устаткуванням. Розгортання цих та інших форматів реалізації бібліотечних установ по всьому світові, спрямоване на створення інноваційних відкритих середовищ, майстерень цифрового виробництва, популяризацію наукових

напрямів, інноваційне використання цифрового контенту культурної спадщини, також вимагає конкретизації цифрових компетентностей бібліотечних фахівців, що здійснюють підтримку навчальної та освітньої діяльності, особистих і колективних проектів молодіжного інноваційного підприємництва, просування ідей технічного прогресу тощо» [49].

Таким чином, дослідження напрямів диверсифікації діяльності бібліотек закладів вищої освіти в цифровому суспільстві, дозволяє дійти висновку, що в Китаї на початку третього тисячоліття практично реалізована модель бібліотечного комплексу закладу освіти. Ця модель поєднує: бібліотечні фонди рукописів, друкованих і електронних видань; науковий центр (центр продукування нових знань; електронний репозиторій), систему інформаційного сервісу. Відповідно диверсифікація напрямів діяльності бібліотек університетів відбувається від позиціонування бібліотеки як центру збереження і використання інформаційних ресурсів до трансформації університетських бібліотек в центри перетворення ресурсів і послуг в цифрові формати з метою модернізації інформаційного супроводу процесів навчання, викладання, науково-освітньої діяльності.

3.2. Розвиток університетських бібліотек Китаю в цифровому суспільстві знань

Стратегії розвитку університетських бібліотек Китаю в цифровому суспільстві пов'язуються з трьома напрямками:

1. Управління процесом формування комфортного середовища роботи з інформацією та знанням;
2. створення цифрової інфраструктури освітніх комунікацій, яка ґрунтується на системних платформах запровадження нових послуг та налагодження тісної співпраці з користувачами;
3. розгортанням когнітивної функції бібліотек.

Важливе значення для створення комфортного інформаційно-комунікаційного середовища для користувачів інформації має застосування концепції відкритого доступу до книжкових видань, а також до баз та банків даних. Слід зазначити, що бібліотеки університетів Китаю цілеспрямовано формують політику відкритого доступу до друкованих джерел як фактору формування загальної читацької культури в закладах освіти. Прикладом може слугувати наукова бібліотека Пекінського університету, яка ще у 1984 р. поставила завдання збільшити відкритий доступ до своїх книжкових колекцій. Наприкінці 1980-х рр. у відкритому доступі знаходилось понад 0,5 мільйона книг [222].

Наукові бібліотеки університетів КНР в інформаційному суспільстві та суспільстві знань виступають складовою частиною когнітивного середовища освіти і науки. Слід зазначити, що поняття когнітивного середовища наукової бібліотеки обґрунтовано бібліотекознавцями зовсім недавно в рамках досліджень управління знаннями та формування електронних інформаційних ресурсів бібліотек [44, 45, 89, 103]. Структура когнітивного середовища наукової бібліотеки виділяється відповідно до процесів управління знаннями і охоплює семантичні ресурси та технології, бібліографічну та аналітичну продукцію, «високоякісні інформаційні ресурси національних бібліографічних, реферативних та інформаційно-аналітичних служб, інтегровані в єдиний пошуковий інтерфейс бібліотеки» [103, с.180]. Як стверджує К. Лобузін «основними властивостями бібліотечного сховища знань, які забезпечують його ефективну експлуатацію, є інтегрованість, структурованість, спеціальні формати знань та інтелектуальний доступ» [Там само, С. 217].

Важливим напрямом розвитку університетських бібліотек Китаю є створення цифрової інфраструктури освітніх комунікацій та налагодження ефективної системи комунікацій зі споживачами в режимі 7/24. З цією метою бібліотеки продовжують активну роботу по створенню оновлених версій своїх

веб-сайтів. Ця робота спрямована на досягнення більш ефективної комунікації зі споживачами інформації. Відбувається процес переходу від традиційного бібліотечного обслуговування до використання сучасних он-лайн платформ, на яких споживачі інформації матимуть змогу обмінюватись інформацією з бібліотекою, або поміж собою. Таким чином, бібліотека покращує систему комунікацій зі споживачами, налагоджує зворотній зв'язок та позиціонує споживача інформації як активного модератора та створювача контенту. Вона передбачає створення оновлених версій мережевої служби на основі програмного забезпечення з відкритим джерелом. Метою оновлення сайтів є покращення візуальних аспектів сайту і спрощення перегляду документів.

Цифрове середовище висуває перед академічними бібліотеками нові вимоги щодо інноваційних форм і методів задоволення інформаційних потреб користувачів, які усе активніше опановують цифровий простір. В провідних бібліотеках закладів вищої освіти пропонується низка інноваційних послуг, серед яких важливе місце займає створення мобільної бібліотечної служби як відповідь на змінювані запити молоді як головних споживачів інформації. Фахівці зазначають, що «масовий, з дитинства кіберсоціалізований споживач авангардної техніки (в першу чергу мікроелектроніки) – творець і творіння нової культурної парадигми – формує запит на персоналізацію інформаційних каналів, високу швидкість і транскордонність доступу. Зручність для нього первинна, і з цим змушені рахуватися всі існуючі в суспільстві культурні інститути, в тому числі і бібліотеки» [138, С. 118]. Все більша кількість студентів використовують свої мобільні пристрої для задоволення своїх інформаційних потреб шляхом пошуку інформації в Інтернеті, для задоволення інформаційних освітніх потреб. Тому все більша кількість академічних бібліотек пропонують користувачам послуги надання інформації через мобільні пристрої.

Отримання інформаційних послуг з мобільних терміналів, зокрема із мобільного телефону, є важливою інноваційною формою для

університетських бібліотек Китаю. Опанування такої форми послуг є свідченням процесу диверсифікації інформаційного сервісу, який передбачає збільшення кількості і якості інформаційних послуг університетів, надання їх в найзручнішій для користувача формі. Така форма обслуговування має значні переваги для користувача:

по-перше, мобільний бібліотечний сервіс передбачає можливість отримувати необхідну інформацію, не звертаючись безпосередньо в бібліотеку, що зручно студентам;

по-друге, користувачі можуть звертатися за послугами в будь-який вільний і зручний для себе час, навіть в часи, коли бібліотека не працює;

по-третє, можливості обслуговування користувача за допомогою мобільного телефону створюють комфортне інформаційне середовище для студентів, які вже звикли отримувати більшість інформації в он-лайн режимі.

В додаток до названих переваг, фахівці звертають увагу на «зручність і масовість доступу, персоналізацію і диференціацію отримуваних послуг, економію часу, відсутність просторових обмежень, більш активну участь в бібліотечних чатах, блогах, соціальних мережах, швидкий зворотній зв'язок» [241]. Як показує досвід бібліотечного обслуговування, на сьогодні комфортність цього виду бібліотечної діяльності для користувача значною мірою визначається можливістю надання останньому доступу до комплексного ресурсу в вигляді бібліографічних та повнотекстових баз даних як власного виробництва, так і запозичених, синтезованої наукоємної інформації у вигляді досьє, дайджестів, оглядів та іншої інформаційної та інформаційно-аналітичної продукції, яка виготовляється в університетських бібліотеках. Сучасні сервіси забезпечують дистантну комунікацію користувачів з широким колом різноманітних джерел шляхом надання доступу до наукоємного інформаційного продукту, створеного бібліотечним персоналом.

Перші спроби обслуговування віддалених користувачів з мобільного телефону в університетських бібліотеках Китаю пов'язані з 2018 роком. В цей час бібліотека Тяньцзиньського університету у співробітництві з компанією Superstar відкрили для читачів інноваційний сервіс мобільної бібліотеки. Співробітники університету пропонують своїм споживачам мобільні бібліотечні послуги, які містять: особистий кабінет споживача інформації, пошукові системи та доступ до цифрових колекцій бібліотеки, перегляд новин та нових надходжень, доступ до періодичних видань – баз даних журналів та газет; електронні тексти книг, зчитуваних на мобільних терміналах. Послуга користується широким попитом. Для отримання послуг мобільного сервісу студенти та викладачі Тяньцзиньського університету мають зареєструватися (ім'я користувача і факультет), отримати пароль для доступу в систему «Моя бібліотека»; зайти за URL-ою WAP або сканувати QR-код.

В рамках нашого дослідження ми проаналізували топ 35 провідних університетів материкового Китаю - університети Проекту 985. Результати аналізу сайтів бібліотек університетів свідчать про достатньо високий рівень послуг бібліотек, які надаються на основі мобільного зв'язку. Практично 94% бібліотек надають доступ до електронних баз даних, які містять книги та журнали, 89% надають своїм користувачам доступ до електронного каталогу. Сайти цих бібліотек містять інформацію про години роботи, місцезнаходження бібліотек, план поверхів та бібліотечних служб, 14 % надають своїм користувачам послуги онлайн екскурсії по бібліотеці. Доступ до каталогу з мобільним інтерфейсом надають 87% бібліотек, серед яких бібліотека Нанькайського, Тяньцзиньського університетів, бібліотека Науково-технічного університету Китаю (Хефей), бібліотека Чжецзянського університету (Ханчжоу). Мобільні версії веб-сайтів пропонують своїм користувачам бібліотеки Уханьського, Фуданського університетів, університету Сунь Ятсена (Гуанчжоу). Університетські бібліотеки Китаю пропонують також ряд послуг, які надаються користувачам. Серед них:

надання читачам додаткової інформації про графік роботи бібліотеки, запрошення на бібліотечні заходи по мобільному телефону, SMS-сповіщення про нові надходження до бібліотеки, замовлених документах, відтермінованих запитах, використання QR-кодів з метою скорочення шляхів доступу до актуальної інформації.

Аналіз веб-сайтів також засвідчив, що провідні університетські бібліотеки Китаю працюють над розширенням спектру бібліотечно-інформаційних послуг з застосуванням мобільних додатків. Бібліотеки пропонують користувачам одразу декілька послуг, реалізуючи комплексний підхід до інформаційного сервісу з використанням персональних кабінетів, надання довідкових та інших консалтингових послуг в онлайн режимі, служб «Ваш запит», «Запитай бібліотекаря», «Вас консультують бібліотечні фахівці». В той же час слід зазначити, що важливими можуть бути показники використання цих послуг, які свідчать про рівень їх затребуваності з боку студентської аудиторії. Дослідники вважають, що «оскільки кількість людей, що послуговуються мобільними технологіями, зростає, усім видам бібліотек, зокрема й ВНЗ, варто розробити стратегію надання послуг цьому сегменту користувачів» [14, С. 32]. Стратегічне планування цього виду обслуговування дозволить своєчасно проводити опитування користувачів, адаптовувати веб-сайти, опановувати нові мобільні додатки.

Таким чином, мобільний бібліотечний сервіс в наукових бібліотеках Китаю активно розвивається, що, безперечно, сприяє подальшому розгортанню інноваційних форм і методів інформаційного обслуговування в цифровому освітньому просторі та свідчить про прискорений процес їх диверсифікації [181]. Відмінною ознакою мобільних бібліотечних служб в університетських бібліотеках Китаю є активне використання усіх можливих каналів освітньої та наукової комунікації з користувачами: електронної пошти, SMS повідомлень, посилення на мобільні версії доступних соціальних медіа. Поряд з цим, враховуючи актуальні тенденції ринка мобільних технологій,

фахівці прогнозують зростання уваги бібліотек до створення мобільних застосунків, «орієнтованих на «підключення» користувачів до бібліотечних активів» [109, С. 142].

Таким чином, аналіз надання мобільних бібліотечних послуг в академічних бібліотеках Китаю свідчить про те, що мобільні бібліотечні служби інтегруються в систему інформаційного обслуговування бібліотеки, яка об'єднує традиційні та мережеві послуги, створюються нові служби з мобільними інтерфейсами.

Потужним напрямом стратегічного розвитку університетських бібліотек Китаю є розгортання когнітивної функції бібліотек. У бібліотечно-інформаційній сфері процеси когнітивної діяльності здійснюються на усіх рівнях і реалізуються в ході бібліографічних процесів, згортання-розгортання текстів, створення інформаційних продуктів та послуг як результату аналітико-синтетичної обробки документів, що надходять; знання розповсюджується через наукові журнали, електронні каталоги і сайти бібліотек, їх акаунти в соціальних мережах.

Сприяння розвитку когнітивних компетенцій молодих фахівців розглядається як важливий перспективний напрям діяльності університетської бібліотеки в інформаційному суспільстві та суспільстві знань. На необхідності формування когнітивної складової інформаційної компетентності молоді засобами бібліотеки закладу вищої освіти акцентують увагу І. Давидова та О. Мар'їна. Когнітивну складову автори розглядають як частину цифрової компетенції студента, яка охоплює не лише здатності до вилучення об'єктивного сенсу інформаційного повідомлення, його суб'єктивну інтерпретацію, визначення якості та достовірності інформації, її повноти й актуальності відбір інформації, її аналіз і переробку; згортання і розгортання інформації в залежності від освітніх потреб, але й «здатність створювати та управляти контентом: здійснювати розробку контенту, створювати контент у різних форматах, включаючи мультимедіа; редагувати

та поліпшувати власний або створений користувачами контент для творчого вираження за допомогою цифрових медіа та технологій; здійснювати інтеграцію та доопрацювання контенту (зміну, уточнення, змішання); використовувати сторонні ресурси для створення нового, оригінального та відповідного запитам суспільства контенту і знань; дотримуватись діючих норм законодавства, положень авторського права та умов ліцензування при підготовці та опрацюванні контенту; застосовувати програмні засоби, різноманітні модифікації програм, програмних додатків, програмного забезпечення» [49]. Дослідники акцентують увагу на підвищенні ролі бібліотеки закладу вищої освіти як впливового суб'єкту формування та розвитку інформаційно-когнітивних компетенцій студентів, підкреслюють важливість опрацювання змістовних компонентів інформаційних повідомлень, текстів, фрагментів.

Організація знань та управління ними є важливим напрямом діяльності університетських бібліотек Китаю, які вирішують питання співвідношення між інформацією та знаннями, ефективної організації знань та надання користувачам персоналізованих послуг в цифровому просторі. В роботі Yan Liu, Hongwei Yuan, & Song Huang висвітлюється досвід роботи бібліотек з управління науковими даними в бібліотеках Китаю на платформі розподілу ресурсів CNKI. Використання цієї платформи дозволяє бібліотекам інтегрувати знання шляхом інтеграції баз даних за допомогою гетерогенної уніфікованої пошукової системи, яка уможлиблює пошук цитат, даних, фрагментів текстів за конкретною темою [197]. Платформа CNKI надає можливість бібліотекам отримувати інформацію з існуючих баз даних і на цій основі створювати власні бази професійних знань: бібліотеку навчальних ресурсів, текстових повідомлень, фактів.

В Китаї проводиться активна робота зі створення «Китайської бібліотеки повнотекстових баз даних» (CBFD), яка є одним з важливих ресурсів мережі знань Китаю. В CBFD планується включити 3,9 млн. книг

китайських і закордонних авторів, які мають слугувати базою мережі знань. Ця діяльність потребує виваженої співпраці усіх університетських бібліотек відносно вирішення організаційних питань створення корпоративної повнотекстової БД, розробки критеріїв відбору CBFD, схем редагування контенту, шаблонів використання тощо. Але разом з тим, слід зазначити, що висока інтеграція книжкових ресурсів CBFD значно підвищить темпи будівництва цифрових галузевих бібліотек.

Науково-технічне співтовариство Китаю високо цінує «Базу ресурсів знань Китаю», яка має розгалужену систему пошуку науково-технічних ресурсів і високу швидкість реагування на запити користувачів. Високу наукову цінність порталу, його роль і в управлінні наукою і технікою відзначає і Міністерство науки і техніки КНР, яке спонсорувало розробку спеціального навчального курсу з цієї проблематики і з травня 2019 р. навчальний курс введений в навчальні плани освітніх програм.

Одним із важливих стратегічних напрямів розвитку університетських бібліотек Китаю є участь у формуванні галузевих порталів знань. Ця думка підтверджується розгортанням створення системи інформаційних ресурсів в галузі промислового планування у вигляді порталу знань для систем міського будівництва в Китаї. Це перший спеціалізований портал знань, організований під егідою Департаменту науки і технологій Міністерства будівництва та департаменту містобудування та планування. Портал об'єднує чотири основні функціональні модулі, такі як: БД знань про будівництво, галузеве бібліотечне видавництво, конкурентоспроможну збірку наукових праць та інтеграційну систему. Робота зі створення галузевих порталів принципово змінює існуючі методи отримання знань і проведення досліджень у тій чи іншій сфері.

Запровадження вищезначених високотехнологічних напрямів діяльності можна простежити і в сфері інформаційного забезпечення медичної галузі. В червні 2019 р. бібліотекою університету Цінхуа Тунфан була успішно запроваджена перша в Китаї система інтелектуального пошуку та

класифікації інформації в галузі медицини. Система була розроблена незалежною компанією Tsinghua Tongfang Optical Disc Co., Ltd. Її появу можна вважати інновацією у методах інформаційного супроводу фахівців на базі медичних баз даних Китаю. Система повнотекстових БД використовує інтелектуальну технологію пошуку за ключовими словами та інтелектуальну систему класифікації з метою індексації наукових видань та пошуку на основі використання формальних пошукових мов.

Можна стверджувати, що університетські бібліотеки Китаю працюють над створенням когнітивно-освітнього середовища наукової бібліотеки. Основними його функціями є процеси структурування, семантичної навігації, консолідації і відтворення знань, а також задоволення когнітивних потреб як користувачів бібліотеки, так і бібліотечно-інформаційних фахівців. Розгортання когнітивної функції бібліотек в академічних бібліотеках Китаю відбувається за декількома напрямками, кожний з яких є важливою виробничою функцією бібліотек: «генерування знань – навчання співробітників індивідуально і колективу організації загалом; формалізація знань (кодування змістів) – розробка правил, принципів, методів; зберігання знань – визначення відповідного способу зберігання, який у подальшому вможливує впровадження знань у межах установи; дифузія знань – поширення знань у самій організації та обмеження цього процесу за межами підприємства; координація і контроль знань – важливо упевнитися в тому, що організаційні знання синхронно застосовуються і не суперечать один одному» [153].

Для реалізації перспективних напрямів розвитку університетських бібліотек КНР проводиться активний процес модернізації системи управління, вирішення питань зміни кадрового складу університетських бібліотек. З метою підтримки керівного складу національних університетських бібліотек, донесення концепції сталого розвитку та комфортного інформаційного середовища, налагодження ефективної системи

управління на рівні китайської бібліотечної асоціації, бібліотечно-інформаційного відділу Міністерства освіти проводиться низка семінарів для директорів, менеджерів усіх рівнів, провідних фахівців з питань планування подальшого розвитку університетських бібліотек, їх модернізації, створення цифрового середовища, системи цифрових ресурсів та подальшого розвитку інформаційних послуг. Важлива увага приділяється питанням заохочення та зростання кваліфікації кадрових ресурсів в університетських бібліотеках. Такі тривалі навчальні курси були організовані бібліотекою Технологічного університету м. Далянь (взяли участь понад 100 керівників).

Розвиток напрямку формування когнітивного управлінського потенціалу бібліотек базується на концепції неявного знання, яка обґрунтована [135]. До неявних знань відносяться особистісні знання, якими володіють керівники усіх рівнів управління документно-інформаційною установою і якими вони керуються в процесі прийняття управлінських рішень. На відміну від неявних знань, до явних знань відносяться ті, що можуть бути сформульовані, кодифіковані і формалізовані в електронній або будь якій іншій формі. Тому працівники бібліотек закладів вищої освіти працюють як з явним знанням в наукових журналах, електронних каталогах, сайтах бібліотек, так і настільки ж важливим є неявне знання, яке актуалізується бібліотечно-інформаційними фахівцями за допомогою традиційних процедур пошуку і відбору, систематизації і аналізу текстів. Можна стверджувати, що саме неявне знання складає реальний когнітивний та організаційний потенціал бібліотеки і має цінуватись дуже високо. І, відповідно, явне та неявне знання виступає основним стратегічним ресурсом для усіх напрямів модернізації бібліотеки закладу вищої освіти.

Надзвичайно актуальним для сталого розвитку університетських бібліотек у сучасних умовах є зосередження на підтримці і розвитку капіталу знань, якими вони володіють, з метою забезпечення інноваційного розвитку інформаційних установ, отримання конкурентних переваг, створення

розгалуженого інформаційного сервісу і підвищення ролі бібліотеки провідної складової системи управління знанням.

Питання управління знаннями як технологією організації пошуку знань і досвіду, цінностей та експертних висновків, контекстної інформації, має порівняно коротку історію розвитку в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності, але саме бібліотека протягом свого еволюційного розвитку опановувала технології управління знаннями і застосовувала їх в практичній діяльності.

«Найявна в бібліотеках система наукової комунікації орієнтована виключно на так зване явне знання. Явні знання – це знання, які можна висловити засобами формальної мови і поширити серед індивідів за допомогою будь-яких засобів зв'язку, зокрема електронних. На противагу їм М. Полані запропонував концепцію так званого неявного знання, які можна описати як індивідуальні знання, особистий досвід, який базується на таких категоріях, як внутрішні переконання, очікування, інтуїція і індивідуальні цінності [135]. Неявне знання представлене також навичками, вміннями й особистим досвідом людини. У тринітарній моделі управління, крім явних знань, з якими працює рівень власне управління, на рівнях співуправління і самоуправління до розгляду проблем соціуму долучаються фактори, які майже не формалізуються і взагалі не можуть бути висловлені словами. М. Полані надає важливого значення передачі подібних знань, вважаючи їх універсальними схемами соціальної адаптації. Він називає їх навичками, вбачаючи в них ефективний механізм соціальної пам'яті, що транслює з покоління в покоління набутий досвід особистісного знання і самоконтролю» [46].

Важливо зазначити, що «найважливіший аспект завдань, пропонований обома типами знань, є спільним для обох категорій – встановлення зв'язку між користувачем і надавачем знань. Однак практичні аспекти завдань для управління явними і неявними знаннями суттєво відрізняються. На противагу

явним знанням, які можна висловити засобами формальної мови, найефективнішим способом поширення неявних знань є очна синхронна комунікація. Це завдання можна вирішити за допомогою наставництва, навчання і формування професійних співтовариств, розвитку особистісної і наукової комунікації» [46]. Можна стверджувати, що в бібліотеках університетів різні комунікаційні зв'язки здійснюються як підсумок різних форм інформаційного сервісу в ході формування запитів, ключових слів та інших форм комунікації між її учасниками. Вони виникають як між окремими користувачами, так і між фахівцями та бібліотеками як документно-комунікаційними інституціями.

Концепція управління знаннями розширює межі діяльності наукових бібліотек Китаю, які створюють бібліотечні продукти та надають бібліотечні послуги відповідно до освітніх цілей університетів. Процес управління знаннями містить три основні етапи: створення, зберігання, спільне використання та застосування знань.

Інтелектуалізація інформаційного простору Китаю відбувається як на рівні університетів, так і на рівні формування мозкових центрів, загальна кількість яких суттєво зросла на початку третього тисячоліття. «До 2011 року в Китаї налічувалось 428 дослідницьких інститутів, що дало змогу йому посісти друге після Сполучених Штатів місце по кількості мозкових центрів у світі [143, С. 133]. Лише через п'ять років у Китаї «налічувалось 2500 так званих мозкових центрів, проте лише 426 з них увійшли до рейтингу світових мозкових центрів 2013 року (Global Go To Think Tank Index Abridged Report) [Там само, с.145]. Аналіз теорії та практики їх розвитку засвідчив, що мозкові центри Китаю тісно співпрацюють із професорсько-викладацьким складом університетів, звертаючись до експертної думки науковців. Університети Китаю також розвивають власні мозкові центри в межах формування концепції управління знаннями.

Потужною реалізацією концепції управління знаннями в університетських бібліотеках Китаю є формування освітньо-комунікаційної мережі знань. Фахівці визначають, що в Китаї виокремлюються три категорії інтелектуальних центрів: державні аналітичні центри, спеціалізовані академічні дослідницькі інститути й аналітичні центри, пов'язані із університетами. «Мозкові центри третьої категорії включають центри афільовані з китайськими університетами, які досі залишаються найменш впливовими у зв'язку з географічним віддаленням від центрів ухвалення рішень, а також через зайву академічність результатів досліджень. Водночас недооцінювати роль цих центрів не можна з тієї причини, що університети мають в розпорядженні найбільш розгалужену мережу контактів із зарубіжними університетами і дослідницькими центрами, в яких навчаються китайські студенти на основі обмінних програм або стажувань. Аналогічні можливості стажувань або отримання наукових ступенів отримали і викладачі китайських університетів» [143, С. 138].

Розглянемо стратегію розвитку мережі знань Китаю на прикладі розробки інноваційних інформаційних систем. Так, університетська бібліотека Тяньцзиня в 2019 році запропонувала доступ до інформаційної системи Wanfang Global Think Tank [235]. База даних містить інформацію про результати діяльності глобальних аналітичних центрів, ілюструє динаміку їх розвитку, об'єднує понад 1,3 мільйони результатів їх досліджень в сферах здоров'я, освіти, оточуючого середовища, міжнародних відносин і безпеки, бізнесу і економіки, технологій, соціальної політики тощо. База даних містить різні типи документів, серед яких звіти, друковані наукові видання, мультимедійні матеріали, ессе. Матеріали, які пропонує система Wanfang Global Think Tank спрямовані на інформаційний супровід процесів політичних досліджень, міжнародних відносин, національної оборони. Важливим напрямом є інформаційне обслуговування експертів, науковців і співробітників центрів політичних досліджень, інститутів з суспільних наук,

університетів і партійних шкіл. Інформація в базі даних охоплює діяльність аналітичних центрів Північної Америки, Південної Америки, Європи, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Близького Сходу, Африканського континенту. Таке бачення глобальних процесів слугує певним орієнтиром для створення нового типу мозкових центрів з китайськими відмінностями, серед яких: політика відкритості, спрямування на технічне й інтелектуальне перетворення країни, базування на давньокитайських вченнях, конфуціанські традиції, багатовекторність просторових і часових тензорів, завзятість у реалізації стратагем, креативність.

Університетська бібліотека Тяньцзиня з червня 2019 р. пропонує читачам базу знань, яка містить 26 650 електронних книг, понад 8600 мультимедійних додатків і освітніх програм, 50 професійних он-лайн курсів. База знань містить освітні ресурси, матеріали курсів, мультимедійні додатки, які зручні для використання викладачами, студентами з метою швидкого й точного пошуку професійних знань, а також для їх викладання. Характерною відзнакою цього ресурсу є можливість поєднання різних освітніх ресурсів: електронних книг, друкованих видань, посібників для викладачів. В якості інформаційних об'єктів база знань містить першу сторінку книги і сторінку для читання, що дозволяє швидко ознайомитись з виданням та вирішити питання про необхідність звертання до повного тексту. База знань дозволяє здійснювати багатовимірний пошук в тексті книги і надає певні педагогічні послуги за рахунок вмонтованої функції вчителя.

Таким чином, бібліотеки закладів вищої освіти Китаю активно опановують сучасні когнітивні технології в ході здійснення інформаційного супроводу освітньої, освітньо-наукової і науково-дослідної діяльності студентів різних рівнів навчання та професорсько-викладацького складу. Нові стратегії розвитку потребують інноваційних підходів, творчого мислення та швидкого реагування на виклики цифрової доби. В цьому контексті важливо підкреслити зв'язок між організаційною культурою бібліотеки і управлінням

знаннями. Важливе значення мають питання співпраці фахівців різних структурних підрозділів і їх спільне навчання.

Висновки до розділу

1. Обґрунтовано, що стратегії розвитку бібліотек вищих закладів освіти в світовому інформаційному просторі пов'язані з активним процесом формування цифрових бібліотек, власних бібліографічних і повнотекстових баз даних, налагодженні системи інформаційного сервісу в режимі 24/7; застосуванні сучасних інструментів віртуального доступу до цифрових колекцій університетів. Досліджено напрями диверсифікації діяльності бібліотек закладів вищої освіти Китаю в цифровому суспільстві. Визначено стратегічний вектор їх розвитку від традиційного пасивного режиму інформаційного супроводу навчання та отримання знань, через актуалізацію когнітивних функцій бібліотек та формування індивідуального освітнього простору користувача інформації.

2. Встановлено, що особливістю розвитку академічних бібліотек Китаю в цифровому інформаційному освітньому просторі є поєднання активної роботи з будівництва бібліотечних споруд і формування освітнього комунікаційного середовища і вкладання коштів у створення власних і придбання запозичених цифрових колекцій. Ці напрями діяльності спрямовані на активний процес модернізації освітніх бібліотек і формування моделі «Бібліотека закладу вищої освіти – інформаційний інтелект-центр», яка базується на поєднанні моделі класичної бібліотеки, інституційного репозитарію, цифрової бібліотеки та порталу знань.

3. Доведено, що розвиток суспільства і освітнього середовища сприяє активному процесу трансформації університетів як осередків освіти і науки. В цих умовах бібліотека має посилити власні конотації, активно здійснюючи інноваційні перетворення і підтримуючи вектор сталого розвитку

з метою покращення якості інформаційного сервісу та задоволення потреб розвитку університету й суспільства. Підкреслено, що діяльність університетських бібліотек Китаю спрямована на створення академічної бібліотеки найвищого світового рівня з потужними інформаційними ресурсами та унікальними колекціями стародруків. Стратегія їх модернізації базується на наявних друкованих документах та унікальних колекціях літературних та наукових ресурсів, оцифрування яких є основою створення цифрової бібліотеки з врахуванням напряму освітньої діяльності університету. Власні книжкові колекції університетів доповнюються можливостями отримання інформаційних джерел по каналам міжбібліотечної взаємодії та доступом до кращих світових баз даних.

4. На основі аналізу результатів проведення дисертантом дослідження діяльності 31 провідної університетської бібліотеки визначено як провідний напрям їх діяльності – створення і розвиток відкритої наукової, освітньої інфраструктури, яка реалізується у вигляді моделі відкритого доступу. Детально проаналізовано сучасний стан інституційних репозитаріїв у системі вищої освіти, визначені провідні освітні заклади, серед яких Пекінський університет, Норманський університет Шенсі, Північно-Східний університет, Китайський університет геологічних наук (Пекін), Нанкінський університет аеронавтики та космонавтики, Південно-західний університет політичних наук та права. Детально розкрито тематичні й мовні особливості контенту Відкритих архівів КНР, питання співвідношення програмних платформ їх реалізації.

5. Визначено і обґрунтовано напрями стратегій розвитку університетських бібліотек Китаю в цифровому суспільстві знань, пов'язаних з управлінням процесом формування комфортного середовища роботи з інформацією та знанням; створенням цифрової інфраструктури освітніх комунікацій з використанням системних платформ запровадження нових послуг та інформаційно-комунікативних технологій налагодження тісної

співпраці з користувачами та розгортанням когнітивної функції бібліотек. З метою виявлення перспективних кроків в напрямі досягнення цих стратегій була проаналізована глибина перегляду контентів веб-сайтів бібліотек університетів та досліджено їх трафік в соціальних медіа. На основі результатів аналізу було зроблено висновок, що університетські бібліотеки Китаю застосовують сучасні комунікаційні технології, спрямовані на покращення системи комунікацій зі споживачами, налагодження зворотнього зв'язку. Вони позиціонують споживача інформації як активного модератора та створювача контенту.

6. У процесі формування цифрової інфраструктури освітніх комунікацій засобами бібліотечно-інформаційної діяльності важлива роль відводиться отриманню інформаційних послуг з мобільних терміналів. Опанування такої форми послуг університетськими бібліотеками Китаю є свідченням процесу диверсифікації інформаційного сервісу, який передбачає збільшення кількості і якості інформаційних послуг університетів, надання їх в найзручнішій для користувача формі. Реалізація мобільних форм інформаційно-бібліотечного обслуговування передбачає створення особистого кабінету споживача інформації, пошукових систем та розгалужених можливостей доступу до цифрових колекцій бібліотеки, перегляд новин та нових надходжень, доступ до періодичних видань – баз даних журналів та газет; електронних текстів книг, зчитуваних на мобільних терміналах. Відмінною ознакою мобільних бібліотечних служб в університетських бібліотеках Китаю є активне використання усіх можливих каналів освітньої та наукової комунікації з користувачами: електронної пошти, SMS повідомлень, посилання на мобільні версії доступних соціальних медіа.

Основні положення розділу висвітлено в роботах [178, 179, 180, 181, 183, 255].

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження досягнуто його мету, вирішено всі поставлені завдання, що дозволило дійти основних наукових висновків.

1. Актуальність розроблення проблеми розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР у цифровому суспільстві зумовлена необхідністю їх адаптації до процесу цифровізації суспільства, розширення мережевого простору, що базується на інформаційних технологіях, сервісних інноваціях та споживанні інформаційних продуктів і послуг. Приділяючи велику увагу питанням збереження своїх національних цінностей в духовній сфері, формуючи національну самосвідомість громадян, в першу чергу, за допомогою культурних писемних традицій, національних книжкових пам'яток, Китай в той же час є складовою цілісного світового соціокультурного контексту. Він активно опановує технології інформаційного суспільства та виступає за загальнолюдські цінності, формує мережевий інформаційний простір, важливою складовою якого є наукові бібліотеки закладів вищої освіти. Виклики цифровізації потребують оперативного реагування на нову ситуацію у сфері вищої освіти, сприяють появі нових тенденцій розвитку університетських бібліотек, формуванню системи мультимедійних ресурсів, опануванню нових платформ автоматизованих бібліотечних систем, реконструкції комунікації та налагодження корпоративних форм співпраці. Як узагальнюючий фактор, притаманий розвитку університетських бібліотек в цифровому середовищі, можна назвати активну інноваційну діяльність, процеси формування цифрових інформаційних ресурсів, розгортання та реалізацію проектів формування інформаційного простору як національного, так і регіонального та місцевого рівнів.

Своєчасність вивчення питання сучасного стану та напрямів подальшого розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китайської народної

республіки на етапі цифровізації суспільства зумовлена й тим, що теоретично і практично вона є недостатньо розробленою, ще не була предметом самостійного дисертаційного дослідження.

Застосування методології соціокультурного, системного, когнітивного підходів у комплексі з бібліометричним аналізом профільних публікацій та вебметричним аналізом сайтів бібліотек університетів КНР дозволили запобігти фрагментарності й описовості наукової розробки проблеми, надати цілісне уявлення про сучасний стан і особливості функціонування університетських бібліотек КНР, визначити основні чинники зовнішнього середовища, що зумовлюють їх трансформацію та сприяють диверсифікації діяльності в цифровому просторі; обґрунтувати науково-методичні засади системної модернізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю в напрямі техніко-технологічних, організаційних та управлінських змін, спрямованих на посилення когнітивної складової діяльності бібліотек в цифровому суспільстві.

Розбудова наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР та їх розвиток у цифровому суспільстві можливий за умови розгортання інформаційно-аналітичного сервісу, когнітивних знаннєвих технологій, які сприяють формуванню та розвитку комфортного інформаційного середовища освіти та науки в університеті та визначенню шляхів його інтеграції в світовий інформаційний простір.

2. Соціокультурний підхід дозволив визначити особливості сучасного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю, дав змогу з'ясувати шляхи модернізації системи університетських бібліотек та розкрити особливості цього процесу в східній комунікативній культурі. Пізнавальне значення системного підходу до дослідження бібліотек закладів вищої освіти полягає в можливості наукового обґрунтування ролі бібліотеки університету в інформатизації та цифровізації системи освіти. Він дозволяє наблизитись до системного розуміння ролі інформаційного супроводу основних напрямів

діяльності сучасних університетів, пов'язаних з наданням освітніх послуг студентам та аспірантам, здійсненням наукових досліджень, реалізації функції відкритої освіти (Open Education), відкритої науки (Open Science), відкритого доступу (Open Access), формування цифрового покоління (Digital Natives).

3. Застосування системного підходу зумовило необхідність аналізу шляхів диверсифікації діяльності бібліотек закладів вищої освіти в цифровому комунікаційному середовищі та формування перспективних напрямів розвитку університетських бібліотек в інформаційному суспільстві та суспільстві знань. Окрім того, системний підхід є методологічним орієнтиром даного дослідження, який дозволив розкрити сутність комунікаційного середовища сучасної бібліотеки закладу вищої освіти та його складових, визначити напрями її сталого розвитку, сформулювати соціальну місію академічної бібліотеки та її функцій з точки зору когнітивного суспільства; окреслити перспективи її розвитку як невід'ємної частини когнітивного середовища освіти і науки. Когнітивний підхід до об'єкта і предмета дослідження зумовив необхідність визначення подальших стратегій розвитку для академічних бібліотек, які мають бути затребуваними і успішними в суспільстві, де домінують знання. Увага бібліотечних фахівців має бути спрямована на реалізацію процесу управління знаннями, формування когнітивного інформаційного простору закладу вищої освіти, що відповідає новим умовам їх функціонування.

4. Інформаційні колекції бібліотек закладів вищої освіти спрямовані на супровід навчання, підтримку наукових досліджень академічних інститутів і університетів. Вони створюють умови для духовного освоєння книжкової культури Китаю, сприяють еволюції китайської цивілізації через еволюцію окремої людини, дозволяють усьому світу знайомитись з культурними та науковими надбаннями китайської цивілізації, вивчати та досліджувати її історію та сьогодення. Критеріями ефективності діяльності академічних бібліотек КНР на етапі цифровізації суспільства можна вважати потужні друковані і

цифрові колекції, наявність інституціональних репозитаріїв з оцифрованими версіями результатів наукових досліджень фахівців університетів, комфортне інформаційне середовище, віртуальний доступ 24 години на добу з віддаленою аутентифікацією; віртуальні довідкові служби і розгалужену систему пошуку по різним базам даних. Невід'ємною складовою бібліотеки університету, яка здійснює інформаційний сервіс в електронному середовищі, сьогодні є цифрова бібліотека.

Основними чинниками внутрішнього середовища, що зумовлюють трансформацію наукових бібліотек закладів вищої освіти КНР та сприяють диверсифікації їх діяльності в цифровому просторі визначено проектну діяльність, психологічний клімат та творчу активність проектних команд із запровадження техніко-технологічних, сервісних, управлінських інновацій.

5. Важливою особливістю функціонування університетських бібліотек КНР є їх участь в проектах створення цифрових бібліотек: Китайська академічна цифрова бібліотека (CADL) та Китайська академічна цифрова бібліотека та інформаційна система (CADLIS). Мережева взаємодія університетських бібліотек Китаю передбачає також участь у консорціумі Китайської академічної бібліотечно-інформаційної системи (CALIS), яка надає послуги бібліотекам університетів. Участь і співробітництво у цьому консорціумі надає змогу бібліотекам здійснювати обмін власними цифровими колекціями і каталогами, пропонувати потужний обсяг інформаційних ресурсів і бібліографічних баз даних. Важливою перевагою участі в цьому консорціумі для університетських бібліотек Китаю є можливість здійснення переговорів з західними видавцями стосовно закупівлі закордонних баз даних.

6. Система бібліотечного обслуговування в університетських бібліотеках Китаю знаходиться на високому рівні, який базується на політиці відкритого доступу до інформаційних ресурсів в режимі 24/7. Але існують певні проблеми, які виявляються як на державному рівні, так і в межах окремих бібліотек. Спостерігається певна нерівномірність в складі

інформаційних ресурсів, переважна кількість з яких знаходяться в установах на східному узбережжі. Це свідчить про наявність певного цифрового розриву, ліквідація якого є об'єктом пильної уваги з боку держави, яка працює над створенням Китайської освітньої і дослідницької мережі (CERNET). Центр цієї мережі знаходиться в університеті Цінхуа, а в Пекіні, Шанхаї, Сіані, Гуачжоу і в інших місцях центрального і східного Китаю функціонують регіональні центри.

7. Університетські бібліотеки Китаю активно розпочали роботу по опануванню соціальних мереж як перспективного каналу комунікації, який дозволяє налагоджувати ефективну та швидку взаємодію з читачами, підвищують їх соціальну активність та ініціативність. Нами було проаналізовано трафік з соціальних медіа 31 університетської бібліотеки Китаю. За результатами дослідження слід зазначити, що лише 11 бібліотек, що складає 35,5% мають своє представництво в соціальних мережах. Нині застосування соціальних медіа в університетських бібліотеках Китаю виступають ефективним каналом для доведення інформаційних повідомлень до користувача, дозволяють активно популяризувати та просувати їх бренд на ринку інформаційно-освітніх продуктів та послуг. Використання соціальних медіа дає змогу швидко реагувати на рівень комфортності інформаційного середовища, ділитися своїми коментарями та враженнями від інформаційного сервісу, що пропонується бібліотекою, формувати твердження, огляди, рекомендації як дієві форми дворівневої комунікації бібліотеки з користувачами.

8. Ресурсний потенціал наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю у цифровому суспільстві суттєво посилюється завдяки стратегії формування загальноосвітніх і галузевих порталів знань. Їх формування базується на системі повнотекстових БД з використанням інтелектуальної технології пошуку за ключовими словами та інтелектуальної системи індексації наукових видань та пошуку на основі використання формальних

пошукових мов. В умовах цифровізації суспільства першочерговим завданням стає створення когнітивно-освітнього середовища наукової бібліотеки. Запропонована дисертантом концептуальна модель реалізації когнітивно-освітнього середовища охоплює всі напрями діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти і складається із наступних базових елементів: генерування інформації та знань; їх кодифікація, організація та зберігання; система розгалуженого бібліотечно-інформаційного сервісу. Підсистема генерування інформації та знань функціонує як цифрове бібліотечно-інформаційне виробництво, спрямоване на розробку цифрових ресурсів; підсистема кодифікації, організації та зберігання інформації та знань охоплює питання кодування змістів, визначення оптимальних для певної установи технологій організації, менеджмент інформації та знань. Підсистема бібліотечно-інформаційного сервісу охоплює питання ефективного використання друкованих, електронних джерел та мультимедійного контенту, що базується на сучасних стандартах, менеджменту якості та корпоративній взаємодії.

Проведене дослідження не вичерпує повністю проблеми розроблення концептуальних засад розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю у цифровому суспільстві. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є: технології продукування цифрової інформації та знань, створення відкритих освітніх ресурсів спільного навчання; управління цифровою модернізацією університетських бібліотек; інноваційні технології соціальної взаємодії у бібліотеках закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудіо-подкасти [Електронний ресурс] // Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. — URL : <http://audio.lib.rv.ua/ua/audio/> (дата звернення 08.02.2021)
2. Аксьонова Н. Бібліотека – інтелектуальний фундамент соціально-комунікаційних процесів // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2010. Вип. 26. С. 88–93.
3. Антіла Ю. Бенчмаркінг: аналітичний інструмент для вдосконалення діяльності // Світ якості України. 2005. № 6/7. С. 10-17.
4. Артемов Ю. І. Концептуальна модель бібліотеки суспільства знань // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2010. Вип. 2. С. 66-71.
5. Артамонова Н.О. Концептуальна модель розвитку системи інформаційного забезпечення медичної науки в Україні / Л. Овсяннікова, Н. Артамонова // Вісн. Кн. палати. 2010. № 6. С. 24–30.
6. Асєєв Г.Г. Вітрини даних – необхідна ланка в концепціях побудови сховищ даних // Вісник Книжкової палати. 2012. № 7. С. 26–29.
7. Асєєв Г.Г. Нейросетевой анализ непрерывных потоков данных из электронных хранилищ // Системи обробки інформації. 2013. Вип. 4 (111). С. 52–56.
8. Арнольдov А. І. Культура, людина і картина світу. Київ, Наука. 1987. 189 с.
9. Бакуменко Л. Г. Корпоративні інституціональні репозитарії бібліотек вищих навчальних закладів: відкритий доступ до наукових публікацій // Вісн. Кн. палати. 2012 №10. С. 18-22.
10. Бакуменко Л. Г. Регіональні консорціуми бібліотек вищих навчальних закладів у типо-видовій структурі корпоративних бібліотечних

об'єднань // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2006. Вип.18. С. 216-230.

11. Бакуменко Л. Г. Поняття «Інституціональний репозитарій» : термінологічний підхід // Вісн. Харків. держ. акад. культури ; відп. ред. В. М. Шейко. Харків, ХДАК, 2011. Вип. 34. С. 226-235.

12. Баймухаметова В. П., Шулипина С. В. Проектний менеджмент в управленні бібліотекою університета // Вестник КГПУ им. В.П. Астафьева. 2013. № 4 (26). [електронний ресурс]. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/proektnyu-menedzhment-v-upravlenii-bibliotekoju-universiteta> (дата звернення : 01.02.2021).

13. Бережная К. С. Формування комфортного інформаційно-комунікаційного середовища публічних бібліотек України // Молодий вчений. No 9 (49) вересень, 2017 р. С. 142-146.

14. Бессмертная О. Особливості підготовчого етапу впровадження мобільних технологій в університетських бібліотеках // Вісник Книжкової палати. 2015. № 11. С.31-34.

15. Бібліотеки закладів вищої освіти: досвід та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. б-к ЗВО (Одеса, 4-6 лип. 2018 р.) / Наук. б-ка ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка ; Наук. б-ка ОНУ ім. І. І. Мечникова ; Секція унів. б-к УБА ; Електрон. б-ка України «ELibUKR» ; редкол.: Л. Г. Бакуменко [та ін.] ; наук. ред. О.О. Сербін ; відп. ред. М. О. Подрезова ; бібліогр. ред.: А. С. Ложешник, О. С. Мурашко. Одеса : ОНУ, 2018. 258 с. С.80-90.

16. Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій: монографія / за ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький Ю. В., 2010. 200 с.

17. Білик О. Роздуми щодо оцінювання якості роботи бібліотеки // Бібл. планета. 2011. № 4. С.28-32.

18. Білоус В. С. Інформаційно-бібліотечний сервіс в структурі

сучасних інформаційних комунікацій Закладу вищої освіти // Соціально-гуманітарний вісник. 2018. № 3. С. 22-23.

19. Білоус В. С. Модель сучасної бібліотеки ВНЗ // Бібліотечний форум України. 2014. № 6. С.44-45.

20. Бурдьє Пьер. Соціологія соціального простору. Київ, Logos. 2013. 118 с.

21. Булахова Г. Виставкова діяльність у рекламній стратегії бібліотек // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. Вип. 35. С. 556–566.

22. Бондаренко В. Трансформація послуг та ресурсів бібліотеки в контексті підвищення ефективності її комунікативної функції // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. 2009. Вип. 23. С. 315–322.

23. Брофи П. Оценка деятельности библиотек: принципы и методы / Питер Брофи ; науч. ред. пер. Я. Л. Шрайберг. Омега-Л, 2009. 357 с.

24. Бруй О. Збалансована система показників як основа системи стратегічного управління у бібліотеках: теоретичні аспекти // Вісник Книжкової палати, 2015. № 10. С. 26-30.

25. Бруй О. М. Система стратегічного управління процесно-орієнтованою бібліотекою // Вісник Книжкової палати. 2015. № 1. С.14–17.

26. Бруй О. Стратегічне управління процесно-орієнтованою бібліотекою // Вісн. Харків. Держ. академії культури : зб. наук. пр. Харків : ХДАК, 2014. Вип. 42. С. 126.

27. Бруй О. Стратегія розвитку як основа управління бібліотекою // Вісник Книжкової палати. 2018. № 3, с. 36-40.

28. Васильєв О. Нові форми інформаційного обслуговування бібліотек // Вісник Книжкової палати. 2009. № 9. С. 20 – 30.

29. Васильченко Н. Координация как этап взаимодействия библиотек / Н. Васильченко // Бібл. форум України. 2010. № 3. С. 15–16.

30. Вахнован В. Ю. Концептуальна модель соціологічного моніторингу якості бібліотечних послуг // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2011. Вип. 32. С. 238-245.
31. Вахнован В. Впровадження системи менеджменту якості в практику роботи Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету // Вісник Книжкової палати. 2009. № 4. С. 10-13.
32. Веретеннікова Н. Відкритий доступ до наукових інформаційних ресурсів: американський досвід / Н. Веретеннікова, Н. Кунанець, В. Пасічник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. N 783 : «Інформаційні системи та мережі». С. 354–361.
33. Веретеннікова Н. В., Кунанець Н. Е. Роль бібліотек у впровадженні відкритого доступу до інформації в Україні // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття: зб. матеріалів X міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14-15 вересня 2017 року / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Полтава : Сімон, 2017. С. 66-68.
34. Вииг К. Основы управления знаниями. Киев, 1986. 371 с.
35. Владичинська А. Навіщо сервіс у бібліотеці? // Бібл. планета. 2016. № 2. С. 26-29.
36. Воскобойнікова-Гузєва О. Бібліотечно-інформаційна діяльність: системний підхід // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. Вип. 29. С. 5-13.
37. Воскобойнікова-Гузєва О. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.
38. Гавриш Н. Б. Галузеві бібліотечно-інформаційні ресурси як комунікаційні засоби // Вісник Книжкової палати. 2012. № 4. С. 34-45.
39. Гальчинський А. С. Становлення суспільства постінформаційної цивілізації: навч. посіб. Київ : Вища школа, 1993. 107 с.

40. Гапоненко А. Л. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал. Минск: Эксмо, 2008. 400 с.
41. Гранчак Т. Ефективність використання інформації у забезпеченні сталого розвитку // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. 2008. Вип. 21. С. 271-279.
42. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг // Бібліотечний вісник. 2016. № 1. С. 18–29.
43. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві: монографія. Харків: ХДАК, 2005. 295 с.
44. Давидова І. О. Роль знання в процесі організації бібліотечної праці // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. праць Вип. 53. Харків : ХДАК, 2018 . С. 39-48.
45. Давидова І. О. Когнітивно-комунікаційна парадигма в бібліотекознавстві // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. праць. Вип. 40. Харків : ХДАК, 2013. С. 60–69.
46. Давидова І. О. Комунікативна складова концепції управління знаннями // Вісник Книжкової палати. 2018. № 1. С. 11-14.
47. Давидова І. О. Управління знаннями як технологія комунікативного інжинірингу // Информационное образование и профессионально-коммуникативные технологии XXI века : материалы V Междунар. науч.-практ. конф., Одесса, 13-15 сентября 2012 г. Одесса : ОНПУ «Политехнический», 2012.
48. Давидова І. О., Мар`їна О. Ю. Сучасний стан цифрової модернізації бібліотек України // Молодий вчений. 2018. № 11. С. 1001 - 1005. [електронний ресурс]. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/230.pdf> (дата звернення: 24.01.2020)

49. Давидова І., Мар`їна О. Розвиток цифрових компетентностей студентів бібліотечних спеціальностей // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук, 2020, (6), 97–104. [електронний ресурс]. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.6.2020.218614> (дата звернення: 24.01.2020)

50. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень / Д. Дерлоу ; пер. з англ. Р. А. Семкіна, Р. Л. Ткачук. Київ : Всеуито : Наук. думка, 2001. 242 с.

51. Добко Т. В. Вплив Інтернету на довідково-бібліографічну діяльність: зарубіжний досвід і українська перспектива // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2013. Вип. 35. С. 24—38.

52. Добко Т. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі : віртуальне чи реальне // Бібліотечний вісник. 2011. №4. С.11-23.

53. Добко Т. В. Довідково-бібліографічна діяльність бібліотек НАН України: трансформація змісту, форм і методів під впливом зміни інформаційно-комунікаційного середовища (XX ст. - перше десятиліття XXI ст.) : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Добко Тетяна Василівна ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 33 с.

54. Дубровіна Л. Розвиток електронних інформаційних ресурсів рукописної та книжкової спадщини в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського / Л. Дубровіна, Г. Ковальчук // Вісник Книжкової палати. 2016. № 1. С. 3-11.

55. Дубровина Л. А. Минимум управления, максимум управляемости: руководителям библиотек о Всеобщем управлении на основе качества. Київ: ПРЕСС, 2004. 400 с.

56. Дуднік І.М. Вступ до загальної теорії систем. Київ: Кондор, 2009. 205 с.
57. Дригайло В. Формування стратегії та управління розвитком інноваційної діяльності бібліотеки // Світ дит. б-к. 2004. № 3. С. 6-8.
58. Дригайло С. Бібліотечно-інформаційні продукти і послуги для користувачів наукових бібліотек // Бібліотекознавство. Документознавство, Інформологія. 2010. № 4. С. 79-86.
59. Дякун О. О. Історія і шляхи створення бібліотечно-інформаційних консорціумів та практика їх діяльності [електронний ресурс]. URL: <http://zavantag.com/docs/1260/index-65677.html> (дата звернення: 24.01.2020)
60. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 248 с.
61. Єрмолаєва Г. Еволюція поглядів на зміст і завдання управління бібліотекою в умовах ринкових перетворень (90-ті ХХ ст. – початок ХХ ст.) / Г. Єрмолаєва // Вісник Книжкової палати. 2006. № 12. С. 30-33.
62. Жабко Е. Д. Довідкове обслуговування в chat-режимі: експеримент чи новий напрям розвитку // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2002. № 6. С. 33 – 35.
63. Жукова В. П. Моделювання бібліотечно-інформаційного сервісу // Молодий вчений. 2018. № 4, ч. 1. С. 39 – 42.
64. Знаткова О. М. Методологія застосування технології краудсорсингу в публічному управлінні в Україні // Теорія та практика державного управління. 2018. 4 (63).
65. Ісаєнко О. О. Технологічна модель інформаційного обслуговування читачів сучасної бібліотеки // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2008. № 2. С. 38-44.

66. Ильганаева В. А. Влияние информации на культурогенез современного общества // Бібліотекознавство, Документознавство, Інформологія. 2004. № 1. С. 58 – 62.

67. Ильганаева В. О. Об'єктно-предметні орієнтири передпроектного аналізу для створення інформаційних систем // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. праць. Вип. 10. Харків: ХДАК, 2002. С. 48-55.

68. Информатизация // Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник. Харків : КП Типография № 13, 2009. С. 102.

69. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко О. Г., Клименко О. З., Коваль Т. М., Литвинова Л. А., Лобузін К. В., Самохіна Н. Ф.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 410 с.

70. Ісаєнко О. О. Технологічна модель інформаційного обслуговування читачів сучасної бібліотеки // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2008. № 2. С. 38 – 44.

71. Ісаєнко О. О. Розвиток інноваційних складових технологій інформаційного обслуговування в провідних бібліотеках України // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 2. С. 42-48.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2009_2_9

72. Казанцева В. П., Барышев Р. А. Методическое объединение вузовских библиотек: партнерство и взаимодействие // Библиосфера. 2016. № 2. С. 26-30.

73. Караван Ю. В. Єдине інформаційно-освітнє середовище як важливий елемент підвищення якості підготовки фахівців [електронний ресурс]. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer26/56.pdf> (дата звернення 11.01.2022)

74. Каліберда Н. Бібліотечно-інформаційне обслуговування в умовах розвитку електронного середовища // Бібліотечний вісник. 2007. № 6. С. 20 – 23.
75. Каїді В. В. Комплектування фондів бібліотек ВНЗ України електрон-ними виданнями // Вісн. Харк. держ. акад. культури: зб. наук. пр. / М-во культури України; [редкол.: В. М. Шейко (відп. ред.) та ін.]; за заг. ред. В. М. Шейка. Харків, 2013. Вип. 42. С. 214–222.
76. Кіреєва О. Краудсорсинг як інноваційний інструмент участі громадськості в публічному управлінні // Державне самоуправління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 3 (30). С. 72-78.
77. К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж : ЮНЕСКО, 2005. С. 57.
78. Кобелев О. М. Інформаційно-аналітичний сервіс як вектор розвитку сучасних бібліотек // Вісн. Харків. держ. акад. культури. 2019. Вип. 54. С. 62-72.
79. Кобелев О. М. Бібліотека в епоху цифрових трансформацій // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 3. С. 74-78.
80. Колесникова Т. О. Електронні форми бібліотек ВНЗ як вищий рівень інформатизації бібліотечної діяльності в освіті // Вісник Книжкової палати. 2011. № 3. С. 23-28.
81. Колесникова Т. О. Інформатизація бібліотек ВНЗ: шляхи еволюції та сучасний стан // Вісник Книжкової палати. 2010. № 2. С. 25-28.
82. Колесникова Т. О. Кластер як нова регіональна модель інтеграції бібліотек ВНЗ України: концептуальні характеристики та умови реалізації // Освіта регіону. 2010. № 3. С. 181-188.
83. Колесникова Т. Стратегії та завдання реалізації комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ // Вісник Книжкової палати. 2011. № 5. С. 23-29.

84. Колесникова Т. О. Сучасна бібліотека ВНЗ: моделі розвитку в умовах інформатизації // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 4. С. 57-63.
85. Колесникова Т. Формування комунікаційних відносин при організації бібліотекою інституційного репозитарію ВНЗ // Вісник Книжкової палати. 2011. № 7. С. 15-18.
86. Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія. Київ, 2009. 198 с.
87. Кононученко Л. Становлення та розвиток теорії інформаційних потреб користувачів документно-інформаційних установ // Вісник Книжкової палати. 2004. № 7 . С. 42-44.
88. Коржик Н. А. Креативні форми та засоби обслуговування користувачів сучасних бібліотек // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 56. С. 76–85.
89. Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель // Бібліотекознавство. Документознавство, Інформологія. 2006. № 1. С. 23-27.
90. Костирко Т. М. Система бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів: концептуалізація регіональних механізмів функціонування. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к. н. за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. ХДАК. Харків, 2008. 20 с.
91. Кузнецова М. М. Класифікація бібліотечних електронних ресурсів з краєзнавства як платформа функціонування їхньої цілісної системи // Вісник Книжкової палати. 2009. № 6. С. 24–28.
92. Кузнецова М. М. Регіональні електронні ресурси: від корпоративного створення до використання в соціально-комунікаційному середовищі ОУНБ // Вісник Книжкової палати. 2010. № 8. С. 25–29.

93. Кушнарєнко Н. М. Формування електронного бібліотечного середовища в краєзнавчому аспекті // Вісник Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. 2005. Вип. 16. С. 90-97.

94. Кравчук Н. М., Шаповалова В. Ю. Університетська бібліотека як інформаційно-аналітичний сервіс // Бібліотеки закладів вищої освіти: досвід та перспективи : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. б-к ЗВО (Одеса, 4-6 лип. 2018 р.) / Наук. б-ка ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка ; Наук. б-ка ОНУ ім. І. І. Мечникова ; Секція унів. б-к УБА ; Електрон. б-ка України «ELibUKR» ; редкол.: Л. Г. Бакуменко [та ін.] ; наук. ред. О. О. Сєрбін ; відп. ред. М. О. Подрєзова ; бібліогр. ред.: А. С. Ложешник, О. С. Мурашко. Одеса : ОНУ, 2018. С.80-90.

95. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року) : схвалено Президією УБА 17 лип. 2015 р. // Бібл. форум: історія, теорія і практика. 2015. № 2. С. 50-51.

96. Кунанець Н.Е. Інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів з особливими потребами : історія та сучасність : монографія / Н. Е. Кунанець ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів : Галицька видавнича спілка, 2013. 439 с.

97. Ландє Д. Електронна бібліотека як середовище адаптивного агрегування інформації // Бібліотечний вісник. 2013. №. 2. С. 12–17.

98. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / редкол.: В. Попик (голова), Г. Боряк, В. Горовий; за заг. ред. В. Горового; відп. ред. Т. Гранчак; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2018. Вип.49: Інформаційно-комунікаційні трансформації і бібліотечно-інформаційна діяльність. С. 204-215.

99. Лєсюк О. В. Інтернет-ресурси з митної справи України як соціокомунікаційна складова фахової інфосфєри // Вісн. Харк. держ. акад. культури. Харків, 2012. Вип. 35. С. 231–240.

100. Лобузин И. В. Цифровой проект научной библиотеки: технологические решения и организация доступа к информации // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2017. №. 14. С. 119-129.

101. Лобузин І. В. Оцифрування історико-культурної спадщини: технологія та управління [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ipri.kiev.ua/fileadmin/XXXX/2012/3/3-11.pdf>. (дата звернення 12.04.2021)

102. Лобузин І. Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекції : монографія; відп. ред. В.А. Широков ; НАН України, Нац. б-ка України ім.В.І. Вернадського. Київ, 2016. 215 с.

103. Лобузін К. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія; відп. ред.

О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 252 с.

104. Лобузін К. В. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія; відп. ред. О. С. Онiщенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2012. 252 с.

105. Лосієвський І.Я. Державна експертиза культурних цінностей : актуальні проблеми регламентування та практики // Вісн. Харк. держ акад. культури. Вип 25. Харків, 2009. С. 26-31.

106. Лосієвський І. Я. Експертиза цінності документних пам'яток : прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студентів з напрямку «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліогр.» / Харків. держ. акад. культури, Харків. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка. Харків : Сага, 2013. 312 с.

107. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в епоху розвитку технологій Web 3.0 // Вісник Книжкової палати. 2015. № 7. С. 18-20.

108. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в медіапросторі сучасності // Вісник Книжкової палати. 2016. № 3. С. 17-19.

109. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в цифровому просторі : монографія / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2017. 326 с.
110. Мар'їна О. Ю. Бібліотека у процесах формування цифрового контенту // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2012. № 2. С.41-46.
111. Мар'їна О. Ю. Соціально-комунікаційні технології в трансформації бібліотечно-інформаційної сфери діяльності. Вісн. Харків. держ. акад. культури. 2014. Вип. 45. С. 160–167.
112. Міщанін Н. М. Консолідовані веб-ресурси наукових бібліотек освітянської галузі України // Вісн. Харків. держ. акад. культури. Серія: Соціальні комунікації : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури ; за заг. ред. В.М. Шейка. Харків : ХДАК, 2018. Вип. 53. С. 59-73.
113. Матвійчук О. Є. Закономірності розвитку бібліотек як соціокультурних центрів в Україні // Культура і сучасність. 2009. № 2. С. 82-87.
114. Матяш І. Б. Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Випуск 4. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. С. 7–18.
115. Моїсєєва Н. Електронна епоха соціальних комунікацій: структурнодіяльнісні трансформації // Вісник Книжкової палати. 2014. № 3. С. 49-52
116. Медведєва В. Інформаційно-комунікаційні технології у практиці бібліотечної діяльності // Вісник Книжкової палати. 2015. № 10. С. 23-25.
117. Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи розвитку :колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. Тарасенко Н. Інноваційні аспекти бібліотечно-інформаційного виробництва // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2015. Вип. 41. С. 543-

559. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2015_41_42 (дата звернення: 11.11.2021)

118. Мультимедійні ресурси в інформаційному обслуговуванні користувачів бібліотек / Н. В. Веретеннікова, О. Б. Малиновський, А. В. Ржеуський, Н. Е. Кунанець // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. Київ, 2015. № 4. С. 35–45.

119. Науково-комунікаційний простір бібліотеки ЗВО: вимоги часу та реалії . Матер всеукр. наук.-практ. конф. 1-2 листопада 2018. Миколаїв, 2018.

120. О'Коннор К. А., А. Карол. Основи ефективного лідерства. Київ : Британська Рада в Україні, 2000. 96 с

121. Ніколаєнко Н. М. Наукова організація управління бібліотекою: шлях інноваційних змін // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Шейка. Харків, 2014. Вип. 44. С. 241–247.

122. Ніколаєнко Н. М. Ефективне управління сучасною бібліотекою в умовах структурно-функціональних змін // Вісник Книжкової палати. 2014. № 12. С. 20–23.

123. Ніколаєнко Н. М. Диверсифікація технологій управління бібліотекою як соціокомунікаційною установою суспільства // Держава і регіони. Сер. Соціальні комунікації. 2015. № 3. С. 21–27.

124. Николаенко Н., Сосипатрова В. Вузовские библиотеки в условиях реформирования высшего образования // Бібл. форум України. 2008. № 3. С. 28–32.

125. Новальська Т. В. Сучасна термінологія і типологія в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні : зб. наук. праць. Київ, 2000. Вип. 2. С. 72–78.

126. Огляд науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти сфери культури України за 2011-2015 рр. / Нац. б-ка України імені Ярослава Мудрого. Київ. 2019. 216 с.

127. Онищенко О. С., Дубровін Л. А. та ін. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства: монографія. Київ: Національна бібліотека України імені В. В. Вернадського, 2011. 221 с.

128. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури // Бібліотечний вісник. 2015. № 6. С. 3–7.

129. Павлуша І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні : бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / І. А. Павлуша ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, НАН України. Київ, 2002. 20 с.

130. Петрова Л. Г. Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін : [монографія]; М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України. — Київ : [б. в.], 2003. — 301 с.

131. Половинчак Ю. Діяльність бібліотек із збереження цифрової спадщини інтерактивного простору // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2018. Вип 49. С.123-132.

132. Примірне положення про бібліотеку вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації. Наказ МОН України від 06.08.2004 р. № 641 // http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/nakazmou.html

133. Проценко Т. В. Інформаційна культура особистості // Вісник Книжкової палати. 2003. № 6. С. 18-21.

134. Пристай Г. І. Формування культурно-мистецького середовища в бібліотеці (на матеріалі Обласноїуніверсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка) // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2014. № 2. С. 10-15.

135. Полани М. Личностное знание. Киев : Прогресс. 1985. 344 с.

136. Роль бібліотек як соціальних інститутів в інформаційному забезпеченні e-Science / Н. Веретеннікова, О. Малиновський, А. Ржеуський, Н. Кунанець // Бібліотечний вісник. Київ, 2016. № 3 (233). С. 3–10.

137. Савенкова Л. В. Якість веб-представництва бібліотек педагогічних університетів України в Інтернеті // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. Вип. 1. Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. Київ: Четверта хвиля, 2008. С. 220-231.

138. Свириденко С.А. Психологія комунікацій. Київ, 2004. 118 с.

139. Слободяник М. С. Інформаційне забезпечення процесу реформування вищої освіти в Україні // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2004. № 2. С. 4–7.

140. Ситницький М. Стратегічні імперативи розвитку наукової бібліотеки дослідницького університету // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Сер.: «Економіка». 2017. № 5 (194). С. 34–39.

141. Семантичні технології у науковій бібліотеці : монографія / відповід. ред.: К. В. Лобузін; Власова Т. Ю., Галицька С. В., Гарагуля С. С., Гриценко Н. О., Дорош М. В., Ісаєва О. В., Кириленко С. Е., Ключнікова О. В., Коновал Л. В., Кудименко Л. Г., Лобузін І. В., Лобузін К. В., Мартинюк О. М., Медвідь Т. С., Орешина Н. В., Пелюховська І. З., Перенесієнко І. П., Самохіна Н. Ф., Сандул О. Г., Чала Н. І.; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003606>

142. Сербін О. О. Бібліотечно-бібліографічні класифікації: історична еволюція та сучасні тенденції розвитку : [монографія]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. О. С. Онищенко. Київ : НБУВ, 2009. 139 с.

143. Сенченко М. Мозкові центри країн світу / М. Сенченко, О. Сенченко, В. Гастинщиков. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2016. 278 с.

144. Ситницький М., Сербін О. Оцінювання стратегії розвитку наукової бібліотеки дослідницького університету в контексті практичної реалізації та окреслення подальших перспектив // Бізнес-інформ. 2018. №1.

C. 117-121.

145. Ситницький М., Сербін О. Перспективи розвитку наукових бібліотек дослідницьких університетів України в контексті імплементації європейського досвіду // Проблеми економіки. 2018. №1 (35). С. 115-121.
146. Соловяненко Д. Статистика використання Інтернет-технологій у бібліотеках України // Бібліотечний вісник. 2007. № 1. С. 6–19.
147. Соловяненко Д. Концепція онлайн-бібліотечного сервісу // Бібліотечний вісник. 2003. № 1. С.18 – 29.
148. Соловяненко Д. Онлайн-бібліотечний сервіс як один із видів бібліотечного сервісу // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2003. Вип. 11. С. 201 – 223.
149. Соляник А. А. Система документопостачання бібліотечних фондів : закономірності розвитку : монографія. Харків : ХДАК, 2005. 230 с.
150. Соляник А. А. WEB-видання як об'єкт документопостачання бібліотечних фондів // Вісник Книжкової палати. 2002. № 2. С. 18-20.
151. Социальные коммуникации: теория, методология, деятельность (словарь-справочник) / В. А. Ильганаева. Харьков, КП Типография № 13. 2009. 392 с.
152. Соціальні комунікації: результати досліджень – 2014 : колективна монографія. Київ : КНУКіМ. 2015. 364 с.
153. Стоунхаус Д. Управление организационным знанием // Менеджмент за рубежом. 1999. № 1. С.8-13
154. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс] : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення: 22.09.2021)
155. Струнгар В. Статистичний підхід до вивчення комунікації бібліотеки і користувача через соціальні медіа // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 2015. № III (11). Issue 67. pp. 80–84.

156. Сьютюренко О. В. Цифрова среда: тренди и ризики розвитку // Науч.-техн. информ. Сер. 1. 2015. № 2. С. 1–7.
157. Терещенко О. В. Організація простору сучасної бібліотеки. URL: <http://belinskogo.kh.ua/Organization%20of%20modern%20library%20space.html> (дата звернення: 12.07.2022)
158. Терещенко І. Бібліотека і мобільні технології: тенденції та можливості // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського . 2015 Вип. 41. С. 560-572.
159. Терещенко Н. Структура та послуги університетських електронних бібліотек : (огляд на базі університетських бібліотек Італії) // Бібл. форум України. 2003. № 1. С. 41–43.
160. Ткаченко Т. П. Засади формування системи якості бібліотеки // Вісн. Харків. держ. акад. культури: зб. наук. пр. Харків, 2013. Вип. 39. С. 120–128.
161. Ткаченко Т. П. Упровадження системи управління якістю в бібліотеках України // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 43. С. 157–165.
162. Трачук Л. І. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування в українських бібліотеках // Вісник Книжкової палати. 2006. № 8. С. 16-18.
163. Університетська бібліотека: нова сфера інформаційної взаємодії : монографія / за ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2016. 202с.
164. Чала Н. М., Агоян О. М. Проектна діяльність – стратегічний напрямок розвитку наукової бібліотеки Запорізького національного університету // Бібліотеки закладів вищої освіти: досвід та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. б-к ЗВО (Одеса, 4-6 лип. 2018 р.) Одеса : ОНУ, 2018. С.80-90.
165. Чжан Хао. Проекти оцифрування документної культурної спадщини Китаю // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків,

2018. Вип. 53. С. 139-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2018_53_15 (дата звернення: 19.01.2021).

166. Чжен Хао. Технології проектного менеджменту в документно-інформаційних установах Китаю // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 55. С. 59-69. URL: <http://195.20.96.242:5028/khkdkaxmlui/bitstream/handle/123456789/447/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2055.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 17.03.2021).

167. Чернявська Л. Роль сучасної бібліотеки у формуванні фундаментальних характеристик суспільних відносин // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. Київ, 2010. Вип. 26. С. 277–284.

168. Хау Дж. Краудсорсинг: коллективный разум как инструмент развития бизнеса. Киев: Альпина Паблишер, 2012. 88 с.

169. Хусаїнов Р. В., Янченко А. Ю., Руденко М. М. Економіки знань: сутність, складові, специфіка // Молодий вчений. 2015. No 11 (26). С. 99-103.

170. Эльбесхаузен Х. Прикладные аспекты использования теорий деятельности и коммуникаций в сфере образования / Х. Эльбесхаузен, В. Ильганаева // Соціальні комунікації : результати досліджень 2014. Київ : КНУКІМ, 2015. С. 7–59.

171. Филиппова Л. Я. Информационный сервис Интернет (для пользователей) : учеб. пособие; Харьк. гос. акад. культуры. Харьков, 2004. 150 с.

172. Швидка О. Б. Еволюція комунікаційного середовища як чинник розвитку інформаційного суспільства // Вісн. Харків. держ. акад. культури. 2010. Вип. 29. С. 50–58.

173. Шемаєв С. Бібліотека, архів, музей : шляхи співробітництва / С. О. Шемаєв // Наукові праці НБУВ. 2013. Вип. 35. С. 548–555.

174. Шемаєв С. О. Форми взаємодії бібліотек, музеїв, архівів у сучасному інформаційному просторі // Вісник Харк. держ. акад. культури. 2014. Вип. 42. С. 222–230.

175. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія. Харків: Харк. держ. акад. культури, 2008. 289 с.

176. Ярошенко Т. О. Відкритий доступ – шлях до присутності України у світовій науковій спільноті // Вища школа. 2011. № 3 Інформаційні технології С. 47-51.

177. Ярошенко Т. О. Університетські бібліотеки України підтримують Ініціативу від-критого доступу до наукової інформації // Вища школа. 2009. No 7. С. 64—75; URL:<http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/553> (дата звернення: 04.08.2021)

178. Янь Пен. Академічні бібліотеки Китаю як центри підтримки інтелектуальної діяльності закладів вищої освіти // Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 23-24 квітня 2020 р. / За ред. проф. В.М. Шейка та ін. Харків : ХДАК, 2020. С.188-189.

179. Янь Пен Електронні колекції стародруків університетських бібліотек Китаю // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 19–20 травня 2022 р. / За ред. проф. В. М. Шейка та ін. Харків : ХДАК, 2022. С. 185-186.

180. Янь Пен Інституціональні репозитарії як складова системи управління знаннями в закладах вищої освіти // Modern science: problems and innovations. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2020. Pp. 235-237. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-problems-and-innovations-20-22-sentyabrya-2020-goda-stokgolm-shvetsiya-arhiv/> (дата звернення: 15.02.2021)

181. Янь Пен Мобільний бібліотечний сервіс в наукових бібліотеках Китаю //Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій" University library at the new stage of development of social communications" / IV International Scientific and Practical Conference "University library at the new stage of development of social communications" . 3-4 жовтня 2019 р. , м. Дніпро / М-во освіти і науки України. Електр. вид. Дніпро, 2019. URL: http://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_Libraryhttp://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library/paper/view/18709/10416 (дата звернення: 11.01.2020)

182. Янь Пен Національна модель управління інформаційним середовищем Китайської народної республіки // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. 18–19 квіт. 2019 р. Харків : ХДАК, 2019. С. 305-307.

183. Янь Пен Система академічних бібліотек Китаю: організація та функціонування // Український журнал із бібліотекознавства та інформаційних наук 2019. № 4. С. 56-65.

184. Янь Пен Цифрові ресурси провідних академічних бібліотек північного Китаю // Вісник Книжкової палати. 2019. № 9. С.49-52.

185. Янь Пен Цифровий бібліотечно-інформаційний простір Китаю: роль університетських бібліотек // Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті : матеріали V Всеукр. студ. наук.-практ. конф., 27 верес. 2019 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; Укр. бібл. асоц. ; редкол.: Г. В. Горбенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. Є. Сошинська. Електрон. вид. Київ, 2019.

186. Янь Пен Філософське підґрунтя духовного освоєння книжкової культури Китаю // Культура в процесі духовно-морального розвитку глобального суспільства: II Міжнародна наукова електронна конференція 21 лютого 2019 року. Харків: Харків. нац. технічний університет сільського господарства імені Петра Василенко, 2019. С. 103-109.

187. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide) Fourth Edition. PMI, 2008. URL : <http://www.pmi.org/publictn/pmboktoc.htm>. (Last accessed: 15.09.2021)
188. Adolphus M. Focus on libraries in China. 2016. URL: <http://www.emeraldgrouppublishing.com/librarians/management/viewpoints/china.htm?part=1> (Last accessed: 12.05.2020).
189. Academic library in China improves discovery of digital resources URL : <https://www.ebsco.com/resources/success-story/academic-library-china-improves-discovery-digital-resources> (Last accessed: 19.07.2022).
190. Aiguo Li .Mobile Library Service in Key Chinese Academic Libraries // The Journal of Academic Librarianship Volume 39, Issue 3, May 2013, Pages 223-226. URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0099133313000153> (Last accessed: 22.03.2020).
191. Academic Library Development and Administration in China. IGI Global, 2017. S.391.
192. Assessment and Evaluation of Academic Libraries in China / Qiong Tang, Yin Xie and Rina Su // Library Science and Administration: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications. 2018. 735 c.
193. By Yang. National Library of China launches digital database of ancient books. URL : https://www.chinadaily.com.cn/culture/2016-09/30/content_26945778.htm (Last accessed: 26.01.2022)
194. Beijing Normal University Library. URL : <https://librarytechnology.org/library/30070> (Last accessed: 12.05.2020).
195. Bei Dawei, Sun Yigang. The National Digital Library Project // D-Lib May / June 2010 Volume 16, No. 5/6.
196. Davenport T. H., Prusak L. Working Knowledge: How Organizationi Manage What They Know. Boston, MA: Harvard Business School Press, 1998.
197. CNKI Grid Resource Sharing Platform and New Digital Library // URL: http://cnki.net/gycnki/gycnki05_19.htm (Last accessed: 12.05.2019).

198. Chen Huang, Helen F. Xue. The China Academic Digital Associative Library (CADAL) // Academic Library Development and Administration in China, 2017. S. 20-30.
199. China Youth Daily. (2018). In the digital age, do college libraries still need paper books? URL: http://www.xinhuanet.com/local/2018-10/16/c_1123563087.htm (Last accessed: 13.07.2019).
200. Chinese ministry of education. URL: <http://en.moe.gov.cn/> (Last accessed: 06.07.2019).
201. Wei Dawei, Sun Yigang. The National Digital Library Project // D-Lib Magazine. May/June 2010 Volume 16, Number 5/6
202. Guorong Wu. Digital Library, from theory to practice by. Xue Ling Publisher, 2000. 178.
203. Huainan Normal University // URL : <https://www-timeshighereducation-com.translate.goog/world-university-rankings/huainan-normal-university-hnnu> (Last accessed: 01.06.2021).
204. Home_Away_from_Home_Extending_Library_Services_for_International_Students_in_China's_Universities // URL : https://www.researchgate.net/publication/321856511_ (Last accessed: 19.11.2019).
205. Kunwar Singh. Current Status of Chinese Open Access Institutional Repositories: A Case Study // Journal of Library & Information Science. Vol.7 No.1, Mar., 2017.
206. Kwai-Sang Chin, Kit-Fai Pun, W.M. Leung, Henry Lau A quality function deployment approach for improving technical library and information services: a case study // Library Management, 2001. Vol. 22 Issue: 4/5, pp.195-204. URL : <https://doi.org/10.1108/01435120110388760> (Last accessed: 20.12.2020).
207. Lan Ye. Chinese Academic Library Research Evaluation Services //Journal of Library Administration. Volume 59, 2019. Issue 1. Pages 97-128.
208. Li A. Mobile Library Service in Key Chinese Academic Libraries // The Journal of Academic Librarianship, 2013, 39(3), 223–226.

209. Liu Y. Qu., Briggs S. A Library in the Palm of You: Mobile Services in Top 100 University Libraries [Electronic resource]. 2014. URL : <https://www.researchgate.net/publications/2814261821> (Last accessed: 13.05.2019)
210. Lian Ruan, Qiang Zhu, Ying Ye Academic Library Development and Administration in China // Journal of Library & Information Science. 2016, 391.
211. List of universities of China // URL : <https://www.4icu.org/cn/chinese-universities.htm> (Last accessed: 23.12.2020).
212. Long Xiao ta Yaqiong Liu Library administration in the context of digitalization //Academic Library Development and Administration in China, 2017. S. 45-52.
213. Marlene Greenfield Statistics on "Internet usage in China"// Mode of access: date of the application 15.06.2020 China: mobile phone internet users (2017-2023 Statista).
214. McKinsey Global Institute China's digital transformation: The Internet's impact on productivity and growthMcKinsey Global Institute China's digital transformation: The Internet's impact on productivity and growth July 2014 // URL : <https://www.mckinsey.com/~/media/McKinsey/Industries/Technology%20Media%20and%20Telecommunications/High%20Tech/Our%20Insights/Chinas%20digital%20transformation/MGI%20China%20digital%20Full%20report.ashx> (Last accessed: 15.05.2020).
215. Misbah Jabeen, Yuan Qinjian, Zhang Yihan, Munazza Jabeen & Muhammad Imran Usability Study of Digital Libraries: An Analysis of User Perception, Satisfaction, Challenges, and Opportunities at University Libraries of Nanjing, China // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services Volume 40, 2017 - Issue 1-2 Pages 58-69.
216. Ministry of Education of the People's Republic of China. URL : <http://en.moe.gov.cn/> (Last accessed: 12.05.2021).

217. Nanjing University Library (2019). URL : <https://www.nju.edu.cn/en/7d/89/c4898a163209/page.psp> [in Chinese] (Last accessed: 22.12.2021).

218. Nankai University Library // Mode of acc URL : <https://lib.nankai.edu.cn/> (Last accessed: 03.07.2020).

219. Nanyang Normal University // URL : <https://www.chinauniversityjobs.com/employer/nanyang-normal-university/> (Last accessed: 14.06.2020).

220. National Library of China / China National Digital Library [Electronic resource]. URL : <http://www.nlc.cn/newen/> (Last accessed: 06.12.2021).

221. OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories. URL : <http://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/> (Last accessed: 09.08.2021).

222. Peking University Library. (2019). URL : <https://www.lib.pku.edu.cn/portal/en> (Last accessed: 17.05.2020).

223. Penetration rate of internet users in China from December 2008 to December 2020 // URL : <https://www.statista.com/statistics/236963/penetration-rate-of-internet-users-in-china/> (Last accessed: 14.07.2021).

224. Qiong Tang, Yin Xie, Rina Su Assessment and Evaluation of Academic Libraries in China // Library Science and Administration: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications (3 Volumes). Information Resources Management Association (USA) 2018, pages 946-965.

225. National Sun Yat-Sen University Library // URL : <http://www.lib.nsysu.edu.tw/EnVer.htm> (Last accessed: 18.01.2022).

226. Qingshan Zhou Distribution of Electronic Resources for Undergraduates at Peking University: A Study of Language Influences // Library Collections, Acquisitions, and Technical Services. Volume 40, 2017. Issue 1-2.

227. Review of the development of university libraries in 2016. Wang Bo, Wu Hanghua, Sun Jifang, Gao Binji, Zhu Benjun, Zhu Qiang. URL :

<http://www.scal.edu.cn/sites/default/files/attachment/tjpg/20180100.pdf> (Last accessed: 13.06.2021).

228. Shanghai Jiao Tong University // URL : <https://en.sjtu.edu.cn/> (Last accessed: 23.05.2020).

229. Shilpi Verma. The system of knowledge and Spiral scientific method of Dr. SR Ranganathan // Knowledge Management and Scientific Assets in Academic Libraries. 2017. C.9.

230. Startup Ceremony for the "CADAL Project, Phase II" Was Held at Zhejiang University // URL: <http://rd.zju.edu.cn/en/index.php?c=main&a=detail&id=75> (Last accessed: 20.03.2021).

231. Suoling Zhu ra Wen Shi (2017) Academic Library of Development and Management in China. 2017.

232. China Statistics Yearbook 2020 - Now Available. Global Shipping. URL : <https://www.purpleculture.net/> (Last accessed: 19.09.2020)

233. Statistical evaluation of university libraries in China. Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/240600948_Statistical_evaluation_of_university_libraries_in_China (Last accessed: 21.10.2019).

234. Shen, X., Zheng, Z., Han, S. и Shen, C. (2008), Overview of the main projects that make up the China Academic Digital Library ” // Digital Library, Vol. 26 No. 1, p. 39-54.

235. Tianjin University Library // URL : <https://www.nju.edu.cn/EN/4898/list.htm> (Last accessed: 17.11.2019).

236. Tang Jinhong, (2001) The new face of academic libraries in mainland China as they enter the twenty-first century // Library Management, Vol. 22 Issue: 4/5, pp.181-186. URL : <https://doi.org/10.1108/014351201103887> (Last accessed: 21.11.2019).

237. Tsinghua University Library // URL : <http://eng.lib.tsinghua.edu.cn/> (Last accessed: 17.06.2020).

238. Top Universities in China / New Chinese University Ranking 2021. URL : <https://www.4icu.org/cn/> (Last accessed: 17.06.2020).
239. Academic libraries in the People's Republic of China // URL : <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/20517/24934> (Last accessed: 17.06.2020).
240. The Future of Digital Innovation in China: Megatrends / URL : <https://www.mckinsey.com> (Last accessed: 17.06.2020).
241. Verma M. K., Verma N. K. Application of Mobile Technology in Libraries [Electronic resource]. 2014. URL : <https://www.researchgate.net/profile/manojverma16/publication/327280960> ((Last accessed: 17.06.2020).
242. Vu Nas Huizhou documents supplement Ming and Qing history. URL : <http://www.csstoday.com> › Item (Last accessed: 17.06.2020).
243. Wang Bo, Wu Hanghua, Sun Jifang, Gao Binji, Zhu Benjun, Zhu Qiang . Review of the development of university libraries in 2016 URL : <http://www.scal.edu.cn/sites/default/files/attachment/tjpg/20180100.pdf> (Last accessed: 17.06.2020).
244. Weiming Wu, Junjie Ji, Zhenghui Zhang Comparison of the level of commitment to in-depth reference and research support services in two sets of Chinese universities // Scientific and technical libraries. Volume 38, 2019 - Issue 2.
245. Wei Dawei, Sun Yigang. The National Digital Library Project // D-Lib Magazine. May/June 2010. Volume 16. Number 5/6.
246. Wang Bo Wu, Hanhua Song, Jifang Gao, Bingjie Zhu, Benjun Zhu Qiang 2016 High School Library Exhibition Overview 1 // URL : <http://www.scal.edu.cn/sites/default/files/attachment/tjpg/20180100.pdf>. (Last accessed: 17.06.2020).
247. Weiming Wu, Junjie Ji, Zhenghui Zhang. Comparing the Level of Commitment to In-Depth Reference and Research Support Services in Two Sets of

Chinese Universities //Article in Science & Technology Libraries. · March 2019 38(6):1-20 (Last accessed: 17.06.2020).

248. Wu W. B., Song H., Gao J., Zhu B., Qiang B.Z. 2016 High School Library Exhibition Overview URL : <http://www.scal.edu.cn/sites/default/files/attachment/tjpg/20180100.pdf> (Last accessed: 17.06.2020).

249. Williams Y. Arms Digital Libraries by (Electrical Engineering Publisher, 2001. URL : <https://www.cs.cornell.edu/wya/pubs.html> Last accessed: 17.06.2020).

250. Xihui Zhen. Overview of Digital Library Development in China // D-Lib May/June 2010. Volume 16, Number 5/6

251. Xiangxing Shen, Zhong Zheng, Shuguang Han, Chong Shen, (2008) Overview of the main projects that make up the Chinese Academic Digital Library // Electronic Library. 26 Issue: 1, p. 39-54. URL : <https://doi.org/10.1108/02640470810851725> (Last accessed: 11.11.2019).

252. Xi'an Jiaotong-Liverpool University. Academic library in China improves discovery of digital resources// URL : <https://www.ebsco.com/resources/success-story/academic-library-china-improves-discovery-digital-resources> (Last accessed: 27.08.2020).

253. Xiao Long, Boyue Yao. The Construction and Development of the Academic Digital Library of Chinese Ancient Collections // Academic Library Development and Administration in China. IGI Global, 2017 . S.126-135.

254. Yan Peng Digital projects in China's documentary sphere // Media4u Magazine. 2/2020. S.11-14.

255. Yan Peng, Iruna Davydova, Nataliia Kunanets and Natalia Veretennikova. University Library Projects for the Formation of China's Digital Library and Information Space // Computer Science and Information Technologies 22-25 September, 2021, Lviv, Ukraine (Scopus).

256. Yao L. and Zhao P. *Electronic Libraries in China: Progress and Prospects* // *Electronic Library*, 2019. Vol. 27. No. 2. p. 308-318.
257. Yongzhong Sha, Wenjing Hu, Wei Guo *Libraries in the Western Region of China* // *Academic Library Development and Administration in China*. IGI Global, 2017. S.136-162.
258. Yingqi Tang, Zhiping Xia (2016). *A Study of Subject Service in Chinese Academic Libraries* // URL : https://www.researchgate.net/publication/267791232_A_Study_of_Subject_Service_in_Chinese_Academic_Libraries_Subject_Service_in_Chinese_Academic_Libraries (Last accessed: 11.09.2019).
259. Zheng S. (2006), *Virtual Reference Services in China: Helping the Poor in Information* // *Electronic Library*, Vol. 24 No. 6, p. 763-773.
260. Zheng Hao. *Digital environment of book culture in China* // The 8th International conference —Science and societ (November 9, 2018) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. 2018. p. 440-446.
261. Zhou Q. (2005) *The Development of Digital Libraries in China and the Formation of Digital Librarians* // *Electronic Library*, Vol. 26 No. 1, p. 433-441.
262. Zhong C. (2009, June). *Development of institutional repositories in Chinese Universities and the open access movement in China* // *Proceedings of the 13th International konf. «In Rethinking Electronic Publishing: Innovation in Communication Paradigms and Technologies»*, Milano, Italy. 2009. June. pp. 10-12).
263. Zhao Fenghua, Zhou Mengzhi, Pan Shoudong. *CNKI Resource Allocation Platform and New Digital Library*. URL : http://cnki.net/gycnki/gycnki05_19.htm (Last accessed: 17.06.2020).
264. Zhao Fenghua, Zhou Mengzhi, Pan Shoudong. *CERNET Backbone. Tsinghua University* // URL : [http:// Nrc.tsinghua.edu.cn](http://Nrc.tsinghua.edu.cn) (Last accessed: 17.06.2020).

265. Zhou Q. The Development of Digital Libraries in China and the Formation of Digital Librarians // *Digital Library*, Vol. 26, 2005, No. 1, p. 433-441.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вебометричне дослідження сайтів бібліотек університетів КНР

(згідно Similarweb (<https://www.similarweb.com>), дані за червень 2021 р.)

№	Назва бібліотеки, URL	Показники відвідуваності сайтів				
		аудиторія користувачів	час проведений на сайті (серед. показ. корист./день)	глибина перегляду контенту (серед. показ. стор./корист. в день)	трафік з соціальних медіа	показник відмов перегляду контенту
1.	Бібліотека Пекінського університету https://www.lib.pku.edu.cn/portal/	Китай 91,64% США 3,73% Гонконг 1,54% Тайвань 0,60% Сінгапур 0,44% та ін.	3 год. 17 хв.	5, 3	Weibo.com 41% Douban 35% YouTube 23%	27,37%
2.	Бібліотека університету Цінхуа http://lib.tsinghua.edu.cn/dra/	Китай 88,94% США 6% Гонконг 0,95% Великобританія 0,62% Сінгапур 0,6% та ін.	1 год. 23 хв.	4,8	YouTube 100%	18,35%
3.	Бібліотека Пекінського педагогічного університету	Китай 94,7% США 2,0% Ефіопія 0,8% та ін.	5 год. 36 хв.	6,8	-	35,5%

	http://www.lib.bnu.edu.cn/					
4.	Бібліотека Пекінського університету авіації та космонавтики http://lib.buaa.edu.cn/	Китай 93,32% США 4,13% Гонконг 1,14% Сінгапур 0,97% Японія 0,24% та ін.	2 год. 12 хв.	3,5	-	12,13%
5.	Бібліотека Пекінського технологічного інституту http://lib.bit.edu.cn/	Китай 90,37% США 4,71% Гонконг 1,05% Сінгапур 0,74% Пакистан 0,31% та ін.	3 год. 38 хв.	5,7	Facebook 100%	32,53%
6.	Бібліотека Китайського сільськогосподарського університету http://www.lib.cau.edu.cn/	Китай 97,33% США 1,31% Німеччина 1,16% Гонконг 0,21% та ін.	1 год.	2,07	-	9,58%
7.	Бібліотека Нанькайського університету http://www.lib.nankai.edu.cn/	Китай 95,9% США 2,4% та ін.	4 год. 14 хв.	5	-	37,9%
8.	Бібліотека Тяньцзіньського університету	Китай 94,4% США 1,9% та ін.	4 год. 45 хв.	6,3	-	23,8%

	http://www.lib.tju.edu.cn/					
9.	Бібліотека Харбінського технологічного інституту http://www.lib.hit.edu.cn/	Китай 90,15% США 4,19% Гонконг 1,73% Франція 1,6% Сінгапур 1,27% та ін.	2 год. 13 хв.	5,4	ResearchGate 100%	4,42%
10	Бібліотека Цзілінь-ського університету http://lib.jlu.edu.cn/portal/index.aspx	Китай 94,9% США 0,9% та ін.	5 год. 21 хв.	5,5	-	23,2%
11	Бібліотека Дальяньського технологічного університету http://www.lib.dlut.edu.cn/	Китай 94,91% США 2,39% Швейцарія 0,50% Німеччина 0,44% Великобританія 0,33% та ін.	1 год. 51 хв.	3,04	-	58%
12	Бібліотека Науково-технічного університету Китаю http://lib.ustc.edu.cn/	Китай 96,16% США 1,17% Гонконг 0,88% Канада 0,36% Нідерланди 0,35% та ін.	1 год. 06 хв.	3,41	-	12,45%
13	Бібліотека Сяменьській університет, https://library.xmu.edu.cn/	Китай 93,13% Малайзія 2,31% США 1,70% Тайвань 0,69% Гонконг 0,68% та ін.	1 год. 42 хв.	2,2	-	34%

14	Бібліотека Нанкінського університету http://lib.nju.edu.cn/html/index.html	Китай 94,03% США 3,24% Сінгапур 0,78% Нідерланди 0,58% Гонконг 0,42% та ін.	1 год. 04 хв.	2	ResearchGate 57% Weibo.com 42%	18%
15	Бібліотека Південно-східного університету http://www.lib.seu.edu.cn	Китай 89,25% США 7,66% Канада 0,58% Гонконг 0,50% Німеччина 0,37% та ін.	2 год. 24 хв.	2,45	-	60,25%
16	Бібліотека Шаньдунського університету http://www.lib.sdu.edu.cn/index.html	Китай 98,04% США 0,81% Бельгія 0,34% Німеччина 0,22% Сінгапур 0,20% та ін.	0 год. 47 хв.	2,17	-	15,96
17	Бібліотека Океанологічного університету Китаю http://library.ouc.edu.cn/Page.aspx?Pageid=20	Китай 95,9% США 2,1% та ін.	4 год. 42 хв.	6,5	-	25,3%
18	Бібліотека Фуданьсько-го університету http://www.library.fudan.edu.cn/	Китай 93,41% Сполучені Штати 2,93% Тайвань 0,92% Гонконг 0,67% Франція 0,51% та ін.	1 год. 40 хв.	1,81	Douban 100%	67%

19	Бібліотека . Шанхайського університету транспорту http://www.lib.sjtu.edu.cn/f/main/index.shtml	Китай 90,89% США 5,26% Гонконг 1,38% Сінгапур 0,84% Тайвань 0,32% та ін.	3 год. 05 хв.	7,16	Douban 34% YouTube 21% Docin.com 17% Академия 17% Weibo.com 4%	12%
20	Бібліотека . університету Тунцзі https://www.lib.tongji.edu.cn/	Китай 95,93% Сполучені Штати 2,06% Гонконг 0,96% Сінгапур 0,41% Німеччина 0,20% та ін.	2 год. 04 хв.	4,19	YouTube 95% Docin.com 4%	27%
21	Бібліотека . Східно-китайського педагогічного університету http://www.lib.ecnu.edu.cn/	Китай 90,6% США 1,0% Індія 0,5% та ін.	4 год. 50 хв.	5,1	-	38,5%
22	Бібліотека . Чжецзянського університету http://libweb.zju.edu.cn/libweb/	Китай 94,59% США 2,05% Гонконг 1,21% Німеччина 0,89% Японія 0,42%	0 год. 50 хв.	1,76	Docin.com 100%	34,1%
23	Бібліотека . Університету Сунь Ятсена http://library.sus.edu.cn/	Китай 94,10% США 3,35% Гонконг 1,22% Японія 0,53% Великобританія 0,40% та ін.	1 год. 01 хв.	1,88	-	29%

24	Бібліотека . Південно-китайського технологічного університету https://lib.sustech.edu.cn/	Китай 89,9% Великобританія 2,7% США 2,7% та ін.	4 год. 50 хв.	6,2	-	26,4%
25	Бібліотека . Уханьського університету http://www.lib.whu.edu.cn/web/default.asp	Китай 91,30% Сполучені Штати 4,21% Гонконг 1,97% Сінгапур 0,71% Канада 0,31% та ін.	7 год. 24 хв.	12,5	-	12,03%
26	Бібліотека . Центрально-го південного університету http://lib.csu.edu.cn/	Китай 92,46% США 4,04% Масао 1,90% Гонконг 0,92% Сінгапур 0,37% та ін.	1 год. 47 хв.	2,08	ResearchGate 58% YouTube 41%	49,81%
27	Бібліотека . Північно-західного політехнічного університету https://tushuguan.nwpu.edu.cn/ywym/ywsy.htm	Китай 95,23% США 4,40% Тайвань 0,21% Японія 0,12% Республіка Корея 0,05% та ін.	2 год. 57 хв.	3,79	-	17,03%
28	Бібліотека . Сіаньського університету транспорту	Китай 94,39% Нідерланди 2,38% США 1,11% Гонконг 0,77% Франція 0,34%	2 год. 48 хв.	3,6	YouTube 71% Douban 28%	34%

	http://www.lib.xjtu.edu.cn/tsgyw/index.htm	та ін.				
29	Бібліотека Лань-чжоуського університету http://lib.lzu.edu.cn/	Китай 97,7% та ін.	4 год. 16 хв.	5,2	-	42,1%
30	Бібліотека Сичуанського університету http://lib.scu.edu.cn/	Китай 88,3% США 2,7% Великобританія 2,2% та ін.	4 год. 50 хв.	7,1	-	30,7%
31	Бібліотека Університету електронних наук і технологій Китаю http://lib.ustc.edu.cn/	Китай 96,16% США 28,16% Гонконг 0,88% Канада 0,36% Нідерланди 0,35% та ін.	1 год. 06 хв.	3,41	-	12,45%

Додаток В

Дослідження ресурсної складової сайтів бібліотек університетів

КНР

№	Назва бібліотеки, URL	Ресурси
1.	Бібліотека Пекінського університету https://www.lib.pku.edu.cn/portal/	Платформа PKU-OAJ: 114 електронних журналів, 55542 статей
2.	Бібліотека університету Цінхуа http://lib.tsinghua.edu.cn/dra/	5255 млн фізичних об'єктів, 162000 магістерських дисертацій, 28000 мікроінформації, доступ до 683 баз даних, 142000 електронних журналів, 2126,4 млн електронних книг, 49,71 млн електронних дисертацій
3.	Бібліотека Пекінського педагогічного університету http://www.lib.bnu.edu.cn/	загальна кількість паперових документів - 5,10 млн, більше 110000 повнотекстових електронних журналів китайською та іноземними мовами, більш 8,74 млн китайських та іноземних електронних книг, понад 8,82 млн дисертацій, 374 бази даних китайською та іноземними мовами, 26 спеціалізованих баз даних, навчальні тематичні ресурси
4.	Бібліотека Пекінського університету авіації та космонавти-ки http://lib.buaa.edu.cn/	колекція друкованих книг і журналів - 2,68 мільйона, 88 електронних ресурсів, 19000 електронних журналів (більшість з них -китайські академічні електронні журнали)
5.	Бібліотека Пекінського технологічного інституту	2,526 млн друкованих та 5,4961 електронних книг, 273 бази даних, система архівованої літератури побудована навколо трьох програм: «Центр спеціальних стеків Пекінського технологічного інституту», «Центр збору та обміну літератури Китайської асоціації з науки і техніки (CAST)», «База збору для збору даних»; система захисту літературних ресурсів національної

	http://lib.bit.edu.cn/	оборони, що охоплює різні дисципліни і включає як друковані, так і цифрові документи
6.	Бібліотека Китайського сільсько- господар- ського університету http://www.lib.cau.edu.cn/	загальна колекція - 2 млн екземплярів, більше 1500 паперових китайських періодичних видань, більше 360 паперових періодичних видань іноземною мовою, 70 баз даних китайською та іноземними мовами
7.	Бібліотека Нанькайського університету http://www.lib.nankai.edu.cn/	3,069 млн екземплярів, у тому числі 300000 томів стародавніх книг, понад 54000 електронних документів, 96 доступних систем баз даних китайською та іноземною мовами та 306, доступних в бібліотеках, які охоплюють всі види дисциплін і дослідницьких областей університету
8.	Бібліотека Тяньцзін- ського університету http://www.lib.tju.edu.cn/	понад 3 млн екземплярів, доступ до 56 західних баз даних та 44 баз даних Китаю,
9.	Бібліотека Харбінського технологіч- ного інституту http://www.lib.hit.edu.cn/	3,4 млн примірників традиційних колекцій, 2,79 млн електронних книг, 132 бази даних: 14 реферативних, 45 повнотекстових баз даних іноземними мовами, 26 китайських баз даних, 6 баз даних електронних книг китайською мовою, 14 баз даних електронних книг іноземними мовами, 6 баз даних мультимедійних ресурсів, 21 база даних безкоштовних електронних ресурсів; 1 масштабна комплексна база даних, повнотекстова база даних різних авторитетних публікацій професійного співтовариства; електронна бібліотека повнотекстових дисертацій, спеціальна бібліотека літератури з національної оборонної техніки
10	Бібліотека . Цзілінь- ського університету http://lib.jlu.edu.cn/portal/index.aspx	109 баз даних іноземною мовою, 76 баз даних китайською мовою (електронні ресурси доступні в мережі кампусу університету Цзілінь)

11	Бібліотека . Далянськ-кого техноло- гічного університету http://www.lib.dlut.edu.cn/	понад 3,2 млн предметів та томів традиційних колекцій, 2,36 млн електронних книг китайською та іноземною мовами, 62960 електронних журналів, доступ до 276 баз даних на 111 платформах, велика багатомовна мультимедійна колекція з наукових, інженерних, суспільних наук та управлінських дисциплін
12	Бібліотека . Науково- технічного університету Китаю http://lib.ustc.edu.cn/	2,24 млн томів (включаючи відомчу кімнату даних), в тому числі понад 40000 спеціальних колекцій, оцифрованих рідкісних книг, понад 150 баз даних китайською та іноземними мовами, включаючи основні авторитетні вітчизняні та міжнародні академічні бази даних та інструменти пошуку, доступ до 2,45 мільйонів китайських електронних книг, 460000 іноземних електронних книг, майже 40000 китайських і зарубіжних електронних журналів, 9,63 мільйона вітчизняних магістерських дисертацій, 720 000 міжнародних магістерських дисертацій та великій кількості конференційних доповідей, патентних документів, наукових звітів та ін.
13	Бібліотека . Сяменьскій університет, https://library.xmu.edu.cn/	5245500 паперових колекцій, електронна бібліотека – 5662100 записів, електронні журнали - 720000
14	Бібліотека . Нанкінського університету http://lib.nju.edu.cn/html/index.html	колекція рідкісних книг - 3000 екз., та сучасної літератури - 30000 примірників, близько 10000 томів літературних та історичних матеріалів були переведені в цифрову форму
15	Бібліотека . Південно- східного університету http://www.lib.seu.edu.cn	понад 43,351 млн паперових видань, 4134 китайських і зарубіжних паперових журналів, доступ до 131 китайських і зарубіжних баз даних, майже 2 млн електронних книг, понад 63600 електронних журналів та майже 9 мільйонів електронних дисертацій, спеціальні колекції, такі як Лі Гуодін, пожертвування Тянь Юань та підручники Інституту технологій Нанкін
16	Бібліотека . Шаньдун- ського університету	понад 5,58 млн паперових документів, 10000 електронних книг, 243 бази даних, що охоплюють галузі літератури, науки, техніки та медицини, колекція стародавніх книг - понад 310000 екземплярів, включаючи рідкісні книги, написи та ін., більше 36000 томів рідкісних книг

	http://www.lib.sdu.edu.cn/index.html	
17	Бібліотека . Океанологічного університету Китаю http://library.ouc.edu.cn/Page.aspx?Pageid=20	2,5 мільйона томів паперових книг і періодичних видань, понад 5 мільйонів книг китайською та іноземними мовами, доступ до 303 баз даних
18	Бібліотека . Фуданьського університету http://www.library.fudan.edu.cn/	5,599 млн паперових примірників (включаючи паперові книги та періодичні видання), з яких 4 363 млн - китайські (370000 томів стародавніх книг, у тому числі 60000 примірників книг, 100000 книг часу Китайської Республіки), книги іноземною мовою - 1,236 млн, доступ до 599 баз даних китайської та іноземними мовами
19	Бібліотека . Шанхайського університету транспорту http://www.lib.sjtu.edu.cn/f/main/index.shtml	3,45 млн паперових документів, понад 7685 журналів, 58200 електронних журналів, 204100 електронних книг, 4603300 дисертацій, доступ до 567 електронних баз даних, 4,52 млн (17ТБ) мультимедійних ресурсів
20	Бібліотека . університету Тунцзі https://www.lib.tongji.edu.cn/	понад 4,4 млн примірників паперових книг та періодичних видань, близько 10,55 млн електронних книг і дисертацій, понад 60000 повнотекстових електронних журналів
21	Бібліотека . Східно-китайського педагогічного університету http://www.lib.ecnu.edu.cn/	47,13 млн друкованих документів, в тому числі понад 3880800 книг, більше 332600 стародавніх книг і більше 48500 документів; 157 електронних каталогів (в 449 підбібліотеках), в тому числі понад 75400 електронних журналів, понад 2,11 млн електронних книг і більше 5689600 дисертацій

22	Бібліотека . Чжецзянського університету http://libweb.zju.edu.cn/libweb/	6,131 млн томів (виключаючи кімнати даних Чжицзян, Чжоушань, Гайнінген), включаючи більше 180000 томів стародавніх кни, доступ до 524 літературних бази даних різних типів, 2,399 млн китайських та іноземних електронних книг, 146000 електронних журналів іноземною мовою
23	Бібліотека . Університету Сунь Ятсена http://library.sus.edu.cn/	6851400 документів, в тому числі понад 350000 стародавніх книг, 840800 китайських паперових журналів, 368500 іноземних паперових журналів, 68375 китайських електронних журналів, 52123 іноземних електронних журналів, 1543700 китайських електронних книг, 559800 іноземних електронних книг, доступ до 738 мережевих баз даних, 16600 мультимедійних компакт-дисків
24	Бібліотека . Південно-китайського технологічного університету https://lib.sustech.edu.cn/	210170 друкованих книг (166165 китайською, 44005 іноземними мовами), 123 газети та журнали (79 китайських, 44 іноземних), 100 баз даних, в яких зберігаються 433264 електронні книги, 52885 електронних журналів; доступ до різноманітних ресурсів, розміщених в інших установах по всьому Китаю
25	Бібліотека . Уханського університету http://www.lib.whu.edu.cn/web/default.asp	16420000 томів, в тому числі близько 6360000 томів паперових документів, 10060000 електронних книг та електронних журналів, 491 база даних; 200 000 томів стародавніх книг, понад 300 томів занесені в «Каталог стародавніх китайських рідкісних книг», 66 томів занесені в «Національний каталог рідкісних стародавніх книг».
26	Бібліотека . Центрально-го південного університету http://lib.csu.edu.cn/	4,54 млн томів паперових документів, 10,36 млн електронних документів, включаючи електронні книги, електронні журнали, дисертації та ін.
27	Бібліотека . Північно-західного політехнічного	понад 3480000 томів, 1410000 електронних книг китайською та іноземною мовами, 30000 електронних журналів китайською або іноземною мовами, близько 6640000 електронних дисертацій китайською або іноземною мовами, доступ до закордонних баз даних: CSA Illumina (NTIS, Aerospace, Materials Science, Engineering Research), Ei Village, AIAA Meeting Papers, AIAA Journal,

	ного університету https://tushuguan.nwpu.edu.cn/ywym/ywsy.htm	Wiley-Blackwell, ISTEP, IEL, SCI, PQDT-B, PQDD-FT, Springer-SLCC, Jane's Air and System Library, SDOL, U.S.Military Standard та китайських баз даних: Shusheng, China Academic Journal (CAJ), Chinese excellent master's full thesis, Chinese excellent doctor's full dissertations, Wanfang Data, VIP and Chinese national standard та мережевих баз даних, що посилаються на 135 баз даних
28	Бібліотека . Сіанського університету транспорту http://www.lib.xjtu.edu.cn/tsgyw/index.htm	3910000 томів і статей, 9885 газет і періодичних видань, більш 5214 поточних періодичних видань, 56 видів мережевих баз даних, 8 баз даних на компакт-дисках, більше 27348 електронних журналів (зарубіжні видання), 14000 повнотекстових електронних журналів
29	Бібліотека . Лань- чжоуського університету http://lib.lzu.edu.cn/	344 млн паперових документів, понад 2000 аудіовізуальних матеріалів, більше 3000 китайських і зарубіжних друкованих газет і журналів, понад 100 китайських і зарубіжних електронних баз даних, власна база аудіовізуальних даних, в якій понад 6437 одиниць наукових і навчальних фільмів, класичних літературних і художніх кіно- і телевізійних матеріалів (в тому числі понад 310 серійних драм), а також аудіовізуальні навчальні матеріали Міністерства охорони здоров'я з охорони здоров'я.
30	Бібліотека . Сичуанського університету http://lib.scu.edu.cn/	6,9 мільйона паперових документів і 56 баз даних
31	Бібліотека . Університету електронних наук і технологій Китаю http://lib.ustc.edu.cn/	2,24 млн томів (включаючи відомчу кімнату даних), в тому числі понад 40000 спеціальних колекцій оцифрованих рідкісних книг, доступ до 150 баз даних, включаючи основні авторитетні вітчизняні та міжнародні академічні бази даних та інструменти пошуку, доступ до 2,45 млн китайських електронних книг, 460000 іноземних електронних книг, майже 40000 китайських і зарубіжних електронних журналів, 9,63 млн вітчизняних магістерських дисертацій, 720000 міжнародних магістерських дисертацій, наукових доповідей, патентних документів, наукових звітів та ін.

**Список новозбудованих будівель університетських бібліотек в
Цзянсу**

за період з 2001 по 2013 рік

(надано за джерелом Jianxin Gu. Library Buildings on New Campuses //
Academic Library Development and Administration in China, 2017)

No.	Name of University Library	Campus	Area and Year of Completion
1	Duxia Library of Nanjing University	Xianlin Campus	51,200 m ² , September 2009
2	Li Wenzheng Library of Southeast University	Jiulonghu Campus	53,800 m ² , March 2007
3	Hohai University Library	Jiangning Campus	18,100 m ² , 2005
4	China Pharmaceutical University	Jiangning Campus	22,900 m ² , August 2012
5	Jingwen Library of Nanjing Normal University	Xianlin Campus	20,800 m ² , April 2001
6	Nanjing University of Finance & Economics Library	Xianlin Campus	36,500 m ² , November 2005
7	Nanjing University of Posts and Telecommunications Library	Xianlin Campus	33,000 m ² , May 2010
8	Jingwen Library of Nanjing University of Chinese Medicine	Xianlin Campus	29,800 m ² , April 2006
9	Library of Nanjing Forest Police College	Xianlin, Nanjing	10,600 m ² , 2003
10	Nanjing University of Information Science and Technology Library	Pukou Campus	32,400 m ² , 2010

11	Run Run Shaw Library of Nanjing Tech University	Pukou Campus	40,200 m ² , September 2006
12	Library of Nanjing Audit University	Pukou Campus	27,800 m ² , April 2007
13	Library of Jiangsu Police Institute	Pukou Campus	22,000 m ² , 2013
14	Library of Nanjing Medical University	Jiangning Campus	16,000 m ² , June 2007
15	Nanjing Institute of Technology Library	Jiangning Campus	38,500 m ² , April 2008
16	Library of Nanjing Xiaozhuang University	Jiangning Campus	34,400 m ² , June 2012
17	Jinling Institute of Technology Library	Jiangning Campus	34,100 m ² , May 2009
18	Sanjiang University Library	Yuhua District, Nanjing	15,000 m ² , September 2009
19	Jiangnan University Gongyi Library	Lihu Avenue Campus, Wuxi	52,200 m ² , October 2007
20	China University of Mining and Technology Library	Nanhu Campus, Xuzhou	48,500 m ² , October 2007
21	Library of Xuzhou Medical College	Xuzhou	15,000 m ² , 2005
22	Xuzhou Institute of Technology Library	South Campus, Xuzhou	17,000 m ² , 2002
	Run Run Shaw Library, Xuzhou Institute of Technology	Central Campus, Xuzhou	27,700 m ² , 2012
23	Changzhou University Library	Wujin Campus	15,000 m ² , June 2006
24	Jiangsu University of Technology Library	Changzhou	37,800 m ² , October 2009

25	Binglin Library of Soochow University	Dushu Lake Campus	31,300 m ² , September 2006
26	Run Run Shaw Library, Changshu Institute of Technology	Donghu Campus	23,200 m ² , September 2007
	Changshu Institute of Technology Library	Dongnan Campus	24,000 m ² , October 2010
27	Suzhou University of Science and Technology Library	Shihu Campus, Suzhou	39,300 m ² , September 2012
28	Library of Xi'an Jiaotong-Liverpool University	Suzhou	22,000 m ² , August 2013
29	Nantong University Library	Nantong	36,000 m ² , July 2011
30	Huaihai Institute of Technology Library	Cangwu Campus, Lianyungang	8,000 m ² , 2001
31	Library of Huaiyin Normal University	Wangying Campus	32,000 m ² , 2005
32	Huaiyin Institute of Technology Library	Huai'an	29,100 m ² , October 2007
33	Library of Yancheng Teachers University	Xinchang Campus	32,500 m ² , December 2007
34	Yancheng Institute of Technology Library	Yingbin Avenue Campus	9,500 m ² , 2001
	Yancheng Institute of Technology Library	Xiwang Avenue Campus	38,500 m ² , 2001
35	Zhaowen Library of Yangzhou University	Yangzijin Campus	47,700 m ² , June 2010
36	Jiangsu University Library	Zhenjiang	44,000 m ² , September 2010

37	Jiangsu University of Science and Technology	Western Campus, Zhenjiang	8,000 m ² , March 2006
38	Suqian College	Suqian	30,700 m ² , July 2002

ДОДАТОК С

«Затверджую»

В.о. ректора Харківської державної
академії культури, доктор

мистецтвознавства, доцент

Наталія РЯБУХА

«*add*» *Шеголаєва* 2022 р.

Акт

про впровадження основних наукових висновків, положень і результатів дисертаційного дослідження Янь Пен «Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, в Харківській державній академії культури

Основні наукові висновки, положення та результати дисертаційного дослідження Янь Пен «Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві» реалізовано:

- у програмі, методиці та звіті про науково-дослідну роботу Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000512), а також у межах наукового напрямку роботи кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Харківської державної академії культури «Цифрові трансформації документно-інформаційних установ в соціокомунікаційному просторі»;
- у підготовці навчально-методичної документації факультету соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності Харківської державної академії культури для удосконалення й оновлення змісту та структури освітніх компонентів «Бібліотекознавство», «Документознавство», «Бібліографознавство», «Управління в ДІС», «Бібліотечно-інформаційний

сервіс», «Бібліотечно-інформаційне виробництво», «Цифрове кураторство», «Електронні архіви», «Організація та створення електронних ресурсів», «Світові електронні бібліотеки», та інших освітніх компонентах освітніх програм зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа;

- у доповідях на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, виголошених дисертантом у Харківській державній академії культури у 2019–2022 рр.

Завідувач кафедри
цифрових комунікацій та
інформаційних досліджень ХДАК,
доктор наук із
соціальних комунікацій, доцент

Олена МАР'ІНА

Декан факультету соціальних
комунікацій і музейно-туристичної
діяльності ХДАК,
доктор педагогічних наук,
професор

Алла СОЛЯНИК

Перший проректор ХДАК,
доктор мистецтвознавства, професор

Юрій ЛОШКОВ